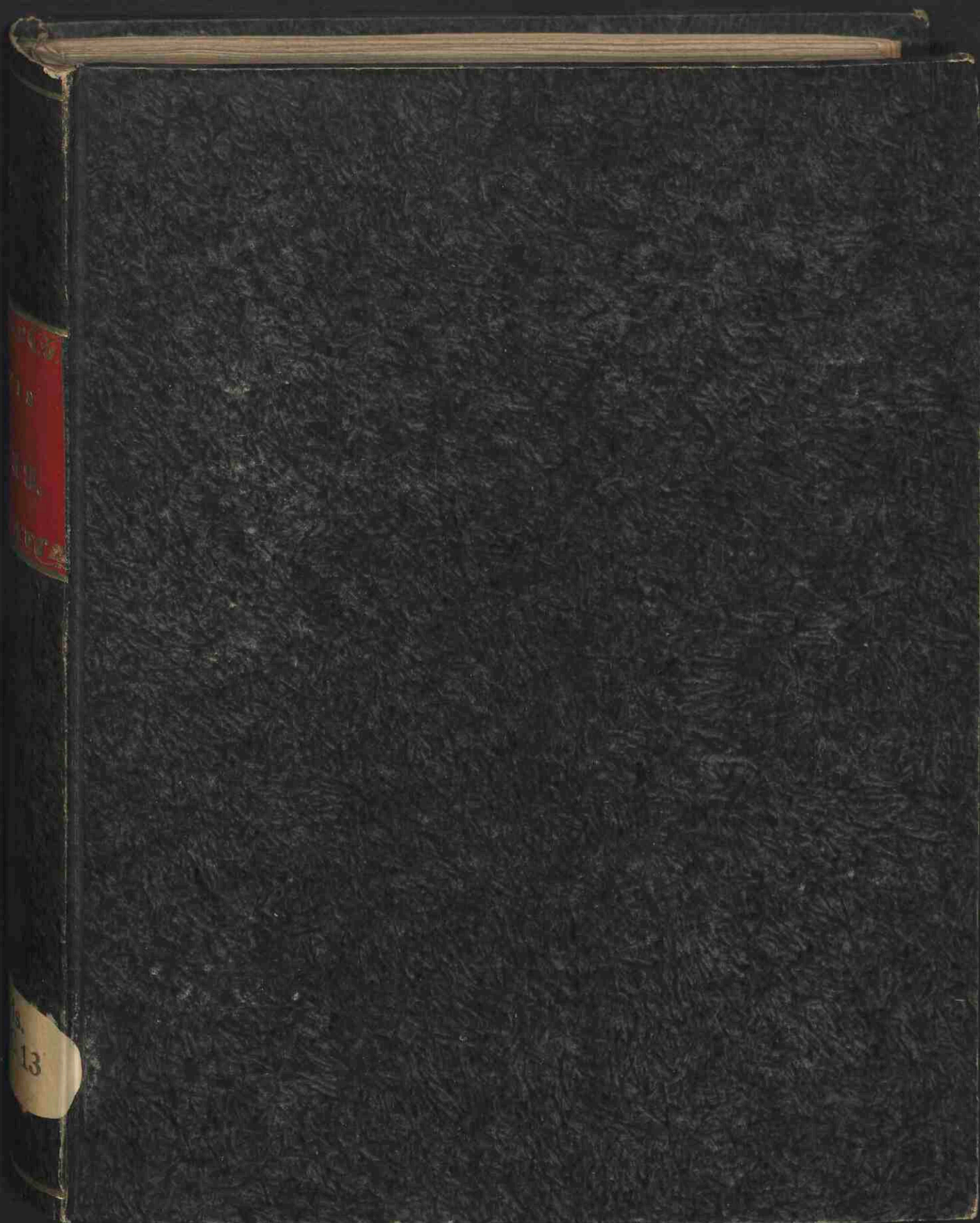

Reis door Duitschland naar Zürich en door België terug, 31 julij - 18 oct. 1839

<https://hdl.handle.net/1874/389030>

C Carton N° 135

O. C. 13.

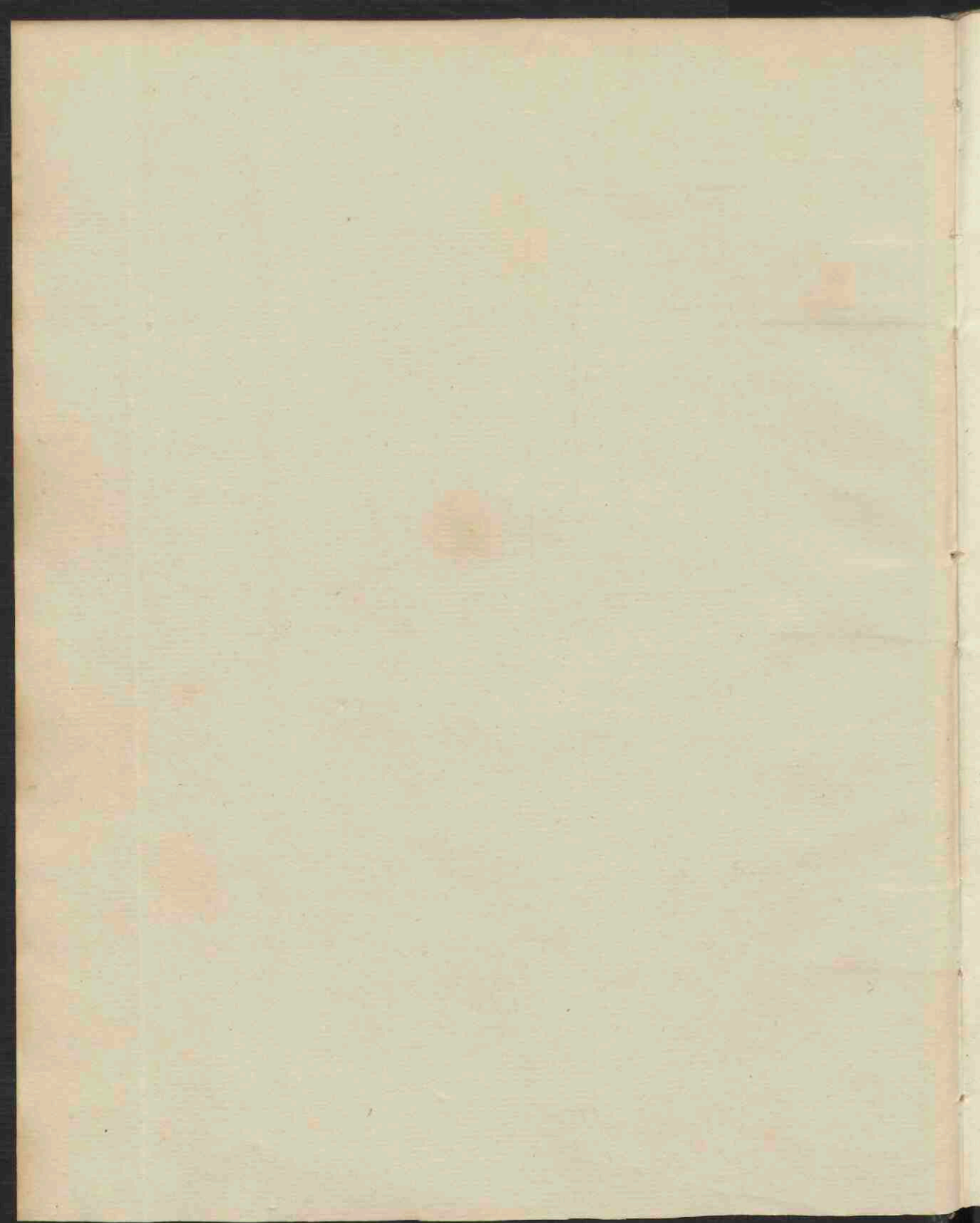
Hs.
O C 13

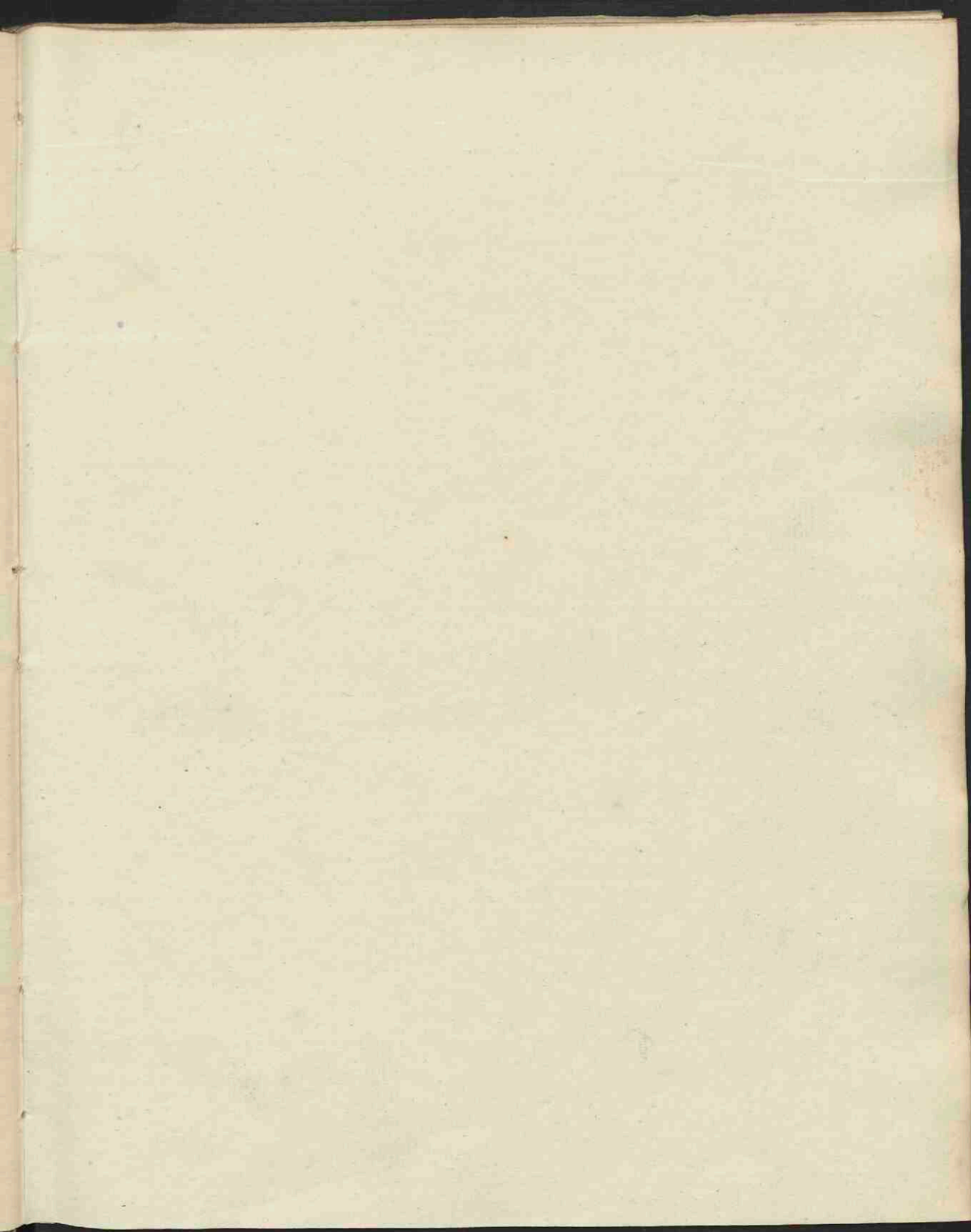
Hss. Ackersdijck.

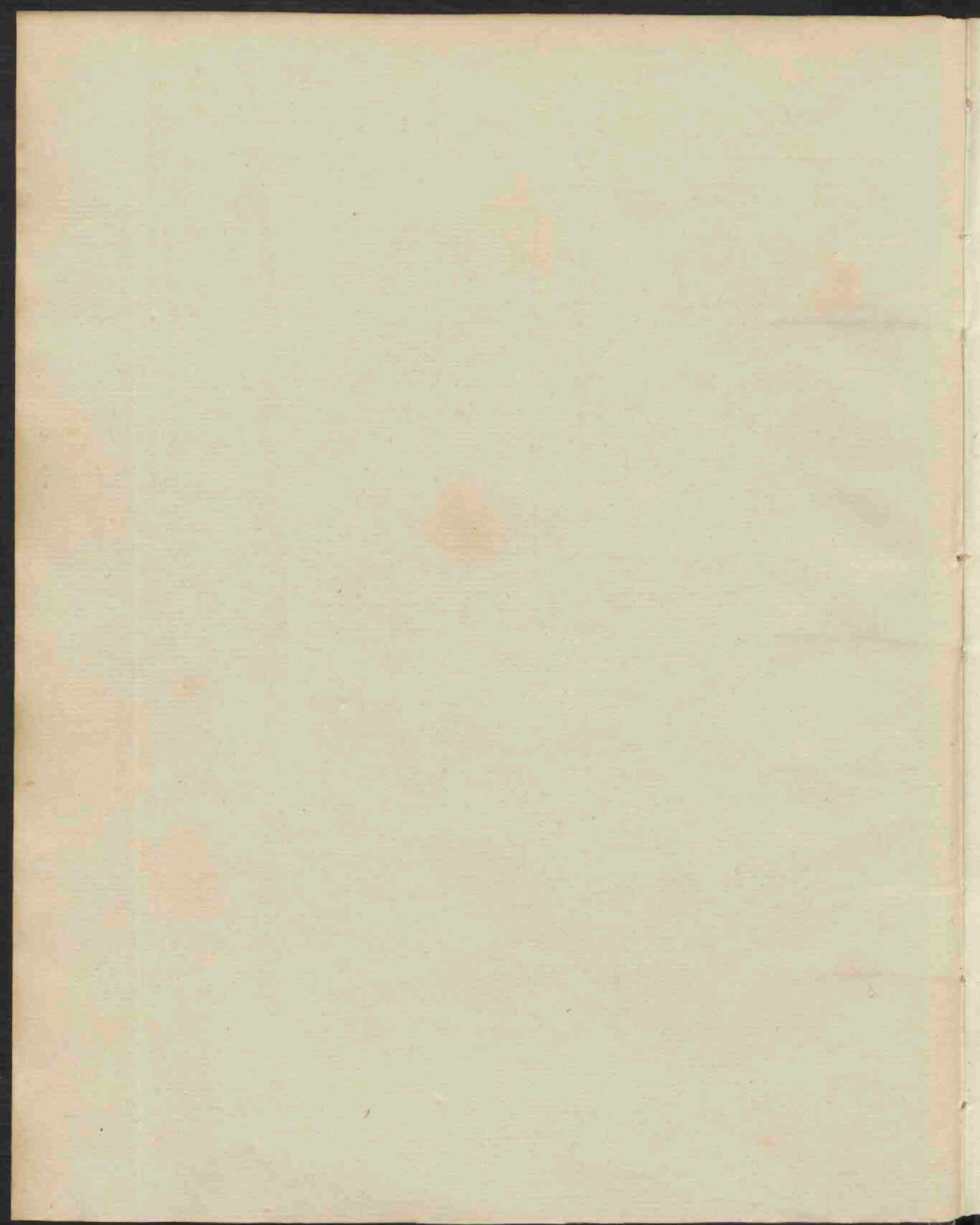
16

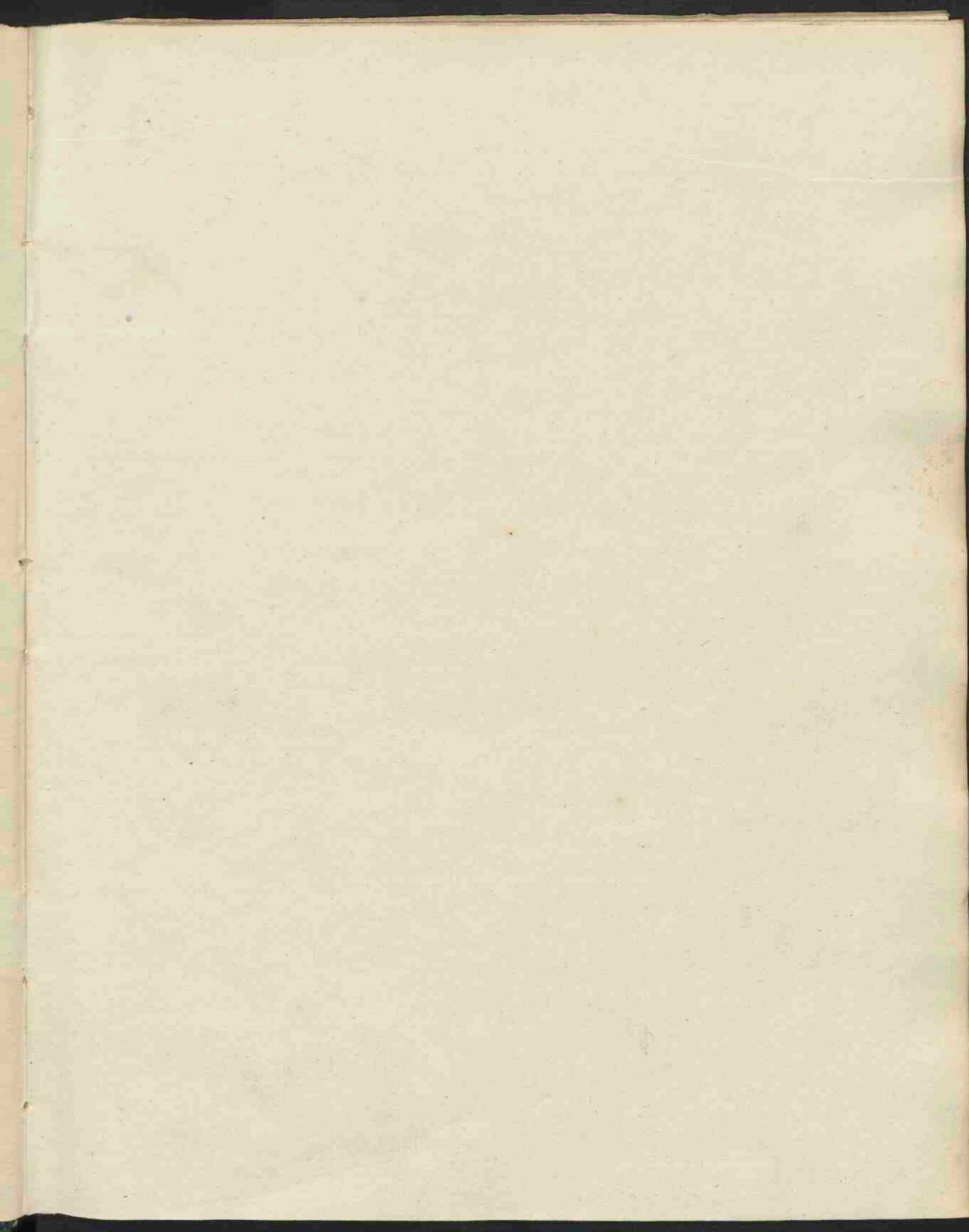
T. 1316.

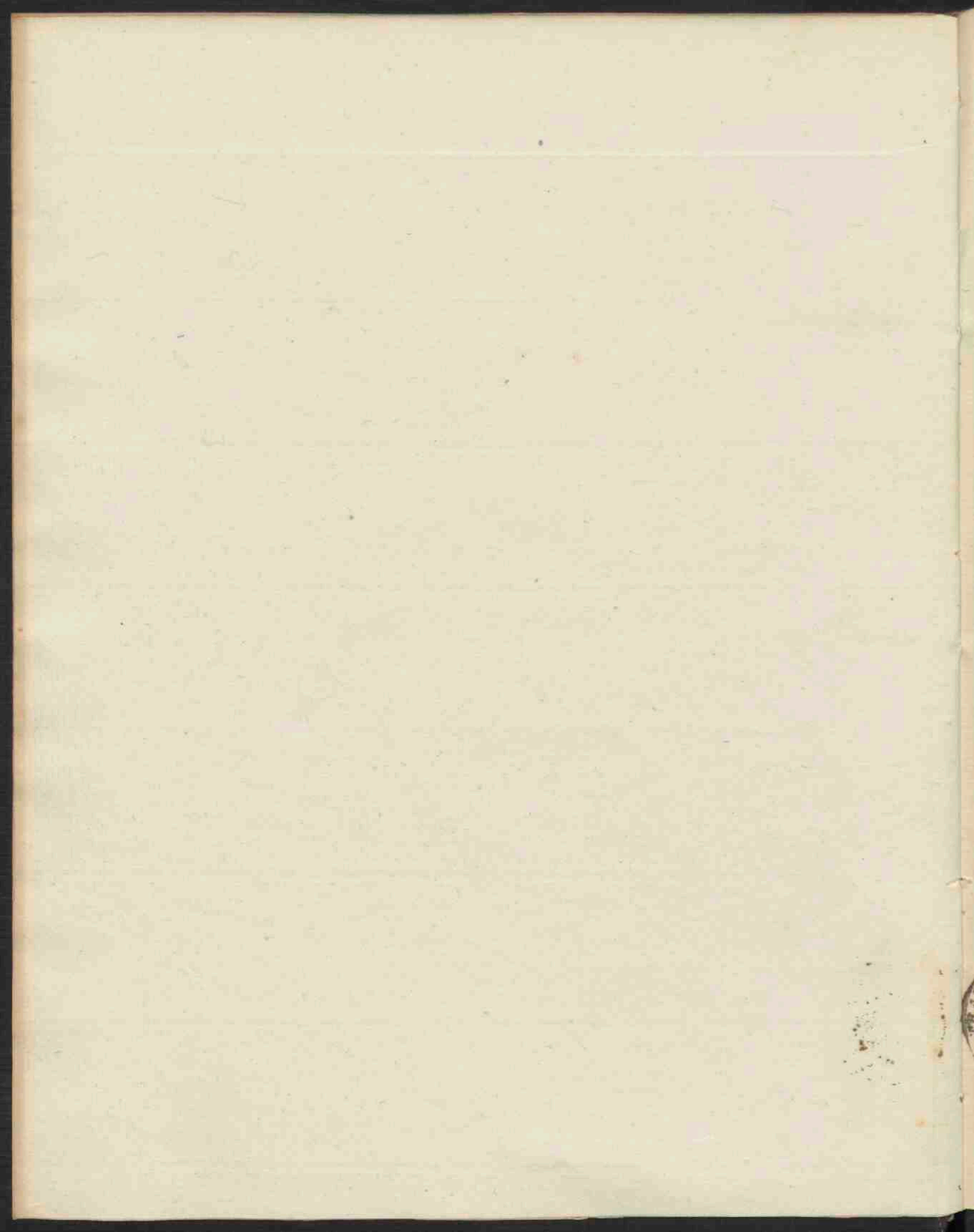
Has. Akerød. N° 16.

1
Woensdag 31 July 1839, Om 10 ure van Utrecht
vertrokken met een wagen, die op de Aankomst
der Duffelderse maatschappij reed. Wy kwamen
men in Proeswyk juist voor de Duff. gered was
om ons te verru. Het weder was niet schoon,
men en dan regen, en voortdurend bewolkte lucht.
Het gezelschap was wy goed, en de vaart niet
onaangenaam. Een Duitsch meisje was uit
Utrecht mede gekomen, Mathilde Major, uit
Kremel. Zy was gouvernante geweest by een
Hr. Coullbrugge, die haar met vyne kinderen
aan Ten rugen bracht. Zy had heimwee bekomen,
slechts drie maanden was zy in Holland geweest,
valde niet recht gelukkig weder naar Duitsch-
land te gaan. O dat Holland wat een traag land!
Maar het kindgein van den Hr. Coullbrugge be-
vredigde zy het volk. Zwitserland, reide zy wy,
was goed; daar was zy gouvernante geweest by
een fabrickant te Arolshorn naby Bittel. Hier
heeft is die landtroek schoon, doch het is wy niet
des Alpenland, hiervan had wy op het best de top.
van der bergjes gezien; de familie van den fabrick-
kant was gewis vrolyker dan die van den halven
geestelike, en zy had dus gelyk, Zwitserland beter
dan Holland te vinden. Het goedige meisje ging
naar Elberfeld. Een moeder met twee lieve
meisjes was, was als it nabestond hoorde, Mrs.
Hugonpot, zy gripen naar een landgoed naby Lobith.
Een echt Vrijsche familie maakte een uitstapje

2
tes Araken; aan den anderen man zochten dit reeds
ver; doch de zaan niet rond open gelast, was zoo,
man en verhaalde mij van den Ocean, over een
Kreddehandels reis, en zijne vrouw in nationaal
kruis, hier heeft met gouden platen bedekt, ver,
raadde hem wel eens op zijne togten; zij konde van
Marseille, Kallapa en Livorno mede spreken.
Te Araken nam het gezelschap vier toe. Meer
Valk was omliep uit Oost. Indië gekomen;
zij was de schoonste vrouw op Java geweest en
men kende het haar aanschijn; met haar kleinen
zungen, die nege legendij was, sprak zij Malitsh.
Zij werd verreed door haar neef den ouden Leite,
want kolonnel Schenk, die aan een Engelschman de
ongelofelyke mededeeling deed, dat hy ook Engelschman
was. In welke graafschap zij zy doen geboren, zeide de
Brit, zy sprake als een verandering? Te ban in geen
graafschap geboren en tuis ben ik Engelschman, zoo
will als zy. - Het geheim was, dat hy genatus
Linnard was! Onder het gezelschap was ook de Fran-
spactant der belastingen aan het Lobith, Harding.
Veld, met zijne vrouw, die uit hart van Java was
en bijna geen Hollandsch verstand. Zy was nu aan-
gesteld te Vlaardinghe. Als alle dubtten aan, die
vroeger in België geweest zijn, behoorgde hy niet over
de afscheiding van dat zekere land.

Tuy kwam voor half 9 te Linnard aan; meeste-
saken lang wachten, denyz alle de vrachtgundersen
door de talkeuante andersicht werden, eer zy
de guedenen der reizigers wilden nemen.

In het Katal der Page. Was vanden wy goed
arrondeten en nachtnavlyf.

Donderdag 1 aug. Te verlanpde met de stam..

[Faint, illegible handwriting on a lined page]

baat Drusus, van de Rijn en Yffel maatschappij,
de reit te veruulgen; my voor om half 5; men zonde
my om half 4 wakken; dit beloofde my de waard en
de bediende. Doch niemand wakte my en toen ik om
4 ure van half wakken geworden my spoedig gereed
maakte en my even by tijd vando hebben kunnen
kopen, vond ik niemand gereed, meest wakten
een van myn goed laag, en zag de Drusus
weg naar vanden dien beridder te hebben. Toen
lag de Prins Frederik van Pruisen, een baat van de
Nederlandsche Maatschappij, gereed om te vertrekken,
en met deze was ik tegen half 6 af. Ik vond er
in de groote kajuit slechts een reiziger die my
zeide dat hy den vorigen dag van Aachen alleen
gekomen was. Er kwam toch my een flesse met
een buntje nageraard en hy verzekerde met groot
genoot door een vaartier van hand.

Het volgende byna onafgebroken. By Rheurath
zonde ons de baat der Dusseldorpsche Maatschappij
in en voor ons voorby; zoo dat ik nu bemerkte
dat ik, zoo veel vroeger aangezien zijde, my la-
ten in Dusseldorp vande aankamer. Ik trooste
my met de gedachte, dat hier by slechts weder om,
aangezien uyt mist in een velle kajuit te zitten,
terwijl ik nu op myn gemak lezen en schrijven
konde, en daar deze baat daarvoor besloot ik
met haar tot Keulen te varen; wat zonde ik
in den vegen te Dusseldorp dueren. Aan laatige
vande stad kwam ¹⁰⁴ te het ene aan. Een myn
reiziger, een Elberfsch reizend koopman met vele
kisten vol stalen, vertelde ons, en ik bleef alleen met een
beambte van de tullen, die my vertelde, dat hy op drie
universiteiten jura gestudeerd had, daarna beproefde
was nechtlyk ambtenaar te worden, doch niet genoeg ge-
schikt was gemaakt om konde naar de beoefening aan

Des getuente van den meq, dat nu geopend werd, loopt
tot Küngeestdorf. Men heeft evenwel op andere plaatsen
ook reeds veel afgemaakt; doch dat alles zal in Bedraage
nog niet de helft van den meq van Keulen tot Aken.

geheimt gheschikpen, en nu, mit meer van al te lang op bawen,
Dering te maeken waekten, als by weder by de roffbaute begin
waerkraen te zyn, een post geroep en bekomen had by het
bestuur dat in en uitgaande rofften... Ditralpse ouden
thant vele gestederde jonge leden, dewyl in andere nat.,
ken geen gelegenheid meer was.

Het weder was op den dag zoo slecht wegeelyk, de regen
hield byna niet op; doch tegen den avond kwam en katen
wchap; by t ondergaan der zon was de lucht schoon
nood gevernd, en in den nacht zag men de wallen van
Luzern en de staven helter te waerkyge leden; het
was dundelyk dat het goede weder tony kwam, op reis is
dit een zeer aangenaam verrekylsel. Om half 2 en
de nacht kwam ik aan te Keulen, en ging in het
Hütel Bellevue, vroeger Maria-Bildchen, aan de over
ryde van de stad, in Duits.

Vrydag 2 aug. Heden schoor weder; ik behnam eens
kammer boven, aan den Ryn, en had veel geroepen van
het uitrust. By den heer Birubaum in het "Jesuitenst"
beginn vermen ik, dat zyn broeder, myn ambtgenoot, te
kompenente is. Ik scrifte den Darn en andere my
neer, behende plaatsen.

Ik an tafel in welke ik kennit met een Belg die Hal,
Lander gewarden is; over my zeten drie jonge Engel,
wie fallen, neyt insidied, aangenaemd en lorbendly, van
al de mode dit medekrypt; onseigen waren het
Duitse familie.

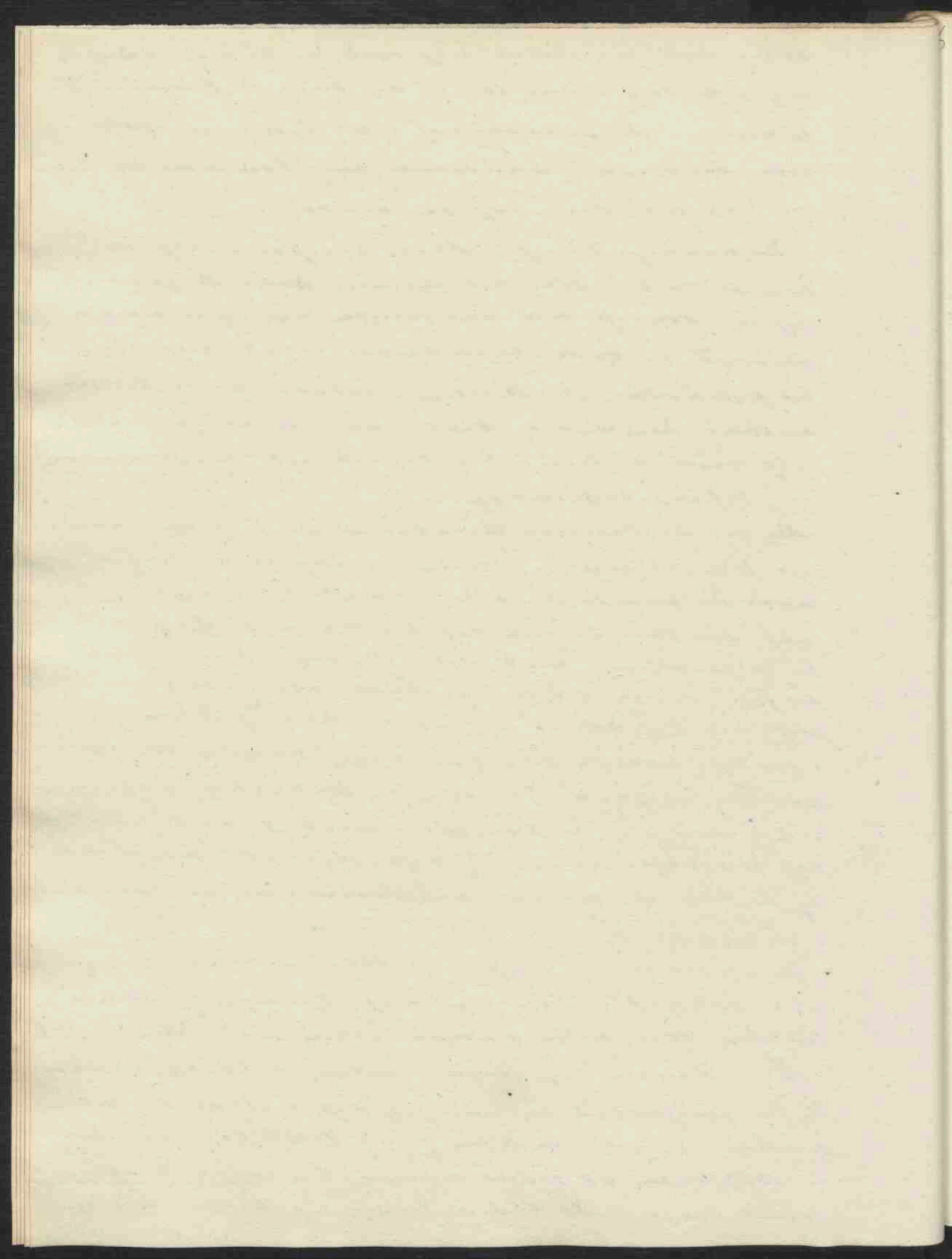
Om 5 ure werd de eerste afdeeling van den spoorweg
naar België geopend, slechts drie kwartier lang. De
aanselhebers met hunne familie neder enavover
en lietden feelt. Een groote toelooft van meningsrijke
kenamen om het aan te sien en daarouder schaarde ik
my ook. Er was vervolgens muriek in de heerkopen
en tinnen aan den Ryn naby het "Thiermeke". Ik bleef

5
daer wat, wandscheer nog naar en kwam tekent in
myne kerk, waar het in die twee loof was, and
te kisten. De parate nog wat met myne Balge,
wien lantsman, wandscheer met hem over de brug,
en zoo was deze dag ten einde.

Dinsdag 3 aug. Drees morgen vroeg ver,
tuande richt de stad naar schoon. Het is de geboorte,
dag des koning, alle straatwijken vgs. met slagen
verried en op de stambanten wande naar tyd het
tyd geschoten. De Druiser vootsch naar het va,
erland, een andere bus naar schiedt, versolgen,
nog meer andere; dit lovert met myne wonden,
een schoon kapersaal op.

By de Hr. Director Birnbaum vond ik vgen bunder
en lichte met dien vrom. By ginge vrom
naar de parade die plaats vond ter gelegenheid
van den 70^{en} verjaardag des koning. De orange,
lichte goddienst werd onder den vgen kerk geveerd
en door die geestelike een korte redevering over de
pligt om koninkrijk jegen den koning te vgen, en
naar vgen welken te liden vangevraagd. Dit ge,
schiedde vagevram en statij. Katholike goddiensel
had vromaf in de Dantsche plaats geveerd. De trou,
pen bedroegen vrom $2\frac{1}{2}$ regiment, alle van de linte,
zy hadden een schoon vorkarmen en de murel
was zeer gaaf.

In verwonderde my, dat de Iffem. arke, vrom en pa,
vade gebouwen werd zoo veel vromer vromhomen,
had dan kan ik zo vromer vrom. had. Een aantal
tehoove huizen vgen vromer gebouwd of opgemacht.
By die gelegenheid vromer is dat uit de statuten
opshuyning in het verleden jaar gebleken was, dat
in 1834 alleen 98 geheel nieuwe huizen in kenten ge,
boudt waren. De linte en toelening drees stad vgen

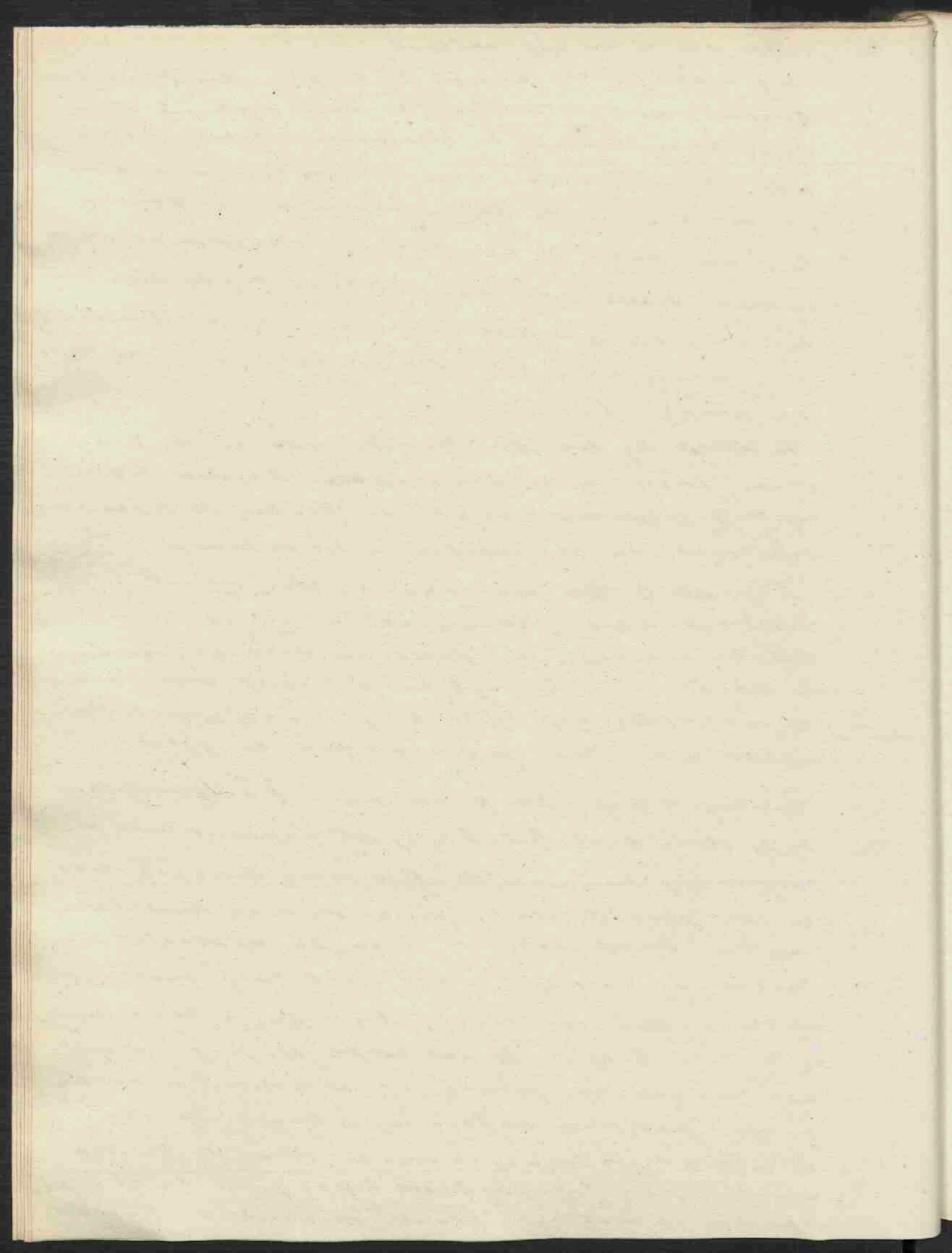
algemeen in het ons vaderland.

Wij maakten een bezoek by de familie de Haer, twee broeders en drie zusters, de eeno weldoms Von Quad, zamen levende, en zeer vriendelyke goede men- schen, kennissen van myn collegas en zyne vrouw. Wij vonden niet de heeren, maar wel de dames. Eene van haar is tien jaren in vorkten geweest, by eenen broeder, die daar arts is. Wij hadden daer bys levendig gesprek over deze stad en Anland. De woning dezer familie is byzonder loof, met een fraagen tuin.

Ik sloef by den Hr. Directeur eten in den kromp dezer hartelyke en brave lieden. Daarna hebben wy lang gesproken vooral over Keulen, de tegenwoordige woelingen der protestants en het ondoerlyc.

's avonds gingen wy naam in Prinz Carl en in Bellevue, waar illuminatie en song vermaakt was, ten eere van het feest, en veel zeeconchap; de nacht was heerlyk en men moet zeer vrolyk. Ik wandelde nog op de brug maar groute leuen- digheid was; men betoalde geen bruggeld.

Zondag 4 aug. Om 9 ure naar Königswinter. Op de stoumbest heb ik nog al gesproken met een jongen, Engelschman, die by uitstek beschouwd was, en zeer goed Duitsch sprak. Hy was hweecheling van Cambridge, had zich byzonder op staatkun- handkunde toegelegd, en had reeds zeer veel gereisd, ander andere in Staatd. Amerika, in den laatste tyd ook in Belgie. Ik heb velden een jong mensch met een veel insigt over de zavelconce en vorkten en over politieke onderwerpen hovan spraken. Om half twee kwamen ik aan en vrand de herberg zeer vol; een talryke tafel begon juist en daarsaer. Behuam ik nog een plaats. Ik vrand er Mr. L.

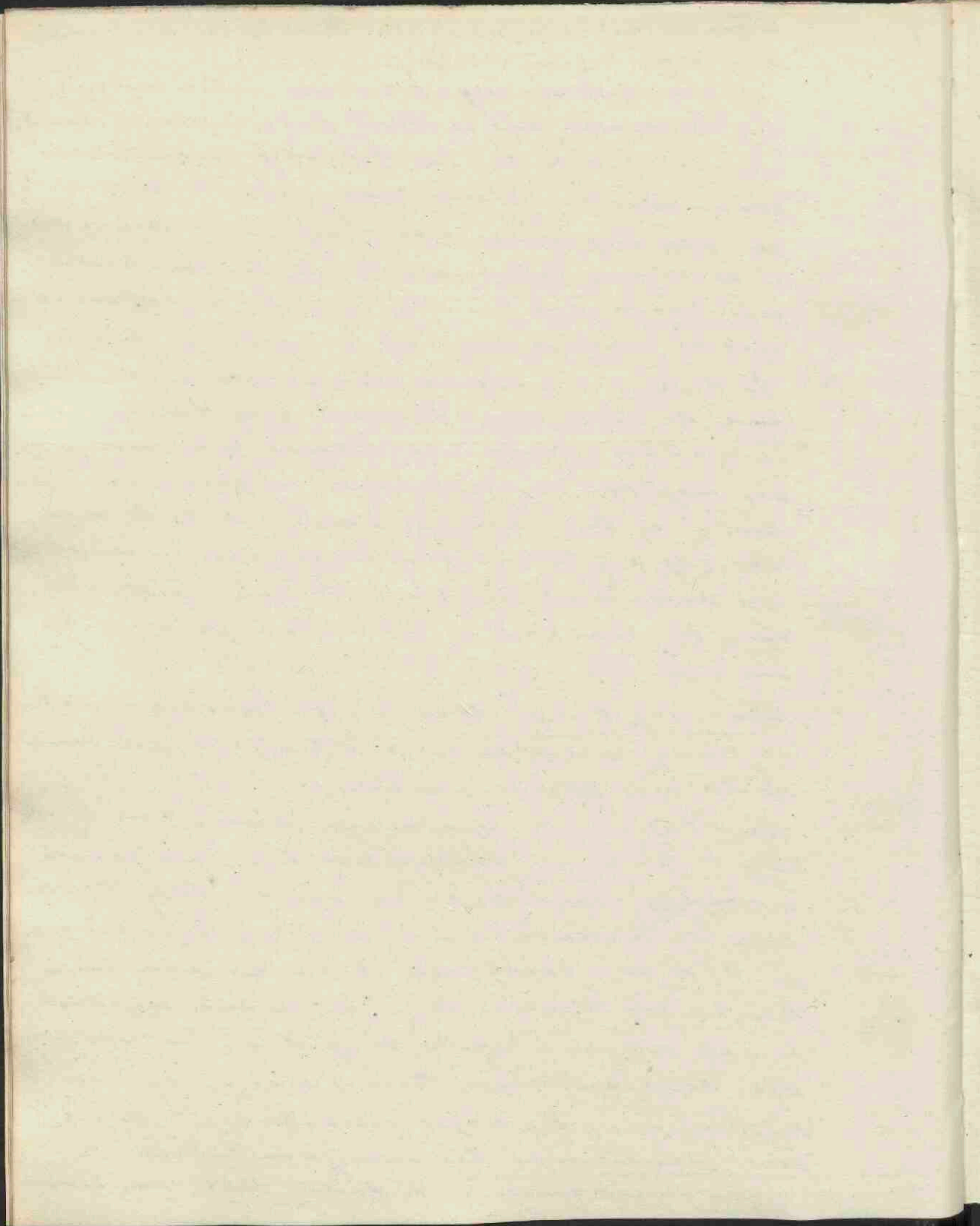
meyer de muller van hest. Birnbaum met de kn.
eeren van mynen calcege.

De waernte wederom schadure is hier niet, in
het noetzetje, dat ik eerst bekwaam, was het by
na niet uit te houden. Gelukkig gingen mee de
Kraambot van 6 ure niet alleen de veld deels
genooten weg, maar ook enige der reizigers, die
in de herberg gekommerst waren; hierdoor kwam
eens kamer aan den Ryn vry, die my te best
viel en waar ik my zeer aangenaam bevind.

En kwam onverwelds op, dat toch niet lastbrak,
doch de lucht werd bewaakt met hevigen wind,
ik maakte slechts een kleine wandeling op
den weg den Ryn opwaards, in geselschap met
her. L. en hane klein kindsoon. In de herberg
was nu vry talryk geselschap, daaronder slechts
een Hollander, met name Pringuis Auster,
dan, die door veel en wonderbaar prisen in het
oog viel.

Maandag 5 aug. Daze morgen was het nu zeer
onsternig weder; ik las en schreef thut, en deed
slechts een kleine wandeling.

Birnbaum met hysse vrouw kwam van Kante
terug. Het eten deed ik met hem een groote
wandeling naar de ruïne van de Abby Hester,
sach, die uitsteekend boven is, in een hoog eal zels
gen. Zy is van vanderlingen Byzantinischen bouw.
Want. My kwam een andere weg, dan
dien wy opgegaan waren, terug, daar het dorp
Ober Dallenboof, waar hermit woot, en door de
Schutters naar den vofel geschoten was. By uit,
Het schied met het onderspelen des vovd.
Dezen avond waren in de herberg niets dan Ellers.

peedriks heeren en dames, welke het gewone
mangsel van gemeenheid en armenontprijping had,
den, dat ik vroeger ook by die fabriekse,
volking heb opgemerkt.

Dingsd. 6 aug. Doren troffen om 6 ure land met
Birnbaum en twee zijner zonen overgenomen naar
Schlamm, gezelschap over den schuimen grooten weg
naar Rolandswerth, waan wij in den ruim van de zeer
grosse herberg ontbeten, in het midden der heerlyke
natuur. Wy beklamden vervolgens de kleine Roland,
ook en den daerbygelegen Röderberg, dien men voor
een uitgedroogen knoter houdt. Rege gewooslyk was de
ze wandeling, waar wy allen alle vgen een nar gezigt
hadden, en vooral het gehele Levensgebryte volmaakt
goed zien konden. Na dat wy dit gezigt lang genoten
hadden, gingen wy in de herberg teruggekeerd, waan wy een
Spelieken ($\frac{1}{2}$ flesch) Karwyn droekten. Toen waren
wy over naar Rhönberg en wandelden na dat dorp
dorp naar de stad Kömpswinter.

Er wandt in deze streek veel gebouwen, de kende,
naarst leggen vele landhuizen te Rhönberg, Kömpf
en verder aan. Te Rolandswerth is een mooi groot
Landhuis gekomd, wat weder naar Godesberg ston
en juist hant te koop of te huur, met af zonder meer,
dees.

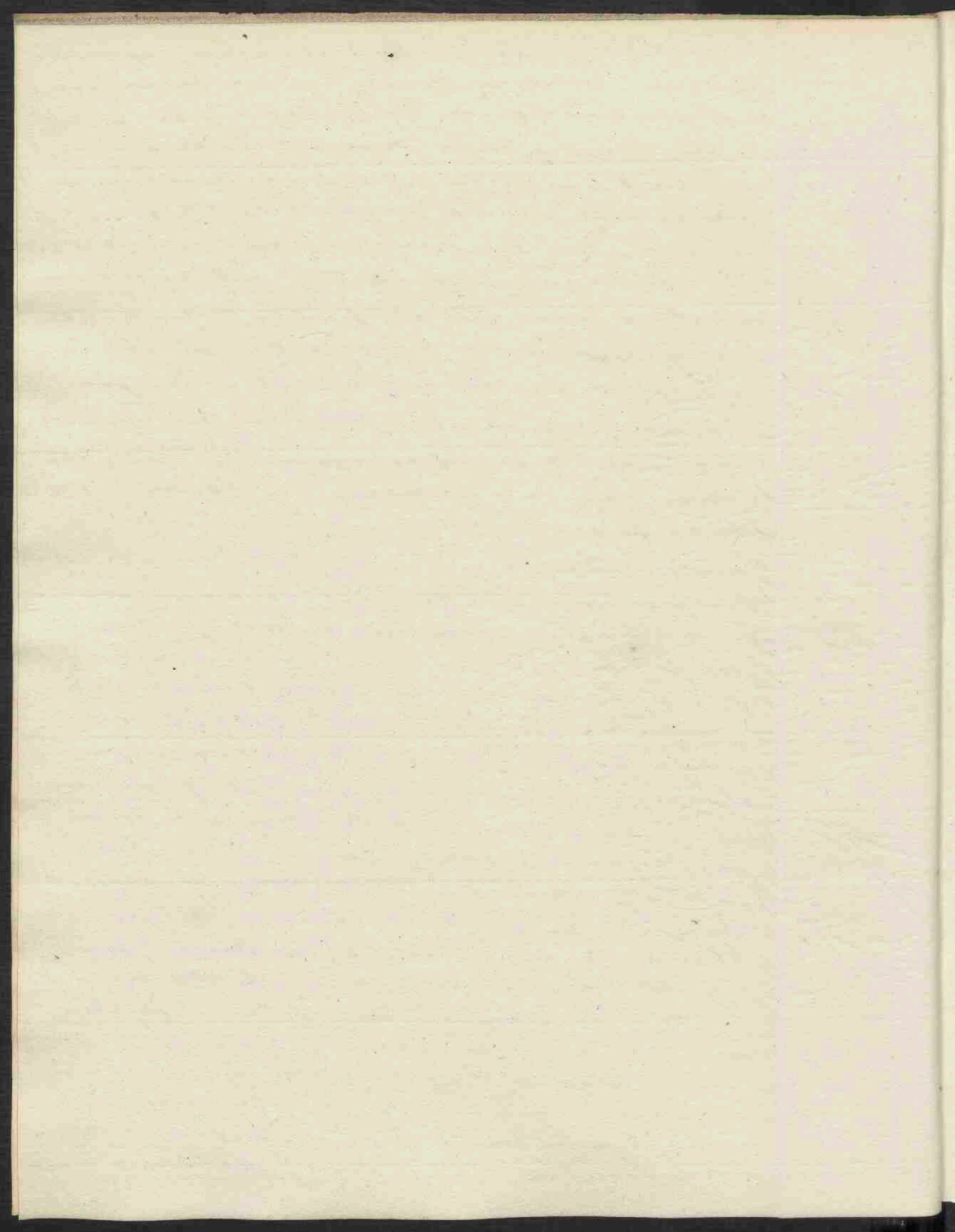
Wy zien menigvuldige steengraeven op de heuvelen,
in de dorpen ook de rivier, ook in Kömpswinter wou,
den die steenen voor allerlei de bestemmingen gekomden,
dit geeft aanmerkelyke vestier, doch het is voor de gezondheid
heid der inkeidert zeer schadelijk.

Na 4 uren wandelde ik met de gehele familie Birnbaum
naar den Drackenfels, waan wy zeer genozlyke den avond
doorbragten. Het water was zeer schoon. De bleeft
onschadelijk.

Wy waren over vier bergouwen in het Ahdal 20ke.
mer; doch alle van geringe hoogte. Wy bevonden ons
hier in het Eifelgebiedte.

Woensd 7 aug. Te enen om 4 ure reeds op, zag den duf
 aankomen. Het opgaan der zon was door de nevelen
 de bergen niet zichtbaar; doch spoedig verschenen zij lief-
 schen de Potersberg en der Normantorenberg en lang
 zamenhand werd de landstreek aan de overzijde der
 rivier verlicht. Het was zeer heel donk. Later werd de
 lucht trok. Toen ik mij aan het gezigt verlustigd had
 kwam ik den berg af, langs een stijl pad, nactal door
 Garselbach, naar Rhändorf. Mijn leidsman was
 mij de opening van het draakthal in de rots; het is
 mij hoop, zoo dat men er niet veel in kan gaan.
 Een Engelschman is er toch verleden jaar in geweest.
 De naam van Draakenfels is gewis veel anders dan
 de roeping, die de aartsbischop van Keulen - 1117
 gesticht heeft.

Van Rhändorf reed ik naar Kolanbomath, waar
 Braunbaum met zijn familie ook kwam. Wij ont-
 deden op het schone terras van de herberg. Tegen 1/2
 ondenaam ik met hem een uitstap naar het Aho,
 dat en het kleine Meer van Loach. Over bochtige
 hellingen, die door Karolund menen afgewisseld, kwam
 men bij te Odlingen; daaronder te Linnestdorf was een
 schone, groen schuylgebouw omringd met trok. Het
 land was vruchtbaar en goed bebouwd, de dorpen
 Casweiler en Landershausen, waar wij verbleven,
 daar kwamen, hadden men er de roep een vrij goed
 vurschoven. Om een uur waren wij in Ahoweiler
 de hoofdplaats van het Ahoval, een bladzand Hodge
 dat in 1831 2417 inwoners telde. Wij hadden hier mid-
 dagmaal in gezelschap van den farnisien prediker
 Casper uit Keulen, welke met zijn jeugd vrouw, de doch-
 ter van den bekenden schryver Diestrompf, even als wij
 een vastnest maakten. Om 3 ure verbleven wij
 onzen weg, gingen het dal op, door het dorp Walpore
 heen, waar de beste Ahovalen graat; Marienthal, naar

de ruïne van een kluuster is, naaby Scranu en Raj.
 Wy kwamen toen aan de Luchmukle, een water-
 molen, die gedroeven worde door een gedeelte van de
 rivier, dat daar eens opening heeft, die, van elders,
 de molenaar ziede, Johan van Saffenburg heeft doen
 maken. Scherwandelij is in een vlnck de wijne,
 kulture. Aan de steyte vaten heeft men met arbeid
 en lang terrassen gebouwd en daarop de wijnestakken
 geplant; daar zy tegen het noordw. bevolnt wy is de
 wyne wy goed. Het is eijgelyk dorelpe soort als de
 Dnynganywyne, doch het kleinste heeft den smaak van
 meipelyk gewyng.

De wyf dien wy passeerden is deert weinige jaren
 toe een goede wyne gewaakt welke de Eijelste-
 ken met de Ryn in verbanding heeft. Van galle
 ry in de vots is daarvoor gewaakt, waardoor men
 komt in het dorp Alkenahr, wy is niet lang, maar
 doet toch eens schiedverrichtige uitwaking. Om het
 ene hadden wy dese plaats kascit, en daar het
 drayde te vopenen besluten wy in Alkenahr te blijven.
 Het ligt in het midden van wy kange vaten. Op
 eens daarvan wy, de rivier van de oude Burg
 Are. Wy beklommen die en wanden op de vete over
 blyfde, van die oud kasteel, dat onder Ledenyke
 XIV wy belegen is, een vete boven gezigt. De Ahr
 kankelt zich velt walen tusschen de rivier over
 die vete vortshandoukand velt. Vorment oplossen,
 het vortshandoukand kankte met wy beplant
 en bintanden ook wy velt beplant wy.

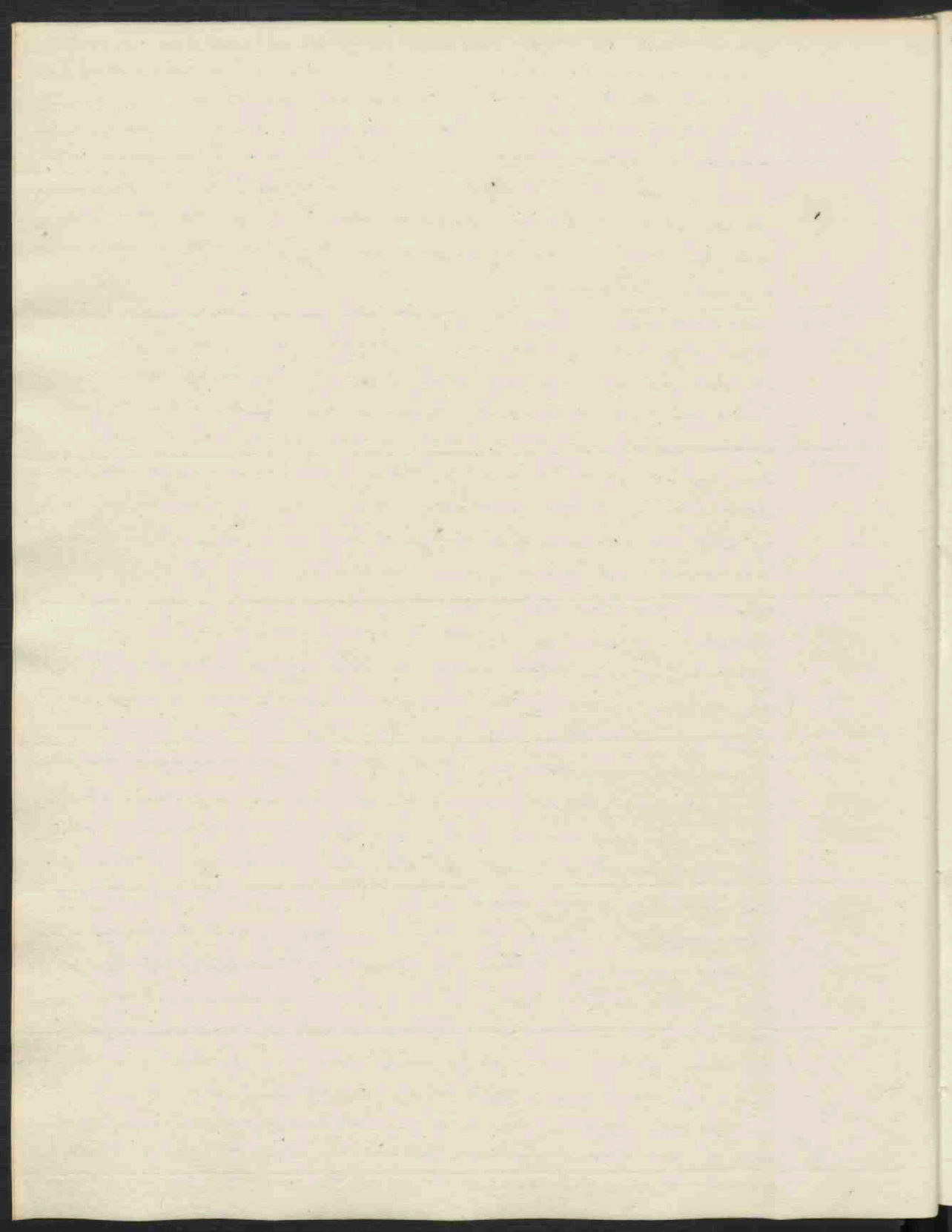
Er was doeren avond in de vortshandoukand kankte een
 vortshandoukand Commare van de Landmanthay Bo.
 vortshandoukand van Bunker vortshandoukand, wy gingen de avond
 in de andere kankte, maar het was goed was, en
 maar wy op nieuw den Bo en vortshandoukand vortshandoukand,
 met wie wy fanelle. Aken is velt gepoet hadden.

Donderdag 8 Aug. Het een portwagen vortshandoukand wy doeren
 vortshandoukand om 5 ure naar Aken vortshandoukand. Men vortshandoukand twee

Op een afstand zagen wy de Genoyensse kappel, zo
bekend, van men zegt, ter plaats waar Sigfried,
haar gemaal, haar wedervond.

11
maakt door de Aker, omdat de groote weg aan den linker
reder weg niet geheel afgemaakt was. Dit stuyfde
niet ont by de tweede herhoek zeer goed. De wyntuinder
nuant verspreidt er aannemelyk pastier. Verscheiden
goud en silversmeden en melnuvriente winkel, man
kruisroepen van middelste wynt van de wynt van in de buurt.
De brachter Kruisberg, in de herberg de Drie Kruis-
sen, wynt, van men ont gereed heeft, de nuantmaakte
wyntuindelaart.

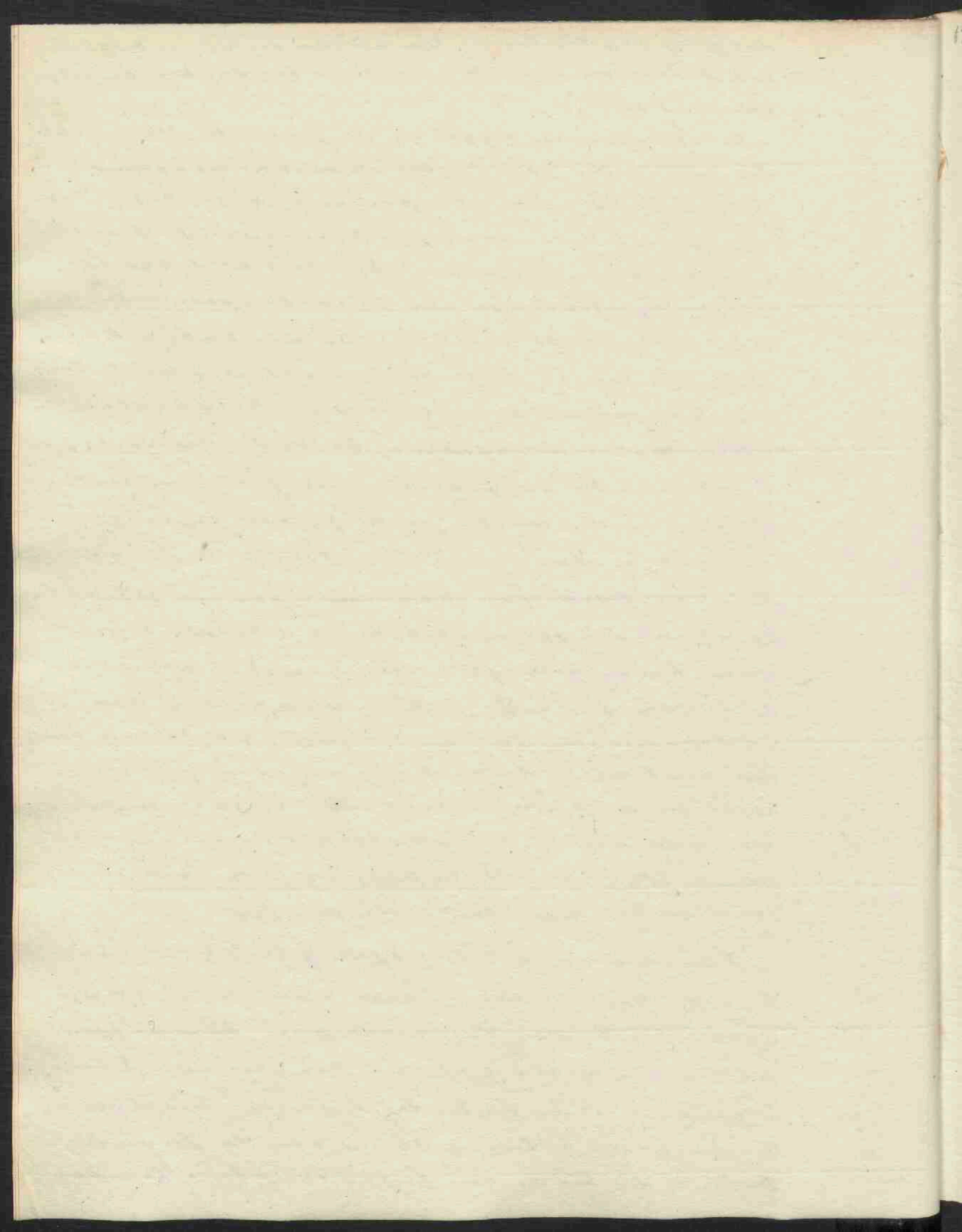
Het een gemosen heidevat, als gods en oxagen, heidevat.
Laden wy onze voetstap. De ruines Nieuwshoe en
Landstroom handen wy goed zien; onze weg loop in het
eerst heel door de borch, later door heide; Koningedoor
leiden wy links, Plasmeiler rechts liggen. Nu s. dan had
de wyt wy vopen, doch niet meer. Wy vopen links de ruine
Oelbrik. De landstroom was verprijnt ruine, nu als
zy ook aannemelyk loop was, heel land was ook
met borchwey, hauer, wandelpalen ons bebouwd, doch
nu en dan loop het geheel onbebouwd. Wy vopen
enkele dorpen in de verte, doch keumen in geen
samenhang voor Kammelbach, dat wy om 12 uur bereikt
ten, en waar wy in een borchweyden een matig med
dopmaal hielden. Wy verlieten het meer om 2 ure
en vopen een spandry van de hoogte der Laacher See;
doch gingen by de wanders door naar het doop Bell,
waar wy aan de heiden, van fraaye gebouwen, stee-
nen gebouwd, bemerkten konden, dat wy in het land
der Heengraesen keumen. De landstroom heet hier
Kagenfeld. In de dorpen wy byzonder luyden door
de Heengraesen, Ober- en Nieder-Mondij. Wy kwamen
men in het eerste aan, waar men ont vande, dat de
deur een gemeten van deur van steepe jenen alle keu-
ren niet alleen van gebouwen steeven gebouwd worden
maar ook uitloerend met lagen gadekt. Ont viel
in het oop dat de taal en het nuttamen der menschen,
enke de kunstlyke inrichting, menbelen, zelfs de wille ongeloo-
tine fleschge, inwaren men den wynt aanbiedt, nocht de,

overgang tot den baren Rijn aankondiging; - inderdaad is
ook de Lantout de laatste plaats die tot den baren Rijn
geen hand wert.

De steengraaven liggen in de gemeente Hador, Men-
dig en worden gewoonlyk daernaar genaamt.
Zij zyn 30 en getal, alle privaat eigendom. Het
zyn in eenen hoornen afgetrokken; de diepte
waer ongeveer 150 vaet. Men ziet er dikke lakk,
Zaltveulen ter lengte van 70 tot 80 vaet, onder die
overvloedige waende veulen vindt men overvloedige
steensoorten, en boven dezelve is een dikke laag
van aangepaelde aardsoorten. De Basaltsteen
alteson wordt uitgegraven, de Basaltsoort blyft
in wesen. De hoofdbestemming is voor malen
steenen, en die worden in de graave geredde
maakt, en door een gemetselde schacht,
door middel van paarden daerom getrokken.
De afval der steenen wordt op dezelfde wyse
naar benen gebracht, en daerwaer tot verskillen
de einden bevestelt. In alle de graaven saam
werken ongeveer 160 menschen. De steenen wor-
den meestal te Andernack ingescheept, onder
andere, veel voor Hlland. Een der naerwaer-
me eigenaart is een Joodsch koopman; met
name Landau te Coblenz, dien ik veelma-
len in het noorden ontmoet heb.

Toen wy onze nieuwsgierigheid vullend
had den Rijn wy gewandeld naar de gemene-
aben Lrach, aan het meer van Derselfden
naam zeer mooi gelopen. Het gemene-
tegebouwe is in de tyd der Fransche overheersching
vertocht en behoort thans aan de familie
Ostius, die het in een fraai landhuis bezit.

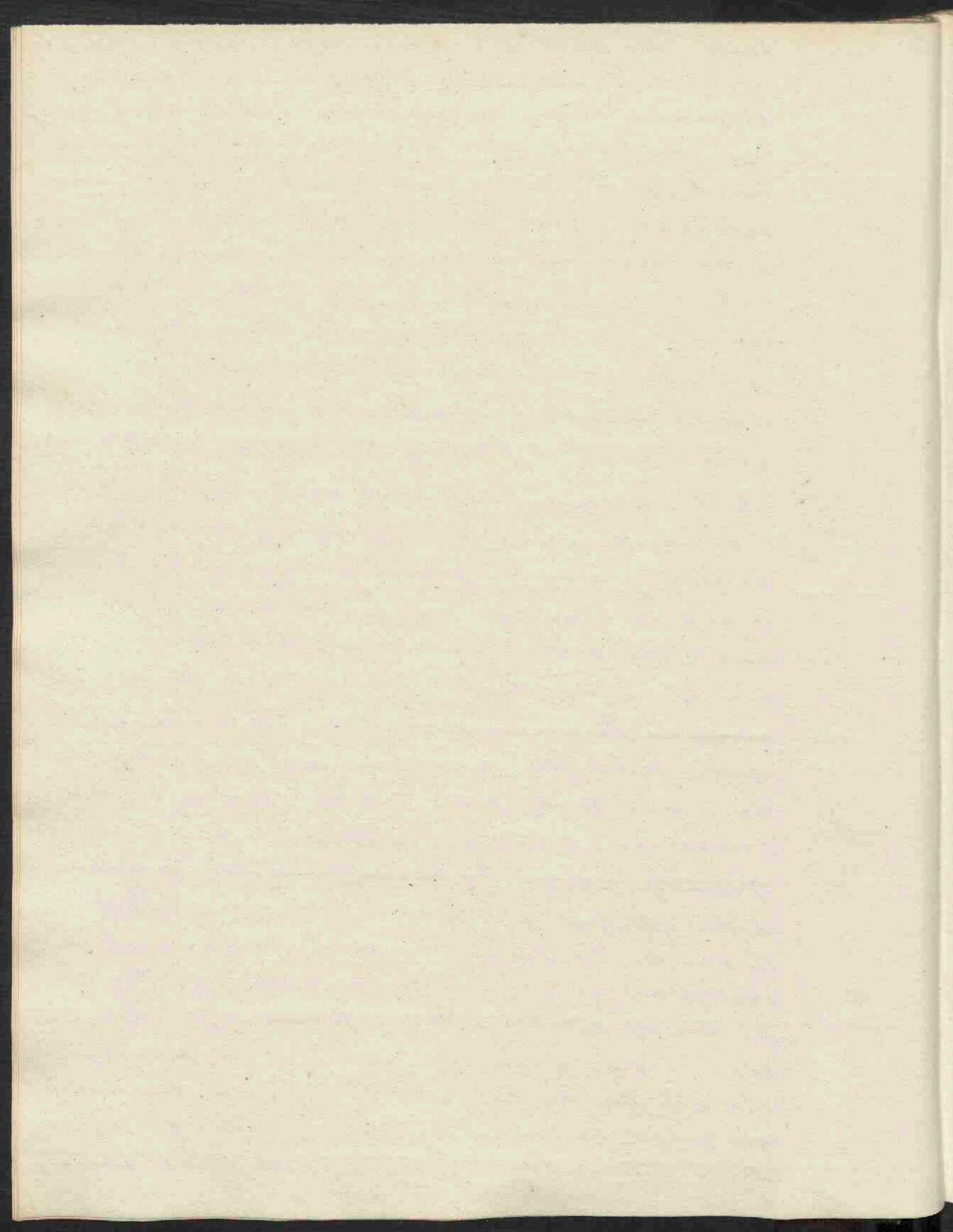

keefe. De kerk is, ras men zegt in 1053 gebouwd;
 zy is in Byzantinischen Styl, met zes tinnen;
 de runde bogen en gemelken, ook de kruisgang
 zyn zeer fraai. Men kan ze als een kolonade
 onafgebroken van de voor-Gothische Romeinse
 betrachting; doch zy is zeer versuallen. Van wege
 de Romeinen, die er het eigendom van behielden
 om te verhoeden, dat zy afgebroken worden,
 zyn nu en dan nog eenige herstellingen geschied.

Het meer is van niet zeer hoge heuvels en
 veel gebouwte omringd, een leere maar een
 zame streek, niet onafwend naar een klooster.

In het dorpje Wapfenich, waar wy om half
 acht aankwamen, bleeden wy nachtverblyf.
 De herberg was een groot goedgebouwd huis,
 en ook de meubels droegen de sporen van
 weelde; doch beide waren in groot versuall. Wy
 vernamen, dat het de woning van eens ryke
 adelyke familie geweest was, waarvan de
 afstammelingen niet meer ryk en nu tot een
 stand van herbergiers waren afgedaald; dit
 maakte een treurigen indruk.

Vrydag 9 aug. De landstreek hier loopt an
 der den biskop van Trier te behooren; ook de val
 lei van den Brokloech, waarm wy dezen morgen
 om vyf ure onse wandeling aanvingen. Wy gin
 gen die af tot aan "Jouffstein", waar eens
 bron is van mineraal water, en een lanchuis
 was van den biskop met fraayen aantef, welke
 byna geheel versuallen is. Van het klooster van den
 zelden naam stam allen nog de witte muren,

eene treursige ruïne. Van hier gingen wy linker
 af langs een nouwen viertje van den Brühlbach,
 waaraan eene loodwitfabriek van de heeren
 Radt en Bischof staat, en wat verder het
 fraaie huis Burg-Brühl, schiedsachtig op
 eene aannemerlyke hoogte. Wy zagen het op
 een kleinen afstand, en bejaven ons toen weder
 naar de valleij van den Brühlbach. Beide
 vallegens bevallen ons zeer, zy zyn euf met
 veel geboomte en groene weiden, en met men-
 den van tuftsteen, welke algemeen af en uitge-
 graeven worden, en daardoor allehande vor-
 men hebben welke tuftsteen den weelderigen
 plantengroei eene allerlieftste uitwerking
 doet. Deze kunstelyke steen, die naar den best-
 zynen toot geldt, is eene overaak van weest-
 zaamheid en rykdom in deze streken. Hy
 wordt saamt yds nog tot bouwsteen gebruikt,
 maar veel meer voor toot, als metselstof.
 Hiervoor wordt hy, als ruwe stukken, naar den
 Ryn, en langs deze rivier veel naar Holland
 gebracht. Een groot aantal molens zyn be-
 stand, om deren steen te malen, en, haerel
 men dit niet leeft anders dan kleine stukken
 of afstal salt, leent dese rykheid het grove
 vestiedop.

Het Brühlthal vervolgende zagen wy de Scheuap-
 penberg, een groot heuvel dat op eene klome nach-
 tenheid allerlieft tuftsteen het geboomte leeft.

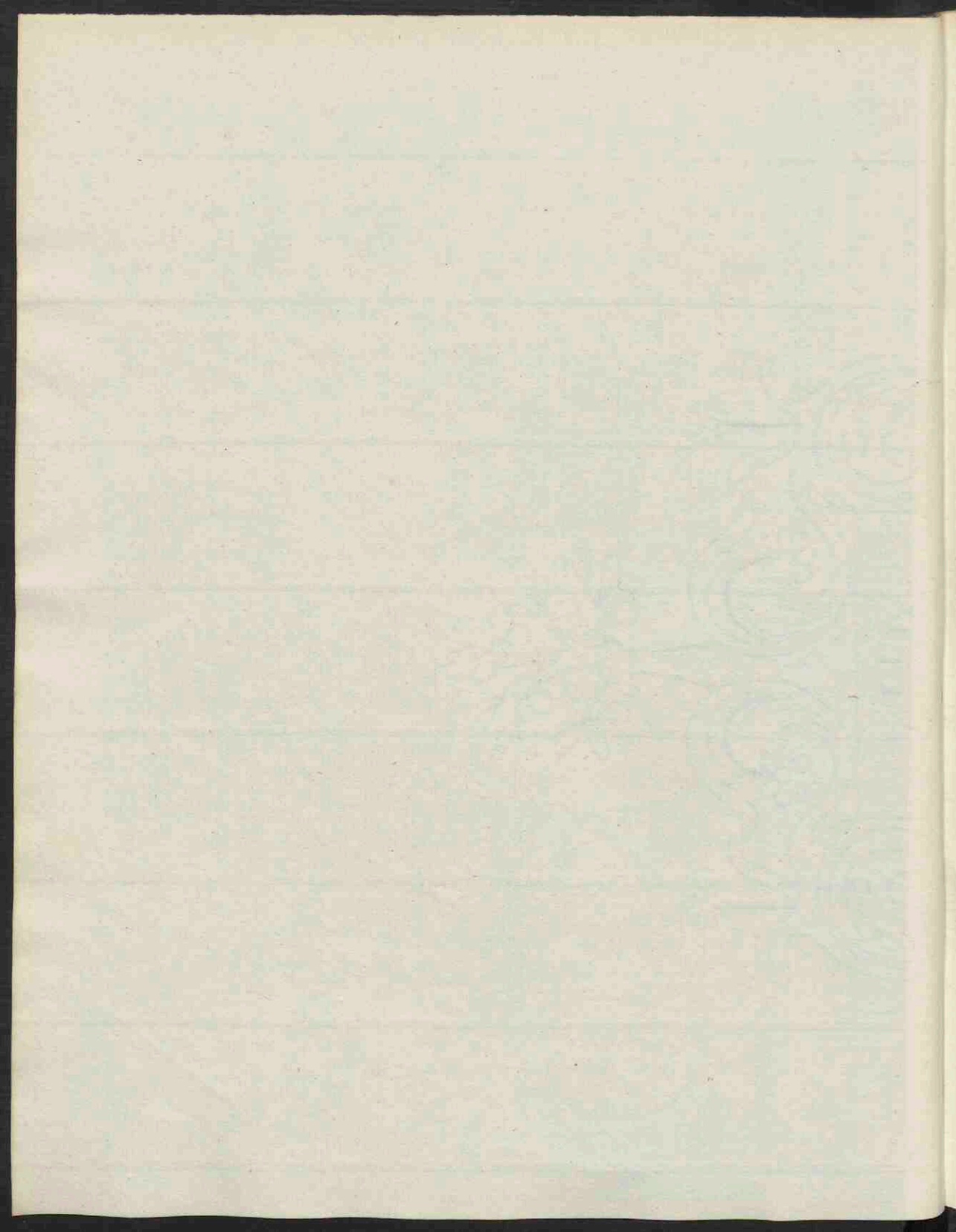
Indy den mond van het dal en van het begin van het
 dorp Brühl ligt de papierfabriek van de Hrn. Gebra.

x de nitmeester in Hannoverischen dienst Gebler.

kerk van der Muelen, onze landstleden. Zy is zeer be-
 dandent; groote fraaije gebouwen zijn er meermere van
 opgericht. Het water van de kleine rivier deint om
 de paden te bewegen. Een schone woonhuis met
 uitgestrekte tuinen is voor het gezigt op den Rijn
 en de omstreken byzonder goed gelegen; wy zagen er
 overvloed van bloemen en grasparten, hetgeen ons
 zeer goed beviel. Men veride ons dat er nu 6 kast-
 bare waterwerken in navering van Wilhelmsbüchel
 by Luffel gemaakt waren, welke ons wellicht minder
 bezwaar konden hebben. Onze tijd was te kort, om
 deze heeren en herten te bezoeken.

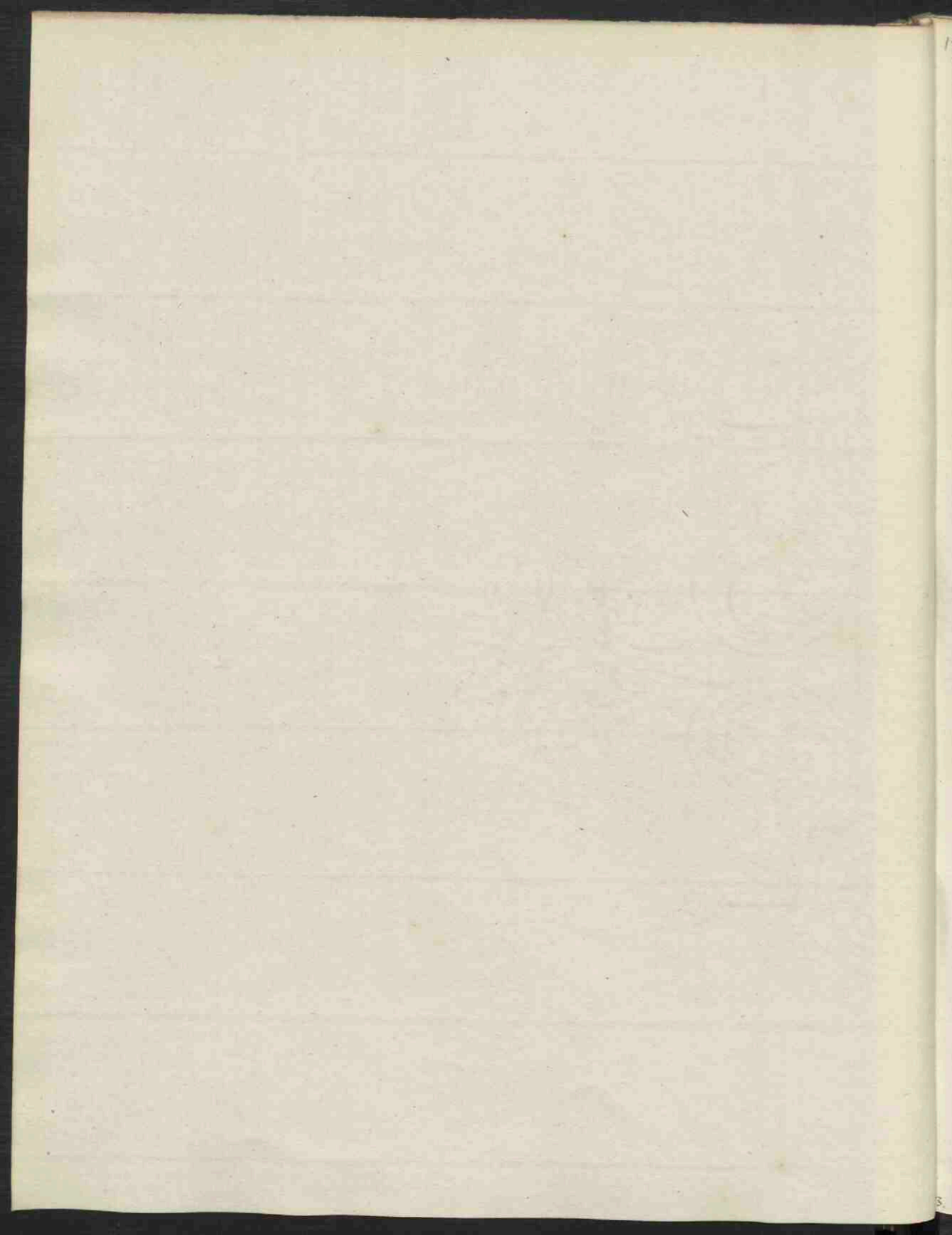
In het dorp ontdekten wy, en wy vonden er een heer,
 die bintengewoon onverschuldig sprak, zyne vrouw
 was ras dek als de wy byna niet konnen eens andere
 gesien te hebben en hien betaling en eeny kind van
 gaed, om onder de lufftation en lufftationen des ander
 volstecht onafgebroken te behaiven. Het wouen elcsefel
 dees ras als gewonelyk rich te Jaderdeef ophandelen,
 de. Men heeft dese familie neelsaldig in dese staken
 van, en velt waand wy zy uitloekend om er kennis
 mede te maken.

Het kasteel Rheineck ligt naby Bunkel; wy besle-
 den ons er een bezoek te maken, hewel wy gaen mit
 zige hadden, om er onsen collega Bathmann Bull,
 wy aan te treffen. Zyne vrouw was er, dat liet zich
 om ongesteldheid verhooven; haar bracer ontrey
 en besleide ons met veel beleeftheid. Men heeft
 dese jaen gebouwd om de onse burg te herstellen,
 en sedert een paar jaen is zy bewoont. Lufftacht
 is de bouwmeester welke met veel kunst den onse
 byzantynischen, vordbogen. Hye gevolgd heeft.
 Dees de fundamenten zijn meermere, doch volkome. ze
 lyk aan de onse, welke met meer sterkte genaef ze.
 vanden, werden, maar onsefent van de herkenning
 van den naam der burg wy genaefzame aanmerking

wanden. Een huys vierkante tusschen de ringmuur
 zyn alleen naar het oude kerkeel overgebleven. De zo-
 nels en naasters leveren groote verscheidenheid op en
 het innendige is ook, haermaal naar onder styl, zeer
 afwisselend. Het vuurtoerenspel der bouwkunst
 in Rhinisch gewis zeer merkwaardig. De inwij-
 ting is varietelyk prachtig. In een der kolen is een
 groote schieding, voorstellende Hendrik IV te Conz
 in, door Begat in Berlyn, dat my voorsteward
 goed geslangd te zyn. In de kolen werden de man-
 den en frescos met bybelsche toespelen beschilderd.
 Van het schoone gansje op den Rijn behaef ik me
 te spreken; zeer lief is het ook landwaards, in de
 haven, waarop de brug staat en een andere door
 want, beide met hout begraaid zyn het eigen dom-
 van den Hr. Bathmann. H. daartop is een
 kleine halles met groene wende, een klein dorpje
 ligt aan den voet. Dit alles verstaant ook alles
 liefst en so stelde en afgerondheid aan die zyde
 stoken aanpansaan af tegen de leven vigheid en
 groothoud van de zangten op den Rijn. Voor deze
 is byzonder de tuin en een terras daarvan, alles
 liefst. In het dit alles zeer lewandard, doch af het
 menschelyk is zoo te wonen komt my zeer troefelant,
 ty want. Men moet worst zyn of althans vroetelyk ver-
 mogen. Seditten om het te kunnen doen, en in dit ze-
 nal want het naar my verstant, verhoestlyk niet van
 de overlast van de wende en prucht te antslaan, en
 ander juist dan dat een ydelheid te zachen. Bland als
 wankunst is de verhoene liffing van Rhinisch en
 groot onpant.

Door het dorp Niederbreitig gingen my naar het thatje
 linsig, dat melkend voorkomt; en werden een
 schiedt nieuwe huizen gebouwd. De kerk is zeer
 oud in Byzantynsche styl gebouwd. Kerkerin helen.

na zonde het eest hier eens kerk gesticht hebben. Men
 weet ons eens nuwe schiedery voorstellen, so de kerke
 familie zoo men zept van Rubens; ook zy is reys wa-
 deren en vermaaslaad. Buiten de stad van de kerke
 van waar sy kwam ligt een generaal kleuster Halle,
 nabij, hetzoo tegevoer dy voor landhuis dient, en
 een nieuw groot landhuis is veel hooger dan de
 berg gebouwd; de de wy van breedest Rhodius
 uit Lieve Dore familie, zept men out, is zeer vnder
 nemend; behuusen en vph.

Wy wandelden van Lieve naar de Krippe, van
 van daar de Rye over naar Lieve, waar wy mid-
 dagmaal hielden. De waard, een kophaaf, welde
 berijpt man, haapt ons naar den Dattenberg, welke
 op kleinen afstand achter Lieve ligt, en van waar
 men een uitgestrekt gezicht heeft, eens ruine en een
 dorp hebben denzelfden naam. Aan deze berg zagen
 wy ook eens groote baractgroeve. De ziele waren
 hier veel dunner dan die van Meester Handig, ook papten
 zy volkomen aan elkander, zoo dat men er naamselphs
 niet dan bytel kunde tufchen kansen; de dikke ziele van
 de andere groef stonden op 2. half met eenige tufchen
 ruinste. Deze groef aan den Dattenberg was op een
 ziele waer ongeveer 80 voeten hoog; de wyder-
 te, 20, bygenen waar men de baract weghoudt, ook
 zy kunnen lager teing als die steenen oppermond 40.
 In 1816 is deze groef bevoenen; men gebruikte de
 steenen veel voor waterwerken te Kenen, Duffel,
 Duffel en; ook worden zy veel naar Holland ver-
 kouden om glooijngen aan de dyken te maken. Men
 verkoupt hier deze steenen voor 5 tot 6 Thal. de 144 kub.
 voeten. De hoogste berg in deze streck is de Kru-
 melberg. De waard raemde ons als een selangry-
 ken uitstap het Spiedelichtdal.

Het was zeer warm en na de wandeling werd de ver-

Kustland draak van rug met amironschuurten zeer
verleidelijk; doch ik bespoorde en inderdaad de laatste
genalgan van; ik naalde mij een korten tyd zeer on-
zestede. Gelukkig duurde het niet lang.

Men verzuimde ons te waarschuwen van de steen-
boot kenam, was dat wij een kleinje misstapen me-
men, waarmede wij in korten tyd naar Kōmugi,
wisten terugkonduren.

Zaterdag 10 aug. Dieren morgen bleef ik Bismarck
naar over naar Nektom en wandelde van daar
lang den schoneen groeten weg naar Bōmō,
waar ik den Hr. Nareus bezocht. Ik vermaandte
mij over de schone natuur hier en die men aan de
zijde inderdaad ik naar kenam heeft aangebouwt.

De de steenboot naar ik terug; en 's middags
maakte ik met de familie Birubān een wandel-
ling naar Kōmugi. Het oorp is groot maar lelijk,
dank en zij enige zeer fraaye landhuisen van Kōmō
naart. In de kerk worden wij niet metkerenwēigs,
en er wat geene herberg, maar men eenig inkeige
had. De wandeling was nog mooi.

Wij bezagen beiden een vry goed huis Tōjō over de
poort, het is nieuw gebouwd, heeft zover kamers en
een grooten tuin aan den Rijn. Men heeft het op spe-
culatie gebouwd, en vruucht en 3000 Th. v. aar.

Zondag 11 aug. Het Bismarck en zyne kanten besteg ik de
zen morgen, om 6 ure, den Peters of Strom-borg. Aan de
weg, die derwaards noert staan negentig Kapelletjes of
kruisen, opschriften, met een woord wuiterope, by welke
de bedenaarders knielen (Trübsfälle). De kerk, die vry
groot is want noch door schoonheid als gebouwt noch
door sieraden uit. Een geringe herberg biedt enige
verruerking aan. Het belangrijste zyn de vele gezigt-
punten, die men aantroeft op een anderen weg, dien wij
afgingen. De berg behoort aan den heer Hertens in

19
Bany, en die heeft naar de beechen, die geen beekvaan
eens zijn, in het bosch, dat den zekeren beej bedekt,
vele plaatsen doen openen, waar men een uitgestrekt
gezijs heeft. Men vindt daar banken om te rusten,
en geniet op zijn gemak de byzonderse tafereelen
welke dit land aan alle zijden aanbiedt. Wy vonden
onze wandeling niet bevoord, en naar mate wy
het land meer leerde kennen, worden ons deze
beschouwingen nog aangenaamer.

aan tafel waren twee callagat uit Bany mee
welke ik eenige kennis maakte: Labell en
Böking, beide my reeds uit hunne geschriften
bekand. Onder de gasten, die zich hier ophou-
den, is de Geheimrath Bauer uit Keulen, met zijne
dochter, kennis van Birnbäum en Daardour ook
van my, een bejaard, vrolijk man en zijne dochter
een lief beschoufde meisje.

Birnbäum behield aan tafel een brief van
"Warunkönig", waarin de treurige tyding bevat
was van het overlijden van Van, Heerde.

Op eens bysondere thovombout naar een
mooien de Keulische Liedertafel, die is het nu
zichgeralschap nearby. Zy gingen feest houden
op Nonnenwerth, die gaf ons aanleiding, om
deren namiddag ook deswaards te gaan. In
was, behalve de feestvieren den, groot geralschap,
en wy hadden het genoesen ons eerst in de kerk
en daarna in de vroe lucht zeer schoon koning
zang te hooren, hetpen vooral in de kerk heerlyk
klonk. De avond was schoon; het geralschap
ging met muziek, luffen van kammeren en gese-
bel inder den Ryw af, en wy namen daarna in
eene boot naar Königswinter terug.

Maandag 12 aug. Om elf uur ben ik met de stoomboot vertrokken naar Coblenz, waar ik reeds, kort na vier uur van te voren de vaart moet zeer aangenaam; het gezelschap had voor mij weinig belang. Ik heb veel in en by de stad gemaandeld; my verblijfs in het gezigt uit myn venster te Erenbuitchen. Bij het avondeten vond ik den Hr. Schaal van Tetracht, die naar Schwalbach terugkwam.

Dinsdag 13 aug. Met de stoomboot vertrek ik dezen morgen om half 7 naar Keintz. Ook deze vaart was zeer aangenaam, en haerel my de boorden van den Rijn hier reeds bekend waren, zag ik zo menig voort gemalen. Onder de reisgenooten was ook een Sommering uit Frankfurt, die voor eenige jaren in Tetracht door het Genootschap behoudt is. Er werd bovendien het verzoek gezet; naatt my zaken twee dames Clifford uit den Haag, welke van de Rader te Creutsmach terug kwamen, ik heb nog al druk met haar gespraakt. Ik bevond my op een boot der Keurische maatschappij, welke, zoo men my zeide, nog geen naam had; scrifde, waarmede ik gisteren genamen was. Ondermy was de Victoria, een meermalen boot van de Dusseldorfsche maatschappij, nuwly, haerel de een half uur later was afgevaert. In een zeer enj waarmede beneden, Binzen naeren de twee booten een tyd lang byna tegen elkander aan, tot dat onze kapitein het opgaf. Zulke medynen is altyd eenigzint bedenkellyk.

By Keintzen om 4 uur vande; ik vond my plaats in het Hof van Holland, en had tyd om te wandelen. Aan de post vond ik een brief uit Holland. Ik ging door eenige hoofdstraten, over de Thiermarkt,

21
byzonder den Gudenbergspleete, waer thans Lee
bronnen heet, naar den bevoelden intrinseken
dunkelheit, naar het noel, naar Thormaelien, wordt
mangetroffen. My viel dit neeldspraken heet niet
made; het is, dunket my, eenigzins plomp en wonder
uitdrukking. Het heet van ouer Enafmus te Ros,
tekenen is, dunket my, later. De meene aanleg
tegenover den mond van den hein, heviel my even
als vroeger zeer goed, de avond by het anderspoken
des zand wert en heerlyk; doch menschen waren en
byna niet, omdat er leden geen mensch was,

Ik maakte een bezoek by Prof. Boer, een der
ouderwysers van het Gymnasium, dien wy voor
kortem tyd by het koninklyk genootschap de
kroonvredelken. My was zeer vriendelyk en anders
andere spraken wy neel over heinte. Van de
inwoners deser stad zende by neel goed. Zy zyn
verlichter dan vele andere Duitkers; de schulen
zyn neel anders de stadt, bishoppen zeer goed inge
ryt; en bestaat geheel geen goddienst haaten
de stryd ontrent de gemengde kunnelyken daer
niet niet voor, omdat het volk niet naar de
priesters afhangt; dese zegenen hier die kunnely
ken in zonder enige belafte te worden. Zy zyn
de geknoken der regering zeer niet in, doch men
zont it men men afheij van ornamentelinge, de
wyl men lalder inryt heefe in de givalgen, die zy
na rich slopen. En heerlyk neel anderlinge toe
nadering der staden; men neemt byna nooit
iemand met den titel zyns bediening; en in alle
staden it men zeer ingetogen en vroetbaar.

Woensdag 14 aug. Zeer schoon zag ik de zand
opgaan. Het den postwagen naar Thormaelien
Taxis, die om twee gaan moet, naar om half 7 ginf,

Het was de ryke Katakofendukant Boulougars, met
 te diez palat heeft daer kommen dat teamer gebouwt was.
 Men had kein mit Frankfurt geseent, omdat hy Roomer
 was, waarvan vestigae hy was in de kleine Mafanunke stad
 Kachst. Leest in 1806 zyn aan alle Christenen in Frank-
 fort gelyke vesten verpleand.

vertoek ik naar Frankfurt, waar ik voor 11 ure
 aen kwam. Ik was binnen op den morgen om des gonges
 te genieten, dat in het eerst, by het beroemde stads park,
 heen, loop naar den Rijn voor mijn vaat. In het stads
 Hoofst is een gemessen paleis thans kabinetgebouw. De weg
 wordt minder minder, om dat het land vlakker wordt
 naar mate men Frankfurt nabij, doch steeds niet men
 het Dannerpachter in het westen.

In den Weidenbusch vond ik guesse kerker. Aan tafel
 in de bekende groote zaal sprak ik met met myn
 een; een advocaat uit Bonn, die naar Wiesbaden ging voor
 zyne gezondheid en de Dr. Mercantour, schiedkundige uit
 Lamborn. Een zeer jong reizend commissie voor een
 handelswet in wyen en kouten te Lyon zat in myn
 binnst en vermaakte ons door zyne leentijheid. Hy was
 thans 21 jaren oud, sprak met volkomen kennis van de
 kon over den wyhandel, en in het voortzgaam over de
 groote ondernemingen des politiek, welke by nationale
 nye bevestigde bevestigde.

Deze namiddag wandelde ik veel in Frankfurt
 en in de nabijheid. Het fraaye landgoed van den Dr.
 Rothschillt voor naby de Kerkhofwegpunt beviel my
 met met de beplanting en de blaemparken optraft, doch
 de draught had het gras geheel verscheurd, en men
 niet met een vinnig beent getoet wordt, dunkt my,
 moest men bezorgen, dat het rivier aan water konde
 ontbaken. Het huis en de tuinen zyn ook te naby de
 groote weg en lyden daarvan van het stof.

Door de bekende Franze mandelingen gezonden,
 zag ik het beestdied van Gethaltes, die onder den Vorst
 priemat chaine des stad gezest is, en de wallen in
 welke behuuse aantoga verandert heeft. De dankbare
 Frankforters hebben in 1867 ten fit gedenktaken opgevoert.

23
Inzake de Reunioenen en overname van de kerk
hof geheel geen inbreuk gemaakt; dat de Joden er
er naast.

My was geb. 1766 Juli 1818.

Op een groot kruisbergt ofstaand van de stad is de nieuwe
Begraafplaats, waar sedert 1828 de Fransche dooden
in ruste gelegd worden (Friedhof). Het veert was de
inrichting gesaamt. De ingang is met een grooten en
geveert muur, de doelen zijn op regelen en banken ge-
plaatst en zij kunnen groeven. Mannen algemeen gedentkecke
man en slaamen. Een groote gallery is voorzien van
gemeene groeven, en daarbij vindt men men diverse
opdrachten en machtigen gedentkecken. Bovendien is
dat der familie Beckman en inden naam zijn de welke
men beeldmerken van Paavoloren aan de wanden
ziet te zien. De beschrijving staat in het handboek.
Eene belangrijke inrichting by deze begraafplaats, haddenge
is my herinner ook te hebben gezien te hebben, is het lyken-
huis. Daarin zijn tien nettelijke mansen met lyken, welke
het my mogelijk zijn zonde, dat zij tot het een. Ten plaatse,
met alle voorwerpen bereikt. Men bemerkt aan een
vinger een ketting, dat by de minste beweging een was-
ker doet afloopen. In het midden der nettelijke is
de kamer van een op papier welke steeds openstaan
zijn moet en door vensters in elk lyken aertelke zien
kan. Een arts en alle geneeskundige hulp zijn steeds ge-
neet naar het geval dat een schynende kerleef. Daar in
richting is byzonder bestemd voor lieden welke de op-
teeren niet wel in hunne woningen kunnen bereiken, tot
dat en tekenen van bedwaf ad unenig zijn. De lyken
wanden, ook kortelous bereikt. De dadevmaakter zende
my, dat van de 8 feet 6 1/2 lyken, die reeds hier geplaatst
zijn geworden, geen is bevoor. tehyndwand gemaakt te zijn.

Dezen avond ging ik in skandier, een plaats van
uitspanning met daarnen en zitplaatsen van den
skandier, by het beelden witeinde der stad. Er was veel
muziek en groot gezelschap, ook was het een rechte, een

Die Station über Frankfurt 1836 S. 36. — in Herzele'sche

avond.

Zaterdag 15 aug. Frankfurt heeft het verschoven van
 ten intente slaagend te zijn. Overal reis men huizen bouwen,
 gehele straten zijn nieuw aangelegd en als het water niet
 machtgebouwen berst. Op veel plaatsen worden ook de
 straten op nieuw geplaveid, en men wil juist in deze stad
 meer zorg voor dit gewichtig punt te hebben een kleine,
 groote vlakke wegen worden reer vast en gelijk geplaatst,
 en in plaats van goten zijn kanalen in het midden, en
 de de straten gemetreed, waardoor al het water af-
 loopt. Onder de nieuwe bekende straten zijn my byzonder
 in het oog gevallen de Zeil, de Kaizer aan der Rhein, welke
 boven de brug Schöne Aussicht genaamt worden, de
 Neue Rheinstraße. In een der oude straten, Hirsch-
 graben, zag ik het huis van Göthe, dat nu een huis
 uit het midden der vorige eeuw uitstekend was.

De Lovers des Madonnen Kunstinstituts, dat naar de
 langzame, de verzameling bevat met tekent, en te in-
 richting van het lokaal is byzonder goed.

Het Museum van Beckman. Hier zag ik de Fried-
 re op een paantker gezeten, het bekende monument
 van Schumacher, dat ik reeds in 1848 bezocht had
 de groote verzameling van de tuin die het Museum
 omringt getuigt van de onkultuur der jonge Beckman.

Om van de omstreken wat te zien ging ik naar de
 Bornheim, een groot uelvaand doop, op kleinen af-
 stand van de stad. Er was evenwel niets merkwaar-
 tigs; de omstreken van Frankfurt zijn
 niet schoon, het land is vlak en eenzaam. In Born-
 heim was gestaan "Kirchweibe" gemeest; men had er een
 nacht daar gedwist, van dat de warrand in de herberg
 op was en ik een zeer matig misdaagden naar lief meest
 namen.

De kerke de Bornheim, welke als Gothic gebouwd niet tot de

By geleentheid van het feest der hemelvaart van nu,
na waren vele landlieden in de stad; deren morgen ver-
vulden zy niet alleen de Domburch, maar stonden in
groeten getale voor die kerk. Zy waren, zoo men my
zende, uit het Fulldasche, waar men op het land alge-
meen Katholiek is. Het viel my in het auge dat deze
lieden een by uitstek ploemp en, telyc voorkeuman kadden,
en dat desen namiddag de meeste vrouwen zoo veel als
mannen doobten waren.

Dezen namiddag bezocht ik ook de verzamelingen van de
Senkenburgsche natuurparochische Geselschaps, welke in 1817 opge-
rigt is. Zy kwam my voor een ryk en goed geordend te zyn.
Byzonder heeft zy verzameld door den Ho Kapiteel welke zoo-
te naem in Afrika, Lybie enz. gemaakte heeft. Zy kwam ik
zich kroms hier en is bereij zyde naar beschryving voor den trek
gareed te maken.

Het gebouw, Braunfels genaamt, tegenwoordig
byzondere eigendom van eenige kooplieden,
dient nu en berust en verden voor magazynen.
Het wordt veel gebruikt voor de hier. Dera jaar
markt heeft met patoken en in September plaats.
Heden werd de najaarstmit ingeluid; over neentien
dagen raapt zy aan; op vele plaatsen worden kra-
men opgeslagen.

Er zyn kanalen onder de Straaten, waardoor onwel
goed water wordt aangedraagt, en zoo ruim, dat
zy elken brand die uitbreker daardoor de spruten
teftand kunnen werken, zoo deel byna nooit eenige
bouw afbrandt. Anderé kanalen, eveneens onder de
Straat, voeren het rui en overstallig water af.

nietstekende behaart, en ook niet byzonder goed in orde gekun-
den is. Hier worden de Keizers begraven.

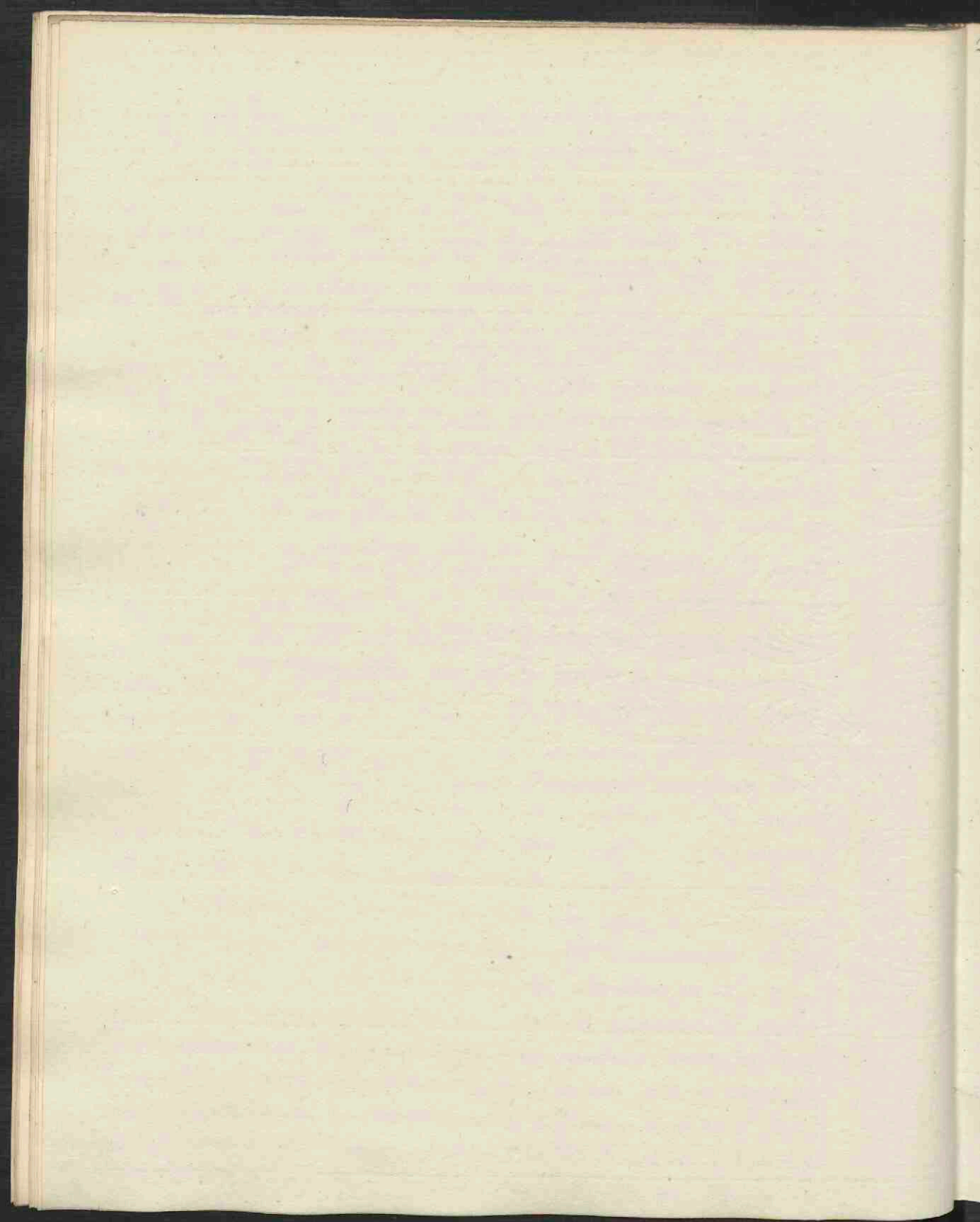
Van de historische herinnering berookte ik ook nog eenmaal
den Rómer of Rathhaus, waarin de zaal is, waarin de Keizer ge-
hooren werd, en de veel grootere zaal, waarin het middagseten
na de kroonung plaats had. Die halen zijn nog in den vroegsten
toestand en niet byzonder prachtig. Hier worden ook de
zonden sul begraven.

Onder de merkwaardige gebouwen zag ik nog het Paleis
van Thurn en Taxis, waarin de Vorst Prinsal genoemd
heeft, en waarin thans de Oostenryksche graaf woont
en de nergaderingen van het Oostenryksche verbond gehouden
worden. Het schone gebouw in de Tuin maar thans de
buitpost is; het heeft een tyd lang toelichtend aan de
Graafin Reichenbach, die het prachtig liet opmaken, en
kan het geneesd was er geen behagen in vond, maar
het dadelijk weder verpocht. Het nieuwe meerkuis,
het een goed ingerichte Cabins had ik vroeger reeds gezien.

Dezen avond ging ik in den Schönbürg, waar gespeeld
wordt der Landwehr, waarin uitmuntte Luit Devoient
van Dresden.

Vrijdag 26 augustus. Het had den nacht veel ge-
regend, hierdoor was het sezen morgen veel
frissher. Tegen elf uur vertrok ik met een
waerमार naar Darmstadt. De weg liep over een
niet belangrijks op: kleine steden en nog groote dorpen,
goed bebouwd land en veel bosch naar verschiltland
gevoerde, bouwen, spinnen enz.

Om half drie kwamen ik in Darmstadt aan, vond in
het Hof van Darmstadt een goede markt en
besteedde den namiddag om de stad te zien, maar,
nam nog het nieuwe gebouw door de schoonheid en
de nagevolmatigheid zeer behaagde. De veelheid van
grote en fraaye gebouwen is indedaad treffend;

daarby hervuut en groote nuchtheid, goed plannciel en veelal vlakke steenen voor de voetgangers. Bekulde den uitgaafrechten Tuin van het kasteel, die naar het publiek open staat en rondom de stad moorge wandelingen en op kleinen afstand nog meerdere voorzelyke aaulagen.

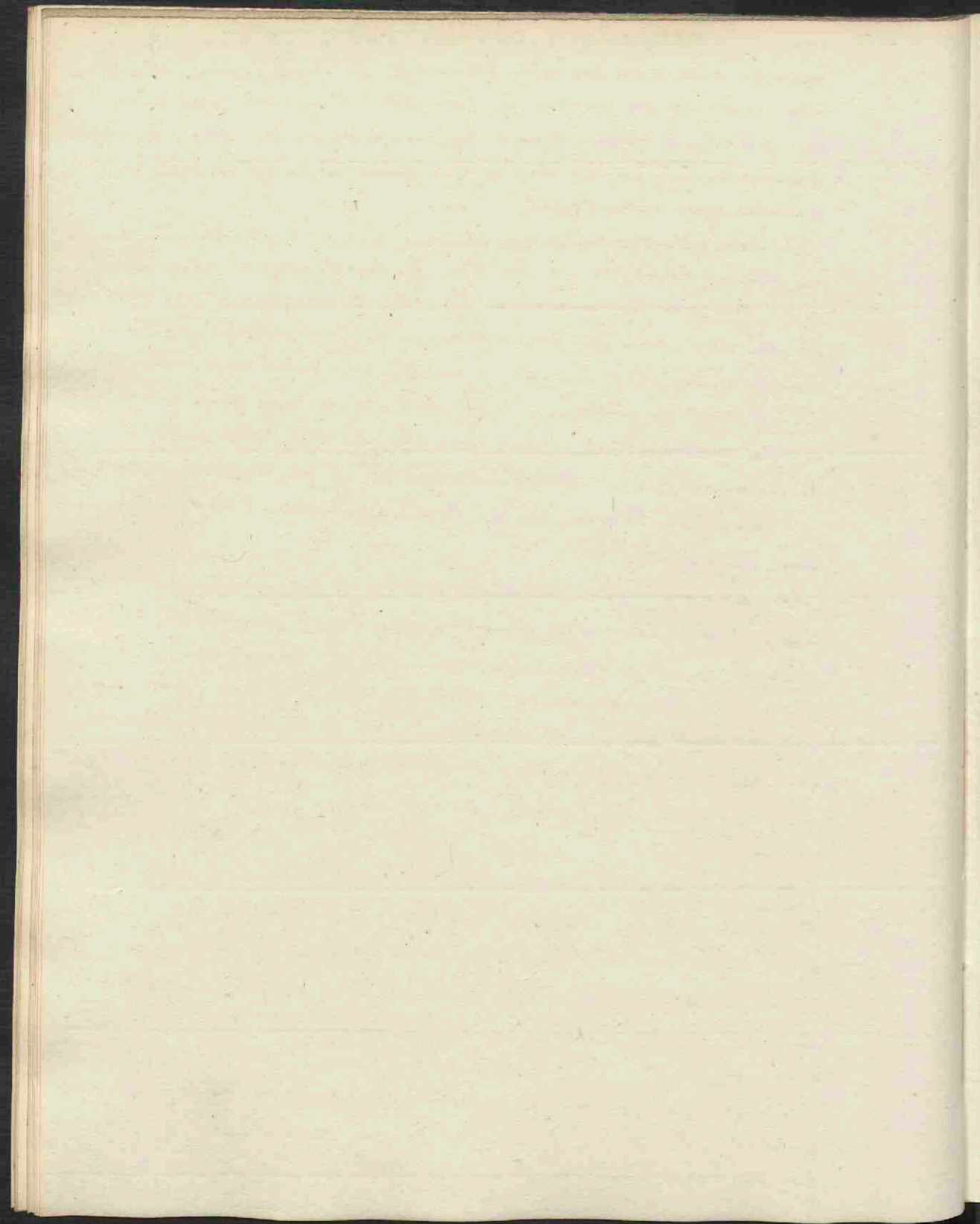
In het statig residentieslot waant de kroonprins en twee konincs van den Grootkroon; deze bewoont nog het paleis, waarin hy als kroonprins verblyf hield en hy kan zyn prins Alexander en prinses Maria, welke men vermaakt, dat Grootvorstin van Rusland zal worden. In het slot zyn ook verscheidene andere verzamelingen, welke de tyd my niet toeliet te bezichtigen. Alleen bezocht ik de tentoonstelling van het Rheinische Kunstwezen, welke my niet zeer voldeed.

Het groote Exercerchint dient tegenwoordig voor wapenkamer. De buitenruimte grootte, zonder eenige onderbreking, dan op de wanden, is onder aard te bewonderen. De breedte, zoo men my zeide 285 voet breedte en 360 lengte; de breedte bereikt dat die van de Peterburgerse overtoefte. Het vesten kachel's plagt deze zaal verwarmd te worden.

De nieuwe Katholike kerk naar het maël des Pantheon in Rome maakt een kniepende indruk. evenwel is het geheel slechts van hout.

Het Gebouw der Stenden is een zonnecampaleis, dat sachmatig en prachtig naar de kunst kamert ingerigt is.

Een kazerne voor de drapendert is op een groote schaal, sterf en fraai tegelyk gebouwd; de stalen warmen zeer schone gallegzen, en duarboven

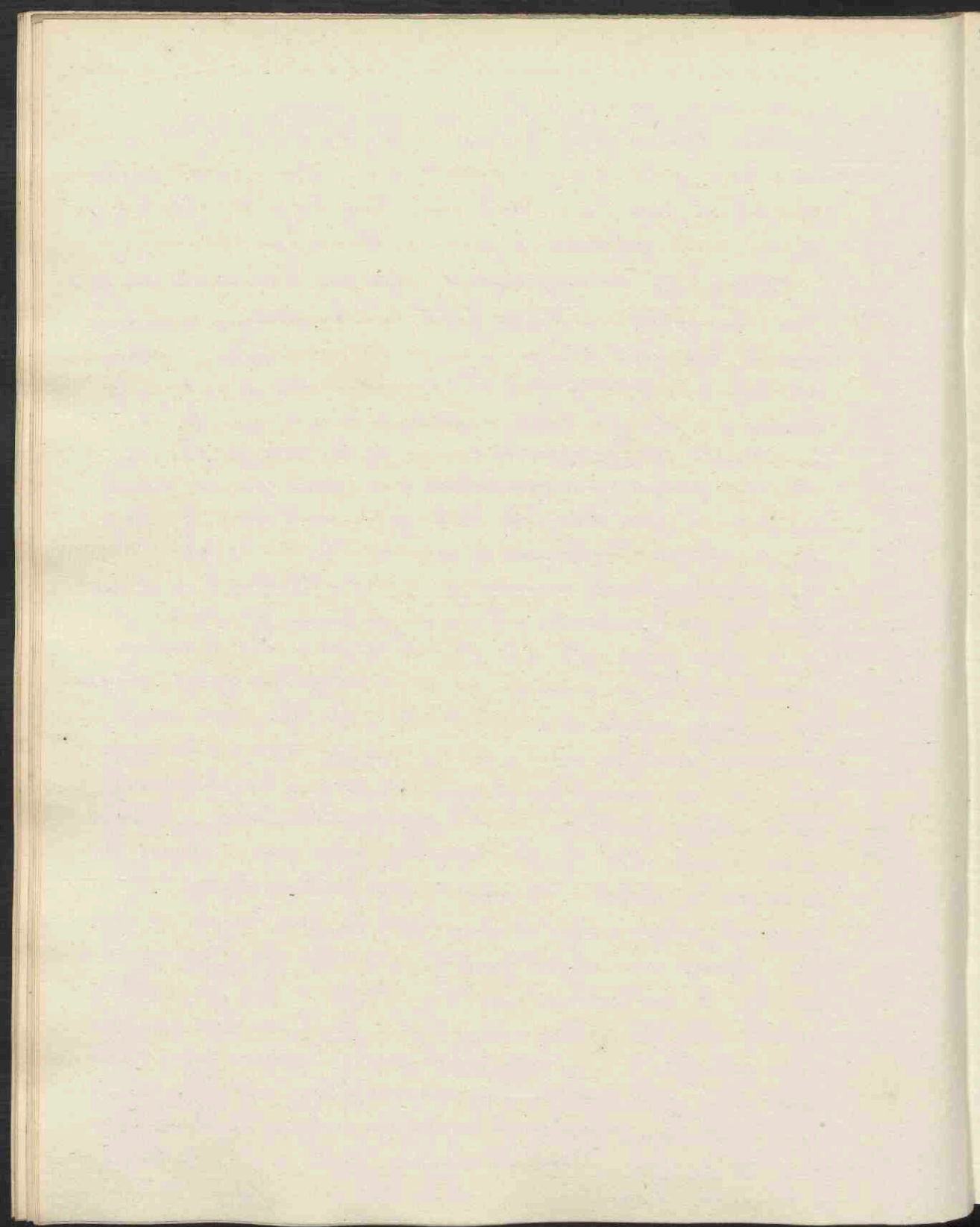
Zijn de wuuningen voor lalldaten en officieren.

Het schoone gebouwe van het Casino heb ik alleen uitwendig gezien.

Mijn lange wandeling in en by de stad, heeft my een zeer gunstig denkbeeld van Baarstad gegeven; het konde my verr, dat men hier een genoeplijk, en tenus zeer goedkoop wande kunnen leuen.

Zaterdag 17 augustus. Het een waerman den ik de den morgen om half twee vertrokken; mijn weg was de eigenlyk zoo genaamde Bergstroep. Reeds als men uit de stad komt is men in het grante dorp Betsungen, waar twee vorstelyke tuinen zyn, die een uitmuntende door zeer schoone oude oranjeboommen.

De weg loopt waanwakenlyk door een sparsse bosch, waardoor men naar de uitzigten uit wat verliest. By het dorp Bickenbach verliet ik den weg, die in tusschen daars, wandelde naar Stedach, waar ik spoedig een yder wond voor mynen verdere uitstap. Dit dorp ligt aan den voet van het geberpte te wandelende vernam ik de volgende byzonderheden van. Er zyn 180 aardsbuurgers; alle zyn eijenaars van hunnen grond; veeude eijenaars zyn er byna niet, de een inwooner verhuurt wel aan een anderen land doch blaue pachten meende myn leidsman dat en geen wat. Die burger werken wil maet twee honderd gulden aan de gemeentelike betalen. Traan naar een veeude een meitje in het dorp trouwen kan by knopen worden, waanmeer by slecht, aantvoers die by twee hondred gulden bezit. Een meitje van elders hier trouwende maet, end anders de knopen opgenomen te worden, out eenig vermogen haden, doch niet zoo veel. Men kan out hier vrouwen zonder bupen, te zyn, doch dies deelt men niet in de veeude leu. De gemeente bezit 800 muopen bosch en een groot te uitgeesttheid turpland. Elk knitgerin beloude

eenig handwerk; doch het algemeen bestuur be-
paalt haerzel en gaevel mag worden, en zoogt dat
de gemeente haar burch in stand houdt. Het voorn
is eerst seker weinig jenen ontdekt en levert
aanmerkelijke voordeelen op voor de burgeren,
die er brandstof door vermeerren en voor de arme
lieden die er in werken. Men is hier algemeen
Lutherisch; er zijn 3 parochies en een katholieke
kerke.

Waar den Melibokus kwam ik in anderhalf
uur tijd aafgetreden door een schone heide-
bosch. Er kwam wat regen, en toen ik boven
was belamende de maal het ontzigt. Na wat
gemucht te hebben, konde ik by tafelenpostingen
het omlygende land overzien. De berg is 1695 hooft
voeten hoog, en op den top is een vierkante toren van
de roeten gebouwd. De roeten vliegen wild door
de lucht, nu en dan was ik er volkomen door isje.
Hopen, en dan weder opende zich een uitgestrekt
veld, vooral naar de zyde van den Rijn, den ik
nu schietst het schancken dindelyk zien kon.
Ik vond myne maekte ryghelyk beloofd, haerzel ik
het nog beter vande hebben kunnen knopen.

Edeeltelyk afklimmende en gedeeltelyk op nieuw
stygende ging ik nu in een uur ver naar een
punt dat slechts vier voeten hoger is, een vande
myn gite, den Feliberg. Hier waant, zeer een,
naam, een Tooster welke ook heberg handt. Men
heeft uit zyne woning een ver gelyk uoverdeelyk.
Het weder was zeer gaer en helder geworden, en
ik konde een groot deel van het Odenwald en
eenige andere punten dandelyk zien. Het zachte
karakter van dit gebergte valt hier zeer in het aaf:
heerzel met vande konnen en gluyende wanden,

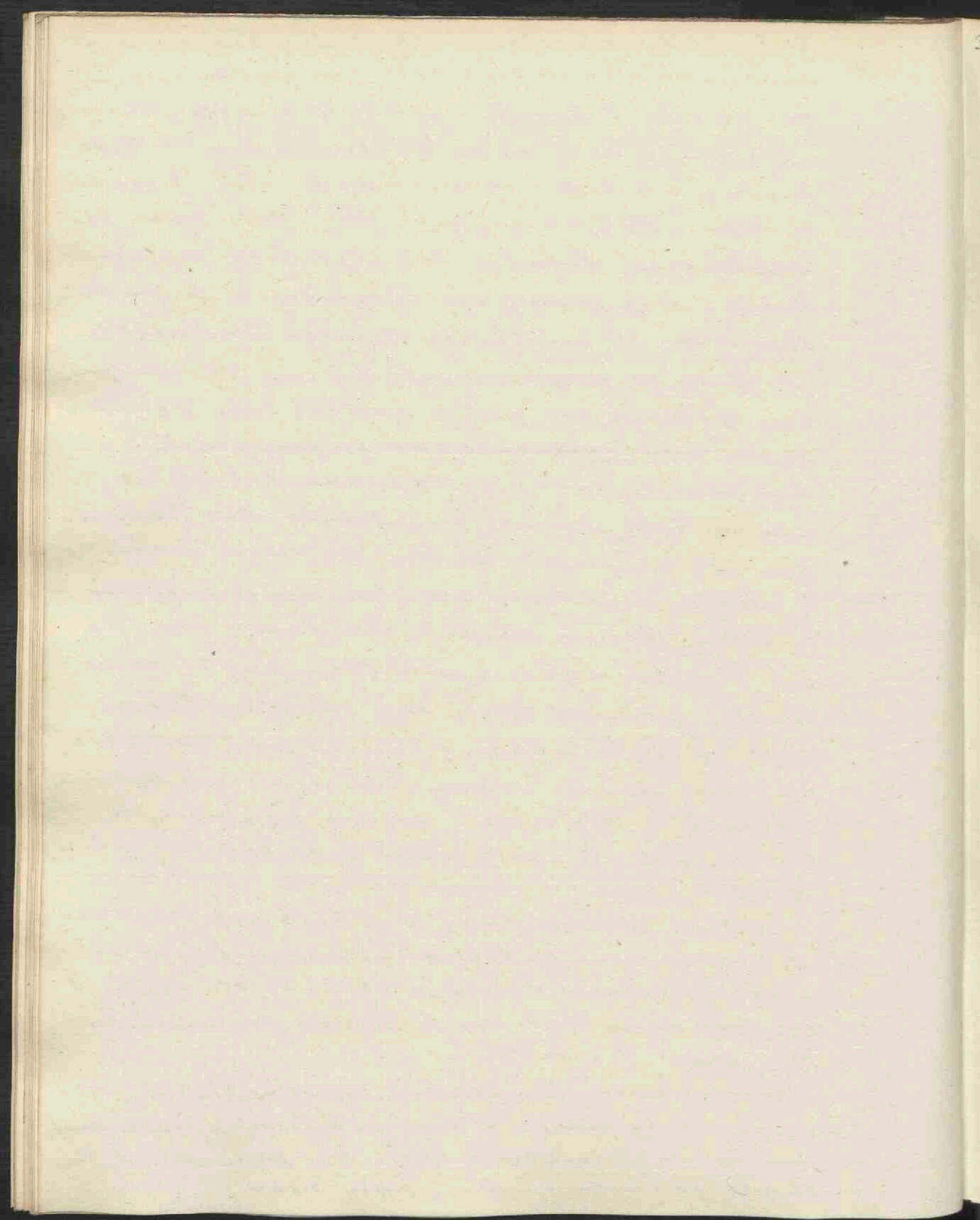
de hoogste plaatsen met boschen bedekt; lagen
 werden en alhier met veel verspreide wouwen,
 gen; meergens scherpe watsen of waske plaatsen.

Het naaste dorp by de Forsterwoning is Bode,
 kirchen, een half uur verwijderd. Men heeft hier
 in Kopen - Darmstadt, veel beambten naar het
 boschmeester; behalve het algemeen beambten
 is naar deze streek een Inspecteur te Juppenheim,
 daar onder Ravierförster, Förster, Forstschutze.

De berg is meergens haal, haewel by een gro-
 nide it; doch een groot aantal loope blaaken,
 vinder men opeengeloopen en verspreid; en
 een plaats, waarin by bijzonder talryk zijn,
 naamt men, haewel ongeschiedt dat Teelmeer.
 Hier ligt een rivier die men beponnen is naarby
 te maken, waervoor een wissel is ontbent.
 Zy is zeer plomp beambten. Een groot deel der
 men eveneens beponnen is te beponnen, is onvol,
 eindigd gebleven. Beide deze streekten, Rieder,
 tinte en Riedersteiner genaamt, zijn zeer mesh,
 waerby, Aan een anderen steen is men ook beponnen
 te komen. Het schijnt wel dat dit werk in de
 kindheid der konst geschied is, en dat men er in ge-
 stouwd is.

Op twee plaatsen niet pien locht ook int naal
 de watsen velen uitsteeke, en daar gelijkt die
 veltomen naar vinder, althans op een afelend,
 waerby de 20 sag; men naemt de Kuchstein en
 Bungsstein.

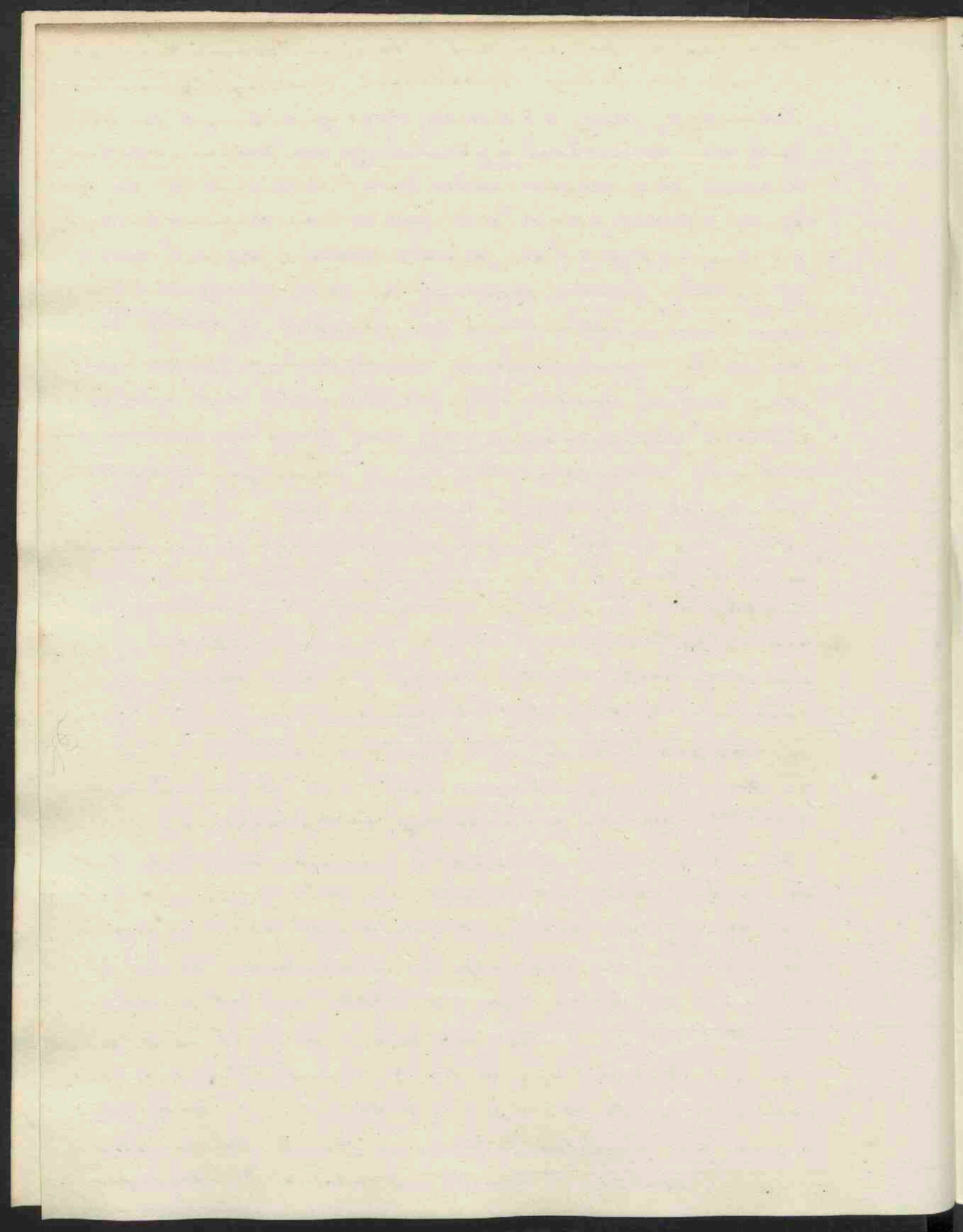
Het maet in een uur; algemeen lichte, de blaake. Dit
 was nu men my zeide om de bierp aan te kondigen, - welke duag,
 naar het waermaak plaats heeft. Deze gewoonte by de Lu,
 theetelen kwam my eenigenzins vreemd voor.

Door drie dorpen zeer lief in de vallei gezegen nederzelden
in myne wandeling: Reichenbach, Müllingshausen en
Schönberg. Na by dit laatste staats op de hoogte het bos,
toes van denzelfden naam en op een kleinen afstand
daarvan een nieuwe nette kerk. Ik wandt het gerings-
ly het hartstoe allerlijfs. Het werdt zamer en was,
ten desnoode door den graaf Cobach die om myne ga-
de heedingen gevaerd wende; ik zag hem en
zine vrouw komen voor het venster; zy hadden een
kind. De wandelingen en bloemtuinen zyn zeer mooi.
Dese dorpen hebben alle het oordeel dat er een
nietige doortraant. Men was bring een gronden my
te maken, welde deo drie dorpen weenigen en by Band,
heint op de Bergstaafte uitkamen zal.

Over een andere hoogte ging ik naar de plaats, die
men Fürstenlager zandemt heeft. Het is een prachtige
landhuis in een kleine vallei gelegen, van 10 ambelin-
gen en gebouwen omringt. Een minnele baan is er
naast en heeft het den wandel in allep galen land
gegeven. De naadstete groothesterin heeft er haar
verblyf gehouden en is er overleden. Frans was er het
dof zomers beucht door liden uit duerstad, die
daar toe van den groothesterig verlof kochten.

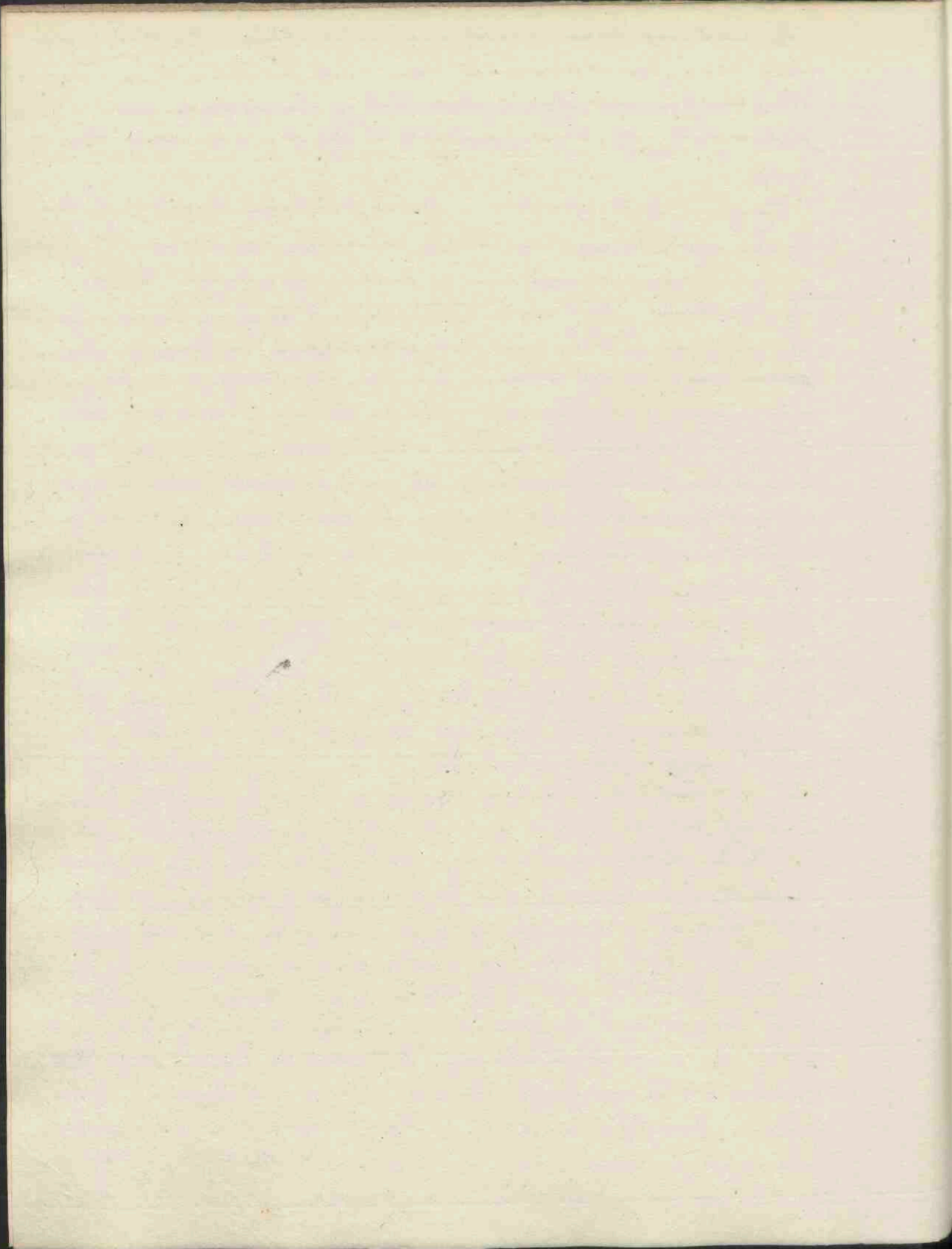
Van hier naar Auerbach was niet ver; hier hield
ik nu middagmaal: myne wandeling had men achter
tot over drie ure gebened; zeer goede Liefprauw met
kerkwijkte my.
Auerbach is een zeer lang maar geen ruwe dorp; de
menschen zyn er gaeddaardig maar veelal zwak en
aanlyk uit. Het gaeddaardig ging ik op de ruine
van het Slot, dat door de Franzen onder Turenne 1679
vermaakt is. De toren is nog geheel en van de muren
nog een aanmerkelyk gevellet in stand. Het zorghet is er
veel niet gestrekt. Ik beucht op op nieuw Fürstenlager.

Ik need nog deren avond naar Weimheim. Op deren weg
 ziet men het Odenwald van een schone zijde; de
 hooften zijn met loof begraaid en hier en daar met vinnig
 begraaid; de nevensaamte is die van het slot Starken-
 burg.

Zondag 18 augustus. Twee valleijen komen by Weim-
 heim uit, elk van een klein riviertje doortstroomd; in die-
 se zijn boezjes waaraan zij genaemd worden. Birkenau
 en Gersheim. Het de wegen deed ik deren wegen vrees
 een uitslap in deze maaslyk allelyfste valleijen: toonen
 gebouwen, heerlijk groene weiden, daarloopen atkers
 met groen en aardappelen, nu en dan een sloepse patswand.
 Er was een fruchtland een davelghand in deze daer ge-
 knust verferende natuure die een allenomgemaakte
 intrek maakte. Op bloemen afoland van de stad is een
 staalbron, waaraan het mate en rampenmae broek heeft
 het suwt geinlyke daer enige rampenmae gedronken en
 dient ook voor daten. De suwtmae hieraan is een vande
 dat valdehude, en zijn niet daten.

Om half negen vertrok ik naar Keiteldorf en myn vader
 een gezelle van de schone Bergstraps, die ik toen niet
 met; vreesge denomland had. Om half elf kwam ik
 aan, en daer ik bitmaal slechts wilde doornader, bepaal
 de ik my tot een beval van het slot. Men heeft daar sedert
 zes jaren de Redersaal van puen gesmeert en samprunt
 herstelt; men weet er my enige oude wapenen, beestmae
 swe dat by de aggruining gevonden is en nu hier bewaard
 wordt. De kerk is ook nog in stand, doch en wordt gele dienst
 meer en gekoren. Danc de Kerk makken brage men my
 naar hetgeen men de Gemäldeausammlung noemt, bestae te
 uit enige resten van waarin de tekenaar Crüdenberg tohilde
 myn en tekeningen, platen ons geplaatst heeft om te ver-
 koupen. By half twaalf hier en hantte mit sedert lang lang
 mit byron bekeken van het slot af te tekenen die verool
 goud in plaats af steendek verschynen. Het groote wapen

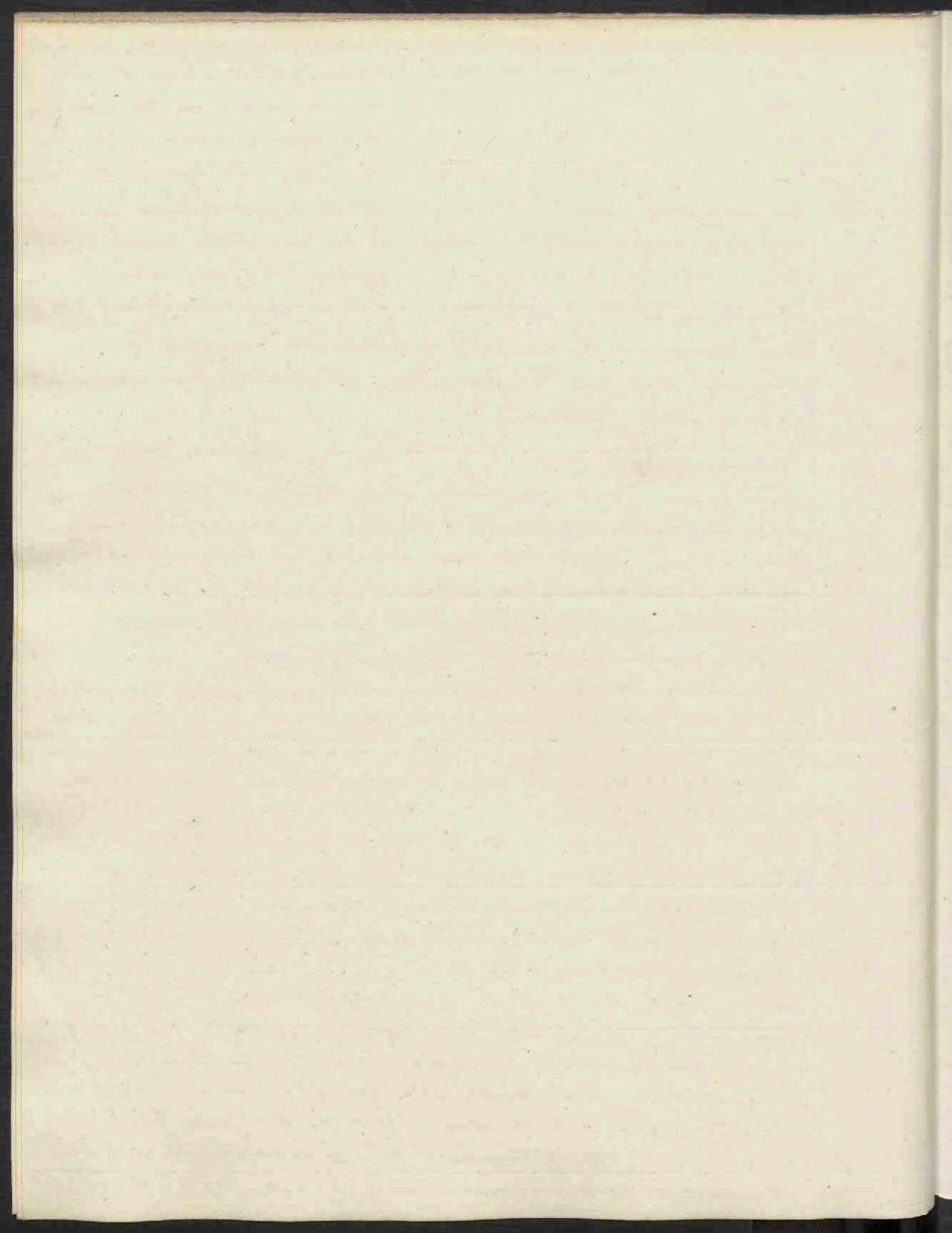

keracht te ook nog eenmaal, waarbij men mij wipt het ~~steet~~
 van een kaper, die dagelijks zeventien flesjes wijn drinkt.
 Dit alles is niet de hoofzaak, het heele is gericht dat men
 van het toorn derer mijne heete, kan men niet genoeg genieten.
 Te as aan de publike tafel in het Hof van Holland, waar
 het zeer gaet was. Daarna reed ik naar Schiedamschen dijk
 deed daar een groote wandeling in den bewaarden vanden
 tuin. By zeer schoon weder kwam ik terug avond naar
 Schiedam. De weg was heerlijk door den veld en het
 was aangenaam om veel vergezichte lieden te zien, ik
 zelf was ook zeer vergezichte. In het Pfuller Hof vond
 ik een goede herberg.

Donnerdag 19 augustus. Dieren dag besteedde ik an Schiedam
 heen te zien. Zeker leedman, maar niet goed gezelschap was,
 zette ik over de markt, die van Looisvelden ruim woonde
 was en waar, volgens buiten gebruik, de vrouwen, althans
 uit den burgerstand, den vanden vromen volke kinderen
 koopen. Een groot sluimviesheid was vele ontavenscheppen, in het
 midden geplaatst, dezelv mij slecht matig.

Buiten de Marktpoort, wandelden wij op de Schiedamschen
 en vonden daar een merkelyke leuendigheid; er lagen een
 groote schepen, ook handvaten. Een leuendigheid vond ik hier,
 dat zij die alleen op de brug wandelen geen bezgeld de
 haeren te betalen.

Door de Schiedamsche straat gingen wij naar het aan
 de overryde gelegen Slot, wandelden in de tuin en vonden
 ont hier een onmisbaar overvloed, deperen wij ont in een
 byzonder goed ingerichte herberg nabij de Rijnloop. Het
 heete daar het gericht op de rivier, en niet genoeg van
 werden wij in den tuin en vervolgde in de groote zaal
 maar alles was gezelschap was aangeneemt by vanden
 en een familie uit Dantsig. Het weder heldende spoe
 bij op en toen kerstigen wij het Slot inwendig; ook
 de Gallery van schilderijen en platen, die niet zeer uit
 steekend is; zij zient voor de hier gezetste teken-school
 Aan de zeer goed voorzien tafel vonden wij weder de fa.

milie uit Dantzig, zeer bezchaafde vriendelyke lieden, ook
 eenige Hollanders met wie ik geen kennis maakte. Men
 handelt my gewoonlyk naar Duitscher.

Na den middag wandelden wy veel in de tuinen van
 het slot, ook op de Ryubrug. Toen de overziedt noodigde
 men out uit om te ryden naar Ogerstein, een kleine
 stad, op een uur afstand, waar kennis was. Dien klein
 wisselag maakten wy; vanden een ry slaagende plaats
 met eenige fraaye huizen. In de kerklyng drooken wy
 kaffy, er was grante lerechtigheid, wy zagen de land
 lieden vrolyk dansen, als gewoonlyk met die witslan
 tend walsen. Teruggelkomen zagen wy in de stad nap
 de nuwrename gebouwen kerken, Rabbinis, Theater,
 Koninklyk, alle slaktes intwendig. Aan de ryde van
 den Ryn wondt een vrykruwen gemaaht en daarby
 een zeer ingestrukt gebouwe naar intreput. Dit
 wondt door de kuyplieden opgerigt. In de nabyg
 heit wondt vele schoone huizen en magazynen ge
 bouwt. Handelen is blyfchaam in een zeer nuwremit
 gaande melnoraat. Wy verlaten den dag met een
 wandeling naar de Muhlau, een vrykruwen vrytelyk
 landhuis, op een groot kwartier afstand van de stad
 aan den Ryn gelegen, en een gewoone plaats van uit
 traanning naar de Handkeimert, er is een schoone bouw
 taal en bene wandelruyten zyn naby het huis. Wy
 zagen en de een anderziden en allen vrykruwen ander
 de gallery naar het huis gehakken karpers, welke een
 enen uit den Ryn kromment.

Dinsdag de anpukst. Doren morgen om 105 ure
 vertrok ik met de Staambest naar Weerm; het me
 der was licht, doch meest spacyig zeer goed. Naer
 acht ure had ik genoeemde stad bereikt. Ik trof by
 de aankomst dadelyk een vrykruwen, die hetzelde plan
 had als ik, de Schulrath Crabbe uit Amster, een zeer
 veel onderrigt en verstantdyg man. Wy aensamenen beide

Egth, na ont met een Speccialiter, myn verstaht te hebben, de
wandelung am Waum te sien.

De Domborch een der Keraunde oude gebouwen van
hase soort bemel my veer. Zy is in Byzantinischen, rond,
bogenstyl gebouwd, alleen is naderhand een kapel
in Gotthischen, spitsbogenstyl er by gebouwd, die ook
repaan is, doch er niet by past. Byzonder is de behouf
te niet te vermelden, zy myn elders beschreven. De kruis-
gang is weggebraken; in een kapel heeft men nog
eenige stukken van beeldwerk en opschriften, welke
aan de verwalling ontkomen zyn, byeen geplaatst.

De Lieve Vrouwenkerk is in den overgangsstyl, meest
Gotthisch gebouwd; zy is veel minder te zien, evenwel
een merkwaardig middelsteuwerk gebouwd.

In de nabijheid dazer kerk, gedeeltelyk op de plaats
waar het Mietsgebouw gestaan heeft, groeit de bekende
myn Liebfraunmilt, in de vlakke, van alle kanten
veel myn grasit; en door de invouert zeer gemaal
wonder. Daartegen kan men hier byna geen gaente
kruiken, daaronder, zegt men, is de grond niet getuht
deze myn grasit zyn tegenwoordig byron de eijendom.

De Luthersche kerk is een geheel nieuw gebouwd, zy
is in 1728 ingewyd. Onder de nieuwere kerken merkiert
zy bemerking te worden. Zy is, volgens de scriften, ge-
bouwd op dezelfde plaats waar het Rathhaus stand,
waarin het Ryksdag 1523 vergaderd was, en hier stand de
Luther met zynen bewonderenswaardigen maet en past.
Kort voo den keiser kan men niet vander wonder,
myn in die tyd verplaatzen, en zek het groote gewist
van die gekentenis bevingen. In een behouding op de
muur is zy door Lechare voo getuht; zy kunnend my met
intotekend voo.

Zy wandelen ook naar Pfifflyheim, een half myn
van de stad, waar nog een zeer oude boom staat, ge-
woonlyc Lechare Eiche genaamd, kunnend by een Lindeboom,

In het met myn neigement veel gesproken; het was
my zeer belangrijk een geboren Kunstlerlander, Katho-
liek, maar tenent een verstandig man, en ambtenaar
der regering over de oeverwiespen, die aan de oede
nam een dag 2pm te hooren. Wy verstondeu elkander
veel goed, doch de tyd geluagt niet dat ik van onze
gesprekken byzonder aanteekening houde.

de avond, zegt de overlevende, heeft Luther gerevult op
 zynen weg naar Worms. De boom is zeer dik, ziet er
 zeer oud uit; hy is van binnen hol, heeft byna geen tak,
 geen, maar nog zeer groen loof. Eensmaal heeft hy in de
 voorjaars eenige Duffen gebraut, daar de onvoorzichtig-
 heid van kinderen, die er vinnig in geworpen hadden.
 Men heeft hem toen met water gevuld, waardoor de
 brand gebluscht is. De boom als het nuze herleeft is,
 zoo dat hy nu waarschijnlijk nog lang bestaan kan.

Worms is een der steden, waar het rijkste uile jode
 gemeest zijn; de Synagoge is, zoo men zegt, reeds in de
 twaalfde eeuw gebouwd. Zy is er in gemeest, als
 gebouwd heeft zy niets merkwaardigs. De koster gaf ha-
 ren andandum nog geheel anders op. Zy stond reeds,
 zende hy voor 2000 jaar, by gelopenheid van den twee-
 den tempelbouw scholten de Joden uit Jerusalem van
 die van Worms, dat zy magten komen om aan dien
 bouw deel te nemen; doch deze antwoorden, dat
 zy in Worms van eenen gouden Synagoge voorzien waren,
 waaraan zy het zeer wel baten konden, en dat de
 reis naar Jerusalem hem te ver was. Er zijn, zoo
 hy ons reidde thans ongeveer 150 joden families.

Worms is, zoo als men weet, zeer vervallen; in de loop
 der jaren gaat het met snaren; er is weinig kan-
 dal, van den Rijn ligt het een kwartier verrijpt de
 landbouw, de rijk Synagoge, geeft nog het meeste verba-
 Het voorkomen der stad is niet onaangenaam; er zijn
 vele fraaye tuinen; men schijnt veel smaak naar sla-
 men te hebben. Er zijn tufsteden 8 en 9000 inwoners.

Ik zat aan de publicke tafel en beproefde natuurlijk
 de Liebframmilch, die zeer goed smaakte; de weerd in
 de Zwab. is zelf een der voorname eigenaars.

Om half twee ontmoet ik met den pastoor en naar
 Spiess; ik was alleen in den kapper. Ik deed daar Fran-
 kenthal, een repelmatig gebouwd studee met 5000 in,

By geloopenheid, dat een reiziger, met een allerliefst
vrouwtje, met de post heen aankielde, reide my de
postknecht in vertrouwen: dat haest nu van het
dunkgeld af of by suel of langzaam ryden zal. Ik
vraag hem of er dan geen bepaling was, die de postiljon
maest nakamen. Heen, reide by, het is niet zoo als in
Prusien, maar elk zyn plegt moet doen; by de Beyer,
zoo post heeft men geene plichten. - Ik dacht, zoo it was
ook suel oeders.

wouwt, dat viel met handel en fabrieken, korrig houden. Hier
 was ik in Rhein-Bayern; waarom ik nu Rhein-Hof-
 zisk. In Opperhein, hetwelke de plaats is, waar ik zij-
 ten maal, moest ik een uur thal Olyren. De weggen waar
 mede ik gekomen was, ging naar Mannheim; ik ging nu
 aan met den Franschen wapen van Straatsburg, die tot
 Opperhein komt. Ik kwam door het stadje Spittel-
 stad; nepts zag ik de Handboepen, die als een aanhef van
 vagesen kunnen betrouwd worden. Ik had nu een
 boekverkoopster voor mij genomen; hy zeide mij dat in deze
 gehele amstreek Neustadt de plaats is, die het meeste
 handel drijft; zy is in ainsidelyke betrekking met
 Mannheim, byna niet met Spiers. Het land is hier
 zeer vruchtbaar, onder anderen knoeke men veel
 tabak, byg kwamte nearby een byzonder schoone
 landschap van den graf Waldner in Mannheim; hier
 ook, zeide myn reisgenoot is juist de grond van den
 graf, van dat de kerk van bebouwing van den graf
 geene renten oplevert. Het veld is hier algemeen in
 gunstige omstandigheid, en is overal met een
 middel en die 40. ook niet duur; en wel met de
 men ook meer met een dubbelen van land, omdat
 die goedkoopster 40. Men is met de regering tevreden,
 vrede by; de kleine steden naar eenige jaren waren
 maar opgesticht en hebben geenen grond. Het ander
 kantel Handbach, dat by die gelegenheid van de
 gevonden is, by op een half uur nepts van ons, doch
 wy konden het niet zien. Toen tengeveert was met by de
 Beyersche regering boven de Fransche was het Olyren
 onderwys betreft: hier gaan alle kinderen in de
 school, geene anders mogen dit verstaan; en een
 Lazar gaan zy byna noergens ter school; de regering
 maake en daar geen markt van. Hy zeide mij dat by
 in groote nuttegenheid was; by kwam terug van Fran-
 kensthal, maar by naar de nept dante boekverkoopster
 van nagetoukte Dachen verkocht te hebben, 2000

Utkanting Kopf, voorste der kerk een heel minnig
schone vorme by deren herbinn bekomen, vooral een
tand opletter, ter weerszijde van den ingang, een met
staand.

was doelpunt; maar was niet uitgenoemd. Van het van nist hing
voor hem niet alleen de dact die tegen hem gevonden was,
af; maar de gehele uitroffening van zijn berisep; want
als hy veroordeeld wurd had hy geen uitzigt om ten
geen de koninklyke concessie te verhoogen, die in Bege,
nen vermindert wurd, om bachelambel te magen wy,
nen. Hy woude te Spiert. Men heeft hier na
Frankisch recht en rechtspleging.

Ik kwam om 9 ure te Spiert aan; de dag wurd te
ver verlopen om na behavelyke de stad te zien,
ik ging na in de Domkerk en in de schouwring
in wakte dit grootste gebouw een diepen indruk.

Woensdag 21 augustus. Reeds voo vyf ure vooast;
ik dorow morgen op nieuw de Domkerk, geest een der
merkwaardigste gebouwen van dien oost als over,
blyft der kunst in de elfde eeuw, en als begraafplaats
den Duitseke keiser, in welke de heilige Bernhard
gepredikt heeft. Zy is in een Byzantynische styl ge-
bouwd, de korpse gemalven op enkele punten rusten,
en het koor met verhoogen. Hoepel zyn zeer schoon
Een gedeelte, dat door de Francken verbrand was,
is in de vorige eeuw, palmarke zoo als het gemeest
was herbouwd, alleen intwendig te koudt niet, die
op dat laatste gedeelte even als op het oekerste
plegten te staan, in den laatste tyd is het inwendige
ook grotendeels hersteld. De geboorte den keiser
zyn in 1189 door de Francken met hunne groten
gemannen en veelal ankerkenbaar daeromgevoer,
pen. In 1739 heeft men hetgeen daarnas na te vin-
den med opgespaard, en in de onderaardyke gavel
van geplaatst, welke men daerna heeft kaefmen
seld. Het volk van Napru en zyn vyand Albrecht
van Costenryk waren naast elken den koppen ge-
weld, een vand men hunne gabeute vernouwd en
plaatste te in een kist; de overblyfsels der overige

Men heeft my nadier gezegd, dat die eigentlijke gewoonte
is de Keizerlijke Burea, aan welke men den Baheansche,
naam van Fradschin gegeven had, niet als te Peking
den Rykskammergezigte hield ook in een gebouw dat na,
by deze plaats stond vroege verpaderingen; doch men
dat gebouw is niet, o van.

keizers zijn, zoo men meent, alle byeen gelegd. Van de oude grafsteenau is alleen nog die van Florent van Oost, tenzoo aanwezig. De negeerde Graafkroon van Nassau heeft voor keizer Karel uit zijn geslacht in 1824 een zeer schoon gedenksteen laten oprigten, het staat hem naar in knielende houding naar het altaar gemend. Dit kool is van Schumann in Berlyn. De kapel der heilige Anna, waaraan bekend de vierde vijf jaren onbegrepen, getaart heeft, is nog aanwezig. In het geheel is deze kerk na van hervormingen.

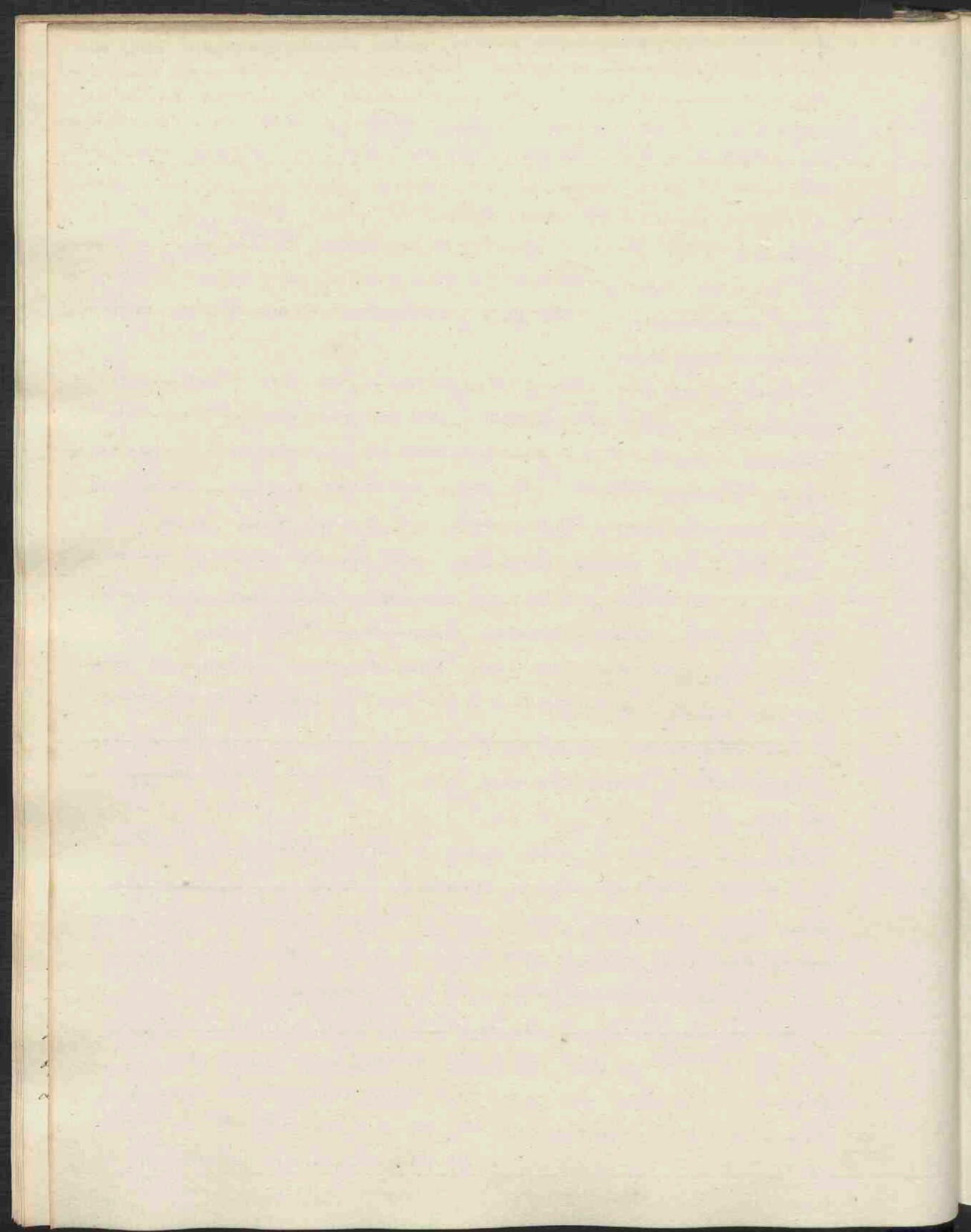
Byeen van de kerk heeft men in een byzonder gebouw, die Antiken - Halle genaamt, de ant. keden welke hier gevonden zijn, besloten, altans ene byeengesteld. Zy zijn achter groen tralieu zoo geplaatst, dat men ze goed zien kan.

Achter de kerk staat een oude toren, die men meent dat van Romeinschen oorsprong is, en die Heidenthurmen genaaemt wordt.

Een lange toren aan het ander uiteinde van de groote plaats naar de kerk wordt ook voor Romeinsch gehouden; men neemt dien als poortel; ook komt men daar ander door in de stad.

Eenige muur van een oud gebouw, achter de protestantsche kerk hebben behoord, dat de woning, waarin men zeft, dat Luther zich heeft opgehouden voor dat hy naar Worms gaven, gen werd. Men noemt het Ritters.

Spies heeft niet later voorkomen dan Worms, wat is het de taal van de regering der Palts of Rhein & Beieren en van der bischop. Het heeft 8 tot 9000 inwoont. Er zijn even als te Worms vele Joden; zy hebben zich voor eenige jaren een schone Synagoge gebouwt; doch men heeft hun

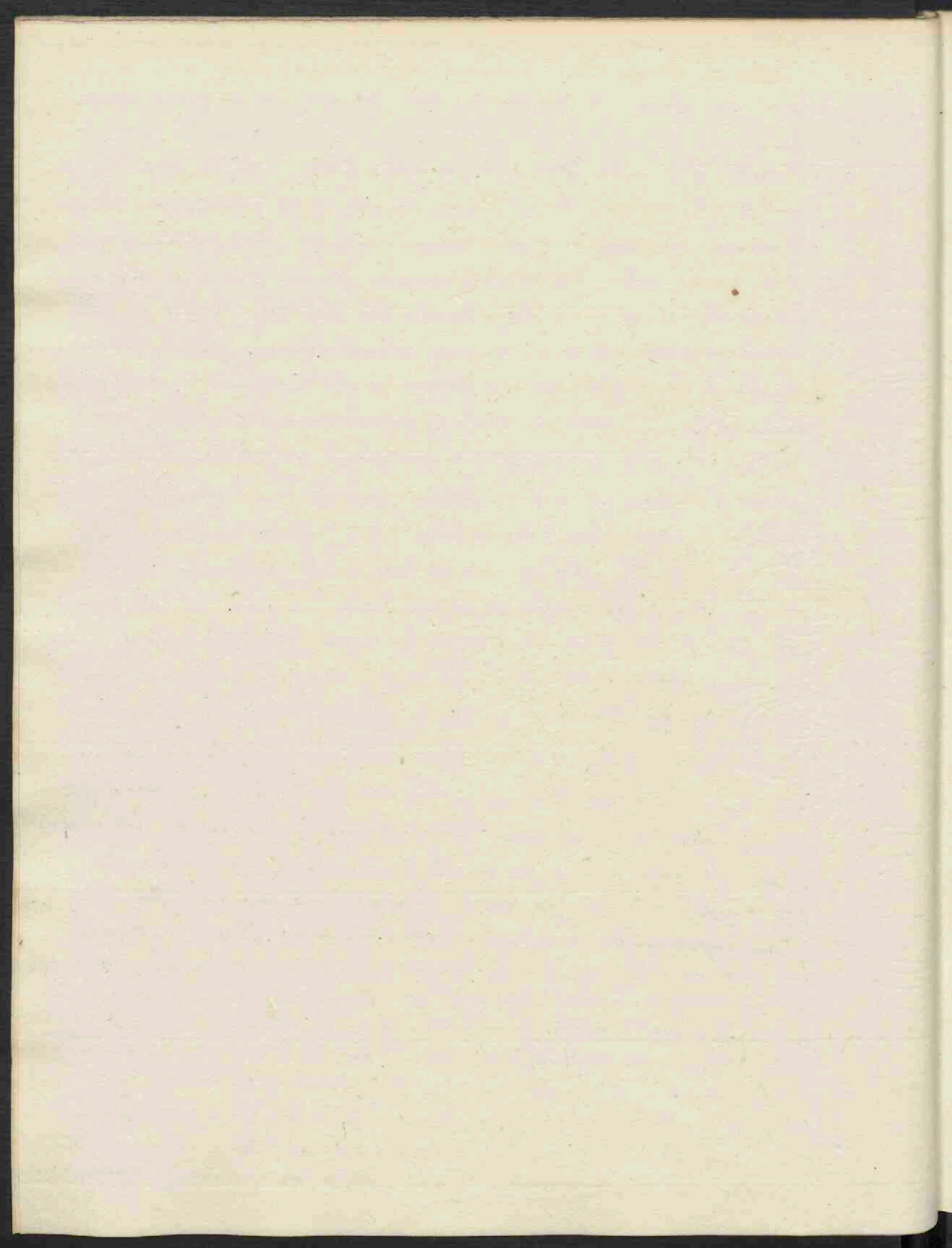

niet verouderde den ingang aan de stroom te maken.
Men is bezig eene nieuwe begraafplaats aan te leggen,
gen., en bemant daarbij een groot en schoon lyk.
huis.

Om het uel den ik verstrakken, met een map-
ging ik naar den Rijn, naar dien over by Rhein,
hansen en reed naar daar naar Waghausel, maar
om recht ons de Paalwagen door kwam die naar
Markheim naar Karlsruhe ging; met dezen
vervolgde ik nu mijn reis door goed bebouwd
maar overigens onbelangryke land. Om elf
eene kwam ik in laatstgenemde stad aan,
dan tafel sprak ik nu al veel met een En-
gelschman, groot bewonderaar van de Fran-
schen en van den koning van Hannover.

Dezen namiddag deed ik eene groote wandel-
ling door den Schloßgarten en door de stad;
de stad is tenensyde dan meer verouderd. van
de naar eene bevolking van 22000 menschen;
zy is in de laatste jaren nog zeer verouderd.

Den donderdag 22 augustus. Ik bleef dezen
morgen lang thuis, om te zekynen; vervolgens
bezoekt ik den heer Walchner, met wien ik eene
namiddag eene groote wandeling maakte.
Wij gingen naar het dorp Knielinger op een groot
uut afstands van de stad aan den Rijn gelegen
en waeren daar onen naar een eiland in bene rivier
gevoerd door de Pforten Burchfchneit welke aan de
andere zyde is tegenover het dorp Pforten. Dit eiland
lag geheel onbebouwd, doch is sedert eenige jaren
rangschikt en ontganeen, door den broeder des
grootvaders, den Markgraaf Maximilian.
Men noemt het thans Mallenau. Het is meer kon-
ger dan Loopsthanen. De uitgetrocktheid bezaagt

75 morgen (elk van 400 velden van 3 nietes). Het land is grotendeels begraasd met raaipraad, op regen, wat als hier veelal gebruikelijk is. Het is verdeeld in tien perken (koppels) met omheiningen voor de schapen, die hier gefoel worden van het graste Engelsche riet. Regen met vruchtbare bomen zijn tuinen de veldom geplant. Eene zeer goede woning voor den opperster bevoent stellen en andere gebouwen van den landbouw zijn opgericht, en naar den voorstelijken eigenaar is er een fraai paviljoen met fridagen aanleg van wandelingen eroby. In den Rijn is door mid., die een van een groten nat tuinen twee schuiten, die met ankers en kettingen vastgemaakt zijn, een perspomp gemaakt welke het water op, naar in een houten gaas die het over het re., land verpnecht naar mate er behoefte is aan de vruchtlijng. Deze gehele aanleg is volgens de vordering der wetenschap uitgeraard en heeft een darme straat in een goed land beschapen. Men is verzekerd van een zeer goeden uitslag, en haewel men eerst sedert meinte jaren de zonnen is, heeft verleden jaar harenaren needs twee ten hundert reuten opgeleerd.

De doorsnede, welke dit eiland van een linker Rijnaren heeft afgetandend, is eenen nou dene, te welke de aanleg overledene ingenieur Tulla ontworpen heeft, en inwaren er needs verscheide re met den besten uitlag zijn ten uitvoer gebracht. Men voocht den Rijn daardoor eenen korte ren weg, en vrent tenent veel land aan. De orens naby het dorp Knielingen worden veelmal, die overstromend en een groote uitgesprektheid wat vloedvoer onbruikbaar; thans blyven die droop en lavenen zeer goed bouwland. Het aude ded neemt jaarlyks af en er is uitgezigt, dat het

Vader heeft men mij gezegd, dat de doorsneden door
graans bovenaan 250 voet breed gemaakt worden
doch smaller afloopende. Men maakt te gelyk
een dam (Spurn) die den anderen loop belemmert.

Dit zijn vaeten van drie decimeters.

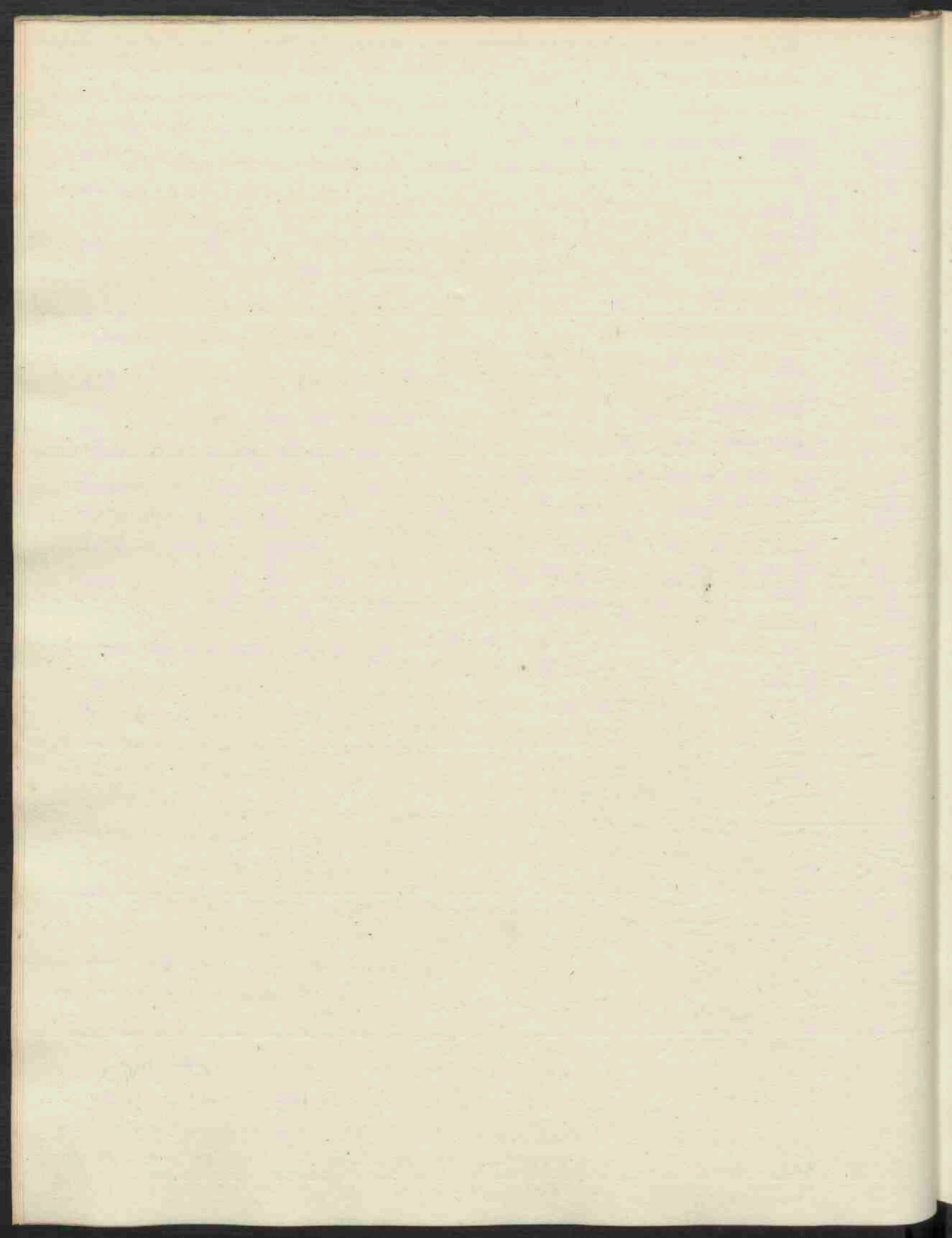
Omtrent der invloed, welke de dooringsdingen van de
Rijn voor ons land hebben kunnen, merkte de Hr. C.
nietshantou op, dat wel het water sneller en slauer
door meer op coninaal zand afloopend, maar dat
daarentegen de Rijn veel minder zand zande af
voeren, denzel ongel, waas dooringsdingen gemaakt
waren, de oever niet meer afspaldden en het bed
der rivier byna onveranderd bleef.

g geheel zal aansluiten, en zoo hetgeen nu nog een
eiland is, aan den nepten oever zal vastgehecht
worden. Men graaft voor zulke doortreederslachten
een kanaal van twee honderd vaeten breedte en
twaalf vaeten diepte, ten zy men eene laag klei
(Lette) vindt; die smelt men welgemeen, omgylt
die met leeg door het water werkt wegge,
spael. De rivier opent zich dan door dat ka-
naal naar een vermaant weg, welke men het
800 vaet breedte kanaal taenamen, en dan, als
de rivier nog blijft afhuyzen, door komt te
perken. Hier is nu een dyk met eene steenen
glooiwag en in de laagte met tuckkafafschon
laag het eiland gemaakt. Door dat de laag 20
elkmatig breed en negt is, blijft de rivier in zulke laag,
twee duizend zonder de aangevane wasserscheit te de-
schadigen, en de diepte ontbreekt eveneens weinig na-
undersingen.

De inwoners van het meermalende doop kinstlingen hebben
dare eene darrumede grout voochleel verhoegen; wy zagen
zoo goed bestelde akkers, onder anderen uitmuntende
kennis op de plaats, die voozger maasafzig en ontbrek-
baar was. Inwendig zagen zy die ene weening in by den aar-
rang van het werk, dat zy begonnen rust en rust tege-
te verroepen. De landmeters die niet bevenaar of begeen
hadden, werden, door hen verhoegen; men konde ook
ongavandere om die te beschermen; doch ook die men
zagen zy in't hun doop. Een geheel elckadrom was niet,
diz om kunnen tegenstand te bekampelen. En nu vertou-
gen zy by te zagen, om voo-den hoer Lulle, die het eerste
plan ontworpen heeft een gadenkstucken op te rugten.

In dit doop is onder anderen voo-geude paarsdenfakelwy

Op het vlakke dat van het voochtelyk paviljoen heeft men
een ingezette de groutje onen de beide Synness. De avond
was heel maar helder, wy zagen een voochtelyk aan de eene
tyde de bergen van het Schwanwaldt aan de andere die

welke men vaak neemt, noordelykste Nagelen. De Hr. W. maakte my opmerkzaam op het verschil tusschen waarmen, het Schwarzwald heeft afgeronde keuzels of coniforme, ge kammen; de Nagelen meestal keuzels of althans scherpe kackige randen. De eerste zijn doorgaande graniet, de laatste sandsteen. Eenmaal is de scheepheid en ver-
skandheid niet altyd by sandsteen bergen aanwezig. De noordelykste Schwarzwaldbergen zijn ook sand-
steen, maar tuch sand. Dit maakt men daaraan toe-
tekygen, dat sommige gebergten na hunne vorming
nog groote schuddingen van aardbeving hebben onder-
gaan, en daardoor verscheurd geworden zijn, tenzij
andere die verstoringen niet ondergaande maar sa-
menhangend en afgerond gebleven zijn.

De Hr. W. deed my ook kien de Rijn zyne eilanden en
aanspauelingen maakt. Steeds kanden daarin drie
lagen voor: de benedenste van valsteenen, die by groote
vlaeden, en sterke beminging gevormd worden maar
eenige meertand gevonden worden; — daarop een laag
sand, welke op de verhevenheid, welke de valsteenen van
veroorzakt hebben, zinkt door dat het water op die plaats
ze langzamer stroomt; — de derde laag is klei, klei
(Lette), welke eerst beruikt wanneer het eiland of de
eener byna gelyk zijn met den waterspiegel, zoo dat
de rivier daarover moet langzaam stroomt en de licht-
ste stoffen die er uit het hangt in de rivier zinken
kunnen. Op vele plaatsen kanden my die drie lagen
buisdelyk onderscheiden. Dit is het ware alluvium.
De vele terrassen in de Rhyngau zijn blykbaar
op die wyze gevormd, en niet door een meer naar een
stroomend water. De Rijn heeft waarschijnlijk eenmaal
kone over de rotten van Bingen gestroomd, maar by een
toefien daar vloekt, en naar mate by lozer gekomen is, heeft
hy nieuwe lagen van alluvium gevormd.

Vrydag 23 augustus. De Hr. Walchner heeft my kede
neel merkwaardige vertoond. My spraken eerst lang
over de nieuwste werken en ontdekkingen betrekkelijc
de geologie; vervolgens gingen wy by de heer Ehrlich,

In het gebouw van het bestuurs der bergwerken was
mij de Hr. W. de Halle van de ertsen, zoo als die in
dit land voorkomien. De bergwerken zijn byzondere
eigendommen, en naar het zilver zijn zij zeer winstge-
mend, zken vindt dit gedsen in het Koninkrijk dal;
De mijn Anthoon aldaar heeft, in 1838, 8½ Centner
opgeleverd, en draagt een aannemelyke winne
winst verschaft. In die mijn wordt ook Cobalt gesou-
den, maer men van de kleinne nieuw (Smalcke) maakt.
Voor die produkte meddyent men hier met Stavromegen.

Eene andere mijn, in het Künstlerthal by Treibung heeft
in 1838 1400 mark Zilver opgeleverd.

Steenkolen vindt men in de streek van Offenlung, ook
niet voldoende naar de behoefte. Men rekent dat die
mijnen 200,000 Centners jaarlyk opleveren. Bovendien
ontwaant Baden Steenkolen van de Saan an de Buxer.
Dere worden door het vernaer aannemelyk kartbaar zken
is er de naam zeer op uit om Steenkolen in het land zelf te
vinden, waardoor de rykerheid een groote uitbreiding
zoude veldopen.

Myn leidman maakte mij opmerkzaam op de onverschadde
Bouwsteen, welke men hier gebruikt. Zy worden in groote
hoeveelheid te Durlach, slechts een uur van Karlsruhe, gezan-
nen. Het is een zeer vette soort van Kalksteen, die een aangena-
me ligt vette kleur heeft. Dere omstandighaid maakt, dat men
hier zeer Hoop en Vach niet down dunkt. Ten gevolge van het
zweede onbesnyet en den smaat konne men ook fraai.

handen in het lotaal van het "Landwirthschappliet Verein" waarvan deze voorzitter is. Dit is een genootschap dat zich de verdelving van den Landboom ten doel gesteld heeft, en daartoe veel bydraagt; er zijn 5000 leden; elk betaalt twee gulden, en de regering geeft een ondersteuning. Zij bezigtigde de naar Sameling van modellen, die zeer nuttig is. Het genootschap geeft een weekblad uit, hetwelk nuw niers aan alle gemeentebesturen, de meeste ambten, waren en aan alle scholen versonden wordt, ook aan alle leden; verkocht wordt het hiervoor niet. Men brakte er 9000 exemplaren naar. Op mijn verlangen versende men mij de nummers, welke in gehandeld worden over de veranderingen welke men door de overgravingen in den loop der Rijn gemaakt heeft ten aanzien der kaarten daarvan te trachten.

Enen binten de stad bezochten mij de fabriek van Yessen werktuigen, toe behoorende aan de heer Kessler en Hartkeuse. Zij is zeer klein begonnen, doch neemt van jaar tot jaar toe, zoo dat zij nu reeds een aanmerkelijke uitbreiding bekomen heeft en vele stoom- en andere werktuigen naar vordigt. Nu de toestand van de Tuurvereeniging bestond er in Baden, geene fabriek van deze soort; nu reeds vijf.

Ik poogde vergeeft den heer gezant Schimmelpen, nink een bezoek te maken. In de buchmannsche verschaft ik mij eenige boeken en kaarten betrekkelijk dit land.

Van tafel zat ik naast den zwager van den heer Langhant, die ik in den Hollandschen winkel te Petersburg gehand heb; ik sprak met dezen d'ischge, want veel over Rusland, maar hij mede oecpneus in genoemde winkel, lang gewaand had.

Na den middag reed ik met den Hr. W. naar Et,

Just in de nabijheid mijner kerker staat men twee groote
huizen van vier verdiepingen. Thy vraagen wat die med. kos.
ten vanden, en vernamen, dat met alle toekomende uitgaven
voor inwendige inrigting en verspreiding de prijs der twee
huizen konst komen op \$2000. Elke verdieping is ten minste
eene woning voor een vrij talryk gezin, en welk lid of
meer kanast. Men konst ook eene verdieping voor 2 tabak
zieden.

Door middel van een komaal heeft men een
val van 30 voet bekomen.

lingen, twee uren van Karlsruhe, een kleine stad bijna
als een dorp, gelegen van den mond van het Rijnval.
Op een kleinen afstand van daar lagen wij de
grootste katoenfabriek, welke sedert een paar
jaren in werking is. Een schone gebouwe is daar
voor opgericht. Men spint en weeft er, en
alles wordt daar te kracht den kleine rivier,
de Alb, in beweging gebracht. Er werken ongeveer
400 manschappen; het getal der spindels bedraagt
26000, dat des weeffgetuuges 400. Men vindt
naar het ganse en het weefsel zeer gueten af-
trek. Deze fabriek is geheel op rietsnel of in
eene rivine nallei gelegen, men heeft er goed
brunswater, en de lucht is er zeer gezond.
De arbeiders wonen in Etblingen en omleggen,
de dorpen. Voor een lieden wordt veel zorg
gebragen; er is een opzettelijk spijthuis, en
daar mogen geene sterke dranken verschaft
worden. Een school is er voor de kinderen.
Het kapitaal belooft reeds 1,500,000 gulden.
Alles geschiedt voor rekening van actie;
tandert, de acties zijn van 1000 gulden.

Van verder in hetzelfde dal is een fabriek
van Bietwortelesuiker, die wij ook bezochten.
Zij is niet groot, maar zoo wij de Hr. W. zaisa,
zeer rijkdomen. Er worden nu bijna niet ge-
markt; van oktober tot maart is de tijd
voor deze fabrieken in den zomer zand
te veel gesting te verzoeken. Men heeft deze
fabriek bestemd als middel en proof voor een
zeer groote, welke te Waaphausel opgericht is.
Beide zijn ook by actien opgericht en het kapi-
taal bedraagt 1,200,000. Men leidt nu
heeft het opgericht voor het technische deeren fabri-
ken stelt er groot belang in. Wij hebben over

Men ondervindt in Baden, groote voordeelen van de
Tulnencanijng, en het vande onduanelyk zy die
weeder op te loopen. Tegen de verwachting van
ontwikkeel zich meer fabrieksmynnerheid in het
zuiden, dan in het noorden, van Duitschland.

De provincie Rynbojeren, leeft er vooral by ge-
wonen; zy is geheel ingesloten, mer is zy niet
gansck Duitschland in betrekking. Men heeft nu
het plan om een schipbrug over den Ryn aan te leggen
welke de keizeren zal vandaan. Een nieuwe weg
zal daernaar gemaakt worden van Karlsruhe naar
Knielingen, en in samenhang zy met een weg door
Rynbojeren, welke de ryping hebben zal naar Elan-
cy. Van deze brug verwacht men groot voordeel
door de gemakkelijke toevær van producten uit
gezegde Bojersche provincie, welke gebuch leeft aan
graanste steden, of marktplaatsen, termyt Keuls-
ruhe en Baden. Baden groote schapten vout men
brink van levensmiddelen hebben. Een giesbrug zal
by Speer, gemaakt worden en overaens met den weg
op Nancy in betrekking staan. Men zal langs de-
zen weg van hier naar Pary een afstand van 18
uren uitspanen, vergeleken met de reit over Straats-
brug.

Het aantal reizigers, welke in Karlsruhe althans
een nacht verblyven is buitengewoon groot.

het linnen maken, en het westel veel gespro-
ken. De Hr. W. beweert, dat men het zoo
veel brengen zal om deze linnen even goed,
koop voort te brengen als die uit linnen
riet, en een zal deze voort van fabrieken
vulkenen natuurlijk zijn en alle datsen
mensche vlijten kunnen ontbreken.

De fabric konynkerheid neemt in Baden een
toe; het wil slagen. daarom schryft men
graatsendels aan het gaele anderszys toe,
maandover zoo vele leden, de bekwaamhe-
den bezitten, om daarin werkzaam te zijn.

In de stad teruggekomen gingen wij in de
Geschut pietary. Men vermaandt hier alleen
kanonnen van brant, zoo goed, dat meest
een groot aantal naar Pruiffen en andere
naceendle states zijn afgeleerd.

Wij bezagen het lokaal een polytechnische
school dat inderdaad zeer schoon is. Het
heeft eenmaal slechts 63000 galden gekost
om het op te richten.

Wij frachtten den Hr. Mone te bezuchen,
by wat niet thut, doch wij spraken met
zyne vrouw.

Daeren avond sprak ik met een Engellochman,
die zat de zeer snel reizende bekoorse.

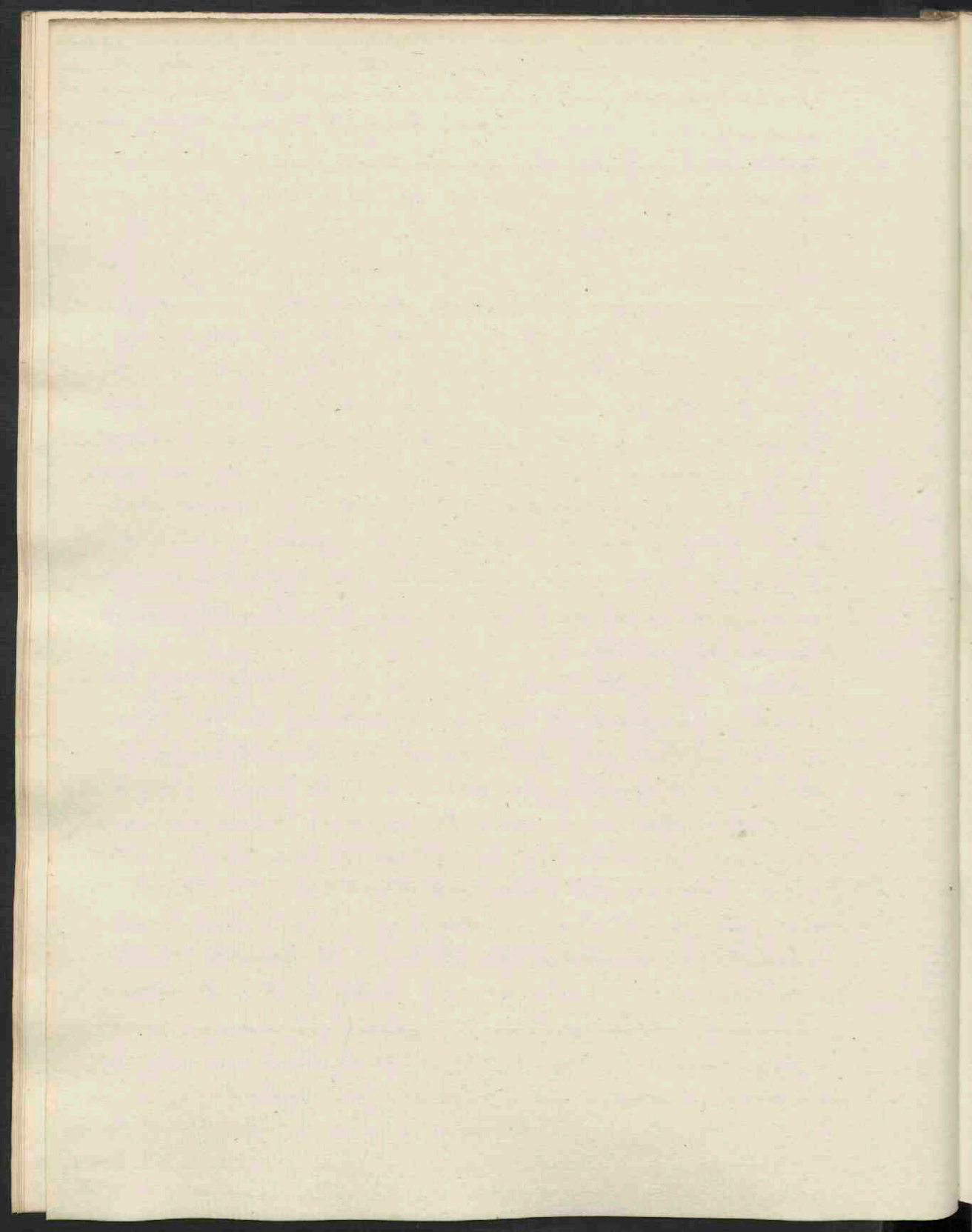
Zaterdag 24 augustus. Ik bezocht nu den Hr. Walchner
en Prof. Mone, die lartiken in het archief. Om 12 ure
vertrok ik met den Inlowagen naar Baden Baden.
De weg gaat door Rastatt; om 4 ure kwamen wij
aan. In den Lövinger Hof was geen plaats; maar men
besorpede mij een kamer in de nabijheid. Om 5 ure

was eene talryke publieke Tafel. Ik zag hier een goed
te van het gezelschap, dat in Baden uit alle landen
is raamgeleerd. Tegenover my zat een jong
mensche met een langen doord even als een hup,
pennetje in de hand zucht ik een goed vinderen als
hy algemeen was, doch hy kon niet door deze
draagt de gemeenschap tegen te stellen. Hy de taal
om ontfangen, te zyn. My meer in het oog.

Ik wandelde voort in en by de stad, en bereikte
byzonder de groote zaal naar de nevenschikking naar
vreesden bestemd. Hy is van kunstenaars
pracht, byna onvolledig. In nevenschikking waren
verschillende speeltafels met spelers en toeschouwers,
waerby ook omringd. Men ziet en de menschen
in hunne onbarmhertigheid. Ik had het niet, ook,
my, gezien, doch steeds maakte het op my een
nieuwen, onvrijen indruk. Verschillen vrouwen,
en zelfs die niet uit of afzigtelyk leelyk waren. Speel
den ulytij mede.

Dezen avond was "bal pare" in de groote zaal,
welke ruimal schitterend verlicht was door
kronen met een overgroot aantal lampen.
Onder de aanwezigen behoorde de prins Wilhelms
van Pruisen, van het konink, en zyne gemalin.
Er was accourdeelyk en talryk gezelschap; intotien
kend schone vrouwen, of bevallige bloeding van
ten my zyne niet in het oog. Myne nieuwsgier
righeid was specief vulbaar. Ik sprak niet an
des, dan met eenige reisgenoten in den balzaal.

Zondag 28 augustus. Het een dezer neidge
noten, die met my in het bezigt kon woont, begon
ik deze morgen om 7 ure myne wandelingen in
de omstreken. Langzaam paden, veelal door bosch
klommen wy naar het oude slot af de ruïne der "grote
zaal" by Baden, in de 10^e of 11^e eeuw gebouwd. "Helle

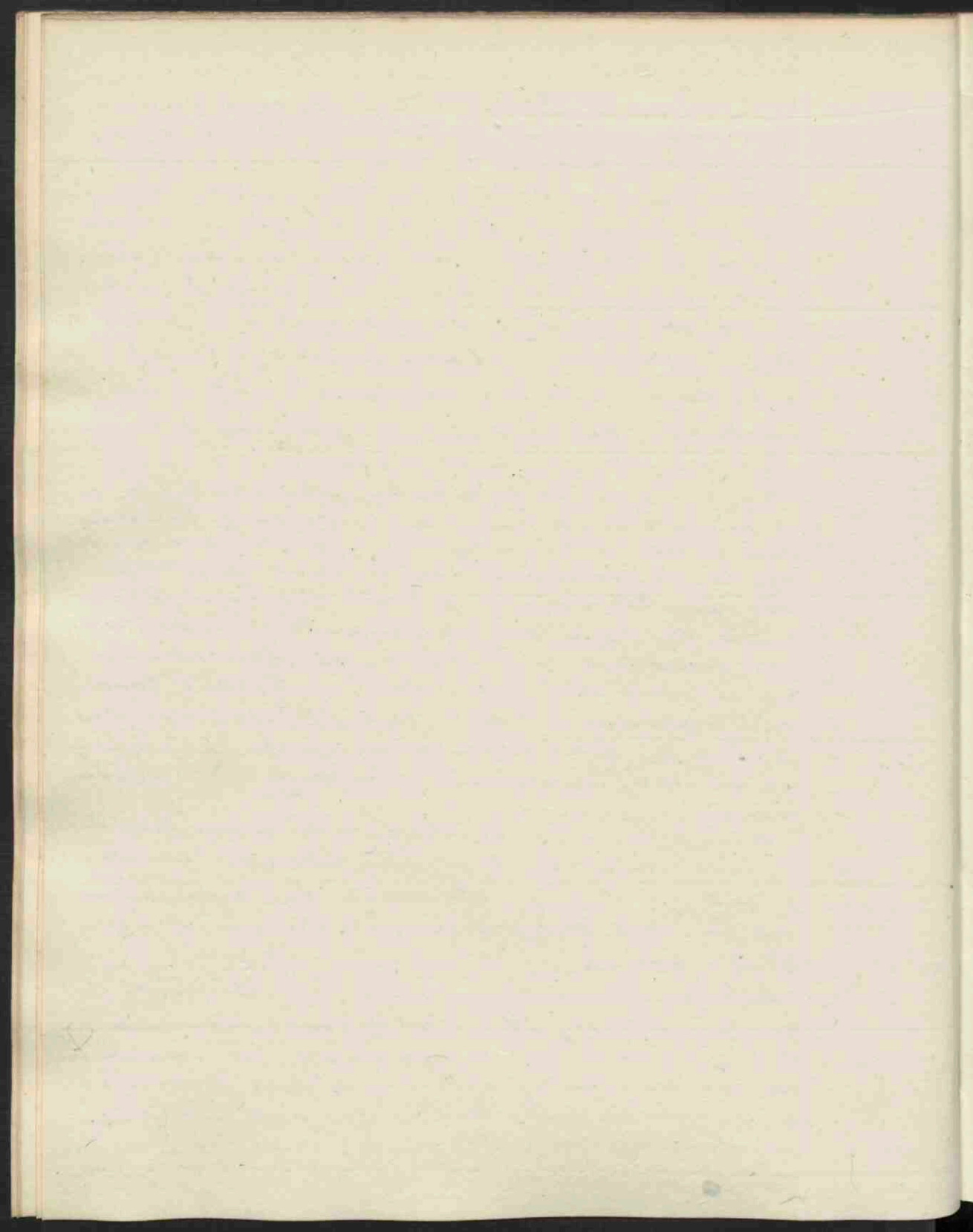

muren en de toren, zyn en nog van over, welke een
schiedkrachtige restant van oud naar Baden misge-
ken, oplevens. De afstand is ongeveer een uur.
ken loop; men daar een goed gezicht op de stad
ende valles, waarom zy licht; en zeer uitgestrekt
is het gezicht op den Rijn en zyne oever. Voor ons
was die omgiffing heuvels, om dat de lucht,
ook by zeer toevan weder niet verhouden
houden wat. Wy ontdekten hier een familie
mit Heubron niet en teplegt met out, goede be-
leefde menschen. Na by het slot is de rots nog
wilt kuypt, men kan daar oute op klimmen, dat
wy hadden geen intrest an iets, men te kunnen
aanderehanden, dan op de ruine.

Wy klimmen af in de valles; en daarna weder op
de hoogte naar de ruine der oude burg Eberstein.
Dese is ook merkwaardig, zoo veel als overblyfsel
van een middeleeuwig slot, als voor het intrest.
het dorp Ebersteinburg, waar wy daarna gekomen
waren. ligt byzonder schiedkrachtig aan den voet
van het slot in de groene valles. Men overziet
ook de gehele landstreek, waarin Rastad, Cuppen,
keim, Gaggenau en vele andere plaatsen aan den
Rijn liggen, welke rivier daar uit het dal, maar by
schiedkrachtig ingesloten is, een meer opene vlakke
beseikt.

Onze terugweg naar Baden voerde ons door busen
en veld, onaal boogheut, somtyds met weether
en daarvan niet minder mooi; zoo kwamen wy
ook aan een stile, welke rots die men Dinsels
Kantel waent.

Voor het Conversationshaus met het nu byren,
den benedij. Wy aten in de Restauratie, welke me-
de in dit gebouw is, somtyds slecht. Voor en na het
eten vermaakten wy ons met de benedijheid aan
te zien; des vondaert komen twee ook vele lieden
van de omstreken, zelf, gewone landlieden, zoo dat
er veel verscheidenheid plaats vindt. In de spalken

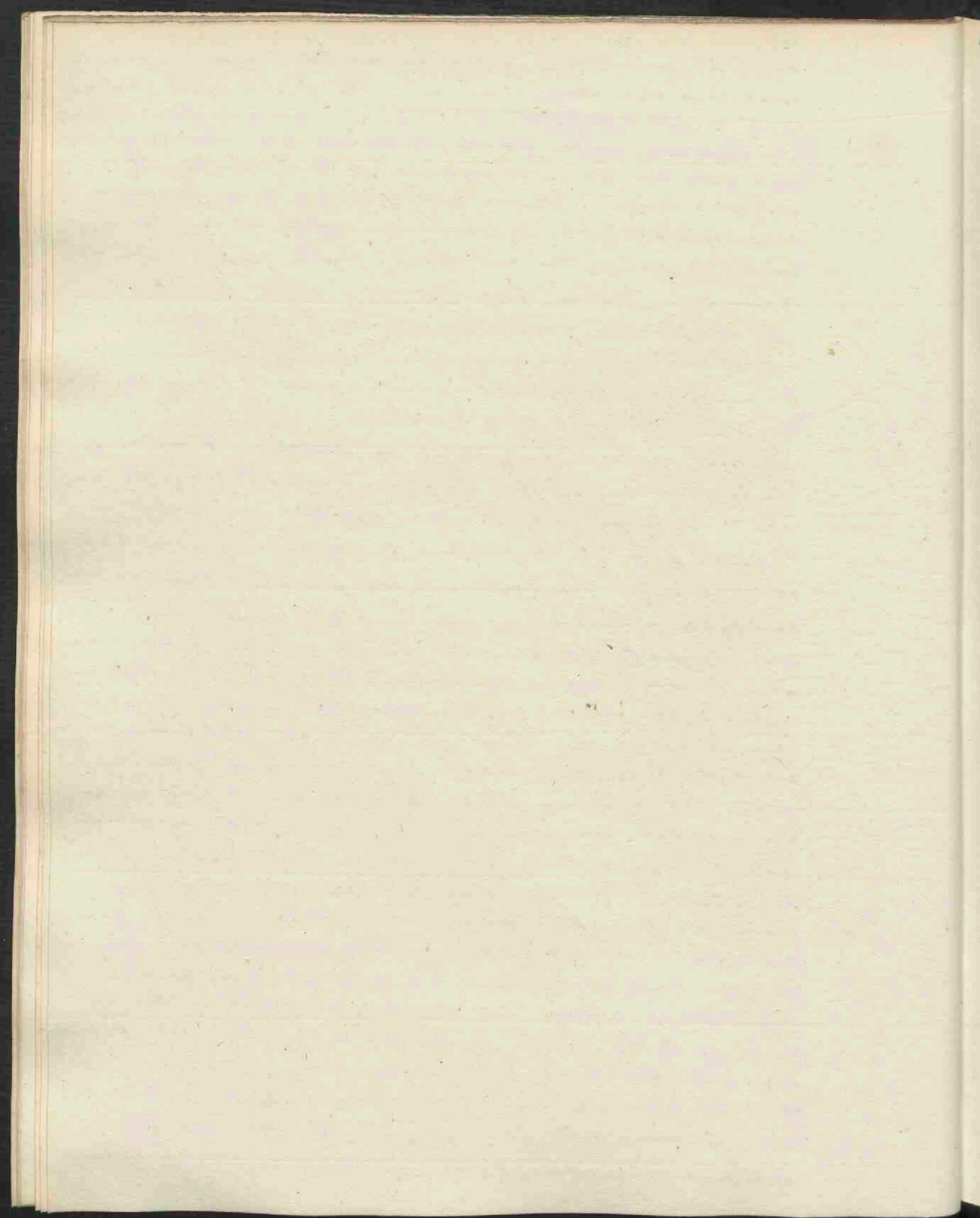

len was onafgebruken dronkte; zeer haug speelde de
oude Kewnovot van Hefien Cappel. Het was my merk-
waardig dien beruchten man te zien: vout gerigt,
met Zwaaer grys haufdhair, mantelbrannen, knoel-
en katshoorden, welke onder de ben daveloopen;
was dat het ganuche gelaat als overfchaduw'd is.
Dit vroukman thent wel overeen met den roep
van onwaardigheid, welke ontrent deren keur,
voort befaat, die intufchen bynen byna even on-
waardigen zaan laat negeven.

Ik trof deren avond myn vriend J. V. Bommel
mit Kewnovot van, met byne vrouwe en zaan. Zy
kennenen van een reis in "Nittderland" terug en be-
ten rich hier niet op te houden.

In den fchouwburg was ik fpele: "Humorist,
tische Studier" en "Der Pole und fein Kind." En wa-
nen mening mentiken; men fpeelde nog gaed.

Maandag 26 augustus. Dezen morgen heb
ik met myn reisgenoot een groeten taer in den
ontrek gemaakt; een wäffen daarvoor van
den wy dadelijk genceed. Langs de Ovidach, naar
aan Baden Baden ligt, door het dal van Baden,
nuwby het fkwarter Lichtenthal, waarin nog
eenige oude naunen zyn; over den fchonen
nieuwaer weg, die seker twee jaren beneden wor-
naar het nitune Slot Eberstein. Dit is op de
Kampallen van een slot mit de deidende een-
ledere 1800 geheel nieuw gebouwd, maar in an-
den styl; het is zeer net ingericht tot woning
voor den Grootkeurf. De Ridderzaal en andere
vertrekken bevatten eenige merkwaardige voor-
werpen van kunst, zo als gefchilderde glazen,
fchilderyen; doch het merkwaardigste is het ge-
lygt op de heuvelen ringen, en in het ftingthal,
dat men hier aan de eenen zyde opwaards, aan de
andere nedernaards zeer van zien kan. Tinnen
met fchuone blaumen omringen dit fraage slot.
by neden het ftingthal nog ongenen anderhalf

kun op, tot waar men van een hoogte een groot
 geboekte van het kuisere en andere dat zien kon.
 Voor my was dit herinnering aan een vroeger
 reis. Omdat is het lief en vrucht; groene vel,
 een en a kkers klimmen hoop aan de richte,
 slanzende wanden op, daarboven is veel gebou
 te, en op vele plaatsen ziet men haagen als
 kaken en woningen; kale velden korten met
 meening. My nader terug en verwerpen een
 weg aan de kring door de plaatsen en dorpen:
 Meisenbach, Hilpertsau, Oberkroth, Gernsbach,
 Hier zijn veel beslooyergan. Herden, Ottenau,
 Gaggenau. Tusschen de twee laatste dorpen
 staat een abelich ten eenen van een voor,
 naan bevonderaan van den landsbouw en an
 dese mynkerheid in dese streek, die men Amst
 lerbong genoemd heeft; die hier het opschijft:
 "Dem H. H. der Amalierbong, Beförderer des
 Landbaus, Gewerdefleisses und Handels sei
 ner Gegend Anton Rindenschneider dankt
 Kurfürst Carl Friederich. 1803." Door Ober
 dorf en het steege Cuppenheim. De kring
 vlaede steeds meest met groote sneeheid
 door een steenachtig led. En werken vele plan
 ken, die tot kleine natten verneijde wesen, of
 gemest, en het met onderhandend om te zien
 het vlyf die over de scherpe steenen en velfs
 over kleine nallen voortgingen. By kouer wa
 ter laat men ook vele boanen afdragen.

Men verlieten my de kring en naar linksaf naar
 het vorstelyk lusthuis Favorite, in 1725 gebouwd
 door Sibylla Augusta, gemalin van Lodewyk tuit
 helm van Baden, als veltkeer tegen de Turken de
 noemd. Het huis levent weinig merkwaardig dan
 herinneringen aan de genaemde vorstin, welke
 hier in groote vruchtbaarheid geleefd heeft. Men ziet
 en onder anderen in een kamer 72 voorpelted in v

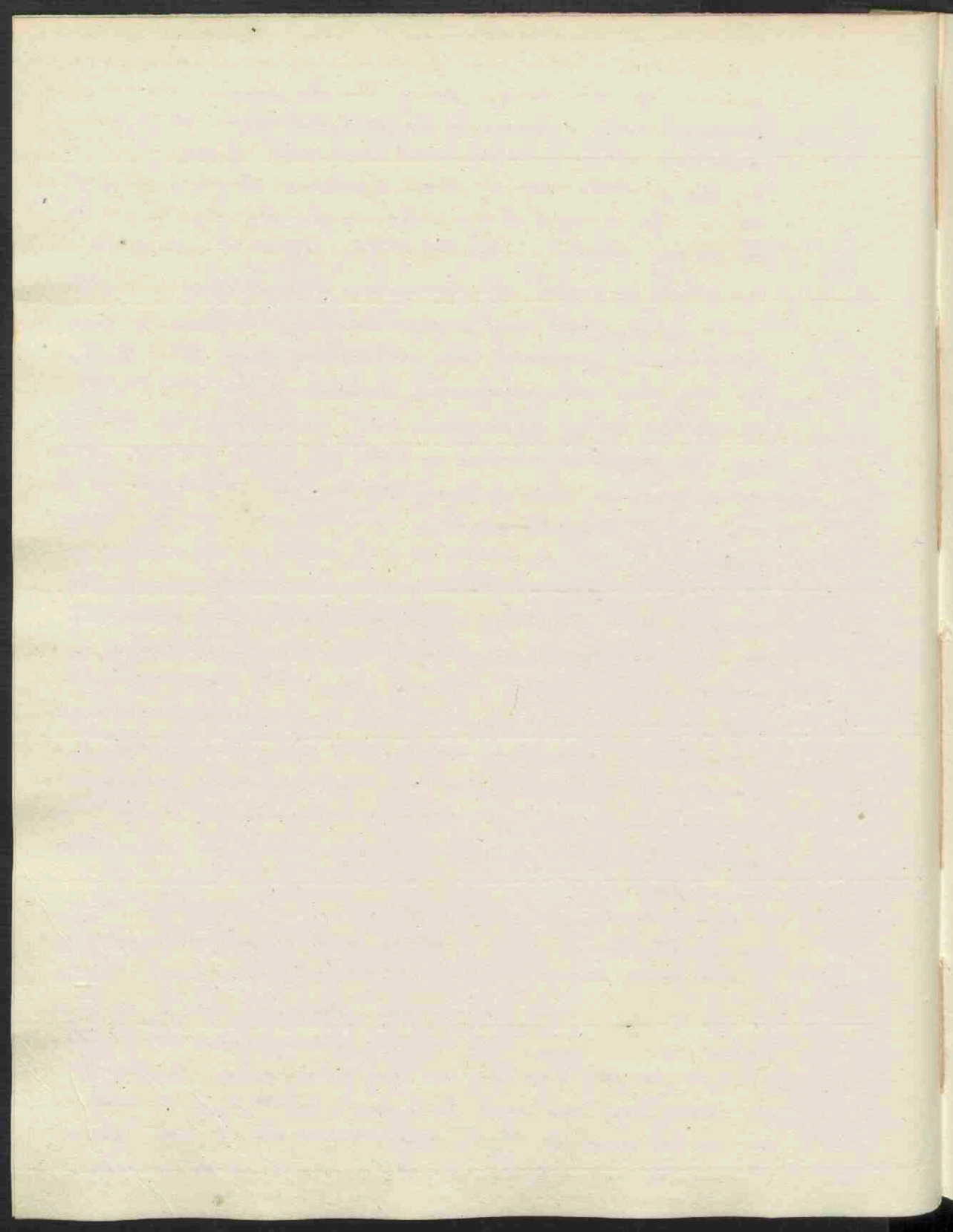
5

De hantmeester, die ons de Favorite wees, en die
tenaant kerkerpian is draeg het conteecken van het
Franche Legion d'Honnours.

schillend balkestaam. Dinsdag is in de
nabyheid onder het gebouwt eeno kermitage,
waar zy en meer gevorderde juren baete zedee
hoefte. Altes id daar met schiederyen en wapen,
sedden veruudt weke tot het lyden van Jesus
en de geschiedenit van heiligen betrekkinghad,
ben. Zy draegt hier jaerlyk 40 dagen voor
paschen door in volkomen eenzaamheid, zoef
zonder eenige bediende; sleep op een ruwe
mat, pympde rick op allenlei wyzen: met een
steecligen gordel, een metalen net met pinnen
op den rug een koperlyk kruis op de borst, een
metalen ring met punten, waerop zy knieldde,
en een gaesfel, waermede zy rick sleep. Altes
dese ruwmerpen nam vroome pymping voor
den rug verstornd. In de kappel daen gele
glazen juist de uitkiesking van brandende
lichten. Het is zonderling, dat tenyge dese
streek zo vele maoge punkten aanbiedt, men
de Favoriete in de laagte gebouwt heeft, waer
nergent een gaed uitrijt is. Sibylla schynt me
my gemaal naar de schoone en verkenene natuere
gehad te hebben; aubert wat zy waarschynlyk
noek was weelderig noch zo vrouwe geworden.
Het gebouwt dat sekerit zwaer en schadune
ryk geworden is, beriel my aan de Favoriete
het best.

Van de darpen Eborstein en Oas nesen my
naar Baden terug. Dese uitkies had ont naar
2 tot half 5 ure bereijt ghonden.

Tuy stou in het Karinger Hofaan de publice
tafel van 5 ure. In ontmaeste heer twee Ut
rechtse Houdsitten, de Hr. Ernstoen de jonge en
Oudhouder, die uit Zwitserland terug kumen;
en in de groote Conversatiensaal den heer
Substituut officier Meenen uit Utrecht.
In trachte verpelt den Hr. Gobel, vruer pro.

opvoor te Lennen, thans hier inaanachtig aan de
Zucht te maken.

Dinsdag 24 augustus. Doren waspen regende
het onafgebroken; ik bleef thans leren en tebyggen, de
Zucht mynen Lennentoken aanblijven en ging
om een reis in het Gwinger Hof aan. Op dit oogen
is het gezelschap meest Duitsch, Zoo als het aan
myf was meest Engelsch en Fransch is. Ik sprak
nog al veel met een familie uit Schanlein,
Zoo ik vernam de Kniecht. Ho. t. een bracht
de Hr. Göbel my, ook kwam de Hr. Proppen van
terrecht by my; en, daar het weder wat op
klaarde gingen my Zaan eenige meeknaar
dijkeden in de stad heen.

De groote kerk (Pfarrkirche) is slechts naar een
klein gedeelte zeer oud; zy is derwyf vernieuwt,
byzonder daar de Franschen, doch is goed her
bouwt. Zy bevat vele grafsteenen van Baden
teke maar begraaven, het grante is van Lebe
wyf die in Oettingenstede, dienst de Turke ge
slagen heeft, die is niet zwaar, maar overbreef.
De tabernakel is nog oud Gotisch en zeer nieuw
deze kerk en nog twee andere zijn Roomsch, het
geen de inwoners hier algemeen zijn. In een wijk
tenant hervormde goddienst gehouden, vooral voor
de vreedend.

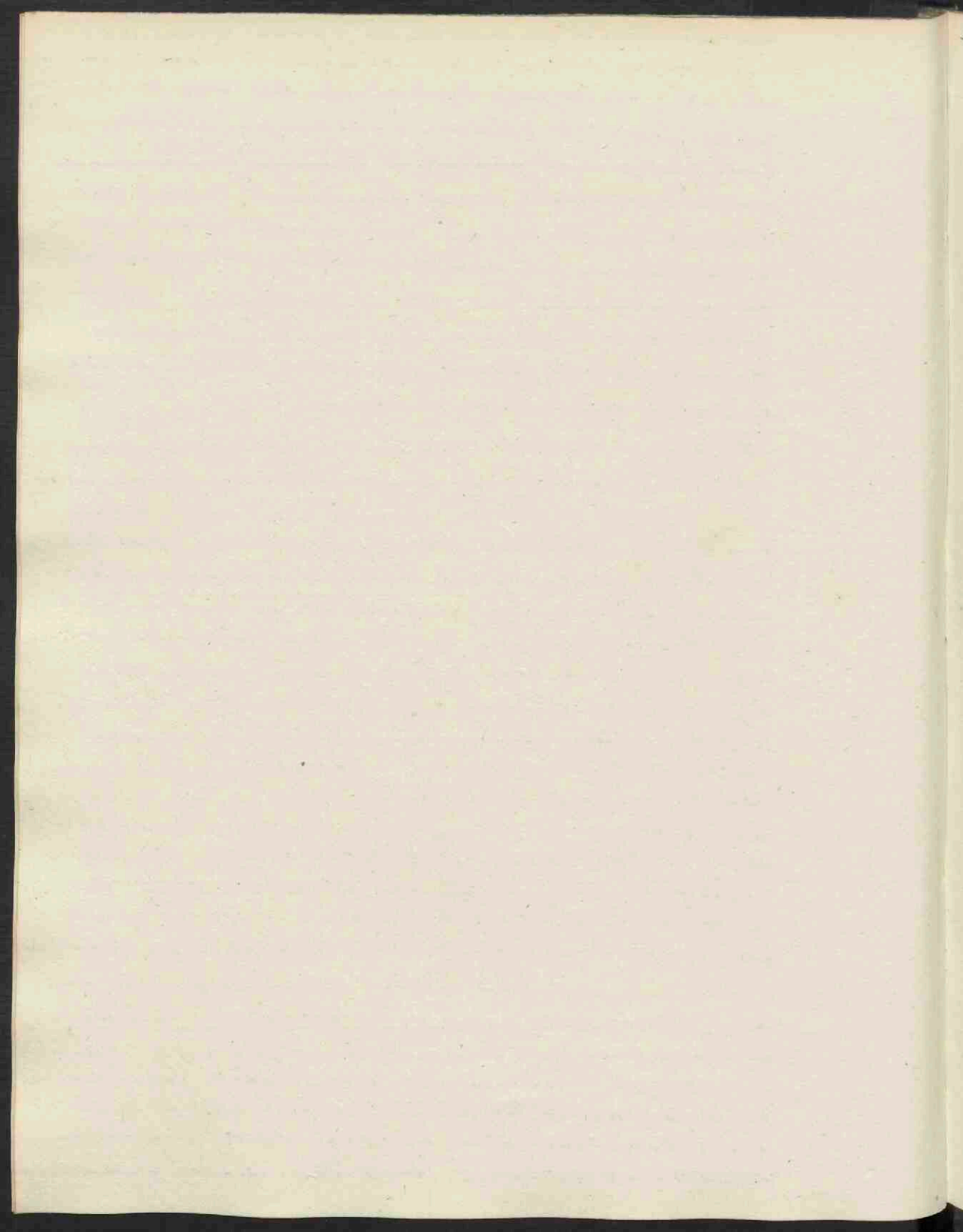
In de nabijheid is de Sutteren - zaal, waar vooral
Rover is, althans in andere nootmerpen is,
weerd worden, waarvan blyke dat deze plaats en
de Spannen by de anderen niets hebben en geheel.

De armeeft is de vroomme Rover, zoo als zy, 58°
Reuren, uit de kerk ontspannt. Er zijn nog een
aantal andere Spannen. De Hr. G. zeide out, dat de
Sutteren het ^{mineraalwater} gebouwen, om het goed, te Sieden, waar

door het breed zeer goed wordt. Voor de drinkers is
 eene gallery, waarin zij ook by wege wandelen kunnen.
 Het eene byeenzitting bereids men hier ook taverndale,
 water, en er is plan om naby het Conversations,
 truit eene groote gallery te bouwen, en daarnaast
 water uit verschillende bronnen te leiden; tenend
 door kunts het water naar veelede bronnen
 na te maken; zoo dat men daar alle soorten van
 mineraalwater zal kunnen bekomen. Men
 leids uit de konig en andere bronnen het water in
 de verschillende byskuurien. Ook buiten de stad
 zijn vele bronnen en byskuurien.

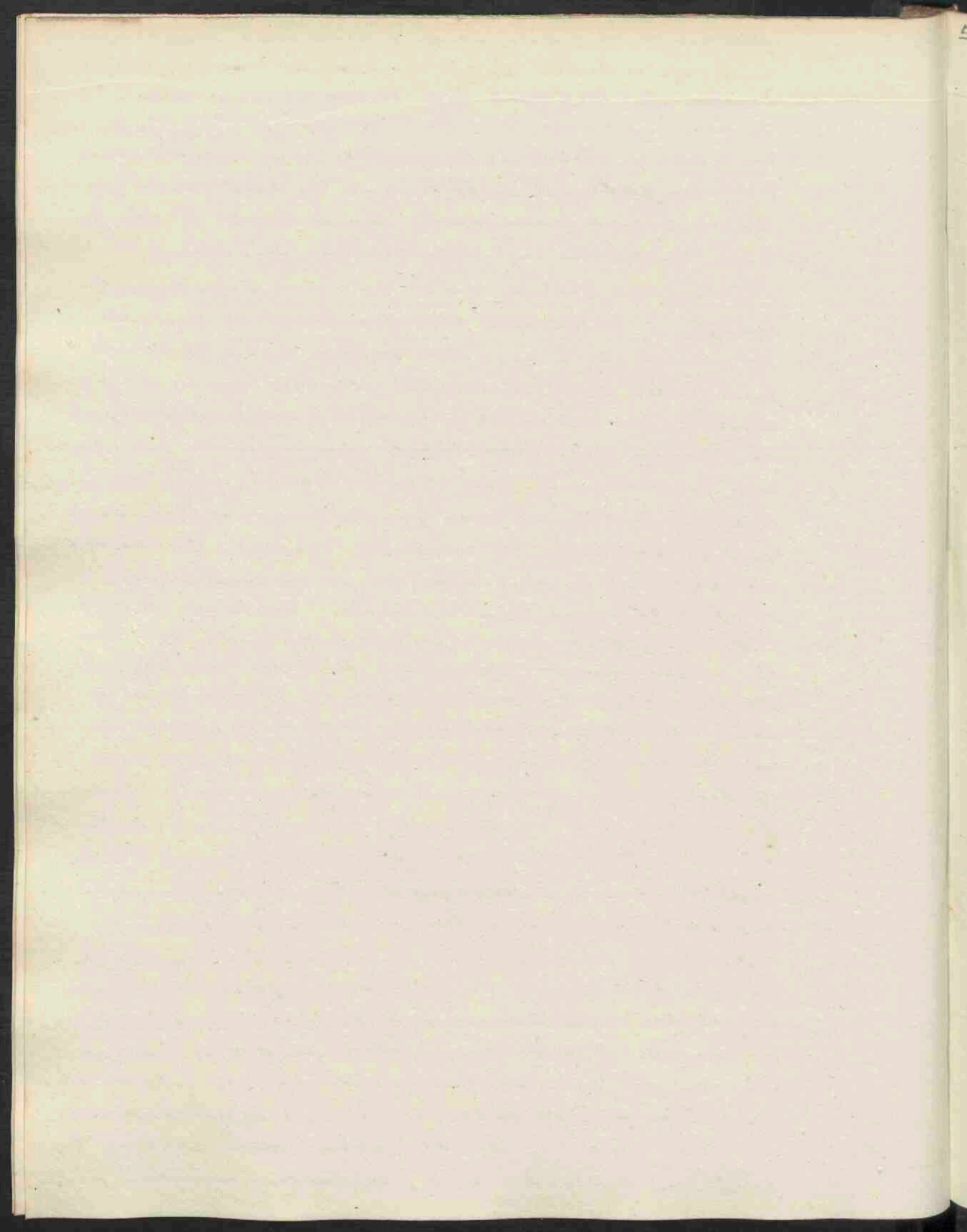
Het slot in de stad is een groot, maar niet schoon
 gebouw. De marktgraven van Baden-Baden plak
 ten er verby te hande, voer er nog andere wateren
 van Baden. Duobuis. (Baden, Pforzheim heeft slecht
 voor kort een byvoerdie marktgraven uit ge-
 maekt.) In de vorige eeuw is Baden tot een toek
 uitgetrooven. Thant houdt in dit slot de groot her-
 togin inoornis nog tarmtyt in den zomer hier ver-
 blyf; nu was zij er niet, en inderdaad is de inrig-
 ting der vertrekken niet uitblakken. Men
 byt er onder dit slot de onvlypale, nu het schijnt
 van Romeinische baden en de gemelne, die men
 meent, dat voor gerangenissen en voor byeenkom-
 men van het Keungricht gedient hebben. De danden
 dorer gerangenissen zijn nu gehouwen steen. Boven
 in den toren zijn twee openingen waardoor men de
 gerangenissen in het byvoerdie wederleit en opkonde

Terwilleen men nu van tyd tot tyd in de groote Con-
 versations-zaal bank en het ramprecht spel aanstijf
 bewoort men, dat enige leden byna altyd spelen.
 Twee jonge vrouwen, met manijf edele gelantetred-
 ken misseu wovit, vertskaden, andere zijn er byna
 den gehelen avond; onder dore heeft men nog eene
 lemdopenate gemeren; heer Rampart, gebouwen

Gakkings een schone doch reeds niet meer geheel
 jeugdige vrouw, welke verscheid is van een jongen,
 bloeken Portugeesch met forse Amerikaanse haren.
 In het oog vallend is ook een jong Engelschman,
 met name Lushington, welke een niet andere
 vrouw gekend heeft, zoo al, hy niet verhoort, om
 haer groot vermoeden. Hare taere bejoe en
 zyne spelreucht en insipatimpen, onderanderen in
 het drinken, conuen nu en dan, amantatolyke tonen,
 ten op. Het ledige publiek van een badplaats
 vermaakt zich met het opspenen en opmaken
 van zulke byzonderheden, die hier veelvuldig voor
 komen. Gewit zyn onder de schaar, welke gevolg
 de drie of vier speekafel omringt, een aantal
 zeer verdorvene, zeer afgedwaalde, ook zeer onge-
 lukkige lieden, en menige chronique sociaaleuse
 zonde daardien te verkalen vallen. Om de schoo-
 ne natuur te griezelen, zoude ik niet gawne sa-
 gelyk zulk gezelschap ontmoeten; het is al, of een
 ledelyk verpest lucht heerscht, maar zied dat kind
 En moet met het spel veel verlossen worden; de
 Hr Benaset is begonnen met de grante verdere en de
 nenen ralen zoo prachtig in orde te brengen; hy heeft
 alle de kisten van verlichting, tuenverrijgt aan in
 die zalen, benadigt zyne vele beambten en bedien-
 den. By het spel, en betraalt dan nu, zoo ik haer
 onpreier / Hou die gebroikt worden naar het in
 orde handlen en verfragen der wandelingen. Daarbo-
 ven moet hy nog zyne ruime wintlen hebben.

De Hr. G. ziede my, dat te inwoners van Baden, by
 na geen deel nemen aan de levenswijze en de ver-
 maken der vreemdelingen. Zy die geen werkzaamheid
 aanwede in betrekking staan de hebben, beschou-
 men dit al, een vestanding, die zy nu en dan aan-
 zien. Zeer vele verlaten het grante gedeele hem-
 der wooningen, en vinden groot nooddeel in het
 verhuur, daarvan met manullen; nu dit van

deel tenen zy op klein gemak in den winter. Die
 eenig broep uitaafenen, hardberpelt in de eerste
 plaats, maar ook alle tuert van handmecker,
 zy, gedurende eenige maanden, overladen van
 werk, van dat zy van het eind geheel uitgeput
 zyn; daarvoor ook buitengewoon veel verdee-
 ren, hetgeen zy des winters doorgaans in over-
 aard en lubbandigheid vertonen. En blyven ge-
 woonlyk eenige vreedende families (een, meestal,
 tal of meer) in den winter hier; deze versamen
 zich met de naamame inwoners, hebben
 casino's en andere byeenkomsten, gezelschap-
 pelyk; dan wordt er geen speelbank meer ge-
 houden. In het voorjaar lost zich die versameling
 kadelyk op.

Dezen avond was ik in den schouwburg, waar
 Joseph in Egypte gegeven werd. En zyn in deze ope-
 na men behut eenige zeer schoone melodian,
 die wy goed gespeeld en gezongen werden; ook
 het geheel is een erbarinlyke karikatuur van
 een zoo treffend schoon verhaal, dat ik het met
 interesse zag; ook merkt er was in geschiedkund, dat
 het naar de kleine zaal zeer angeblykt en naar
 myn gehoor zeer hinderlyk was. Ik bemerkte op
 nieuw, dat de schouwburg hier weinig bezocht
 wordt.

Woensdag 20 augustus. Ik maakte met een
 Fr. Nepen een groote wandeling. Wy gingen
 eerst naar de ruïne van het oude slat, maar het uit-
 zigt talleder was dan verlaten, zondag, haemel
 het weder bezocht met Lamps de ratten. (Talen-
 weg) gingen wy den dorp op dien men herovering dorp
 natant naar een and altoer van dien god gezet, die
 men daar gevonden heeft. Van het oude slat tot op de
 herovering dorp is men een uur afstands, de weg
 is een aangenaam, meestal over bospelen, naar

De hooftzichten der klavieren Lichtenthal heet Lindenborg
of Cecilienberg.

loutfoud. Deze bouwsel de hospite in deze straat en
 leest twee jaren staat op den top een ronds tonen
 85 roeten hoog, van waar men het gezicht zoo ver als
 mogelijk genieten kan. Het behaart dat de schoonste
 en uitgestrekte, die ik heb aangetroffen; der Rijn
 ziet men hier veel verder dan op de andere punten,
 maar ik te veren niet, want hier ziet men over de
 hemelen heen weke daar de grond uitmaken. De
 koten van Vagden aan de overzijde niet met vol
 komen duidelyk. Het oude slot, de ruine Elze,
 stein, de vallen maardoor de Murg, als zy uit
 het dal komt, donklyk; de gehele vallei van
 de Oos, de vele denval, in het rond, de staden en
 dorpen die verspreid liggen; dit alles leest een
 bewyze van de natuur is hier onzalig schoon,
 groene weiden, boschen versieren alsoe de berged, zoo
 dat men het "herstlich schon ist Gottes Erde" niet
 opgetogenheid vraagt. Langt der Kleinen
 Strauffenberg (de heerenhuis is de groote) zyn wy afge-
 klommen naar Lichtenthal, maar wy in de heide naar
 het klouster gingen, op de hoogte klommen en een
 omweg maakten die ons in de Eichenallee toef.
 knapt, die schoone wandelweg, welke naar Baden
 naar Lichtenthal waert. Deze wandeling
 had ons van 3 tot 4 ure bezig gehandew.

Om 5 ure aten wy aan de publieke Tafel in de
 Restauratie, waar Engelsen, Franschen, Polen, maar
 weinig Duitschen aten. Waart wy dat de bekende
 Spaansche nuolspeler Ole Bull met zyne jonge
 ga Fransche vrouw, ik heb nog al veel met hen ge-
 praat. Onder de zandberlinge personen maect ik nog
 vermelden een vrouwe die ik in de Galerie des se.
 menig by de heeren hare eigene zag ruiken. Zy is,
 zoo ik hoor de vrouwe van den dichter en romanschry-
 ver Spindler, en zelve een schryfster.

Ik wandelde nog wat rond, zag het spelen van
 de verskillende tafels, een tyd lang aan en ging dan
 thuis wat lezen en schryven.

* de heer Theobald.

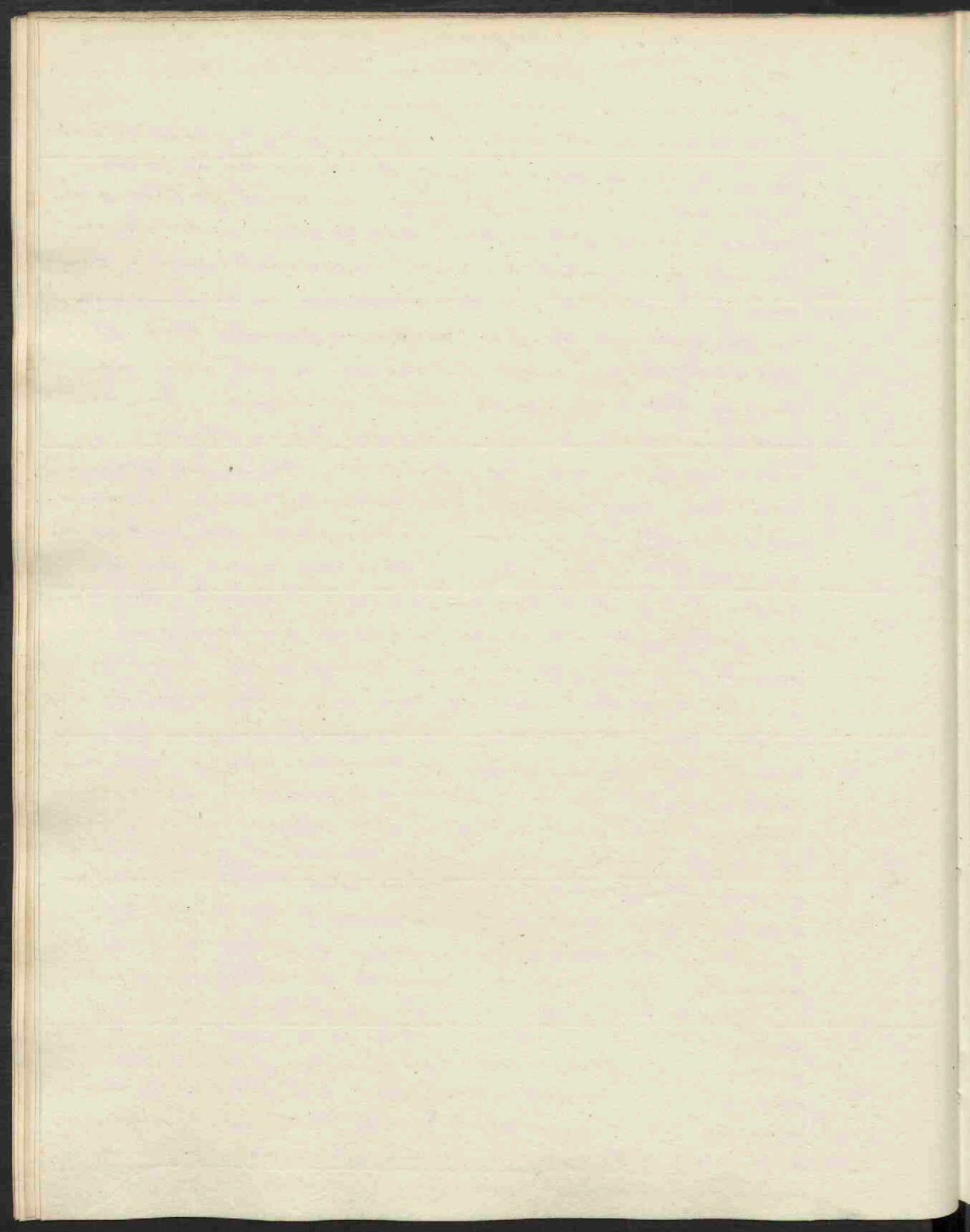
* den heer Fijshingor.

Van vondsop 29 augustus. Het was de gekruiste,
 rang van den Grouthertog, neer om 6 ure niet
 getuhten en minich gemacht.

Ik raande de goedvriendstige plechtigheid by wel-
 ke in de kerk plecht had. Het was de mis met
 minich en schone gerang; er werd geheel geen
 nederzinking gekonden; dit is geen gebruik, en
 zoude maagelyk kunnen ingevoerd worden, om
 dat de mis reeds zoo lang duurt, en de laddaten
 en gemapende korpas, welke in groote tenne ge-
 schaad staan, niet veel langer in die voor hen
 loestige handrijf konden kunnen blyven. Van de
 vele hundertlen vnaemdelingen, die in Baden zyn,
 nam er byna met een deel aan dese plechtigheid.

Om een uur was grote maaltijd van de inwo-
 nest der stad in de Lou; de vnaemden die zich in die
 herberg bevonden, aten in derselver maal. De kro-
 Gabel had ont in het gezelschap ingelid. Het aan-
 tal gatten, aan drie lange tafels, gezeten was zoo
 groot, dat het geveel vier ertij was; daarbij
 kwam nu hulvrijtije minich. Men was vrolyk
 maar niet intgelaten of onvroegzaam; algemeen
 werd champagnewyn gedronken; doch, zoo my
 toetschaan, slecht een flesch voor drie personen.
 Schijnt over ont wat de regeringipresident, hier
 de eerste ambtenaar, dese stede de gezondheid
 in van den Grouthertog, met een korte inkerst ge-
 paste aartpraak, en met geestdrift werd by ge-
 dronken. In dese gezondheid werden er niet ge-
 dronken. Om vier ure was de maaltijd afgelopen;
 en, haerel het in Baden niet goedkoop is, kostte
 het middageten met een halve plecht gewone
 en een derde flesch champagnewyn slechts twee
 gulden.

Ik heb veel gesproken met mijn buur-
 man, een jong geestelyk, welke de halve byne kerkely-
 ke functien, betant is met eenige talken van ande-
 ryl van de Stad, f. halen, een zeer beschaafd en niet

licht man, die met groaten meersin de over-
 draagzaamheid en de ruikt ook overbevoeling
 by de hooge geestelichheid in Rome beschouwd, en
 het waardloosheid gedrag van den aartsbischop
 van Karlen onbetwispeld afkeerde.

Wij overtochten naar Koffy, de Hr. J. deers kapel,
 Caan an ik; vervolgens ging ik met mynen wal-
 lega naar nye. Huid, maakte hem met nye
 vrouw, die wat ongestelde was, zag ook nye
 twee lieve kinderen. Wij maakten toe. wij

eene zeer mooie wandeling aan den Fransch-
 berg, maar het geheel dat menaren Baden lift
 niet op het schildersachtigste vertuunt, slagen
 links af en kwamen zoo weder in de Eichen,
 alle. De Hr. J. deedde my nog veel over de
 levenswijze en andere bysonderheden van de-
 re stad mede. Ik ging naderhand nog lang
 alleen door de wandelingen op de hoogte achter
 de groote zaal; de avond was bewolkt, maar
 zacht en aangenaam. Hoe meer men de om-
 streken van Baden leert kennen, hoe meer men
 zich overtuigt, dat dit land door de natuur zeer
 bevestigd is; het is een waar paradijs.

De leeuwendigheid was dezen avond buitens
 waar groot; om 9 ure werd een vuurwerk
 afgetoerd, dat zich met veel betoekent. Ik
 vond myn staapenoot Happon in het gezelschap
 van zeer leuke vrouwen, waaronder twee Rus-
 sische. Toen deze nestrukker was, heb ik met
 toen nog wat het beruchte Cuchtsffel aangezien,
 dat hy my poepde met te leggen; wij gedrukte
 de drome mij wat in de nestrukkerie, en daar-
 na namen wy afscheid van elkander tot in
 Kalland.

Vrijdag 30 augustus. Slecht weder. Om 12 1/2 met den post,
 wagen naar Freiburg nestrukker. De weg leunde meening

Het was marktday waardoor groote levendigheid
plaats had. In de heerde had nog het oude Duitche
gebruik stand gehouden, dat voor landlieden en gemen
geve potten in het algemeen eens vooraal bestemd is,
waardoor men gaat om in de aanzienlyken eetmaal
te komen. Men heeft my onder de landlieden eenige
Hauptsteiner's gemenen, dese zijn de zundelykste Schwarz
walder, aan den Ryn, zeer eigenaardige menschen, met tussch
haar en niet Duitsch dan Duitche voortkamen; hunne kleding
is ook geheel byzonder, byna Spaansch. Zy zijn zeer aa. Overten
ryk gheheer gekledt en hebben zich eerst ontlangt merkelyk
tal ghevooreamheid onder Baden geroepd.

merkwaardig op. Half 4 kwamen wy in het stadje Bucht, maar
meer dan een uur gepluist, allet op een andere wijze gefake
wordt, en dus tyd was voor middageten.

Wy kwamen nu niet ver voorby de plaats, waar Tinnene
gedaemd is, en waar men een gedemtecken deuren een heef
opgezigt. Het is tusschen Sathank en Acheron, doch naar
gevoelen weg kan men het niet zien.

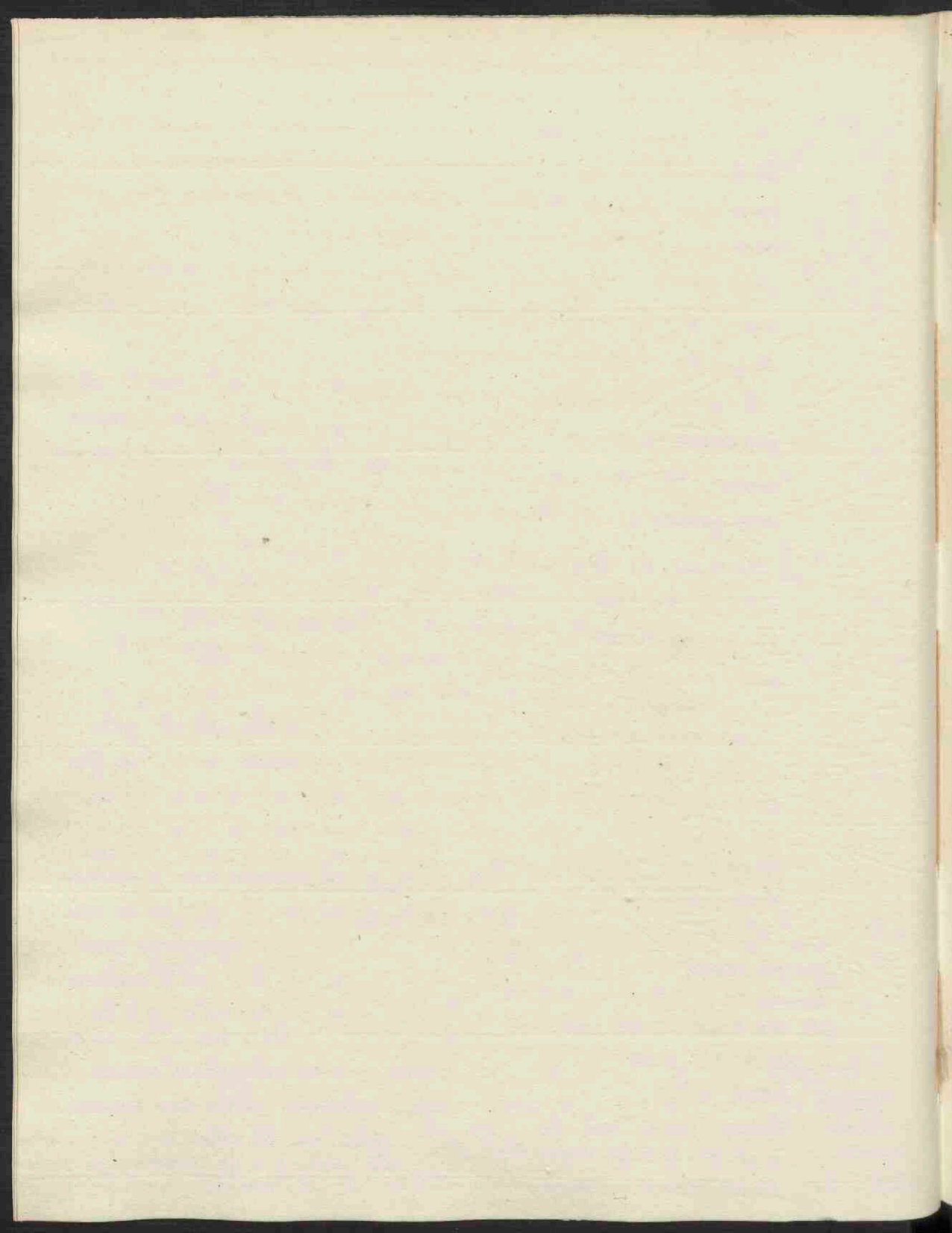
Wy hadden op deeren weg thovon gerigt op het Lohwants,
-wald links en de Vagesen rechts; den toren van Straakt,
bunf zag men zeer duidelyk.

In het levendige stadje Offenbury werd weder 2 ure,
gepluist, en overgepakt. Nog langer gewacht en
nogmaals overgepakt werd te Dinglingen. Daaral
dit opantkoud kwamen wy eerst om 5 ure,

Zaterdag 1 Sept. te Freiburg aan. Het gezelschap was
niet belangryk, een Russisch militair, de Hoofd, en een
jong Sardinsch diplomaat, Rignon, waren wy wel an-
tekerigte, maar niet zeer aangename reitgenooten. De
nam myn intrek in den Engel.

Na dat ik was ingesloepen had, bezocht ik myn en
een aangevoert waerthouf en byne vrouwe. Wy
hadden althans in langen tyd niet ontmoet; haer had
ik sedert 1830 hem sedert 1833 niet gezien. Dan even in
1846; myn handen wy omstouf by ons alle, praten, en
herinnerden ons het verbyf in Luit.

By kroep wy op den Schlossberg, de hoogste wandop
de oude citadel plaats te staan, welke door de Francken
in de 14de eeuw vermatigt is. Dore lichten twee rondom
vertemperten aan, welke nu ook gesloten zyn en en
frange trouwelingen beschoupen. Men heeft van dore
hoogte een valkenen overzigt over de stad en omstre-
ken. Wy aten nu in myn herberg, dronken kaffy in
den Gouden Kop, die daarnaast en eenigzint besaandig
descriptie vloeft de Akademyche Gedanten, welke

niet ontastend zijn. De Biltstreek is nog groot,
doch klein, met gebak van middelen, even als elders,
niet op de hoogte der wetenschap gebonden worden en
heeft tenens planctigebak.

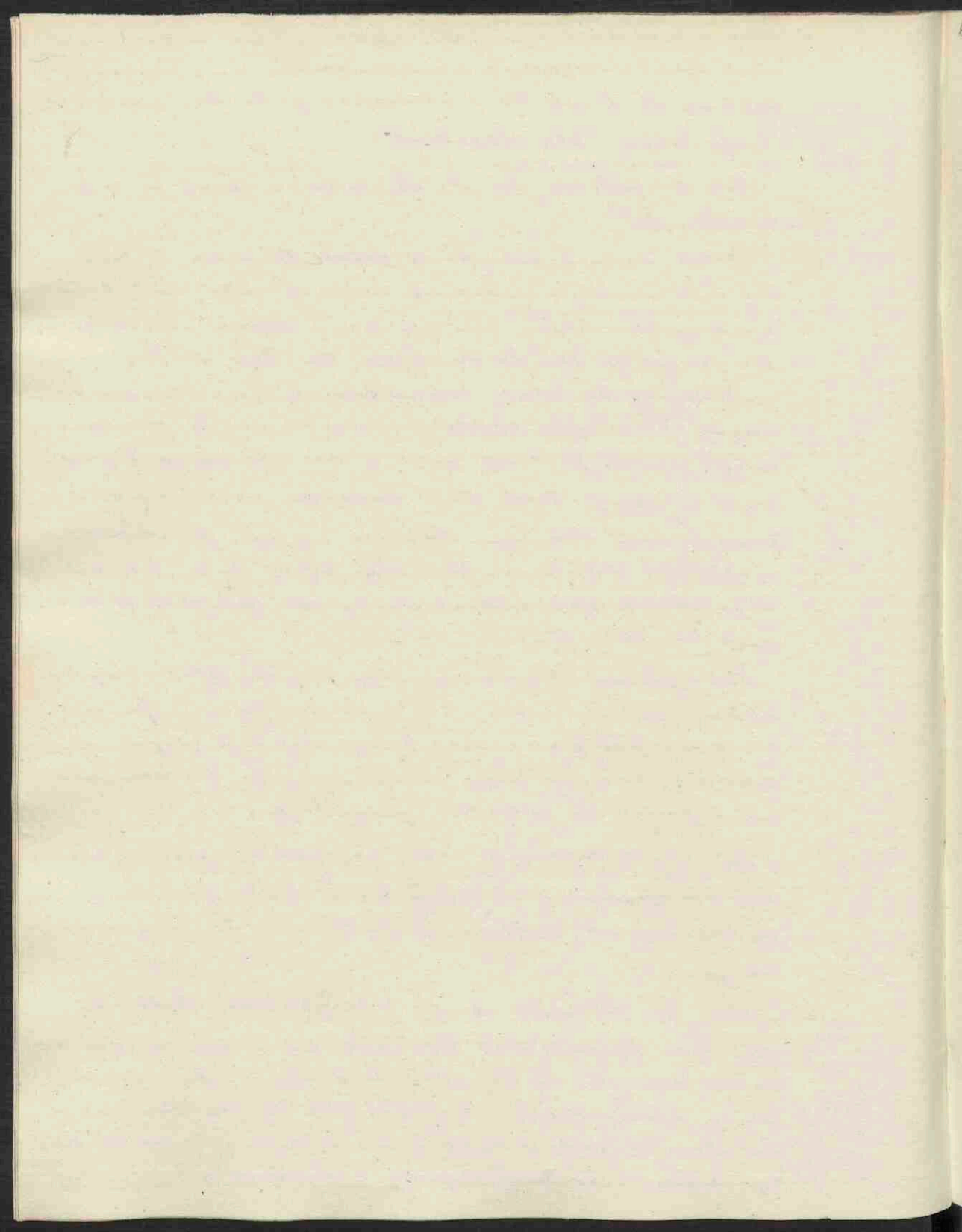
Wij bezochten den Heer Lantknecht jongs. in de ge-
weeskunde.

Dezen avond maakte de gehele familie te rust
my eens groote wandeling naar Lovello, een hoogte
waaryc een kazer van dien naam staat. Men loopen
het zongt op den Kaiserstuhl, de Rijn, de Vogesen;
naderby op de stad, bescouwen op een hoogte de
ruine Loringen welke herinnert aan de Stutter van
Kraiburg, wie geslachten reeds in den aanvang Jar 130
eens uitloof. Het's here malleggen nestonen niet was
hier, in een darsaan daalden wy af, Guntersthal,
waer een vrouwenklooster plaats te zyn en nu
een plaats van ontspanning is. Het hier is anders
andere hier bescouwd.

Terwijl wy terugwandelde van plaatsing van
andere van weder, het was zeer warm geweest,
nu werd het gunt met vallen werd en regen. Men
zegt my, dat het hier zeer zwaar is, het klimaat is
nuve gezellige getallen, gezellig.

Zondag 2 Septemb. Het regende den gehele nacht,
een vourgenomend uitloop naar Baden. Weeten moette
wy opgaven; ik bleef een gedeelte van den morgen thuis
schryvend.

Ik heb te bezocht ik den glaszchilder Hellmule,
dien men meent dat het gelukt is om weder bly-
vende kleuren op het glas te brengen. Hy weet ons
enige kleine stukjes, die zeer lief waren; trouwen in
den Dom en elders niet meer te komen prouwen van
zijn werk. Daar byf my de bestend waerom wy

deen zeer verdienstelyken man vanden. Zyn vunshe,
 men was ten uiterste senuvandyg maar ook nietelyc en
 blyfbaar ten geseelge van verpfftyng met zyne
 kunst verbonden. Wy neemamen dat niet alleen by
 maar ook zyne vrans en kinderen slachtoffers
 daervan waren, en bemerkten dit ook overvledig
 door hen van te zien. Dit was eene afschuwelyke
 rekening. De vrans verhaalde ons dat zy reeds
 geneesmiddelen gebruik hadden, doch het kon niet
 deurede voort; de geneether had onderaandere
 stelling besloten dat de vranen in een glas ge-
 brand werd met in de kanten staan maast, maar
 die vranen de spysen dand werden; doch by
 hadde de middelen niet om dit te veranderen,
 want zy leefden in uiterst behoevenen omtoet-
 tigheden. Het kon niet ook verord van een
 afschuwelyksten vrank, die my dindelyc vrankwas
 met dien van arsenicum opseem te komen
 Het is onuerantwoordelyc, dat men met de
 middelen verschoff, maardoor deere man zyne
 knuff, vander dien vrankhelepe invloed by de
 gezondheid van een geheel hantgen, van uitte-
 jenen.

Wy pragen verpffty de kaarten hand van,
 Herman te beuaken, welke van algenen geacht is,
 wy troffen met de Hr Wind, welke de schame
 kaarten tekenen. Hy is een zeer wel onderrigt man,
 en behoort ook tot de docteren aan de Konig School.

Ik al by W. Tot wandelen was vranig gelegenheit; ik
 konde toch zwaef opmerken dat Frachting in de laatste
 jaren niet zulke grote veranderingen en verfrangin-
 gen bekomen heeft als alle andere Duitche steden,
 doch sommige hadden. Inaanen ook grooten

Diese Karte wird im 1161 gestrichet.

2. Einweihung der neuen evangelisch-protestanti-
schen Kirche zu Freiburg im Breisgau. 1839.

behoefte. Men is bezig de hoofdstraat geheel nieuw te planogen en dit was zeer noodig.

Ik bezocht nog eens de schone Domkerk die men altijd op nieuw bewondert

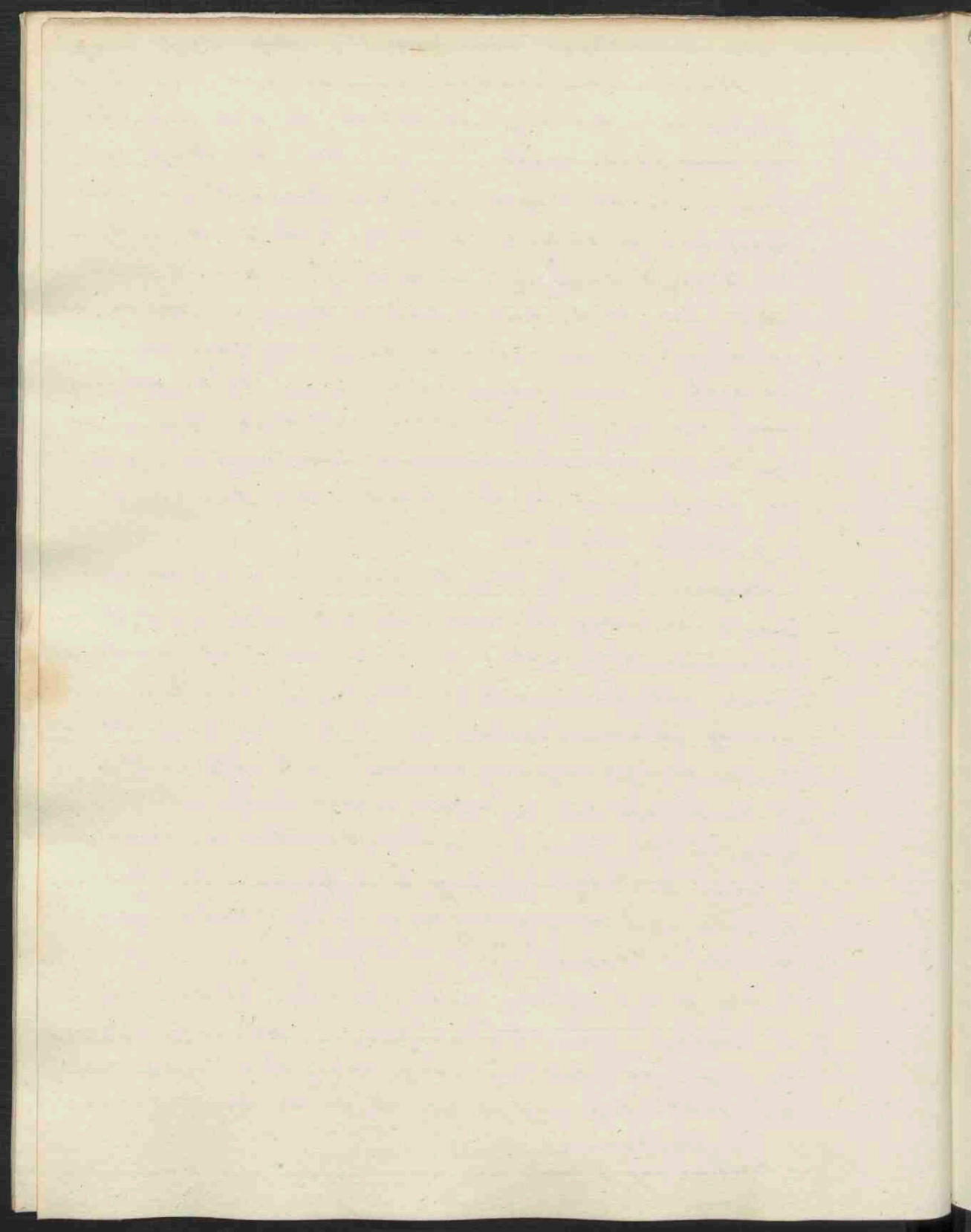
Doch voor het eerst bezocht ik nu de Protestantische kerk. Deze is hier geheel nieuw en verk is bij eens andere kerk dan de Dom en is ook van eenen Byzantijnische bouwstijl. Haar geestel. dienst is van uitstekende merkwaardig: zij stond gans van hier en had behoudt dat de Abdy Thermanbach. Maar intod zij afgebraken en hier in hare volkom. menheid met een hoop. tansen weder opge. bouwd. Dit werk begon ^{25 aug} 1829 en de. inwijding had plaats 26 jany 1839. In 1808 werd het eerst een kleine protestantsche kerk gesticht. De kleine gemeente nam steeds toe en er was groote behoefte aan een groote. Toen in 1827 het aartsbisdom der kerk hulken opgericht was, de. sloot de theol. raad ter een van een grootkerk tog die dit ten gunste der kerk gedaan had een gedant teken te stichten en de. omte daarrvoor 15000. francalgen vroeg men welke gedant te teken? en de der leden stelde voor om de 15000 als eerste fondste daer. dienen voor een protestantsche kerk, en de naam uit lanten katholieken bestaande nam dit eenstemmig aan. Toen dit funde de noodige uit. laeding bekomen had, werd het oversnagen en de. worden en by het leggen van den eersten) verischen de kerkbifselop met de gehele kataluke geestel. heid. De geestel. heid nam deze kerk was ook by de inwijding tegenwoordig. Het getal der evangelischen bebrange thant 12 - 1300; en tyu twee predikanten.

Van de collegas bezochten mij nog Beefs, welke de Staatswetenschappen voordraagt, een jong vlijtig man, die mij wel beviel, en van wien ik mij veel goeds reide; - en den Hr. Huy, pro- fessor der Theologie, een zeer bejaard man van uitstekende talenten en levenswijze. Hy is byson- der bekend door zyne Inleiding in het N. Testament, welke, hoewel hy katholiek is, bijna in alle landen een bynaal des protestantsche geestelijken verwoerd- schap en veelvuldig vertaald is. Hy kwam mij voor een inderst onwillend edelgezinnd man te zyn en myn gesprek had hart uit, over de gang der beschaving en des rebalykeid had voor mij eenige waarde.

Hetgeen mij te van de leemvertoel reide, was zeer ongunstig, zy heeft eigene fundien, plaats en zal hare leden te benoemen, en dit heeft slechts ge- werkt, vele onwaardige keuzen zyn daarin het gevolg geweest. De benoemt de regering. De po- litieke partyen werken ook ongunstig. De studenten zyn meestal arm, onvoederend, grof, zonder lust om iets anders dan de uitbrey- ng op eene beoefening te erlangen. Het Konink- rijk kunnen alleen katholieken en die hebben juist die eigentehappen.

Om 8 ure zyn wij samen met den postwagen vertrokken naar Douaneschingen. Het eerste gedeelte van den weg was mij zeer beviel; de natien van den Hollenpof, zag ik nu slechts by het licht van onze lantaarnt.

Maandag 3 Septemb. Des morgens om 5 ure kwa- men wij aan. Vele andere reizigers, van verschillende

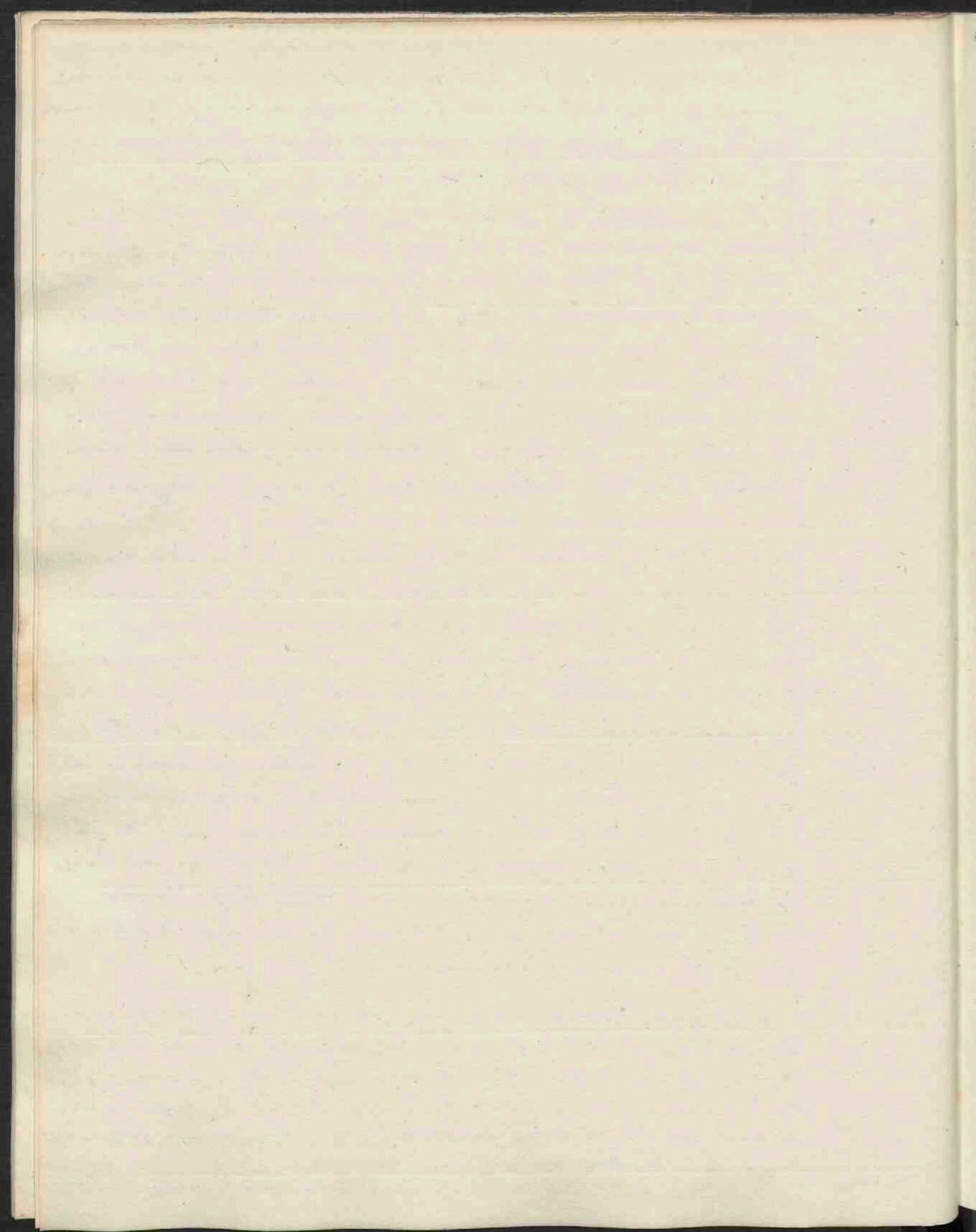

threken aangeroord, kwam men ongeveer zelyfttyd by.
 Termyt wapens en gepak, volgens verdere bestem-
 ming, gelykfeld werden, ontlast men in eene groote
 zaal. W. ging van hier uit naar Trübingen, ik
 naar Schapbanten.

Donauerschingen is eene vry blyvande stad van
 ruim 3000 inw. hoofdplaats van de landen des
 Vorst van Fürtemberg, vroeger Souverain, thans
 gamediatiseerd, en was ik meen, koning van een
 Groothertog van Baden. Hy heeft hier een groot
 residentiehuus met franse tuinen. We had over tyd
 om in dese tuinen Ten Bekenden oorsprong van
 den Donau te zien. Het is eene laddere bron
 welke uit des vatsachtigen grond ontspryngt
 en die men in een rond gemetseld becken heeft
 ingesloten; waermit zy, door een ander aardig
 kanaal, ongeveer 50 schreden ver, loopt in de
 Brigach en Bregze. De laatste is eiyentlyk de
 eerste oorsprong van den Donau en ontspryngt in
 het Schwarzwald op vry grooten afstand van hier,
 $\frac{3}{4}$ myl noordwestlyk van Fürstwuigen. De Bregze
 die links in de Brigach valt, ontspryngt ook in het
 Schwarzwald ongeveer eene halve myl van hier.

Dacht eerst hier, waer dat drie bynamen, de Bri-
 gach, de Donauerschingische Bron die rechts, de Bregze,
 die links, taenloos, vereenigd zyn bepynt de
 naam van Donau, die reeds in weinig tyd eene
 bedruende rivier wordh.

Om 7 uur vertrok ik, en reed in een slechts bynamen.
 De Badensche post is my gelaten, nog intrent gebrekyk
 ingeryt te zyn. Een Koornkutter mit de kolonie Konigsfeld
 by Tübingen, reed my dat by Simeon kort et, vandeluy naar
 de Knaip de Grotte Knaip dacht te gaan. Hy was een katshafft
 jong man, die een rampenare voorhemmen had. Dus by reis
 moest hem door het lot nog eene levant en vestgrollen

worden toegesegd, want de zondelingen bramen nog
volgens het lot, de andere niet meer. Myn andere
voorgenoemt in den bywagen was een jonge Luedd, Mr.
vitz Rubow uit de walduwchap van Carlscrona; door
bloefe met mij in Schapbanten, waar wij om 11 ure aan
kwamen, en in de Kroon Rechts middelenmatige herberg
vondent. Het vespande lever morgen byna onaf-
gebroken.

Dezen namiddag werd het water goed en de anderen
met myn Luedd'schen voedsel om de Kroon te
kercken. Ik beslootde my niet voor te spreken dat de
beneden de stad is, en om naderhand te wandelen. Wy
een half uur de rivier opwaards. Het schoone land
stelde ons submel namin schadeloos; wy keerden terug
gingen over de brug en kwamen ras aan de Luedd's
of linker zyde van den val. Het was de derde maal
dat ik dien val, doch met geen minder genoege dan
de vorige; wy stelden ons op alle punten, ook op
het laatste, waar nu alles goed uisprekt is voor een
aanblikker. De verlichting konde niet gunsti-
ger zyn; de van brak door, scheen met de stomp
weane helderheid en voorde een duidelijken roep
soep in het waterstof. Wy waren over, roep op het
water en aan de overzyde den val in zyn geheel, en
schuwmen inderhand een zeer vakkomen beeld van
dit verheven natuurverschynfel. Ik ben zeer dank-
baar het nog eenmaal een goed gezien te hebben.

Schapbanten is een oude lichte stad met vele anse
krankholige staaten; eenige oude, groote gebouwen
met torens op de hoeken zyn niet lichte, maar het
geheel beantwoordt er niet aan. De zyn enkele
groote plaatsen die wat beter voorkomen hebben,
ook een wandeling, hier en daar tuinen. Doch
de recht tot verbetering en verfruyging hetpunt
men wilt voorzichtig in traagheid zynen. Nog de
burendand te hebben. Althans dit is de indruk die

Toen wy door het Diep Klutas kwamen, waren
daar vele menschen op de Reem; men reide ons dat
dit voorbereidde, eenen oververtaling waeren.

zara had vroeger en nu weder op my gemakke heft.

Dinsdag 3 September. Ik had zondag avond te spenden, dat ik diarree behaamt, doch veldde my dat die wel geen geweld vande hebben. In de nacht op de postwagen had ik wach, onverhalelyk hunder van; zoo ook op weg tusschen Dunausfingher en Schafhaufen. Het altyd hoopde ik, dat myne gottelike voorbyggende vande my. He trachtte en my overheen te zetten, ging naar een Apotheek, ha wel niet wachte. Doch in de nacht verviel by my alle twyfel; het werd my denckelyk dat ik woude ziek werd. Hier konde ik niemant, bevond my in een vleechte herberg, wal geheel onversch, of it een goed geneesheer vande aantreffen. Doch het weder vree werd in myn toestand byna onduylyk; - lang stand ik in bezaad; - in Zurich was een universiteit, daar wende ik wat my Schoulein, die vore een der eerste geneesheeren ge. houden wort. Ik besloot het te maken, vertrok om 11 ure met myn Zwedrischen reitgenoot, en haerel my dere veert zeer pynlyk en onwylyk viel, kwam ik zonder byvondene twallen om gene aan en bekruand een goede kamer in het nieuwe Hotel Baur. Het viel en pynlyk ik ware bevonden, so ik toch het land dat wy dooreeden en dat schoulein werd naarmate my voortgingen; het vande het my verheugd hebben by goede gezondheid dese. weg te maken.

Ik vande my zeer ziek; Prof Schoulein reed juss mit, en kwam eerst om 8 ure. Hy vund toestand, dat ik een heftige defiantie had; schreef my wat voor en besool my het bed niet te verlaten.

Woensd 4 Sept. Had ik veel nit te staan, pyn, he.

De Nieuwmarkt heet ook de Paradeplaats, en is het
meest al te veel aangevonden, dat zy het merkelyk is.

nige kaarts, aankondende partijen aan een zeker eigen.
 Waarme ontslagen van kinderen moesten alle half uur
 vernieuwd worden.

Donderdag 5 Sept. Het ging my niet beter ik had
 veel pijn. Het enige dat ik dezer duffen gebruik
 te, was systematis. De konbediende paste my op en
 sloef des nachts in myne kamer slapen.

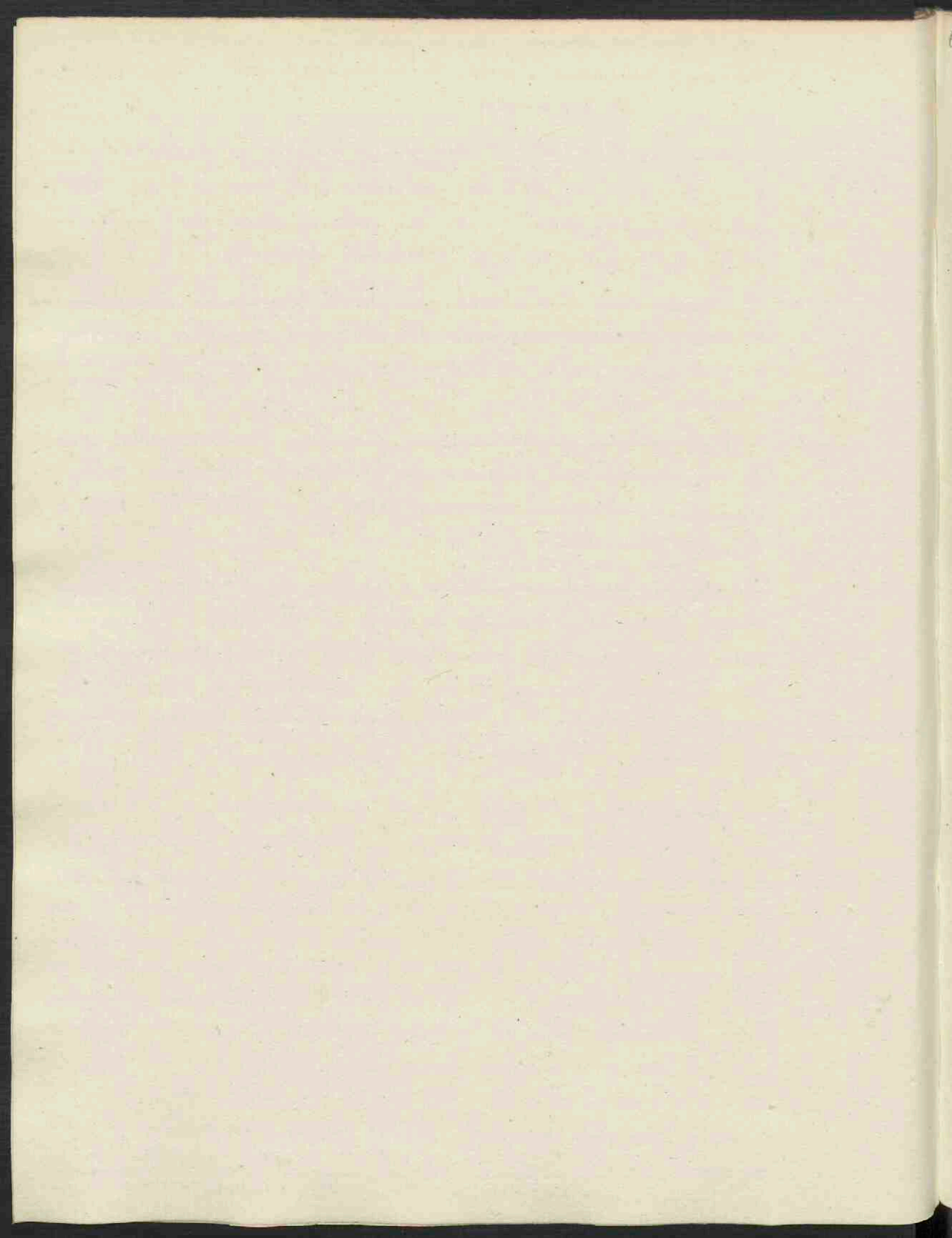
In de stad was veel beweging, waaraan het gerucht
 tot myn ziekbed kwam, denkt myne vensters uitkijken
 aan de Steenmarkt, de vromens plaats der volksbijeenkom-
 sten.

Vrijd. 6 Sept. My moesten twintig blaaspijnen geest
 op den buik; dat gaf enige verlichting althans van pijn.
 Overigens bleven de middelen derselvede. Ik gebruikte
 te wat bouillon.

Onder myne vensters streden de partijen, eenige
 leden werden daadgeschoten. Eindelijk vernam ik,
 dat de Regering gevallen was, en dat de partij die
 voorman. is, dat zij voor den godsdiensst strijdt, ge-
 zegeserd had. Schönlein kwam weder niet, hij
 zond mij Dr Bach.

Zaterdag 7 Sept. Iets verruhting. Ik begon
 voor het eerst want te lezen in The Vicar of Wakefield,
 hetgeen my wat vertroosting gaf. Het is een afscheu-
 twelyke zichte, waarvan de behandeling zeer naauw liest
 tert. Ik tracht niets te verzamelen; doch in een her-
 lens, overgelaten aan de roep van een konbediende;
 - dat is mogelijk en het valt hard, met een verschil
 met de oppassing in vroegere ziekten. Het is het
 het schoonste herfstmeisje; menneerij gaf ik my oere,
 avand om naar het heerlyke avondvoot.

Op de grante plaats onder myne vensters was deze
 minge, volksvergadering; men had een hutting
 opgeslagen, en nederaard van de omrentelingsparty

leeten zich hopen. In het het een ongemakkelijke aangezien,
en by open vuurterst konde ik de ledige tuss, die men
tot het vultk vierde nagonaef verstroom.

Schönleins kwam heden met; begon den avond kwam
Dr. Bach.

In begon heden met patlood met op te tekenen, want
zelf, van deze treurige dagen verloop ik eenige hoven,
vering te doen.

Zondag 8 Septemb. Het getrouwel en geschreeuw
zinde my de mist een verstonen, in dien met de richte
veem die onmogelyke maakte. Wanneer ik onsluimen
wint ik althans alle kwantier pylyk opgemaakt. In
den loop van den dag deed zich toch eenig spoor op
van terughes tot den gewonen loop der natuur.
Ik maet my zeer betwingen, om niet somtyds ver-
velij te worden op den loonbedreube, den eemjen
man van, wien ik voor myne oppasseng afhankelijk. In
huis bekornest men zich niet om my, en is zelf
vry onvillig.

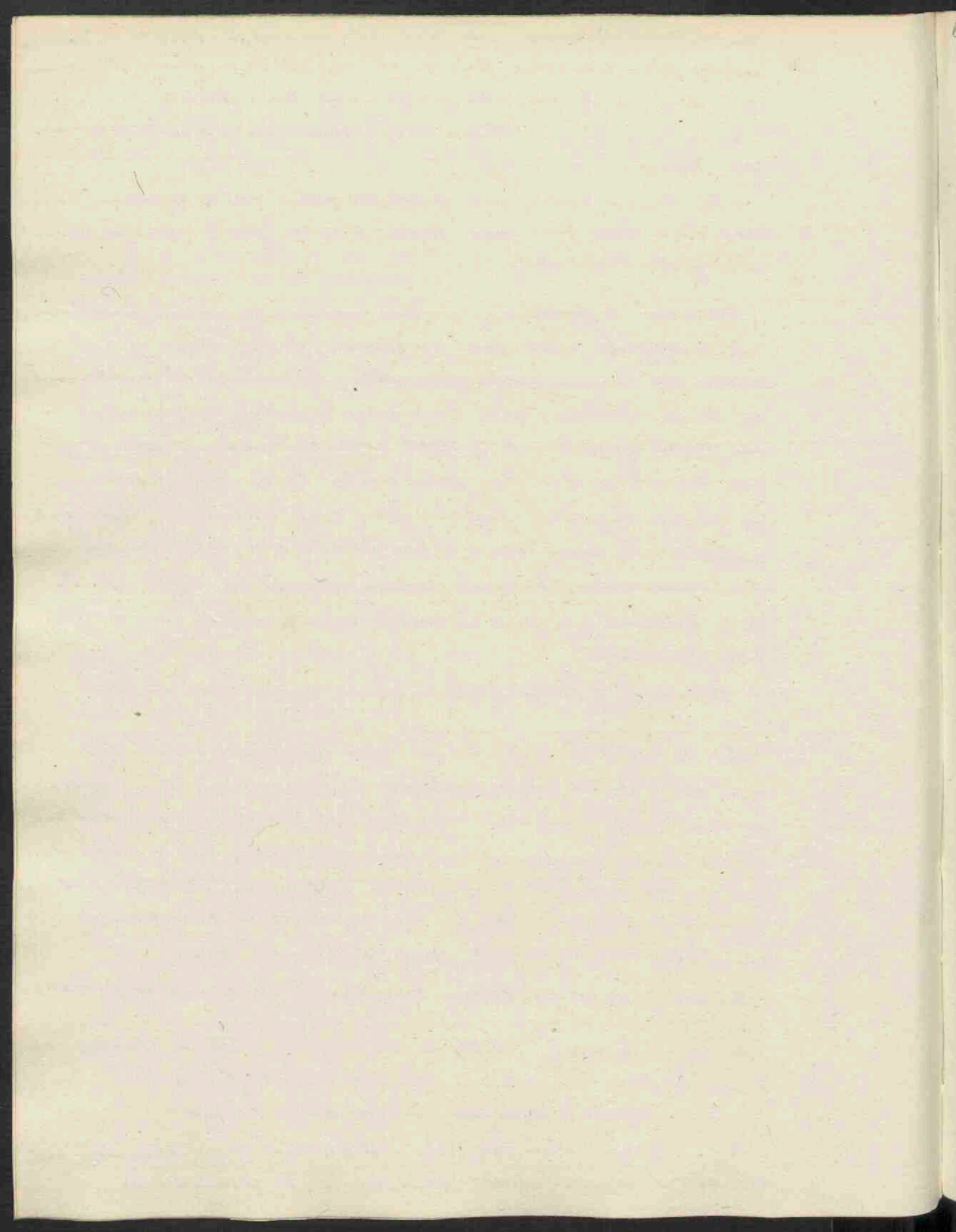
Parade en muziek waren heden zeer lustig

Maand 9 Sept. De nacht was byzonder onrustig;
men verscerde veel geschut, en toen myn loonbedreube
de om 3 ure mit het versterk zag, zende by my deel men
kanonnen onder onse versterks plantte. Daar de
zen morgen waren zy mede weg; men had te gebrage
naar den weg van Bern, van waar men troepen ver-
wachtte; die evenwel niet gekomen zyn.

Ik sleep in deurelfoen toestand; een toch iets gunstiger.

Dinsd. 10 Sept. Alle de middelen, ook de lustige om-
lagen duren voort, evenwel vand Schönleins, die
my twee maal berucht, eenige ketterschap.

Myn Collega van Löw, dien ik gisteren myn kaartje met
het berigt myner zichts gerouwe. had, berucht my.

Voor het eerst schreef ik naar Holland, niet zonden
muiste. P.S. naar de brieven mee.

Dezen dagen en bysonder hadden wat de hitte betreft,
gewoon sterk; tegen den avond maakte de zon my-
ne kamers glazend warm; zoo dat nog lang na
het ondergaan der zon de vensters moesten open,
blyven.

Ik lees nu tyds tot tyd in het Nieuwe Testament
dat door de zang van het Bybelgenootschap in my-
ne kamers ligt; doch ik erger my dat het zulk eene
slechte Straeme Fransche vertaling is, volgens den
titel van David Martin 'a Utrecht.

Woensdag 11 Septemb. Myn toestand was wat gewo-
nelyk; in plaats der warme omslagen, gebruikte ik
eene zalf om den buik mede te wryven; overigens
geene verandering. Myn loonbediende ging weeser
thuis slapen.

Het luttige trommelen en schreeuwen boven
steeds voort.

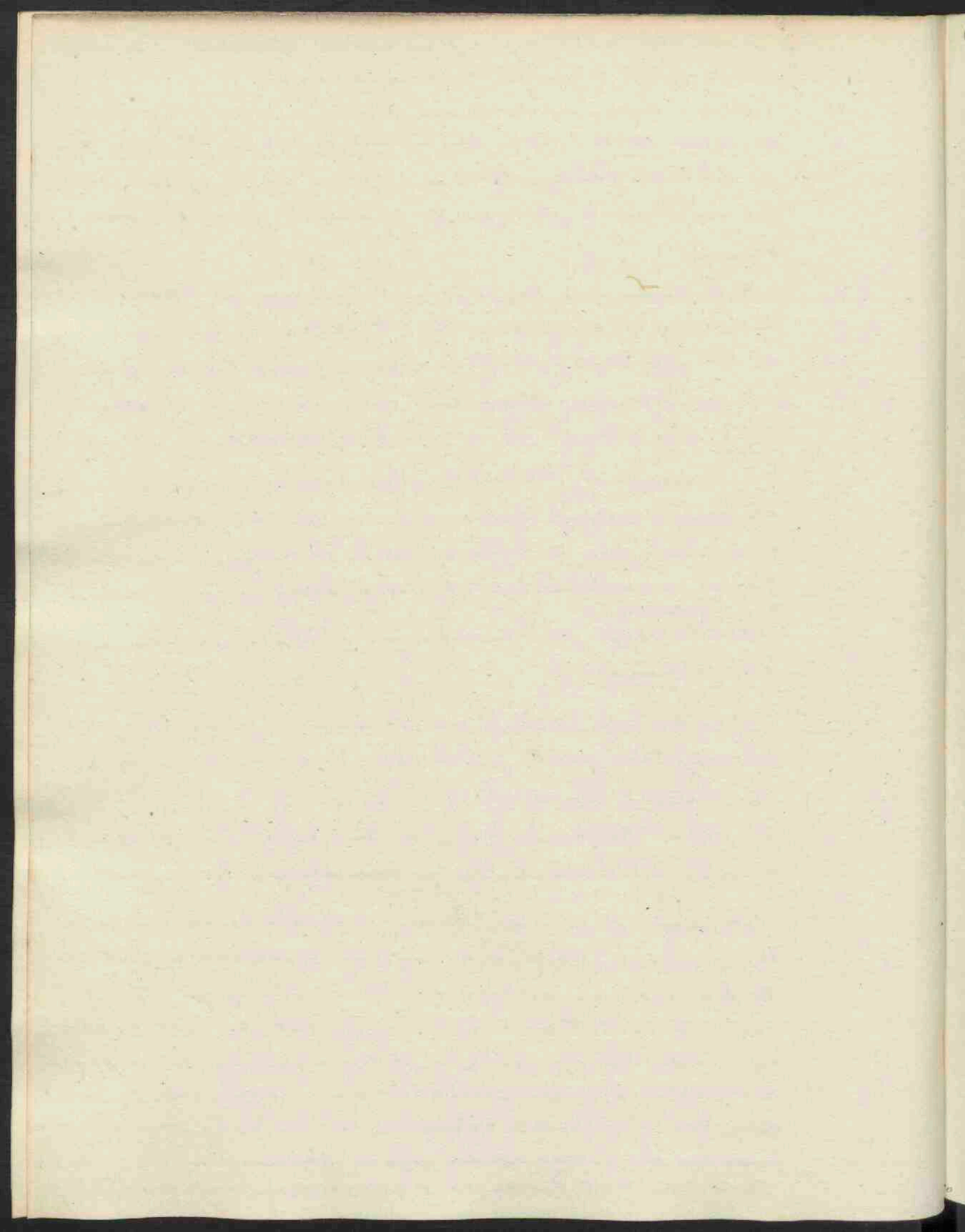
Donderdag 12 Sept. Geene verandering, dan wat af-
neming der pest; de pijn is zeer gemindert.

Ik schreef weder naar Holland.

Ik begon weder te lezen de Confessiones de Bonifacius
een goed misaal tegen vernieling.

Vrydag 13 Sept. Hebben voor het eerst mist ik
wat opstaan; ik voelde my ook merkelyk wat beter.
Ik schreef wat in myn dagboek, overigens las ik
veel, en ik had de voldoening, dat, haerel geheel
aan myzelf overgelaten, de tyd my niet te lang was.
Het ongemak der ziekte is zeer verminderd, de
lutt hermiddelen eveneens, en ik mag my dus over
grootten voortgang ten goede verheugen.

Ik mag ook hebben in myn gewoen intrekend

vallsal, banillon met rogge, het geze van een ei gemiet en.

Zaterdag 14 September. Aanmerkelijke waartoging in beterschap: de maag weer haanderleestich eten en, in plaats van amandelmelk, mijn gewoone drank in de laatste dagen, Pfeffersich water met een weinig radden mijn drinken.

Ik gemiet nu het vvalsche uitzeft van mijn ka., mer, waer de Ttkliberg boven de knieren uit., stecken; links nu ik het bezin van het keer.

Dezen namiddag bezocht mij Prof. L. Löw. Hij besocht mij wat naar de ontrent de ornamentaling, welke hier plaats heeft. In 1835 had men de oude vvalsche van de W. d. konen het land hersteld, welke oude de Franseke de., vverming waren, afschafte. Zy bestonden vooral in een grooten aandeel in de vverkingen, eenige kopers., en in de vverheid; waartegen men op het land een vver minden belastingen betroude, dat er geen onrecht in schaan gelogen te zyn. Was dit zy, in 1830 is men. Daar tegen opgekomen; en, daar de stad zich na de omstan., digheden wichte, et vanden groote bezwaren, de con., tute gevraagd en het land nagenoeg gelijk gesteld met het land, eenig vverzeft behield zy nog in de vverking. De vverking, welke uit de vverande., ring opgekomen was, bestond meestal uit bejaarde en aannemelyke mannen, welke in hun betimmer weinig vvervortgang vonden, en vele verbeteringen niet of althans zeer langzaam innaderen. Dit vval., keed velen niet; de vverklaren beslopten de vverking en er ontstonden vele clubs, inderin men het vval., ontervallen poogde te maken, en op grootere vvervortin., gen aan vverp. Dit gaf aanleiding tot vverzeft in de vverking zelve; men stelde vver, of welke clubs vvervorten gebuld vverden, dan op het grondmoedig vver.

Het was in 1833 dat met 8 der 19 leden, waarmede de
Regeringsrath bestond, hebben teruggetrok-
ken. Zy waren van de gematigste, en werden
door radicalen vernampt.

De voornaamste hoofden der radicalen zijn ge-
weest Prof Keller, Staats-Advocaat Telvick, en
Ochsenrithen Füßli.

De stad had by de grondwet van 1830 een desce
van de vertellingen. In 1838 heeft zy op aan-
drang der radicalen daaraan afgezien en is
vulkaanen gelyk gesteld met het land.

Men noemde deze soort van Clubs Gländenkomites.

Een der voornaamste aandraders, zegt men my, is
gemeest Hirzel, de predikant van Pfeffikon. Hy
was het ook die den 6 Sept met de landlieden in
de stad zingde, op een punt, waar men kunnen
aandrag afweerde, en niet wilde, dat zy verder
gaan zouden, naar die landlieden zede; "wel nu
allem, in naam van God, schiet maar. Hierop
werd ook van de andere zyde geschoten, waaraan
was als gezegd, eenige lieden gevallen zijn.

Een ander van denzelfden naam Hirzel is van de
andere party en heeft veel bygeorayen tot de omwentel-
ing van 1830. Hy gaf hem een by Oken. Hy is nu mede gevallen.

maatregelen tegen de papieren tot nierna ommetaling
aan te wenden. De kerkhoofdige regeringelieden, welke
bemerken, dat de vrijheid der clubs niet mocht be-
lemmen worden, bekwamen de overhand; te
meeste andere knutsken zich terug, en men begon
in den geest der clubs te besturen. Het waren nu
zougenamde radicalen, welke men het konij kwaa-
men. Zy bragten vele verlateningen tot stand; naar
het aanleggen van wegen, openbare inrichtingen en
gebouwen werd veel gedaan; ook werden de scholen
verbeterd en uitgebreid. Doch dit laatste geschiedde
geheel in de richting van verbaatsaelfening, met
ingelating van redelyke en godsdienstige opvoeding.
Dit gaf veel aanstoot, welke nog toenam door een
marion tegen kerkelyken invloed ontkennend door
niet radicalen uitgesproken. En stap verder gingen
zy nog en bemeiden dat de oude styre geest in de kerk
behoude hervormd te worden, en als een middel dienst
keriepen zy Strauff als hangbaarsaar. Dit nu was de
hoof tegen den geest van het volke, algemeen te worden
zich de grootste ontevredenheid. En vormde zich
overal zoogenamde Bezirks-Komitees, en een Central-
Komitee om over die belangen te beraden; men
teekende verzoekschriften tegen de benaeming van
Strauff, ook tegen eenige andere maatregelen. De
regering moest omtrent het eerste toepassen; doch
ontwaent het overige deloude zy slechts, en bleef d'lyk
baar by hare vroegere plannen. In den laatste tyd
werd de verbittering meer en meer opgemerkt, de ang-
bladen blaagden heftiger; men deed ze in beslag nemen,
de komitees vergaderden; men begon tegen kromme
spreekers nagterlyke onderrichtingen. Beide was tegen
de grankwet en de vroeger aangekandigde begin-
selen der radicalen. Men werd men beducht, dat de
regering vromde hulp zoude inroepen; daarom

De Grootte Raad is de wetgevende magt; de Regie-
ringsraad en het Obergericht vormen de twee andere
magten. De Regieringsraad bestaat uit 19 leden; en
hy is naar de verschillende werkzaamheden, verdeeld
in Staatsraad, Schiedraad, Kirchneraad, enz.
De Staatsraad van het Kanton is wanneer Zivisch
Kaport is, gelyk thans, tegelyk Staatsraad van de
Confederatie. Van hier de stoydpraak of de vool-
loopige Staatsraad door verandering der afgevan-
digen, Tagsatzung, erkend moet worden af niet.
De Grootte raad moet volgens de Constitutie na 2½
jaar sterven bestaan eer hy door nieuwe kansen vernieuwd word.
De Regieringsraad, zegt men, heeft zich factisch
opgelost.

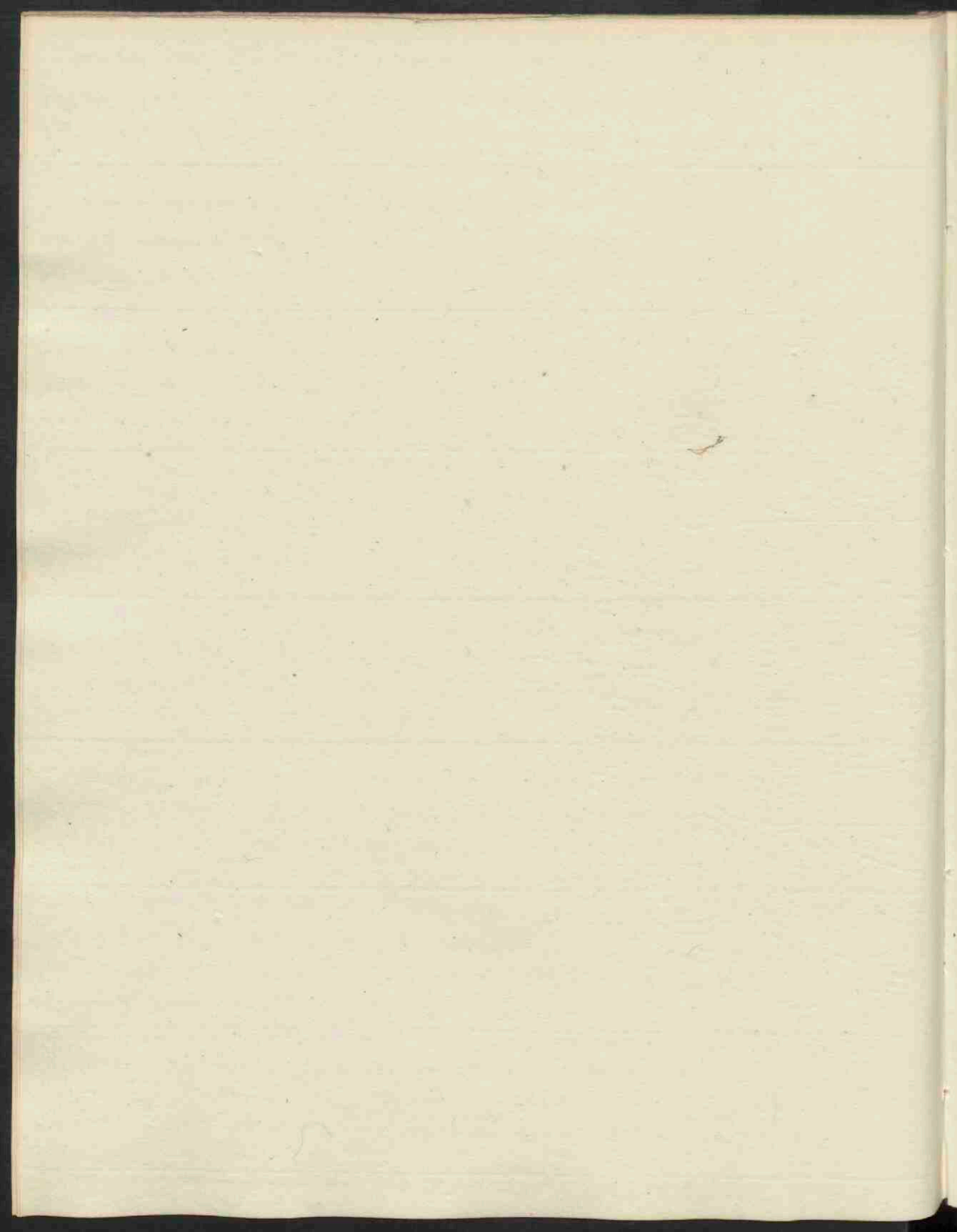
Der bestemming naemt zich Provisorisch, ergaente
Staatsraad, ook Regieringsraad.

De Grootte raad heeft zich ook opgelost, en een
nieuwe Grootte raad wordt verkozen. Men beweest,
dat de Grondwet in niets veranderd wordt. Doch het volk
heeft de door het volk gehorene autoriteiten gedwan-
gen om hare magt neder te leggen. Waar het volk
zich dat verwoelouft, bestaat eigentlyk geene Constitutie.

Dogetakowlyer was geneesheer en plantkundige; eerst te
dese 1830 was hy als staatsman opgetreden. Hy werd ge-
troffen juist toen hy zelf het schriftelyk deurel van den
Regieringsraad, om geen weertand meer te bieden, naar
Switzen bragt. Hy werd met schrik getroffen terwyl
alle de andere gedonden en gewonden met kogels ge-
troffen waren.

Spannen hare tegenwoordig alles aan om te doen
vallen. Het middel is gemaakt, dat de landlieden
by duizenden naar de stad zijn gekomen, een ver-
zoekschrift tot hertogeling hunner groeten inle-
verende, en dadelijke verdoening vorderende.
De regering was zonder staan; de krijgsmagt
wilde niet op het veld schieten, alleen een klein
aantal dragonders, 30 tot 40 leden die en deden
en eenige vollen; waarpin het veld eenen toerij
blinde, een 50 tal kuddellen maan ook de
regering getrouw; doch hiernade konde zij niet
niet handhaven. Om dus grootere rampen voor
te komen, besluit zij haar bestuur neder te leggen,
en de kleine minderheid van vier leden, welke steeds
de tegenwoordige party hebben voorgestaan, bene-
vent eenige loopden der zelfde party, kondigden tenes
aan, dat zij het voorloopig bestuur op zich namen, tot
dat het veld een nieuwen Groeten Raad, en deze een
nieuwe Regering zonder gekoren hebben. Indien
toestand is het kantou nu; de troepen hebben zich
aan deze voorloopige regering onderworpen en de
rijft is niet meer gestoord geworven. Behalve de lie-
den welke zijn omgekoren by den eersten strop, toen de
dragonders op het veld geschoten hebben, welker getal
men nu zegt dat thans niet die van hunne wonden
gestorven zijn, twaalf bebragt, is ook een der regerings
leden als slagtoffer gevallen, de Hr. Hegetschweijer. Men
heeft op hem geschoten juist toen het besluit der regering,
om haar bestuur neder te leggen, bekend werd gemaakt;
sommigen beweren van de zijde der landlieden, anderen wie
het midden der dragonders. Hij was een van de minder-
heid, welke in den geest der nu regerende party pligt te
stermenen; dit wordt als grond voor de laatste meening
aangevoerd; de doodzaak schijnt onzeker. Hij is van twee
wonden overleden.

Zoo ik hoor is Prof Keller een der hevigste radicalen,

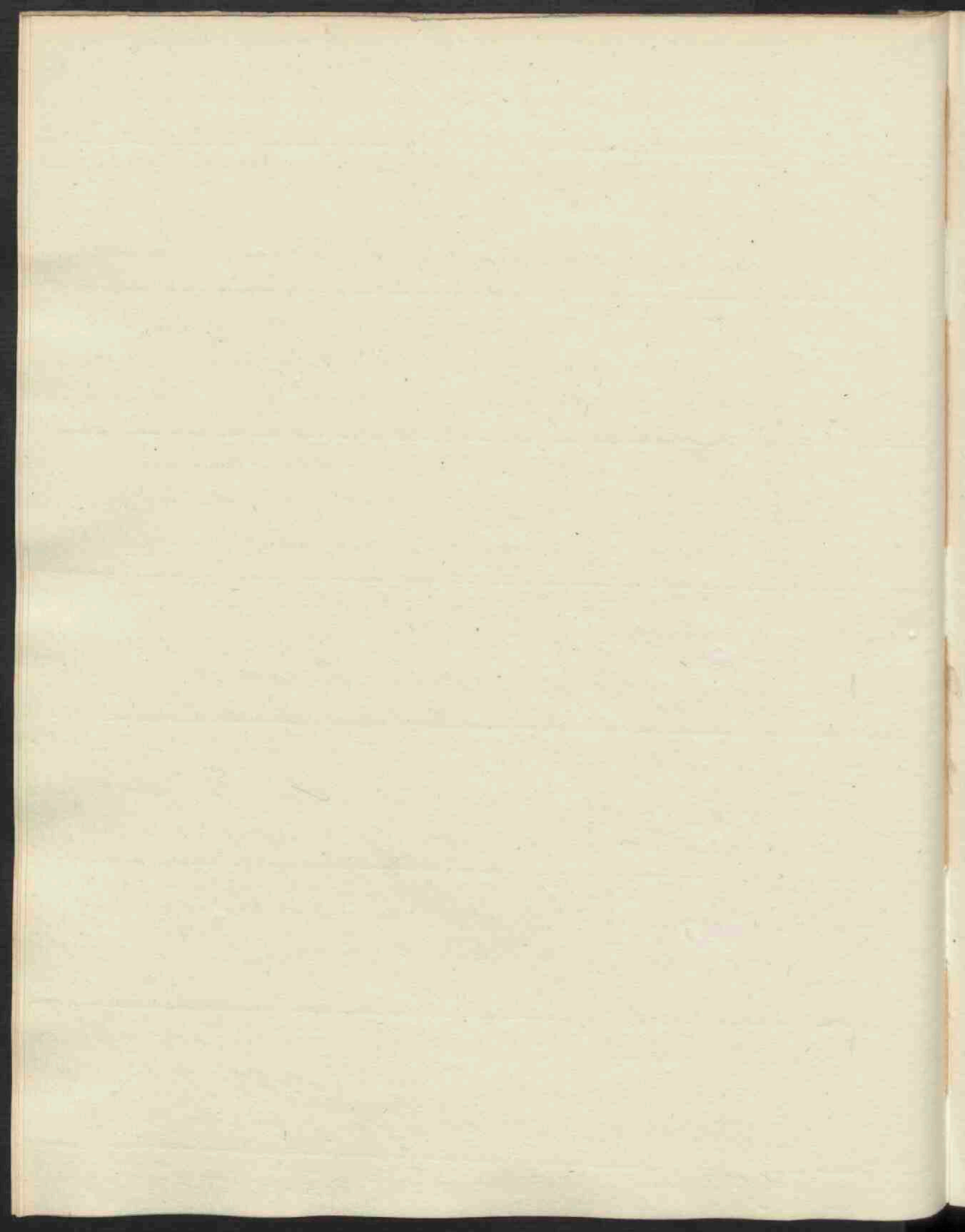
een man van veel verstand en kennis, doch zonder
genoot of roedelykheid; Prof. Orrell is ook eenigzins over
breuen rationale bejunct, doch hy is enthousiast en
eetlykend. Overigens blyven de professoren hier, naar
al de vreesden, byna geheel buiten alle politieke par-
ty'schappen.

Zondag 15 Septemb. Ik vuelle my aanmerkelyk
neel beter, las en schreef een groot deel van den byg.
Aan de afkankelykheid, waarin de reiziger, die
ziek wordt, zich bevindt, werd ik herinnerd door
dat myn loonbediende tebest een uim geheel niet
meer verscheew. Ik schelde een paar maal, dan
ziede men my, men zande hem zachen. Ik
had brieven gatschreuen, de Tye om die op den
post te bezorgen verloop. Eendelyk moest ik
in myne zwakheid myzelven helpen zoo goed
als ik konde.

Maand. 16 Sept. Reven worden vernam ik,
dat myn loonbediende de wacht had moeten
betrekken.

Myn taastand bleef dezelfde. Ik bragg de
lektuur van Rousseau's Confessions ten
einde, en begon die van Gil Blas. De Tye valt
my juist niet lang; maar ik betruwen, dat
ik dien niet beter kan besteden.

Dingst. 17 Sept. Heven wat ik neertien sejen
hier; ik heb myne rekening aan den waard valouwen,
en heb den loonbediende, die my opgepast heeft, be-
taald. Ik verteer veel geld, waarvoor ik weinig
genut heb.

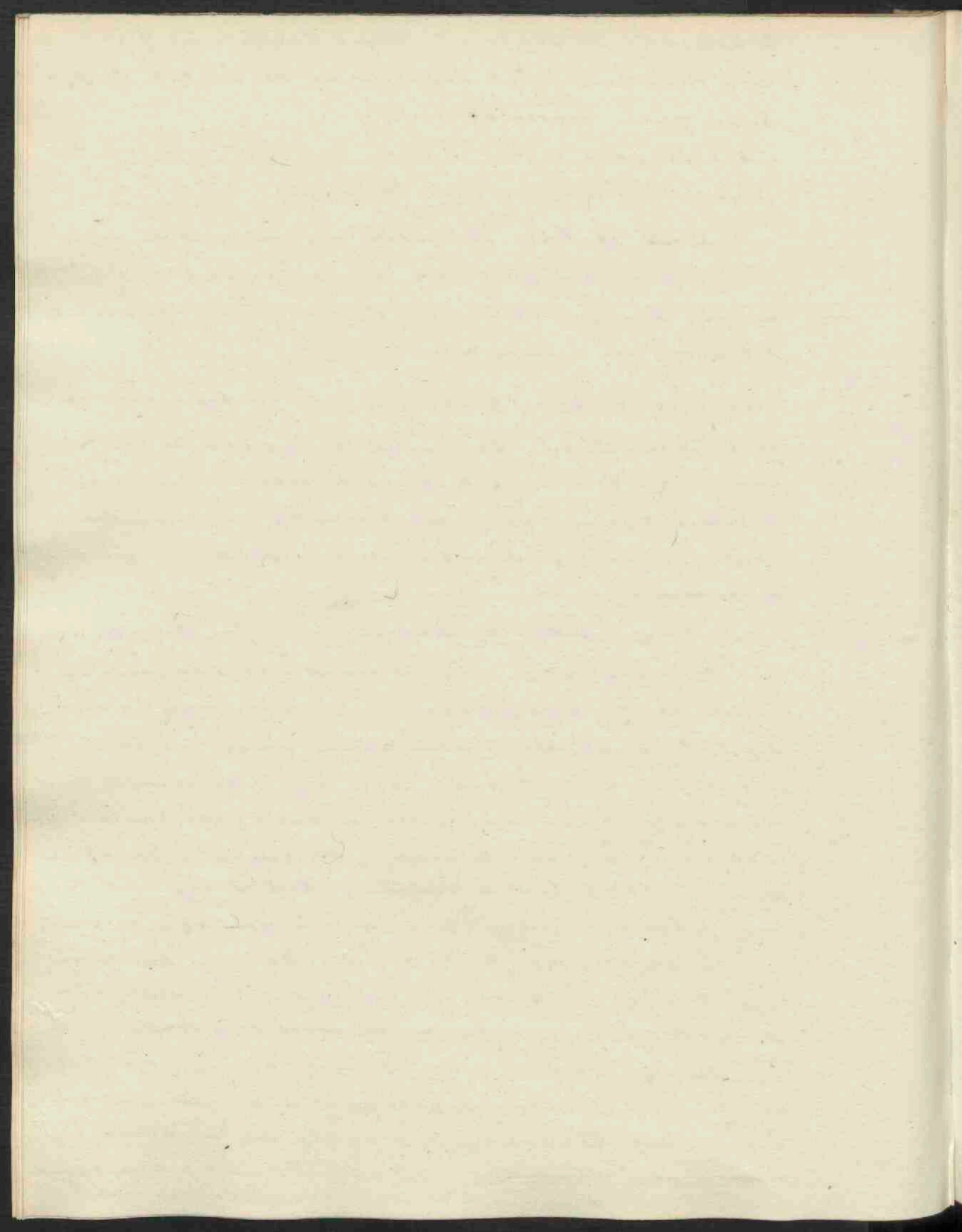
Woensdag 18 Septemb. Myne herstelling gaat
zeer langzaam; ik bespeur in de laatste dagen
byna geene verandering.

Het schoone meêr is door regen vernat, die
maakt het uitzigt veel trauffer.

Donderdag 19 Sept. Ik valde myn rug wel en myn
arts gaf my goeden raad. Een groot deel van den
morgen bracht ik door met brieven naar Holland te
schryven; het overige met lezen.

Vrijdag 20 Sept. Gestuur en leden is het weder op
nieuw zeer schoon; hard valt het my van die heerlyke
kerfstdagen zoo zwaarig genot te hebben; doch zelfs
in myne kamer zyn zy my welkady, al ware het
slechts om de opgevondenheid en helderheid van geest te
bevoorstellen.

Ik bracht heden de lektuur van Gel Blas ten eynde.
Deze raadselinge werk is gewis met veel geest en
in zeer goeden styl geschreven. Het is een ryk en leven-
dij tafereel van de maatschappij, waarin veel men-
schen met doerstraalt. Doch het is de zwarte zyde
der maatschappij, slechts hier en daar getempert door
wat gunstiger voorstellingen, ten einde meer afwij-
seling in het geheel te brengen. Het is my toch lang
voorgekomen, sommige onderwerpen zyn de ruwe
en te herkend behandeld, zoo als het Leven der Tonnel-
spelerster, de fienteryen der bedienden, de Tweegerechten
der medeminnars. Het wylende is ook flaanst en
niet belangrukkend. De kleer en het eigenaardige
der Spaansche zeden is, gelvif ik, ook niet verkomen.
De luge heeft waarschijnlijk onder die verbluening
meer eene satyrie op de zeden der Franschen van zynen
tellen, maken, dan eene historisch nauwkeurige schilte.

ring van die der Spanjaarden, in de eerste helft der 17^e eeuw. Doch als kunstprodukt verliest zij, merk hier daar zeer veel.

Zaterdag 21 Septemb. Ik begin gewoonlyk met eenige hoofdstukken uit het Nieuwe testament te lezen, en eer ik inslaap lees ik er nog eenige.

heden begon ik het tweede gedeelte des Confessions van Rousseau te lezen; ik heb vroeger alleen het eerste gedeelte gehad. Ik begon ook de Siècle de Louis XIV van Voltaire. Deze beide werken bekwam ik ten leen uit de Stadt. bibliothek.

By voortdrijving valt my de Tyd geheel niet lang.

Zond. 22 Sept. Myne gezondheid gaat voort, al is het ook langzaam. Ik zette myne lektuur voort, en bekwam een be-
"zack van den heer Von Löw.

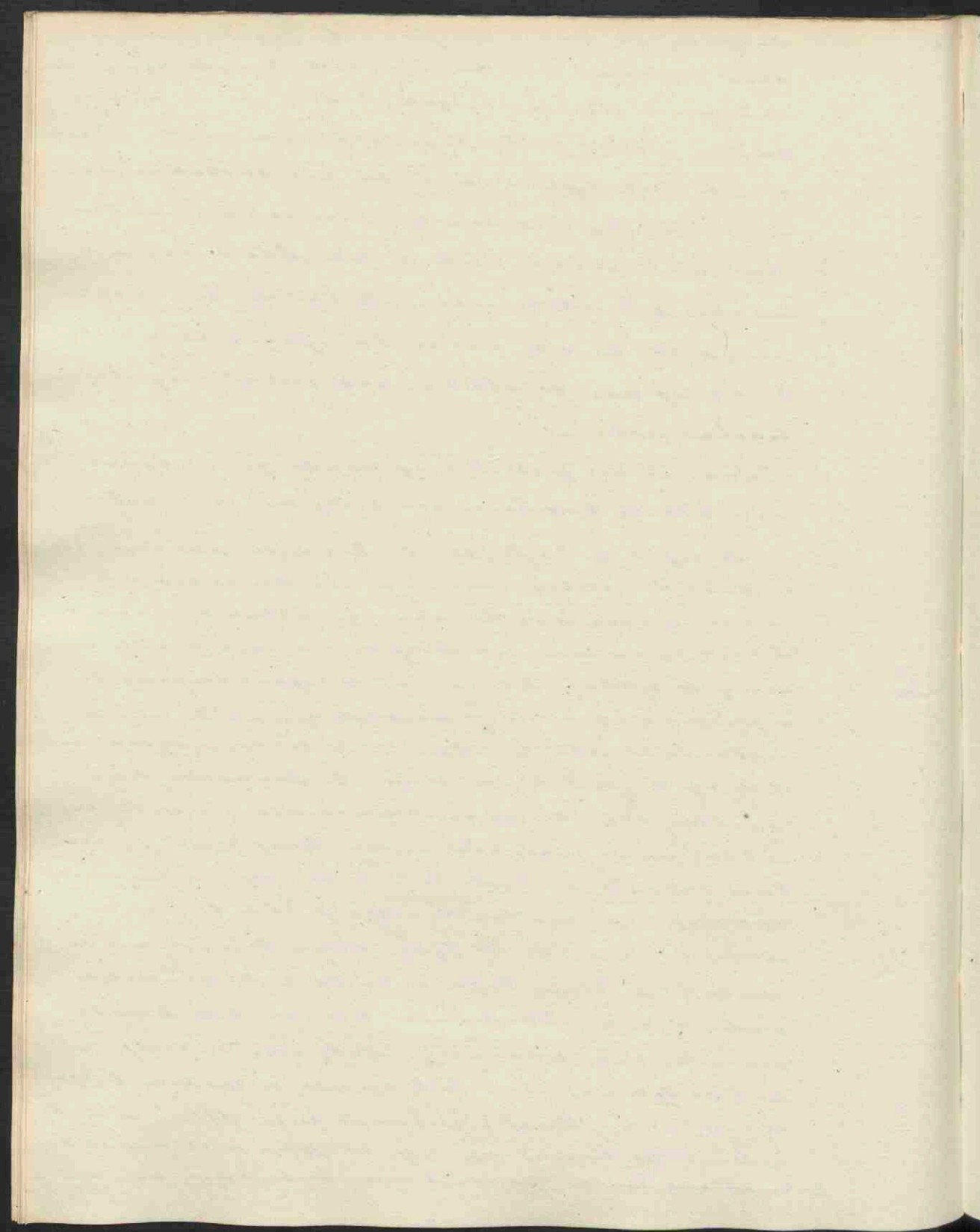
Maand 23 Sept. Dieren morgen wand ik naar aarpenaam verricht door een brief van myn vader; hy had beter dan ik gevoeld, dat ik niet zoo spacijs van hier vande kunnen vertrekken.

Dieren namiddag deed ik, met verlat van den heer Schönlau, voor het eerst een wandeling. Ik vatte my nog zwak, evenwel verkwikte het my zeer de frische lucht te genieten. Ik ging door de groote stad, rechts van de Limmat. Myne woning is in de kleine stad links van die rivier. Een nieuwe steenen brug verrijst, naby het meer, die twee gedeelten van Zürich. Ik ging tot aan het uiteinde der stad naar waards van de rivier, en zag hoe de waterpauzen door zonlicht tye, waardoor niet verfromping aanp.

draagt is. Ik kwam terug over de Grote markt, en door een laan met bomen op de hoogte, waer over al kransen stonden, ter geleeftheid van de mist of kermit, welke door Tegen gehanden wordt. Er was groote levendigheid van lieden uit de stad en van het land. My viel daarbij in het oog de meer dan gewone blykheid, zelfs de talrykheid van mist, maakte gelaatstrekken. Ik had dit hier niet zoo verwacht. Er is by dat al doorjaant eens uitdrukking van goedheid en ook veelal nog sterken lichaamsbouw.

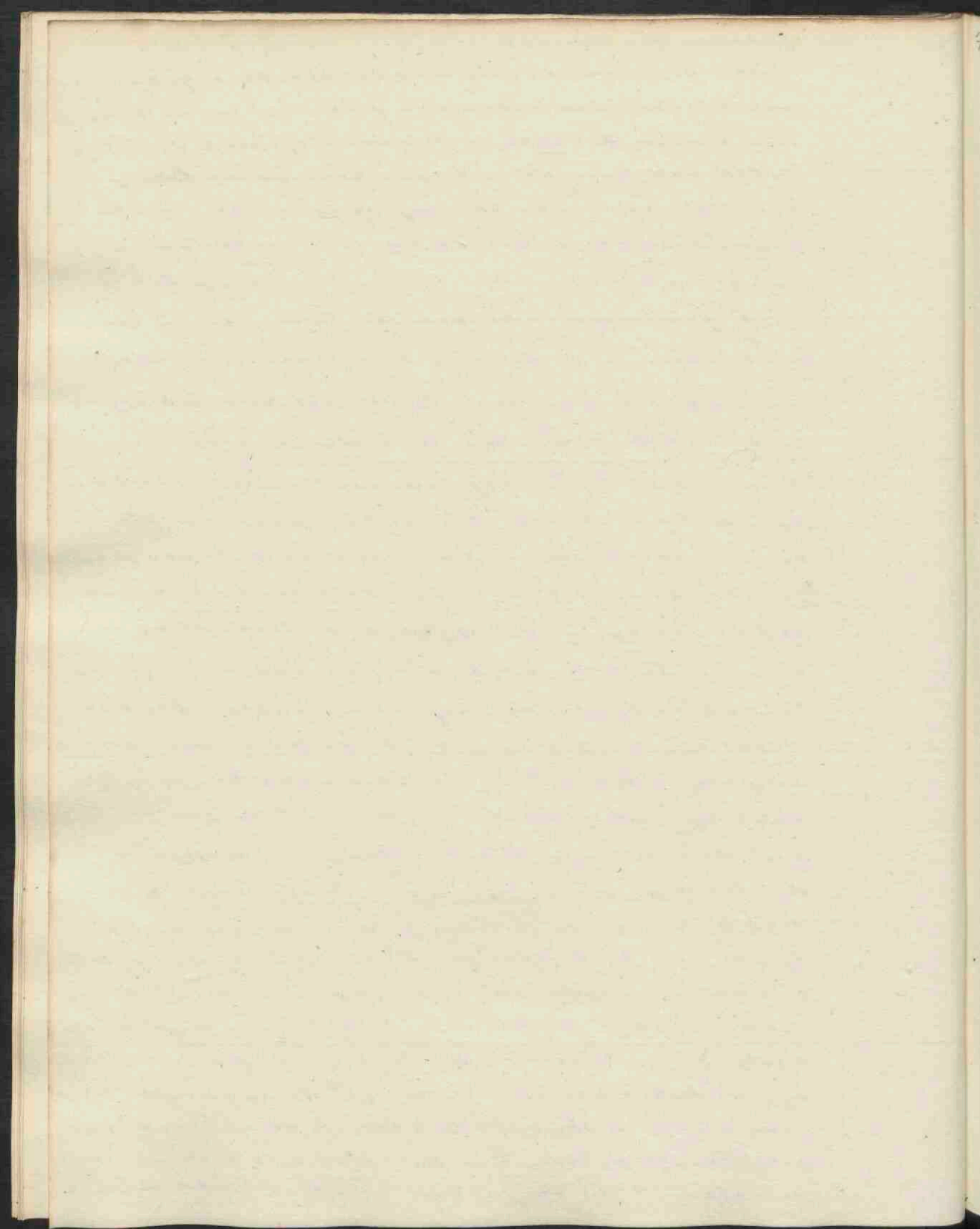
Daar ik nu goede tyding konde geven, beantwoordde ik nog leden den brief van myn vader.

Dingsdag 24. Septemb. Het weder was deren na middag by uitstek schoon; ik maakte er gebruik van om een bezoek te maken aan myn collega van Löv, dien ik met zyn vrouw aantroef, en om eens groote wandeling te maken; ditmaal in de tegenovergestelde richting van gisteren, namelijk opwaards aan de rechter zyde van het heer. In het vervolg van zag ik de my nooit bekende kerken, Grofsmunster, Franzenmunster, Peterkerke en Wapkerke. De eerste heb ik voor enige jaren reeds waarschijnlijk gezien; zy is om hare oude Byzantische bouwde zeer merkwaardig. Ik bezag nog eens den Kruisgang die er by is, en nu het het lokaal van het Gymnasium behoort, met de wonderlyke kleine bogen en smalen en de wonderlyke beesten en gedrochtenfiguren, eigenaardige lieraden van zulke oude gebouwen. Haby deze kerke zag ik het huis dat men Löv Loch noemt, en waerin, volgens de overlevering, Karel V gearmand heeft. Alleen in de benedenste verdieping zyn nog reuften met yande bogen en kleine smalen, waeruit men de onthoud van het

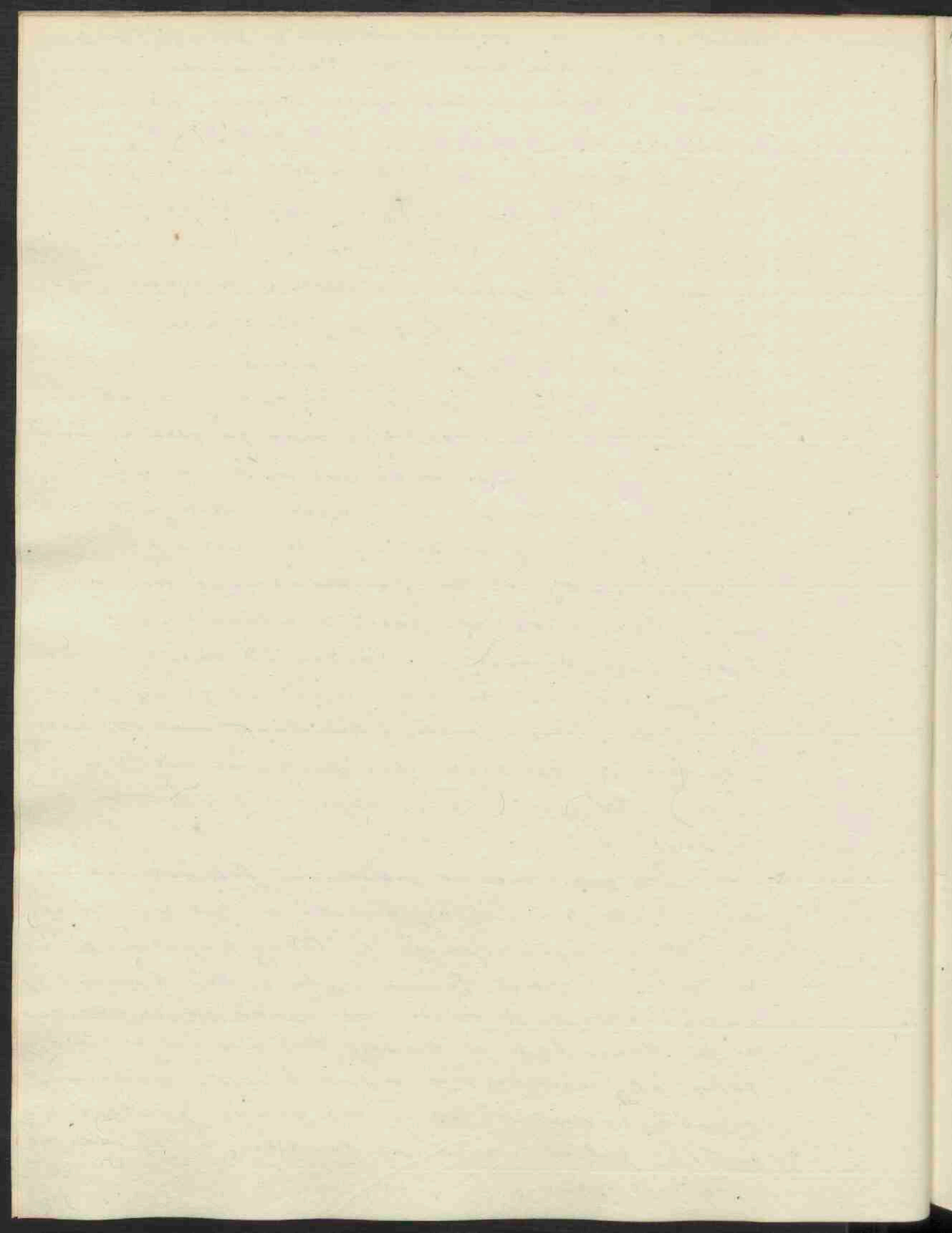
gebouwen kan openmaken.

Het Rijkthuis en vele andere openbare gebouwen, ook het Casino en andere, aan gezelschappen en bysonn. den personen behoorende, waren my reeds bekend, en hebben ook naar den reissiger geen groot belang. Doch belangrijck was het my op te merken, welke veranderingen en veranderingen in de laatste jaren gemaakt zijn. Van de nieuwe Ruyck heb ik reeds gesproken. De grootste toren, die in het water stond, en die veel eene historische merkwaardigheid was, doch het gerucht zeer bedrieff, is geheel verdwenen. Aan den rechter oever van het Meer is veel land aangekomen zoo dat daar een breede kanaal wordt gemaakt; door een steenen dam in het water, is daar ook eene haven voor de vaartuigen gemaakt. Vele nieuwe, groote gebouwen zijn daar opgericht, onder anderen eene nieuwe herberg, de Kroon, en andere, waarvan Ter ook herbergen, zijn nog anderhanden. Verderop wordt op eene groote schaal een geheel nieuw konink. magazijn gebouwd. De vestingwerken aan den kant zijn ook geelicht en de grachten gevuld; tevens eene nieuwe, breede straat in de richting van het meer aangelegd, waar lang reeds vele groote prachtig huizen gebouwd zijn, en waar by men aan de helling der bergen aan de eene zijde en nabij het water aan de andere, eene menigte groote en kleine landhuizen met tuinen ziet, welke togelijk als in de stad en buiten kunnen beschouwd worden, en ook voor zomer en winterwoningen dienen, daar wonen onder anderen veele geantelen, en ook vele van de rijkste families. Men ziet veel van de voors van affijnt die aangevuld worden, in dit schoone

land. Om deze nieuwe stroom te kunnen voort-
 zetten, heeft men een kerk, Neerminster, moeten
 afbreken. Doch men heeft op een kleinen afstand en
 op een hoogte, een nieuwe kerk gebouwd, die men
 dezerzijds bestemming en dezerzijds naam gegeven
 heeft. Deze kerk is naar eenige meeten in de
 wyd. Zy ligt zeer schoon, en men heeft zeer goed
 en ruim den toegang met steenen trappen inge-
 rigt. De kerk zelf heeft mij toch niet zeer val-
 leaan. Zy is een langwerpig vierkantig rond een-
 deursdig en niet ingesigt; de vloer vlak, en
 zy is, even als de wanden mit niet gouden versier-
 ings. Daar warme lucht zal in den winter te-
 gen de koude nu niet worden. Hierin is toch
 niets grootstuk of verheven. Buitwendig is zy
 ook eenzijdig en een porticus met ruiten
 rondt haar zelf, een goed voorkamen gesels,
 waer niet de toren zoo gebouwd dat hy in het
 midden van dien porticus voortuit springt, zoo
 dat nu, aan weerszijde van dien toren met vlakke
 pilasters, een stuk van den porticus met twee
 ruiten overblyft. In myne oogen is dit valkamen
 misbauwd.

Onder de geheel nieuwe gebouwen behoort ook het
 Hôtel Bauer, waar ik mij bevindt, en dat voor meer
 dan 250 reizigers ingerigt is; het is voor eenige
 maanden geopend. Eenige ryke lieden hier en in
 Basel hebben zo de kosten naar goed gemaakt, en
 de Hr. Bauer heeft de herberg tot nu toe althant,
 bleef al, rentmeester, voor huuze rekening.
 Inzondere dit Hôtel is een groot postgebouw
 in 1836 geheel nieuw opgetrokken, en by uitstek
 goed ingerigt.

Woensdag 25 Sept. Een nieuwe stap vancmaand was
het was mij dat ik voor het eerst een de publicke ta-
fel ging eten. Ik deed daarvan weder eens wandel-
loop door de stad. Ik zag het huis waar Senator
vermoord heeft, namelijk het Pfarbanius' zinn Sanct-
Peter. Het was nuve dat huis, op de Straat, dat hy,
door het schot van een Franselman, eens wunde so-
kenam, waarna hy stierf.

De Stadshibliothek bestaat sedert zeer lang,
bevat vele privaatbibliotheken, welke er van tyd
tot tyd bygekomen zyn, en wordt zeer veel gebruikt.
Zy staat in de Uafschuikste, welke sedert de hervor-
ming niet meer naar vort dient. Ik lees de voordran-
heden, welke men daar bewaart. Een Grieksche bybel
van Levingli met vele aantekeningen vooral by het ou-
de testament, waar by dikwyl de Hebreeuwshen
tekst op de kant geschreven heeft. In deze bybel heeft
hy, volgens het algemeen gebruik, aantekening zeken-
den van de geboorte 49der kinderen. De brieven van
Paulus in het Grieksch, door Levingli, als student zeken-
den; hy was toen zeer arm. Enige brieven van
Johanna Grai aan Bullinger, den opvolger van Zwin-
gli. Zy zyn in het Latyn en uitstekend fraai geschre-
ven, van 1551 tot 1553. Drie brieven van Friedrick
den Groeten, Koning van Bohemen 1780 en 1782 en het
Franssch, een van Muller 1789 in het Duitsh, alle drie
het welkelyk uitgaven van oude Duitshen Gedichten uit
de 12^e, 13^e en 14^e eeuw. Die van Bodinus zyn tamelyk
beloofd, doch in doot van Muller rest hy, dat hy niet het
minste belang stelt in die stukken, en dat er geen nut
in is welke raddan uit te geven. Een handwrisft van
Quintilianus, dat men handelt naar uit de 11^e eeuw
en by uitstek goed te zyn. Een outpane naar dit hand-
wrisft, door Heinrich Meyer, is rest men mij, op de
drukker. Een Grieksche Walter op violet pergament

geschreeven met letters en ganden letters. Volgens
het onderdeel van Blanchinus, dat men er voorin ge-
schreeven heeft, is dit stuk elf eeuwen oud. Een
Biblia pauperum, als gewoonlyk met houtsnedes
figuur. Eene fraaye uitgave van Cicero de offi-
ciis en Paradiso door Johannes Fust Proprietarius
1465. Een Engelsche bybel met Duitsehe letters hier
in Zürich gevoert 1550. Men bemerkt hier ook
eene Romeinsche oudheden, welke in eenen strik-
geronden zyn. Daaronder is grafsteen merkwaardig,
op welke men gezien heeft, dat Zürich by de Rome-
nen Turicum, niet Tiguri, was als men gedacht
had, geheten heeft. Eene borstbeelden heren
meren aan uitstekende mannen welke deze stad
heeft opgeleerd. Lavater (zjn. borstbeeld is van
Dannecker), Breitinger, Bodmer, Gessner, Hagen,
Koch, Pestalozzi, Steinbuechel; - een bursmeester
Heidegger † 1780. Hierby zal nog komen het borst-
beeld van Hof, dat myn landman Suringar laat
vervaardigen en dat eendaags geveed zal zyn.

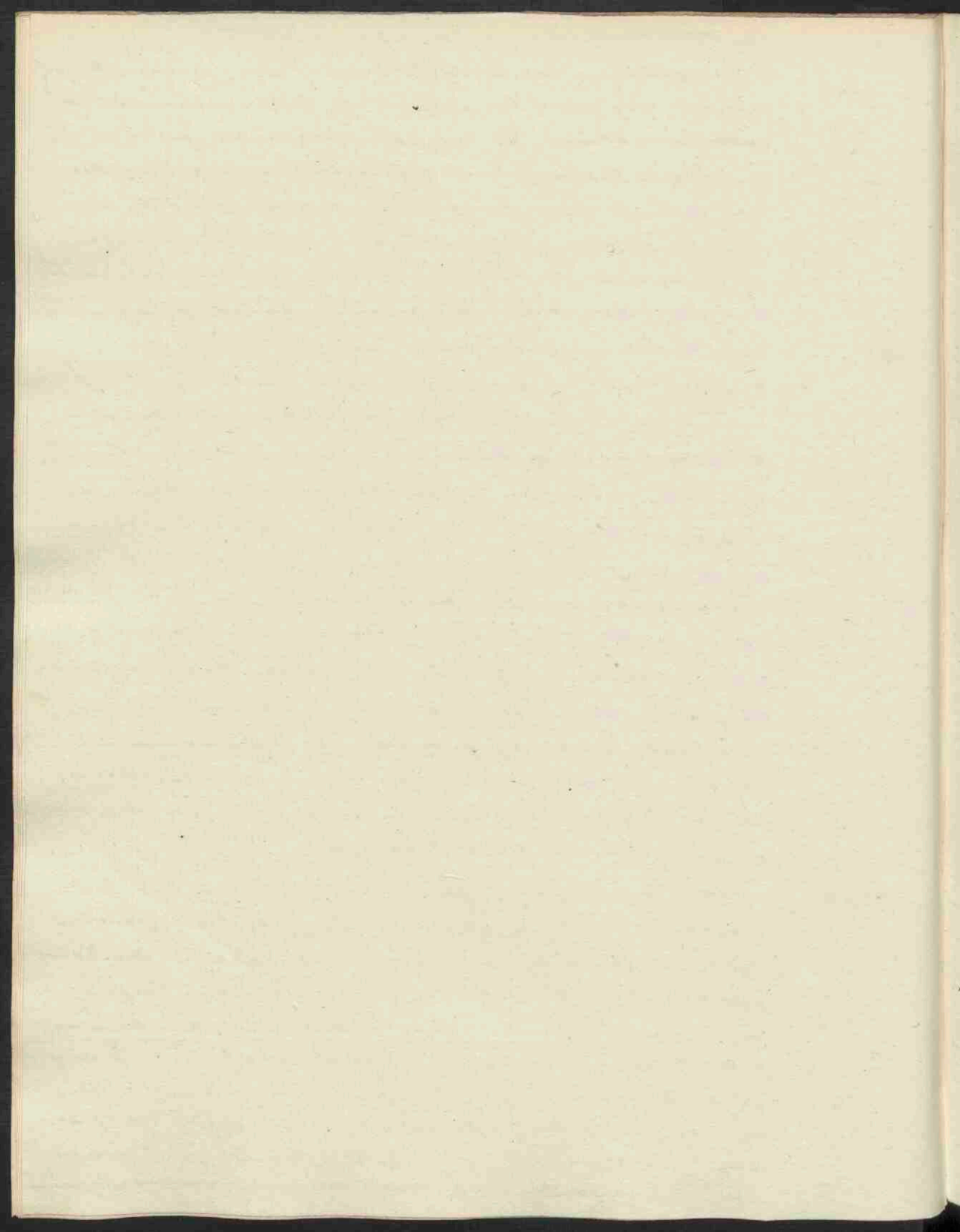
Terwijl men zoo vele schoone nieme huzen met
bunnen, wilt my in het oog dat onder de andere hui-
zen ook een groot aantal van uitstekende rytdom-
en twaals van vroespe tyden getuigen. Zy zyn groot, by-
zonder Hoog, en hebben gewoonlyk torens op de kaken, die
men hier ook nog naamt. Het voorkomen deser huzen her-
nekt eenigzins aan die der Steden in het noorden van
Italië; hetgeen niet vreemd is, dewyl vele Italiëan-
sche familien, vooral tydens de hervorming hermaand,
gekomen zyn, hunnen rytdom en hunne ryverheid
medebrongende, zoo als Orselli, Muralto, Pestalozzi.

Thans is een naamname tak van ryverheid, het men
naar degen van zyden stoffen; men heeft daaraan in
en by de stad groote fabrieken, en op het land zyn zeer
vele weeffgetouwen in de huzenrymen verspreid.
Katoenfabrieken zyn ook vry talryk; de aentelken

24ⁿ die van wallenstoffen afgenomen.

Het gebouw der Hooge School is een gewoone kluis-
ten, dat vry goed hermenend is; daarin worden de
callecjes geforen. Er zyn ook veranderingen naar na.
Kunstyke historia enz. die ik ook niet gezien heb.
Zoo ik hoor is de Hooge School niet minder dan
blussigend. Zy is opvolgd aan byzondere scholen
die hier van anders waren: eene die men beweest
dat van Kassel den Grouven herkomstig was, die
ook Carolinum heette en van de hoofstreek van
Kunden was, en byzonder vane philologie bestond
was, eene geneeskundige en nog andere scholen.
Doch zy kon niet baren die vreesde niet verkopen;
derzelfde soort en hetzelfde getal knustelingen,
ongeveer 160, bezochten haar; - zy bleven eveneens
een paar jaren en gaan dan naar Duitche hooge
scholen. Het nevlis van Schönlein, die naar Berlyn
gaat, de stroyd over de bezegening van Hindorf,
waarvoor se nu geen kuint, zetten haar nog meer
tenge. Men zal van niet in eens, helgeen men opge-
nigt heeft, weder af te breken, de openvallende
plaatsen niet vervullen, en haar dus laten te niet
gaan. Dit althant vreesen de professoren, die na-
tuurlyk zeer ont waedigd zyn.

Intusschen legt men een uitdrukkend schoonen
botanischen tuin aan. Men heeft by het wegdreken
der vestingwerken een zeer hoog bastion, die Katze
genaamt, behouden, en daar vonden heeft op
eene groote school en met veel smaak den tuin aan-
gelegd. Tevens dient hy naar openbare wandeling.
Op de Katze overziet men de stad en de omstreken,
ook een groot deel van het meer zeer goed; het is een
der beste standpunten. Ik heb my lang in dit ge-
nigt verlustigd, het weder was by uitnemendheid nacht

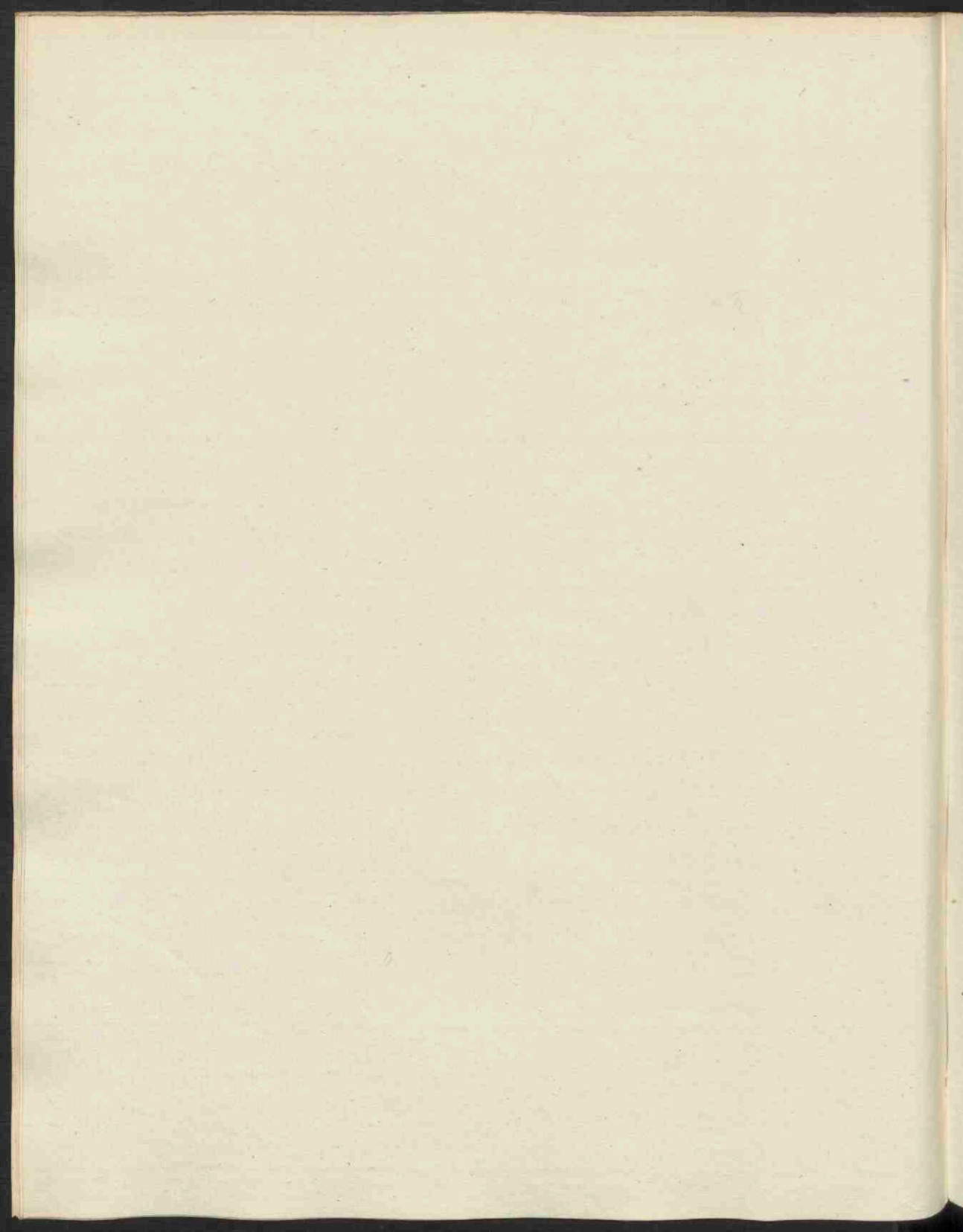

en heloo; ik heb beiden nimmer de sneeuwbergen zoo
volkomen telbaar gezien. Tegenwoordig, ben
ik tegen het onbegrijpen der zoon op het Balneuse
boven, mijne herberg op nieuw het gezicht op de Al-
pen gaan genieten. Als verzamelyk zag ik die
hoof sneeuwbergen: de Hoke Lentel, Dadi en an-
deren nu daar de zoon beschouwt en doet het
aantwoord gekleurd taen de zoon voor Luuk
needs lang onder wat. Dit is wellicht het verkwants
dat wy in de natuur zien kunnen; op my althans
heeft het altijd een diepen indruk gemaakt.

Donderdag 26 Septemb. Heden bezocht my de Hr. Schö-
lein, welke sedert eenige dagen niet meer gekomen
was; hy vond my heel beter, vooral my alleen nu op
handing en twee maal daags het lyf met some raaf
in te smeren. Mijne reis, meende hy, konde ik nu
niet bepalen, voor mijne krachten want waren te ge-
noemen; denkelyk in den loop der volgende week.

Ik verlangde het huis te zien, waar Livinpli gewoond
heeft. Men weet het my, in de groote Stad no 178 (nu
185 Zoo als in den Voerwyzer Staat); doch het is geheel
verboord en herinnert niets meer aan den her-
man.

Onder de nieuwe gebouwen behoort een zeer
goed lokaal voor het instituut van doofstommen,
en blinden. Het is opgericht naar vroege vesting,
metken waren, geheel uit eigene, onafhankelyke mid-
delen, waarmede ook het geheel onafhond naar het
instituut bestreden wordt. Ik had het instituut
in het oude lokaal nooit vroege bezocht. Er wa-
ren nu 30 doofstommen en 10 blinden. Men kon
tijde my dat het byeenwonen zeer nuttig werkt.
De doofstommen spreken meer en duidelyker dan ge-

vroenlyk, want daar door daen zy zich aan de blinden verstaan; en tenont aefenen zy zich bysonder in het verstaan van het spreken door het zien van de beweging van den mond, deuzge zy geen andere middel hebben, om de blinden te verstaan; althans zyn de andere middelen waardoor blinden in doofstommen elckander verstaan, ras als dat de laatste op den rug der eerste de teekenen der letters maken zeer onwilleoig. Zy leuen vriendschappelyk en vroelyk met elckander. En zyn, ras men my zeide, meer doofstommeninstituten in Zwitserland, doch naar blinden is alleen sedert een jaer neg een institut in Bern opgerigt.

Yerz net van dit gebuue wordt een nieuwe stadhoospitaal gebouwd, op een groote schoot gehaal op zynhelf staande aan de helling naar den berg. Een afzonderelyk gebouue daarby is voor anatomisch theater bestemd, en op eenigen afstand is een byzonder gebouue dat voor een stekende ziekten dienert, dat „Absonderungshaus“ genaemt.

Ik maakte een bezuek by den schilder Nagel, dien ik van vreegen tyd kende. Hy had een merkwaardig schildery onderhanden voorstellende het gaderen, myn feest, dat jaarlyk, gehouden wordt by Tall's Kapelle: een kapuciner houd eene preek en eene groote schaar van Sachaarders uit verschillende kantons vorimen, vele en neelsaartige groepen van Sachaarders. De teekening van dezen schilder is zeer gaed, vol uitdrukking, en de onderwerpen

De Hr. v. Lün heeft my bereijde wat ik van Zürich,
ook van Bern en andere plaatsen in Zwitserland,
omtrent den gezelschappelyken omgang dierzyls ver-
noemen heb. Het is gebruikelijk, dat men meestal
twee families byeenkomt, heeft, eens naar de
naaste betrekkingen aan het huis van de ouders
of grootvaders, waarnaar die nu leven; eens twee of
grotere van een neringerde betrekkingen. Men
bringt den avond zamen door. Eene andere soort
van gezelschappen zyn de Zondags byeenkomsten. Die
bestaan uit diegenen, welke ongeveer even oud zyn en
tot denzelfden kring of stand behooren. Want het
wel het hier eene republiek is, nederle. niet de famili-
eën zeer naar meerkere of mindere aanzienlykheid,
rykdom enz. Die zondags gezelschappen beginnen
zeer vroeg, de jongens zyn „Camaraden“, de meisjes
„Gespielen“, zy komen afzonderlyk byeen, en die duurt
in den regel het gehele leven door. Er blyft dan naar
anderen vriendschappelyken omgang byna geen ge-
legenheid over. Vreemden worden in die gesloten kring
geen naamt toegelaten. De Duitseke professoren
hebben deze belitselen voor den omgang zeer onbet-
nanden; de vriendschappelyke Zuisers hebben hen som-
tyds, doch geheel of wiskuelven by hen verzocht; doch
in den kring van vriendschappelyken omgang zyn zy
niet opgenomen. Zy zyn dus tot den omgang onder
elkander beperkt, en die bestaat naauwelijks uit twee
families, welke gaet ooreenstemmen.

zyn geheel nationaal. Hy weet my ook eene
brunfate, een wootelpeest in het Koninkth. Zyn
Kalendar is niet altyd geluktyf.

Ik zag by hem, wat voor my nieuw was,
eene praef van de Daguerrotypen.

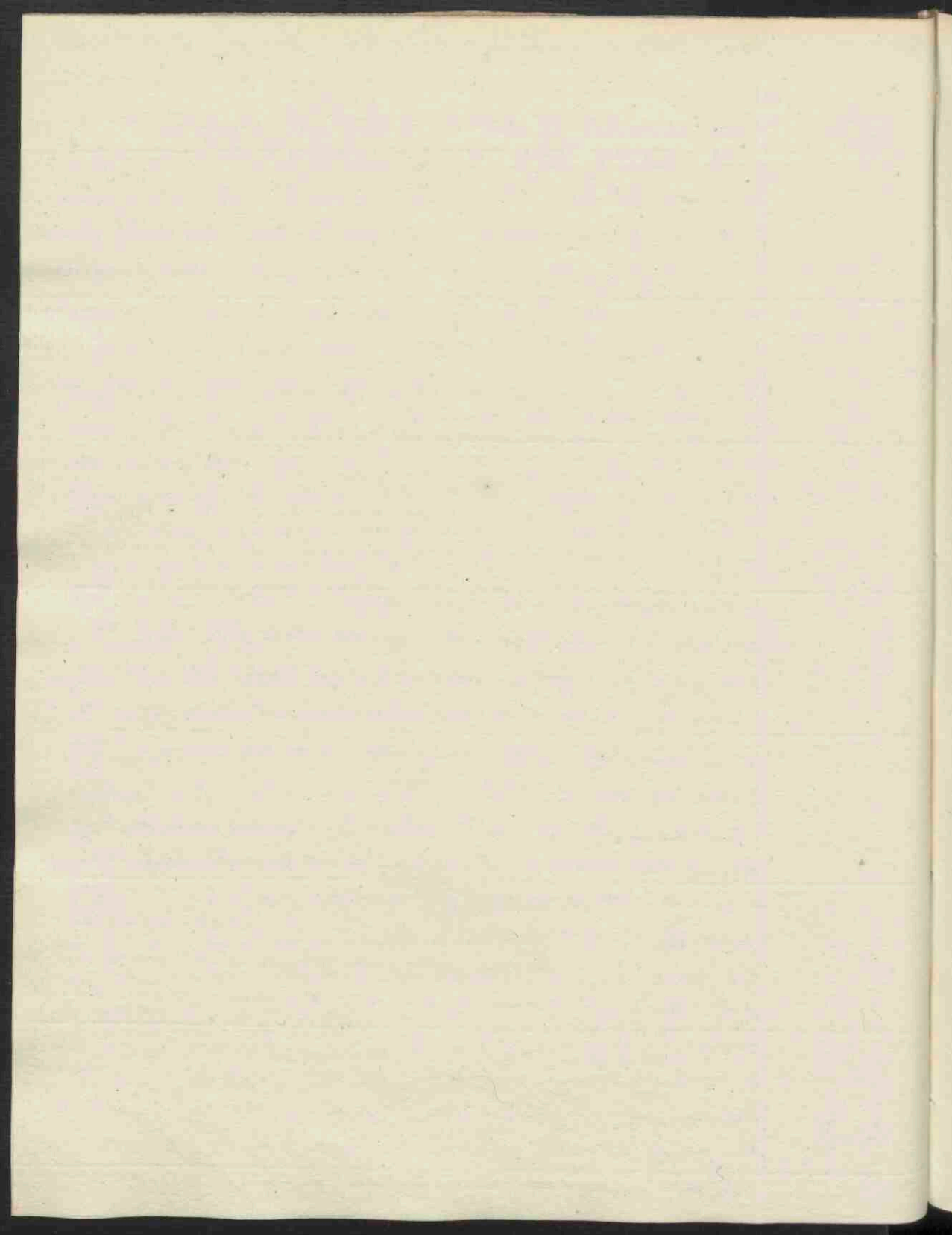
Dezen avond bezocht my de heer van Löw.

Vrydag 24 Septemb. Ik bekomme een brief van
myn vader en een van doctoor Van Cuth; den
eersten beantwoorde ik dadelyk.

De heer predikant Hof was zoo vriendelyk
my dezen namiddag te komen afhalen, om
my in de werkplaats van den heer Rakhfins het
nauwkeuren kostbaard te laten zien van zyne
ovren, hetwelk de heer Suringar heeft daer ver-
vaardigen, om hier in de stadsbibliothek ge-
plaatst te worden. Hy dacht dat het goed ge-
klaagd was, en is veel uitdrukking, en, zoo ik
vernam, ook veel gelijkenis is; het is van meer
meer van den Splügen, dat niet volkamen zin-
verwit is.

Ik bezocht het citandje Baishanwa, en zag
daar hoe men op het meer veel grond heeft aenge-
wonnen, en nu daarmede voortgaat; men zo-
brinkt daartoe de aarde van de vestingwerken,
die geslecht worden. Die vestingene ruimte dient
grootendeels voor nieuwe gebouwen; een groot
gebouw, als aankomst van het Hôtel Baishan, en
het andere voor pension; of woning van vreemde,
die langer verclangen te blyven, maect opperijft was,
den op de plaats, die grootendeels nu water is.

In de nabijheid zag ik eene nieuwe yzeren stroom

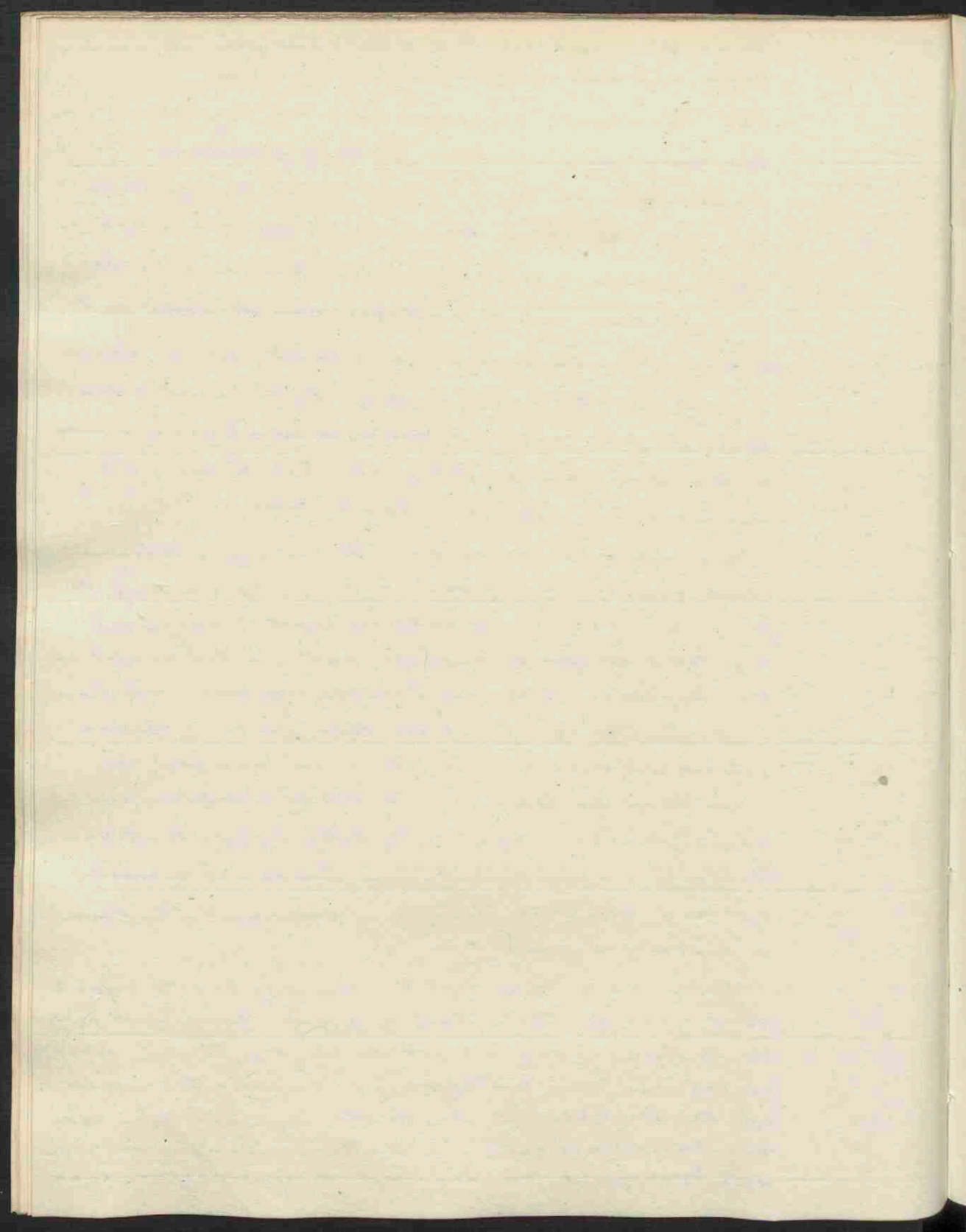

hout, die men bezig is te vernaardigen. Ik vernam
sinds mij, dat de plaatsen van duu zyn.

Ik wandelde vervolgens aan den bryf, links naar
het meer op naar eene kerkhof, genaamd Bürg-
li-Terrasse en wat hooger naar die genaamd
Bürgli. Men heeft daar een uitzicht op de bergen
op den anderen oever van het meer en op de stad,
en men ziet ook de valleeyen van de Sihl en de
Limmath, een zeer schoon land. Tusschen de laatste
zag ik aan de overzijde bryf by het water een
tuin, heetfeld genaamd, waar ik mij herinner met
de Hr. von Löw en Oken geweest te zyn. De
Inzamburgen zag men heden niet.

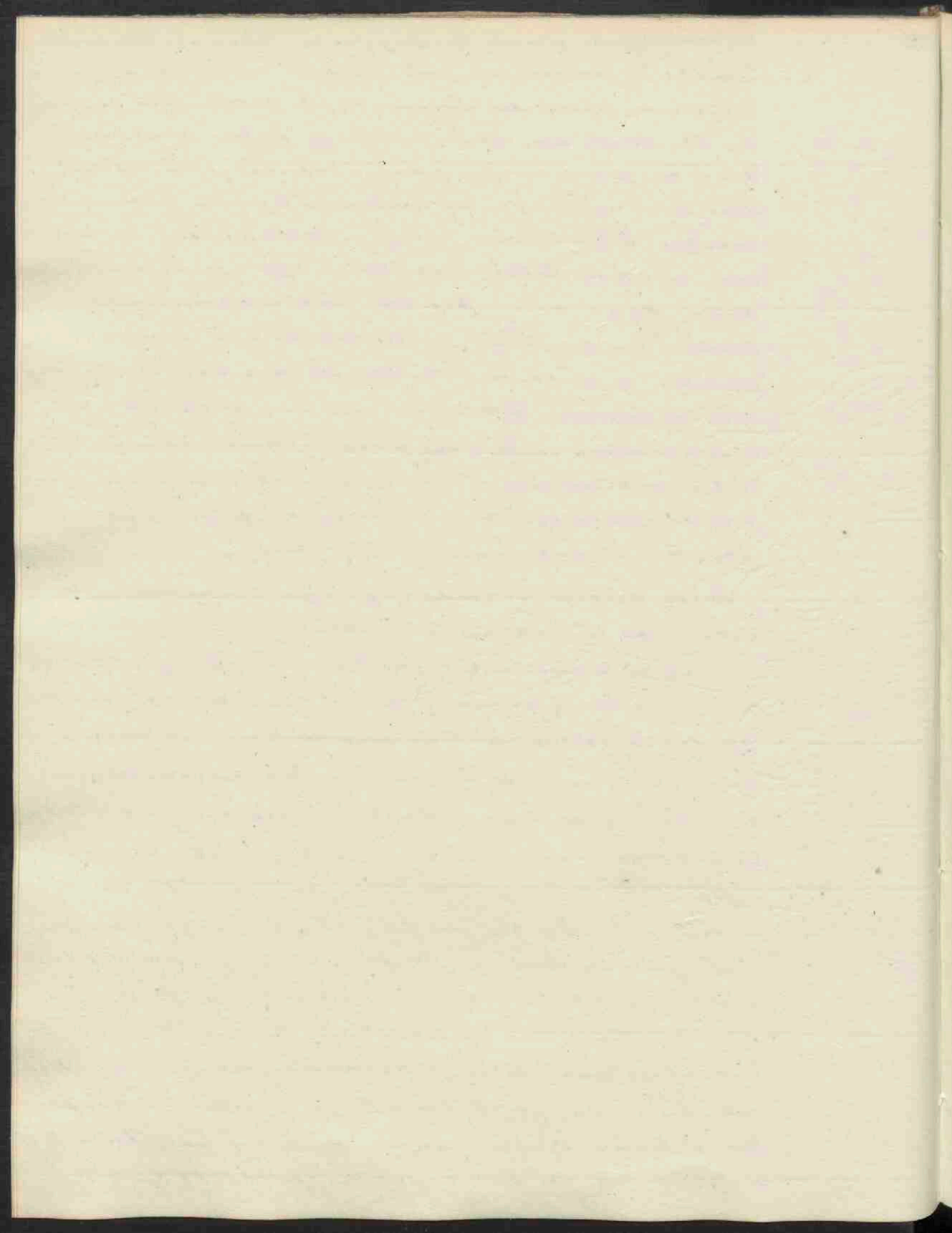
Zaterdag 28 Septemb. Ik zat myne lektuur
steeds voort en vint daarin mijn tydenryf. Om
een uur eet ik aan de publieke tafel, waan ik tal
rijke met zeer belangrijke zaken heb aanpak-
ken; doorgaans te den der. Tergatening, met welcke ik over
Zwitserland en zyne politieke belangen eenig gesprek
had; waan de vreedelief toch zeer onrustig zyn
moet, slyng die heeren gewoonlyk zeer bevoorren en
vooringenomen zyn. Ik bekom een brief naar
Rotterdam en een van Dr. van Couth uit Utrecht;
zy waren aan Prof. Schoulier gezonden en hy kwam
ze my zelf brengen.

Dezen namiddag deed ik eene myn groote wandel-
ling naar de Weid. Over de groote stad gryp ik rechts
van de Limmath; ik zag daar een van Zürichs groot-
ste fabrieken, eene yzergieterij en smedij behoorende
aan de Hr. Epker. Buiten de stad zyn aan deze zijde
niet kataalfabrieken. Verder kwam ik dan een mooi
dorp Yviphyn, en van daar rechts de laatste afgraving, aan

de Tweed, een groote herberg, op een uur afstand van
Zürich. Zy is byeenen goed gelegen: men heeft de rijnse
toegange vallen der Linmath, de gehele stad, en ver-
der het Meer; aan beide zijden de herbergen, naar zich.
Het is een groot en naar schoon tafereel, zeer verlaten,
dijd door woningen en veldarbeid; men ziet overal
tweiden, kanonvelden, wijn en gebouwen. De lucht
was niet zeer helder, daarboven zag men de knoest-
bergen bijna niet. Het veld heeft alle gewoonlyke
vlokken om den hals; - men hoorde ook overal de
klakken op de korenst linden. In een van den ronding
van morgen. Het weder was zoo zacht, dat men
niet zouwen in de vroege lucht zitten konde. De herberg
is hier zeer schoon. Over de tienaken welke dit jaar,
getyde medebrengt behouwt een buitengewone over-
vloed van water van allerlei soort.

Dezen avond berucht my mijn heelmester Ha-
ntan. Hy is katholiek en klaafde my, dat men
met al de praal van vryheid en verlichting in Zürich
zeer overdraagen is jegens zyne geloofgenooten.
Zy hebben onder de Fransche bescherming vryheid
bekomen om in de hervormde Franckmuntkerke
godsdienst te mogen handlen, doch alleen als tyde-
lyke vergunning. In hunne pogingen om een
eigene kerk te mogen bouwen, heeft men hen steeds
belemmerd. By gelegenheid van het wegbreken der
vestingwerken heeft de stad zoo veel plaats tot hare
beschikking bekomen, zy hadden verlangd, dat men
hun daarnav zoo veel als voor een kerk noodig is
had afgeestaan; doch dit is geminigerd en zeoff heeft
men hun geen geschikt plaats willen verkopen.
Eene katholieke mager burger van Zürich
worden. In het kanton is een katholiek dorp en een

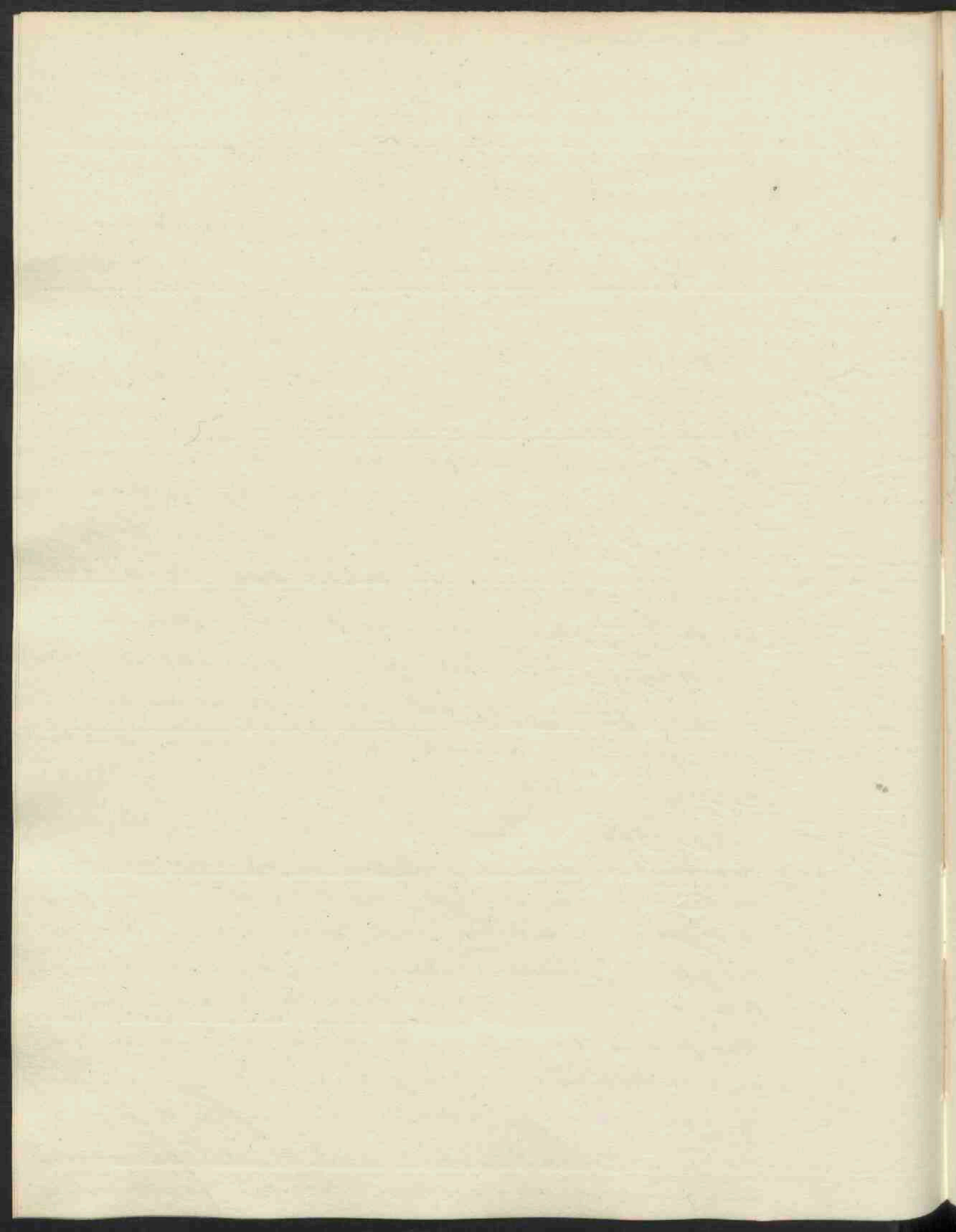

dat gedeelt is.

Zondag 29 Septemb. De Hr Schanlein berispte my voor het laatste; hy riep my nu zoo veel beter, dat hy my taekhand in een paar dagen de terugreis te ondernemen.

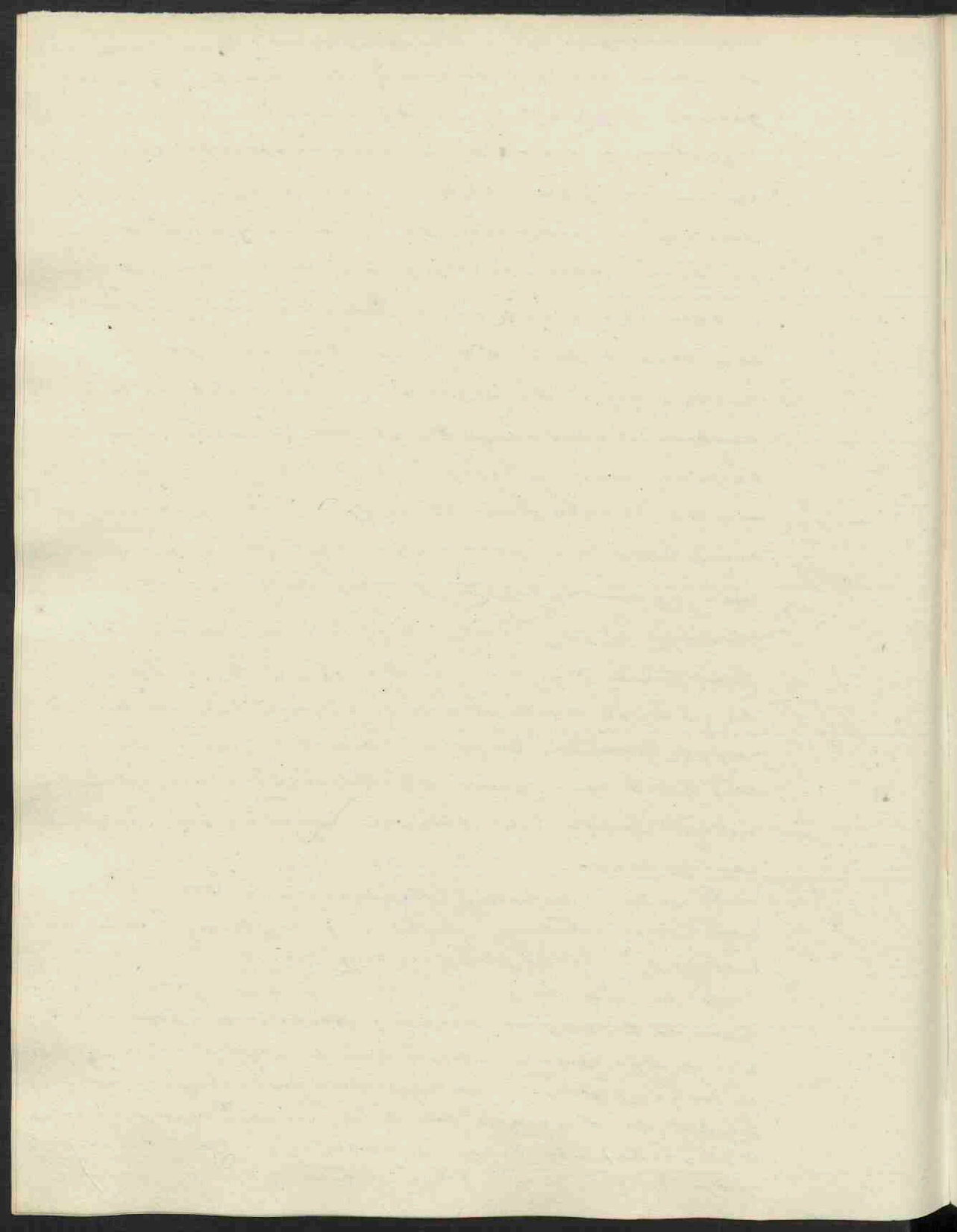
Het weder was slecht; ik ging niet anders uit dan in den Schanmburg naar te uccelen, mit de opera Fideles en mit Gemma di Nerfi gespeen werden. Tene Zoufenes, Agnes Schebest, were daarin zeer taegrijmich; doch zy was niet meer jupf, hare stem was niet te hard en haar spel overdeeren; ik was spaedig vullaan en ging liever thuis heen. De taal is niet groot, maar vullende en tamelyk net. Zy was geheel vol. Ik had gelykenheid om te hooren, hoe de aanzienlyken om den elskander zoo veel als de lagere standen, het Turijer postais sprekten, in myne ooren het plumpste en onwillkuerendste bastard-Duitsch, dat my voorgekomen is.

Maand. 30 Septemb. Het weder was nog slecht; ik ging heen van Prof. Schanlein afscheid nemen, en hem voor myne goede woorde danken. Verder ging ik in dach en praentwinkels, kochte my nog wat, en kragt het grootste gedeelte van den dag thuis mee. Ik kragt helon de letztere van Panfican's Confessions ten lichte. Het was lang geleden dat ik dit werk gelezen had, en ik las het met groote belangstelling op nieuw. R. is gewis een zeer merkwaardig man, doch het wonderbaar hem words op nyper jaer strengen dan, wanneer

men vreesen zyne schriftten caest. Zyne *Insicht*
 is zeer in het ongelyk, en daarby zyne zeer
 groote zelfoverheffing. Hy maakt zich hiervan een
 bezigeling, die anderen niet mepleent: want
 hy was onafhankelyk waant te zyn, is hy ten
 uiterste gevoelig aan de mening van anderen
 ontrent hem, en een groot deel van zyn
 laken komt uit de vrees dat men ontrent
 hem een ongunstige voorstelling algemeen
 spreken zal. Hy is gewis verougerde, en zyne
 eent en schryfwyze heeft hem tofuten eenen
 verdraagame godgeleerden en naturalisten; de
 werken hebben hem by gelegentheid van den
 ommevorige verouderd. Doch niet, dat hy aan
 zynen vrienden toewyft, by dlykbaar alleen in zyn
 verhouding, en hierdoor is hy dikwyl onduidelijk
 daer geworden, zoo als b.v. zyn *M. J. Epinay*.
 De ziekelijke toestand van lichaam, waarin met R.
 veelal bevonden heeft, verklaart eenigzins den
 stand van zynen geest, die indertijd ook ziekelijk was,
 wellicht hebben zyne talenten ook hiervan eenigzins
 raampokangen.

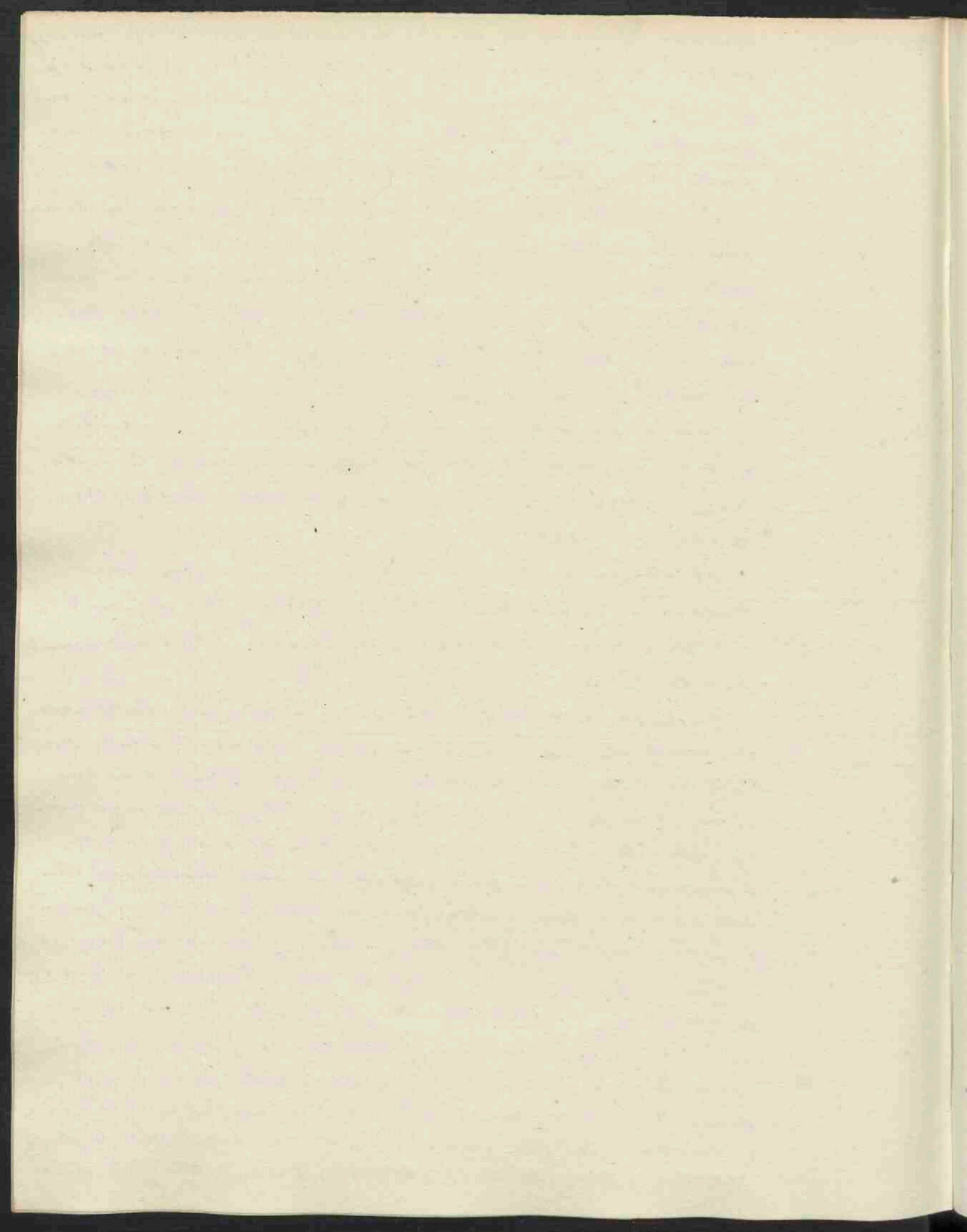
Dinsdag 1 October. Laatste dag in Genuë. Het
 weder was uitspekend schoon; eenen morgen was de
 uitspekend, by het opgaan der zon met de kleine man die
 halfst prachtig versierd. Dieren namiddag kwam ik
 naar de herberg of Magerhof Höckler, een klein tuur
 vande stad op aannemelyke huapte wat zuidelyk van
 de uitspekend gelezen. De weg derwaards loopt meest door
 het dal der Lilla, aan den linker oever dezer rivier, daar
 is veel gebouwen, demoneus alken en welstand. Het gezicht
 op de Höckler is zeer schoon, doch schooner en wijtge.

structuur is het op de plaats, waan de oude Burg Manegg
 gestaan heeft, nuin een kwartier verder, myn stiel op-
 gaande. Men overziet daar het grootste gedeelte van
 het Meer, in de noete Tefenau, Lachen en zelfs, als men
 goede oogen heeft, de lang van Rapperswil. De
 zhouw, neel bedonnde aenert van het Meer, en daar
 boven de twee bergen; aan de andere zyde de
 stad, het Schiltthal en de uitgestrekte vallei van
 de Limmath; - dit alles konst een heerlyk tafel,
 neel op. Aan de Burg Manegg knopen zich his-
 torische herinneringen van het geslacht Maness.
 Op eene vrou heeft de Stadnegering een openbaars
 plaatje, waerin onder andere, vouchant Sam. An-
 denker Ruffen Maness von Manegg Sieger bey
 Fattwyl, † 1383.

Ik draaft weder de lantuur ten einde van
 Voltairnet Sicile de Louis XIV et de Louis XV,
 die my zeer onderhouden heeft. Dezen avond
 pakte ik op.

Woensd. 2 Octob. Dezen morgen om half negen,
 vertrok ik met den postwagen naar Basel, die
 mij niet myn needs bekeint, alleen vloof men nu
 steeds aan een linnen aover des Ryns, te wyge men
 naeget te Rheinfelden, de rivier onargumpen
 door Badenssch grondgebied van daar tot Bas-
 sel raad; - nu verlaat men het Zwitserich grond-
 gebied niet. In het stadje Brugg werd midday ge-
 houden. Anemel dit gedeelte van Zwitserland niet
 de verkenne taferealen der hantite Bergen opleuen,
 is het toch zeer schoon; lachende dalen, vooften
 eekouder op, met het woelwoyste gebaante,
 goren merden, vouchbare akers, vele woningen,
 en en dan de snelstromende rivieren daerbytsche.
 My kwamen om half zenen in Basel, dat by een

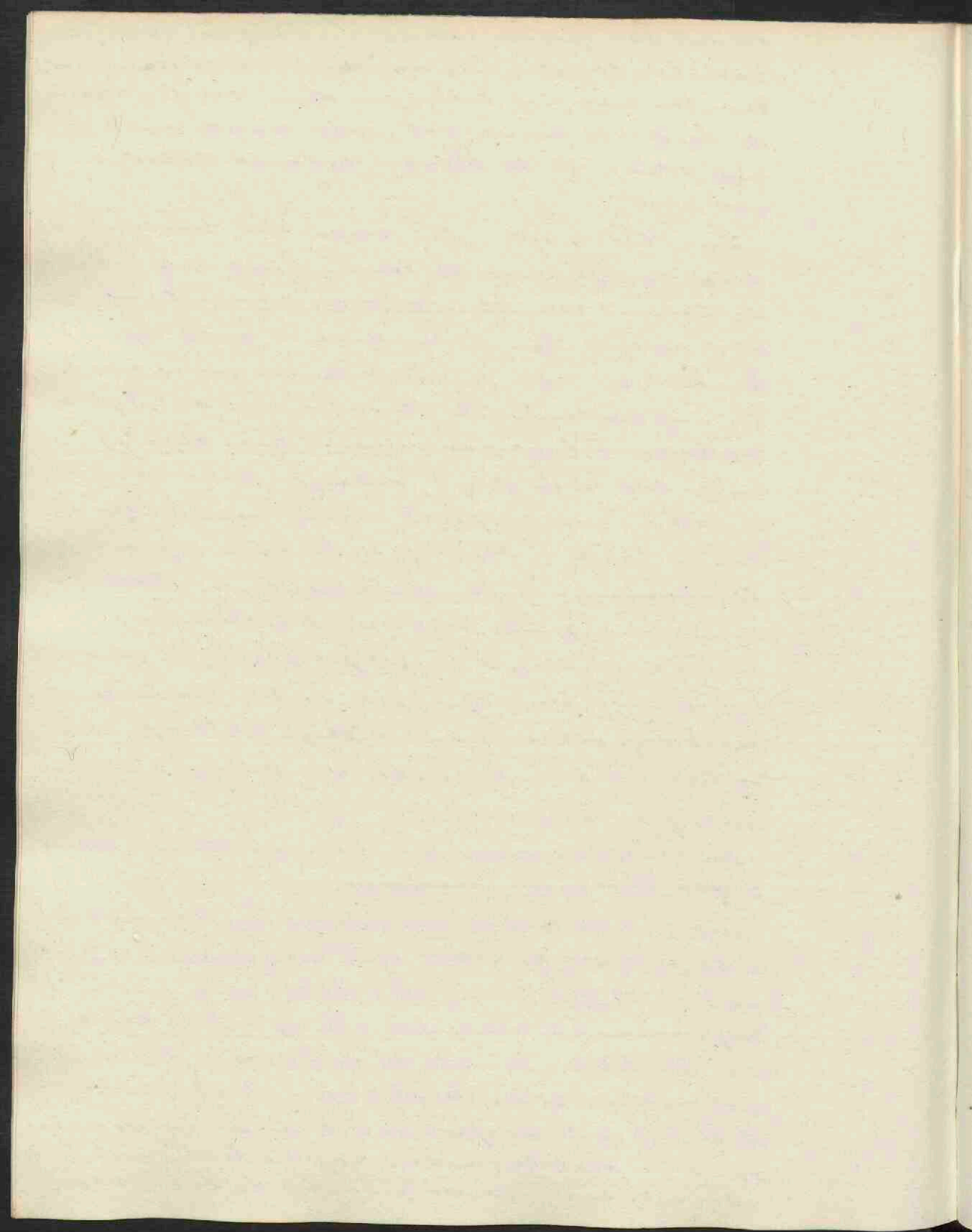

aanwend geen goeden indruk maakt; de enige, steeds
verlichte straten, met ondersmette huizen, met
kavonden ook nog treviger door dat het regende
de herbergen manen val; met moeite vond ik
nog plaats in de kroon, waar ik nodelijk
wel was.

Donderdag. 3 oct. Om zeven ure vertrok ik
dona, moirje met de stuurboot naar Kehl.
De boot is zeer klein en luid zeer val; men en
dan regende het, en dan was de valte byzonder
hinderlyk. De suetheit der naart is zeer in
het oog vallend. De kavonden van den Rijn zijn
reedsom schuim; de rivier is zeer ongelijk,
men en dan zeer breed, dikwyls door eilanden
in vele armen verdeeld, en het water aan
diep en smal. Om half 11 kwamen wy voorby
St. Breisach, op den Duitseken oever. Deze stad
is met eene groute kerk zeer schilderachtig op
eene aanmerkelijke hoogte gelegen. Zy is geene val
ting meer. Nieu-Breisach, op den Franseken oer,
ner is nog altyd eene gewijzigte vesting, doch
zy ligt byna in de vlakke, zoo dat men er byna
niets van bespeurt.

De rivierjers, welke van Calmar komen, medden
te St. Breisach ingediept.

Wat later waren wy voorby den Keiserstahl,
welk geborpe zich ook niet zeer schilderachtig
vestoude, waarron het meder ook niet geene
telyk voorrak was; zoo als wy ook de bergen
van het Schwarzwald en de Vogesen hierover
niet naehomen duidelyk zagen. Naby den Keiser
Stahl zijn op de hoften aan de rivier eenige ruïnes,
van oude kastelen, anders zag die heeren niet.
Om half drie ongeveer geraakte de boot nakt,

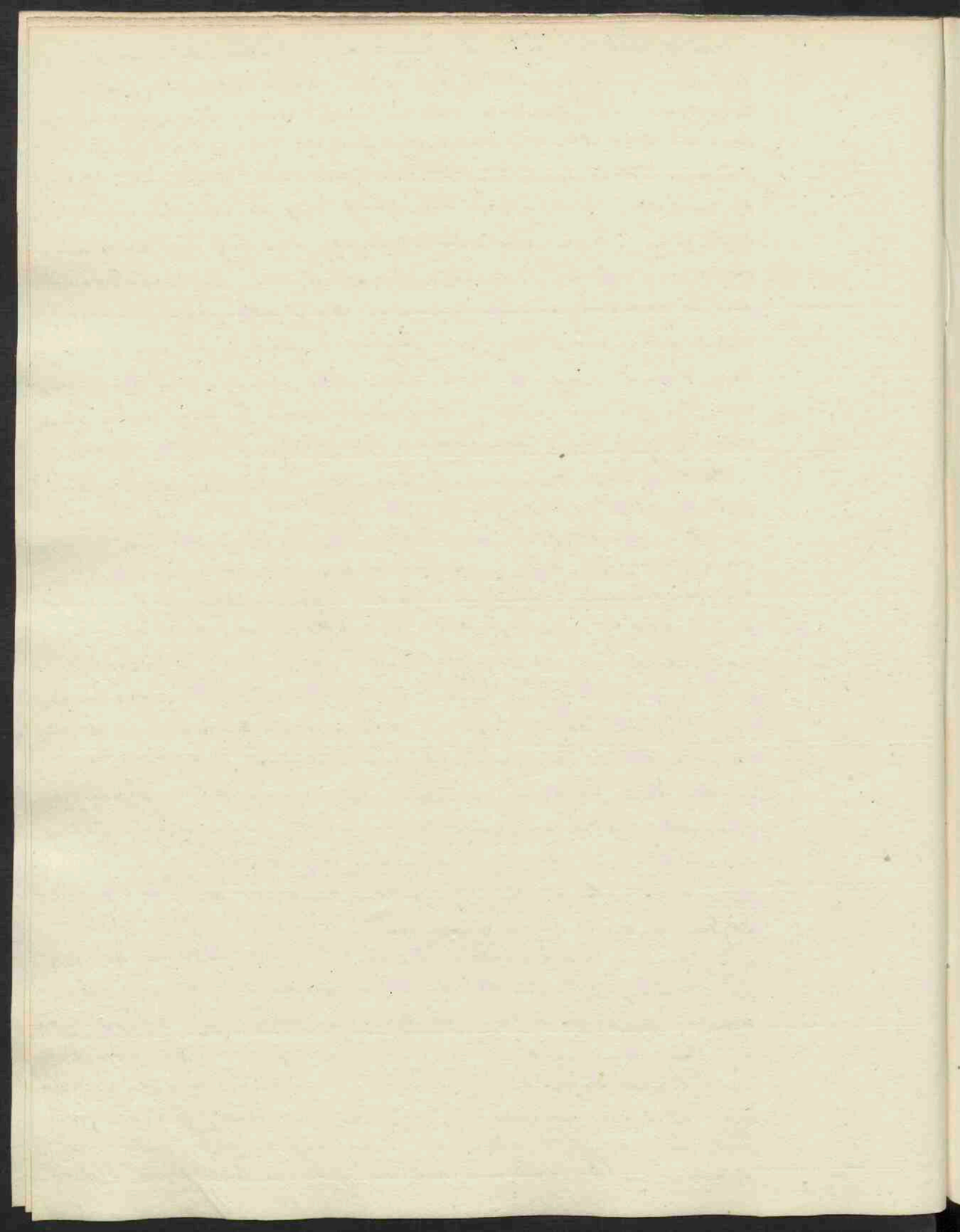
en het duivde nu in een uur voor dat tijd toe-
den vlot waken. Hierdoor kwam men mij eerst
na vier uren aan. De boot legt aan op den
Franschen oever; wil men dan naar Straats-
burg zoo is de afstand ongeveer een uur gaans.
Haar Kehl is het slechts een kwartier; naar
beide plaatsen brengen wapens de reuigen
die dit verlangen. Naar de laatste plaats gaan
de meest ons goed door de Duitseke tolke-
ambten ondersocht worden; dit geschiedde
vry naauwkeurig, maar beleefd en vryzaam.
De stroomboot vaart niet den Rijn, op terug
naar Bazel; maar, zoo mij de kapitein gezegd
heeft, vaart zy van Men-Breisach tot Him-
mingen door het kanaal, en wordt daar met
niet paarden getrokken. Men heeft wel plan
om een boot aan te leggen, welke de gehele
tempreit op de rivier maken zal, welke dan
breeder en langer vande kunnen zyn. Men
heeft reeds eenmaal een praefceis gemaakt
met den Graaf van Parys, welke voor de naam
van Sivantsburg naar Mannheim dient; en
daaromde is men in 26 uren van Straatsburg
naar Bazel, steeds op den Rijn, gegaan, en in
8 uren terug; doch die boot gaat ongeveer een
half vast dieper dan de tegenwoordige en konde
den het gehele jaar niet kunnen varen.

Vrydag 4 oktober. Kehl is al een groot dorp, de
huizen vormen aanvankelijk een goede straat, en die
is nu groote deelen ongepland. Men verlieten het
niet een groter 10000 enen als men er gekomen ware,
en ik verwand nu, dat de waarde in de herberg die
verhoefte, en er niets voor in de rekening brengt.

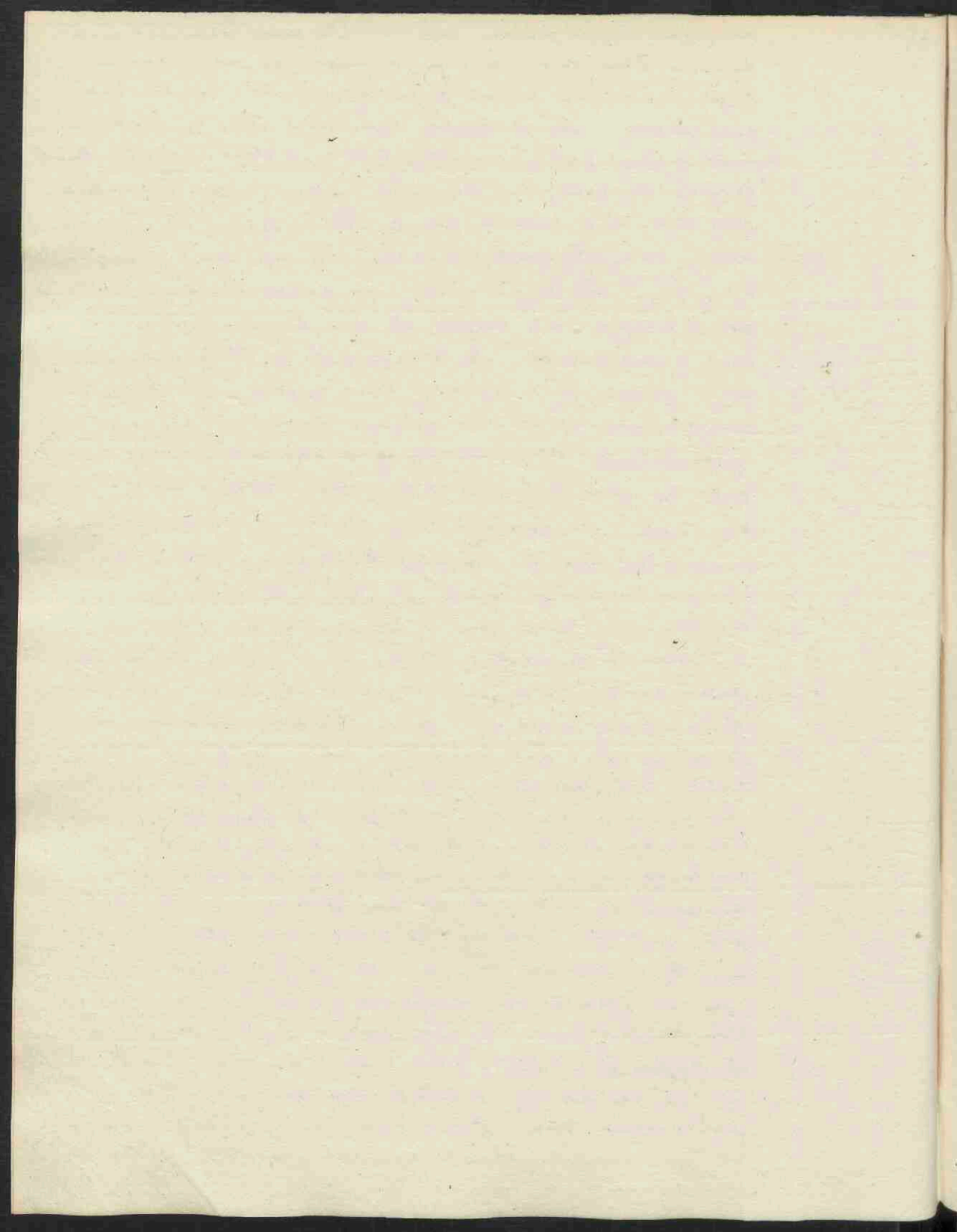
Ik had eeneige zeer goede reisgenooten, onder
andere, den heer Schyber von Wartensee, Zwit-
ser, doch in Frankfurt woonachtig, een wellev-
end, zeer onderwijt man, byzonder liefhebber
van nieuwe literatuur en muziek; — eene
familie Scipio bestaande uit vader met 2 zoon
en dochter belevent zyn Zwager Wannemann.
Zy wonen in Hankoim en kwamen terug van
eene reis in Zwitserland en in Italic. Een Franke
Zwitsers, thans wonende te Sophingen in Argau
en op weg naar Holland, was ook een zeer
aangenaam reisgenoot. Deseu moogen stof
ik ook op de boot des Hr Dents, Imperorbaten te
Utrecht, aan, die van een bezoek aan zyne fa-
milie in Graunobunderland terug kwam.

Om 8 ure vertrok de Stroomboot naar Mannheim.
 Wy kwamen om half twee te Leopoldshausen, doch,
 in plaats van daar te varen, werd alles onafgepakt op
 een andere Stroomboot, die juist van Mannheim
 kwam. Vele wagens en koopwaren kwamen aan
 by zoo dat men eerst om half vyf de reisde seil on-
 dernam, met zoo slecht gevolg dat wy om half acht
 vast gearakten. Men wachte zeer om het voortrijp
 los te maken, eindelijk, om half elf, gelukte dat,
 doch toen was het zoo donker, dat men het geve-
 ren vrand' niet te wachten tot ongeveer half tien
 er niet doervaren. Wy kwamen op die wijze stads-
 over, zydig aan, om van Mannheim met de boot,
 Zaterdag 5 octab. te kunnen vertrekken, want
 die boot was om zes ure af.

Het verblyf in den nacht op de Stroomboot, onder
 onafgetrokken vegen, en met zeer veel reisigers is zeer
 onaanvaardbaar. Ik had mij eene bysondere ontmoeting
 daar dat ik mij begaf in het paviljoen, dat ik ver-
 naam dat om de nacht voor gewoone reisigers
 der groote kajuit was opengesteld. Een gezelschap
 van Engelsche heeren en dames hadden zich daar
 naar in besit gesteld, en zaten vrolyk kaart te
 spelen toen ik binnen trad. Zy waren ten laatste ver-
 stoord, zagen mij met de grootste goemijheid aan,
 en in hunne bekramptheid overlegden zy in het
 Engelsch, alsof ik dat niet verstaan konde; kwam
 te weten ont that German". Terwyl ik nu val,
 maakte zoo veel roep had als zy, lagte ik over hunne
 aanneming, zocht my eene goede plaats uit, liet
 my een licht geven, om te kunnen lezen, en vermaakte
 my over hunne beschaving, toen zy "that German" daan
 moesten dedden en, op de vraag van eene der dames die
 wat Duitsch verstant, vernamen, dat ik hen zeer
 wel verstant. Ik had hierdoor wat minder te
 lyden van benaauwdheid en van de benedijtheid der

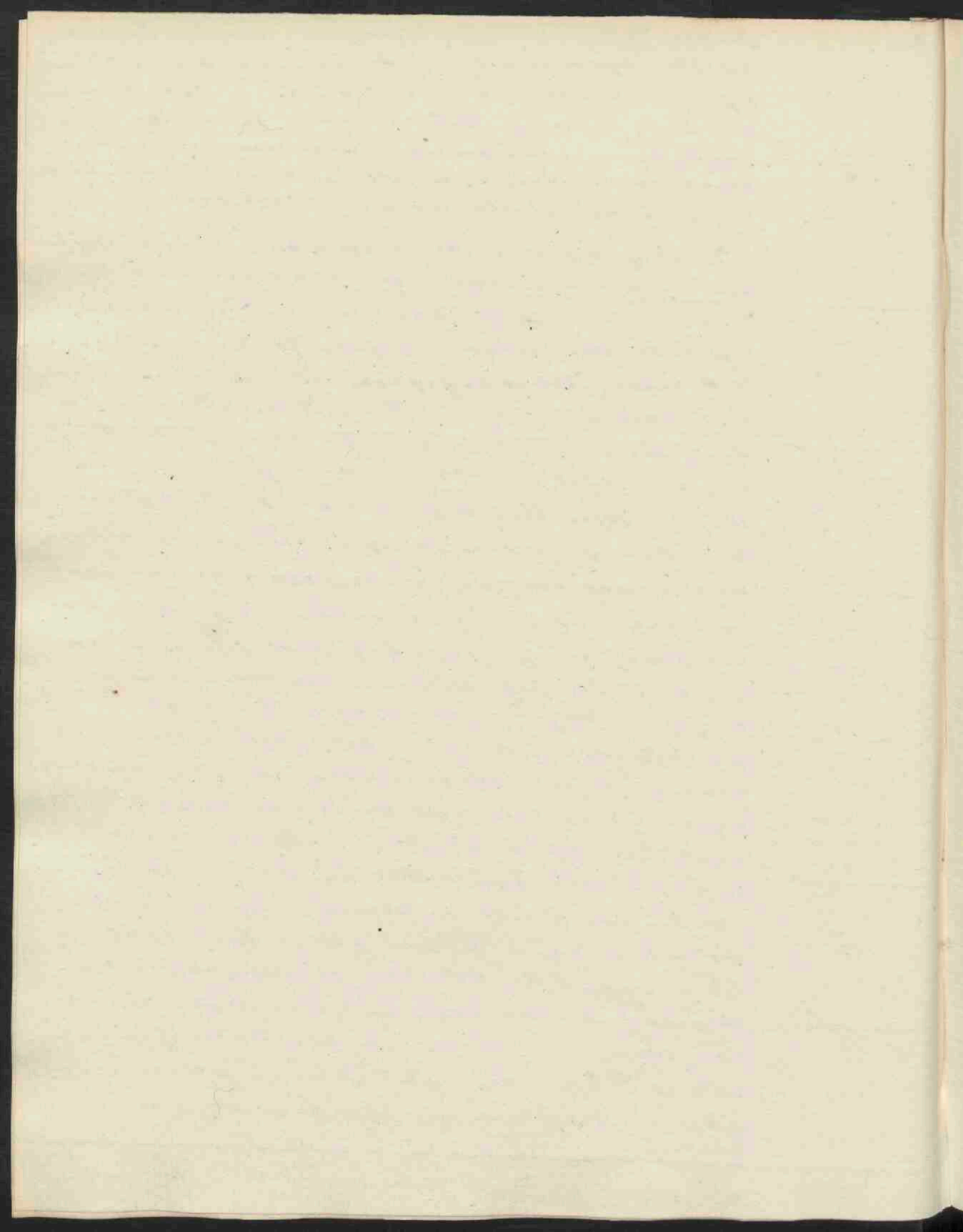

reisgast in de groote kajuit. Ik was evenwel zeer
 vermaand en droef het niet wopen, de reit zonder
 tusschenpauze voort te zellen. Het meder was
 wat beter. De boorden naar den Rijn zijn wat slijm
 niet schoon. Schiedersdrecht ligt tusschen Oppenheim, links
 op eenen hoogte; wy kwamen er om roepene vore nederlag.
 Om te zien eenen wandeling te maken, en ik was nog
 door het Riedschheim, maar ik was wat mede op
 handen. Ik vond eenen vry goede herberg, meening
 gezelschap aan tafel, en na het eten maakte ik
 een wandeling. Ik bezichtigde de Brömmelberg,
 een ruïne van een oud slot, welke niet hersteld is,
 zoo al men nu eenige ruïnes doet, doch waarin
 men eenige bewoonbare resten heeft. Het
 rijt, zonder overigens het vernatellene meder op te
 komen. De gezigten zijn zeer lief en men kan zich
 voorstellen, dat het overblyf by schoon meder hier rest
 aanpauzen zijn kan. De Brömmelberg onder
 welke zijt door dat sy in de vlakke ligt. Een an-
 der slot in de nabijheid lag eveneens in de vlakke,
 daarvan stond nog een vierkante toren. De Graaf
 Schönborn heeft die later hersteld, en een aan-
 merkelyk stuk doorboven op bouwen; vanden dien
 toren laat hy zich in den vorm van eenen oude bing
 een woning inrichten. De graaf Ingelheim heeft
 een ander landgoed te Geitenheim, waan hy zich
 niet ophoudt. Deze en de Graaf Schönborn zijn ver-
 zwagerd doordat beide met Gravin van Westphal
 gehuwd zijn. Ik bestoep vernatellene den Maeder
 wald, waar een tempel het punt is van waan
 men het gezicht op den Rijn geniet. Een groot kuis-
 tier verder op eenen heuvel punt is een kunst-ruïne
 de Rapsel genaamd, van waan men nog schoone
 en verder gezicht geniet: het Binsloch, waanboven
 sijt eenen steunboven naar, het Stukthal, vele
 ruïnes aan den Rijn; den Donnerberg in het ver-
 schiet. Men kan de van hier dundelyk het Brömmelwa,

ten der Nahe onderscheiden, van den groenen Rijn. De
 haupten zijn met schone Beeknamen beproeid, maar
 tusschen hieendaar eiken voortaan. Deze rivier
 lief heeft mij reeds drie maal bezig gehouden. Ik
 woude sereu avond groote beuofte aan rust en in
 plaats naar te lezen en te schryven, zoo als ik doen wille,
 moest ik mij om acht ure needs te bed begeren.

Zondag 6 octob. Het lief weder byna onafgeke-
 ken den ganschen dag geroegend; dit beuuzet den
 lust en het geruege van't reizen. Rijn plan,
 om te doen den Johanneisboep en de Kerkstapel
 te bezuaken, heb ik opgegeuen; doch ik den van Binde
 keim geraden naar de Burf Rheinstein, zuecke
 door Friedrich, nee van den koning van Pruis-
 sen van 1825 tot 1829 weder opgebouwd is en
 jaarlyk door hem bewoond word. Zy ligt wat
 lager dan Bingen op steile rotten, en er gaat see
 andere weg heen dan een vaertpad, dat des vonds
 met erel kan beuosen worden. Eigentlyk heet
 het Feinsberg of Waiztberg, doch die naam was
 zoo onvullend, dat men den tegenwoordigen
 noekoven heeft, ontleend van Rheinstein, zoo
 als een andere burf in de nabylieid voor, well
 eluuen moet geheten hebben. Het is op de velle
 wyse, doch zonden veel sanwardt hoestod of lie,
 na meim gebouwd, zoo my tusschyn wat klein
 en met tarent overlouen. In veebly is het niet om
 met traak geheel ondermet, ingesift, doch de
 restroeten zijn ook wat klein. Wellyt zijn zy
 dit in oude Tyle, en veeent geruege. Er is byna
 geen turu by dit kasteel; well eouge balken
 met schuun uitzigt. In praekt en kostbaer-
 heid is Rheinstein met Rheinselt niet te verge-
 lyken. Zelf met het sloekte weder ma's my
 het vanden in een koutje zeer aangenaand; men
 ziet den Rijn op die wyse veel beter, en vooral

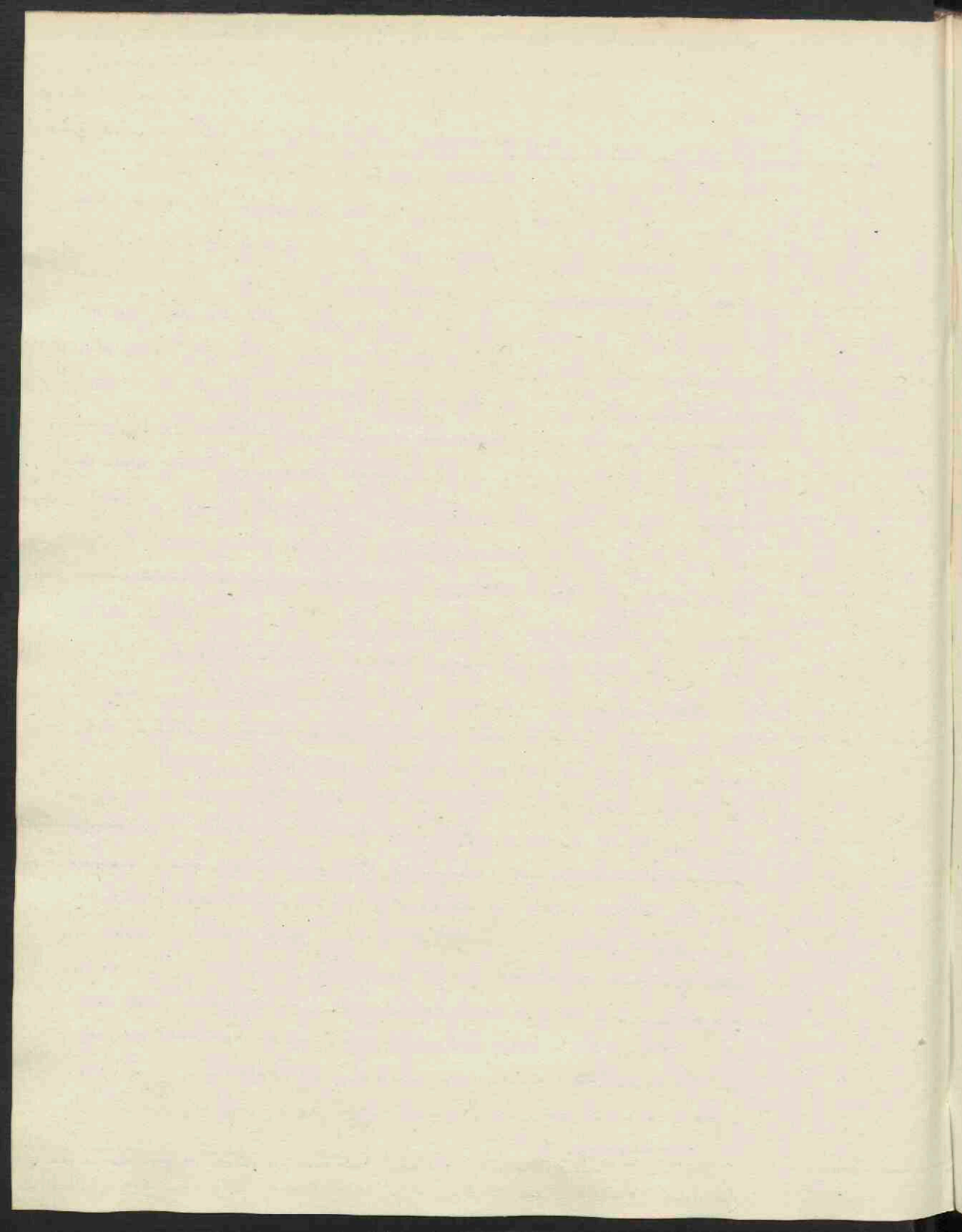
komstet men heten den sterken Stromen het
 bronnen van het water in het Binger Loch,
 Ik naech verder den Rijn af met het bootje tot
 Loreh, en daar kwam een Spaedij de Stroomboot,
 waarmede ik naech naar Cadcontz.

Hier vond ik vrienden uit Hullest, die, hae,,
 wel met jong, mij noech genaegen bleuen.

Ik wandelde naar Bospelich, een klein uur
 ver, met opzichte, om den Hr. Stedman te be,,
 zacken; doch ik vond hem niet thuis; "yne huis,,
 vromst bleue ik by dese gelegenheid kennen.
 In de stad bezocht ik den heer Landan, een
 reisgenoot in het reuorden gebuende oer, no,,
 rigen zamen. Ik was toen met hem van Amst,,
 dan tot Kuppenhagen. Op myne reis her,,
 waards had ik de graepen van malantsteenou ge,,
 zien te Groden. Kennij, welke aan hem behoo,,
 ren. Hy ontroof mij zeer vriendelyk.

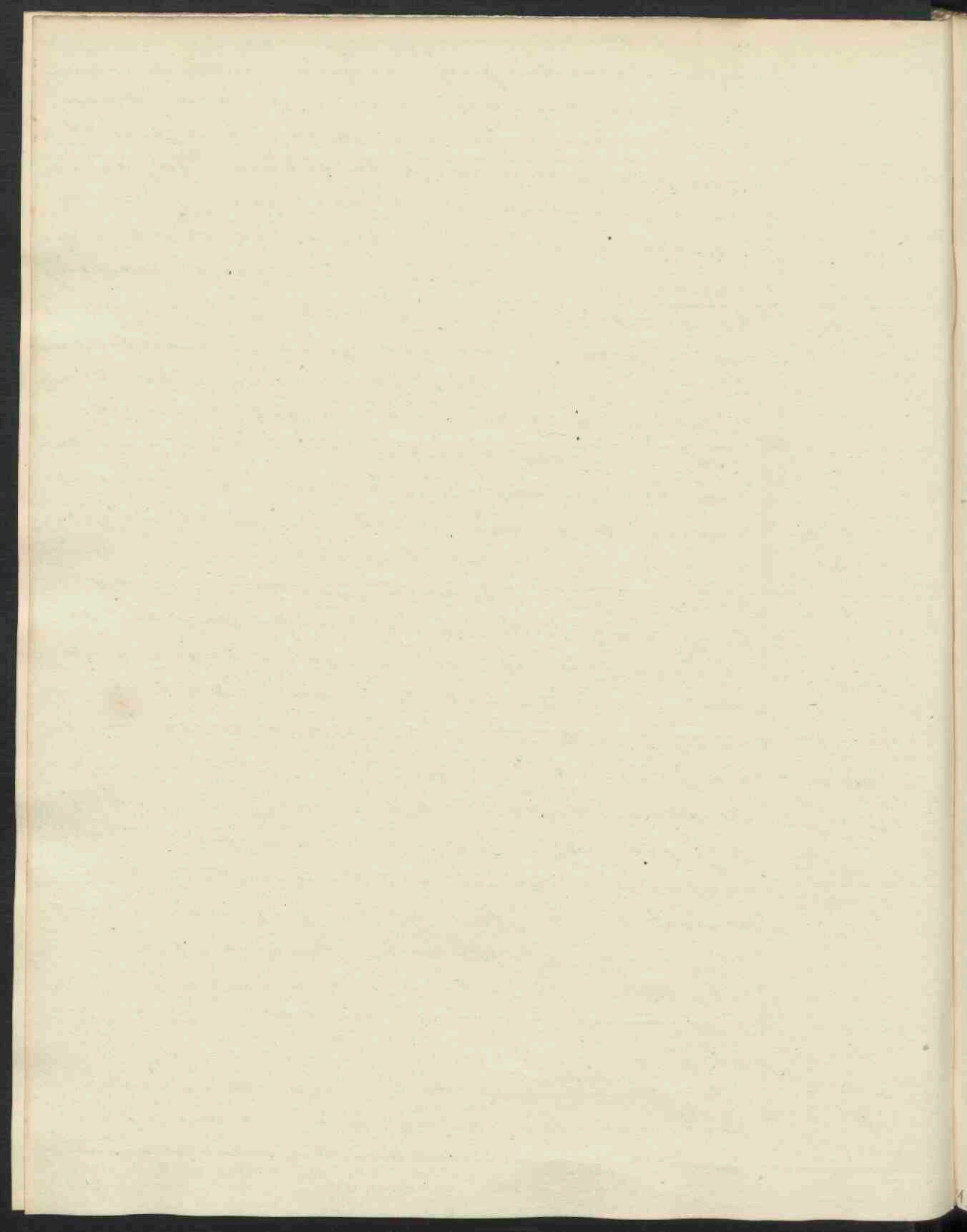
Maandag 7 oktober De Stroomboot moest om
 zover een vertrachton, doch men liet ons wachten tot
 negen, omdat de sekersteen moest worden reinge,
 maakt. Men wercht in dit jaergetyde dikwijls te,,
 leuzgetals door de stroomboten, ten tyde van der schuld
 der ondernemij, zoo als ten gevege van noech,
 dikwijls met hare schuld, zoo als leden; want
 de sekersteen moest kunnen gelyeerd worden op
 een tyde als de boot niet vaert. Doch men heeft
 baten uit de vaert genomen en ten dienste van
 den Hertshertog van Oostenryk en Hertskellen
 mij gestald; dit veruorenaht sekersteen van
 baten voor den geuorden dienst en daerduer moeten
 de reizigers lyden.

Op de boot vond ik den naamnamen Wijnhande,
 laer Leiden, uit Kanten, die zich myner heruorende

en vees met my sprake. Hy is zeer bevriend met vorst
 Metternich en had juist eenige dagen by hem daar
 gebragt, de Vorst van den vorst met eenige dagen
 by hem te Keulen, geweest. Metternich is juist 66
 jaeren oud; hy is te Coblenz geboren. Wy spraken
 ook over Landvoogd van de Hr. L. zende my, dat hy
 vele bezittingen aan den Ryn had, doch geheel geen
 uytland, hetgeen hy naar de slechtste bezitting
 houdt. De prinsen van het land zyn tegenwoordig
 zoo hoop, dat hy daarnaar gerekend meestal niet
 meer dan twee ten honderd deeren vrucht. Hoar
 de prinsen, welke die gaderen zynen nader zekert
 hebben, bedragen de inkomsten niet tien, samtlyk
 meer ten honderd; want zy waren grootendeels
 nationale goederen, welke niet goedkoop gekocht
 zyn. Het zyn de vele kapitalisten en de land
 lieken zelve, welke de prinsen tegenwoordig zoo
 hoop maken. De Baron Fürstberg by de
 eigenaar van Apollinarisberg, heeft zoo veel
 meer inkomsten dan hy vertoert, dat hy jaarlyk
 verlegen, is land daarvoor te bekomen, en het
 voogd van Keulen koopt tegen een ten honderd rente.
 De baeren beschouwen byna niet; wanneer zy
 geld overgespaard hebben, verlangen zy land
 daarvoor te koop, om het geld niet onge-
 bruikt te laten liggen. Dit geeft aanleiding,
 dat vele grote goederen gesplitst worden, en
 zelfs eenige speulanten opzettelyk grote goe-
 deren koopt, om ze in het klein weder te ver-
 koop.

Wy hielden in Keulen, zoo laat, dat er
 maar eenen tyd was, om nog met den voogd
 van drie en naan Aken te vertrikken. Hier
 kwam ik om elf ene aan.

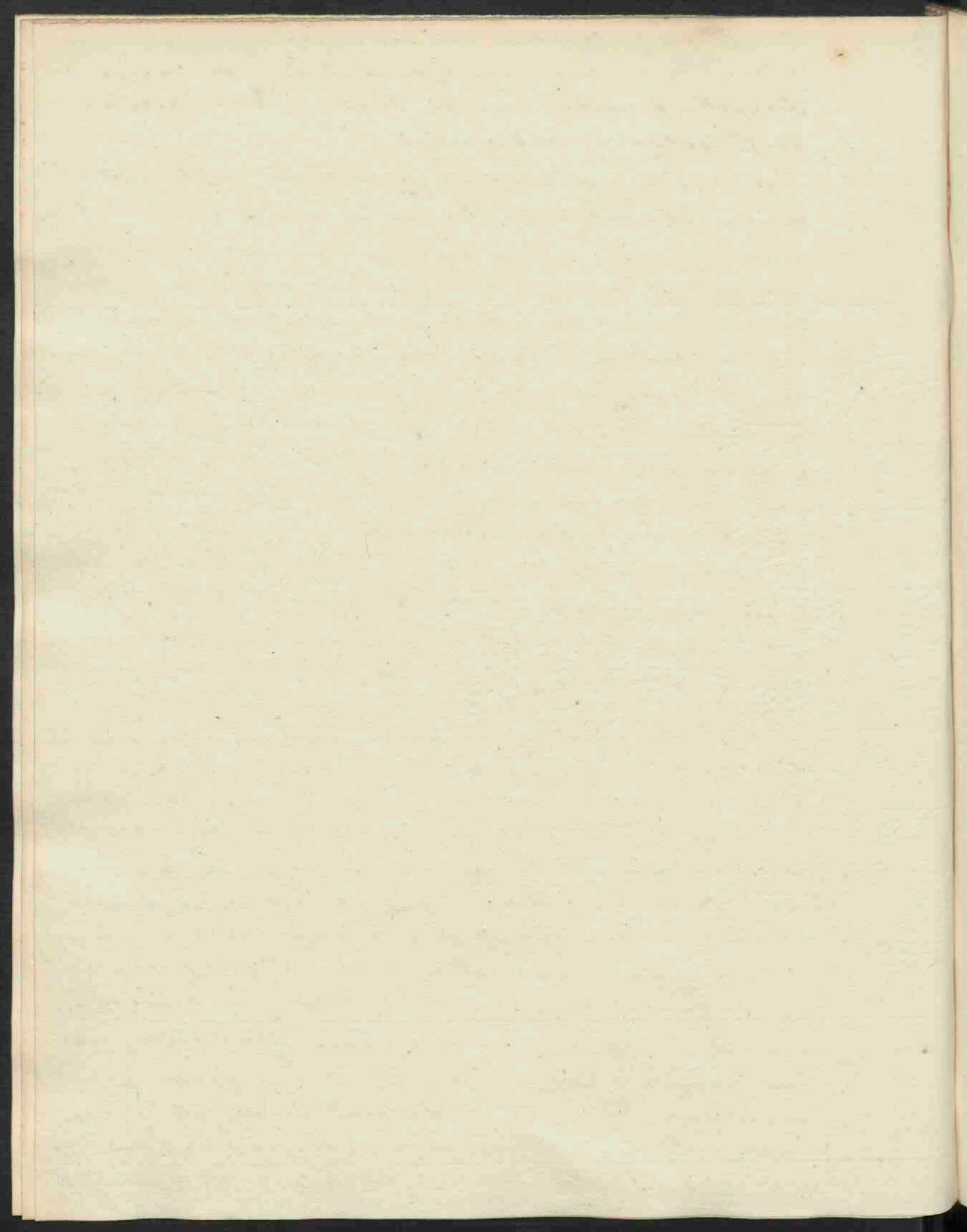

Dinsdag 8 October. Ik heb in Aken, dat my neest
bekend is, maar veranderd; - den overste
Schepeler bezocht, - de kn. Suermant en Rits ver-
geefs getracht te bezoeken.

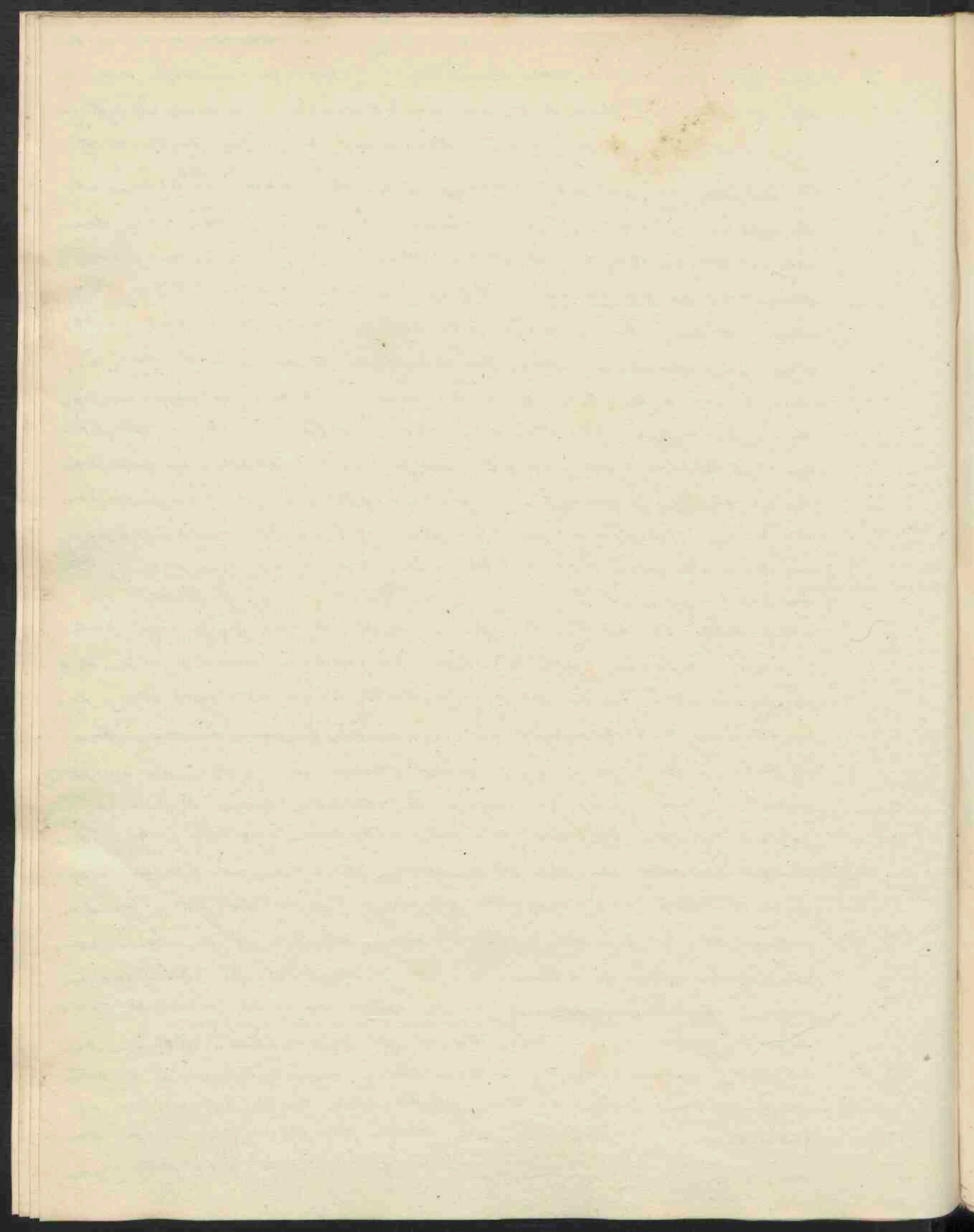
Om half vier vertrok ik met den postwagen
naar Maestricht, waer ik om 8 ure aankwam.
Onderweg viel my by Wittom een groot klauwen
het oop, dat sedert de overname ingeplant is. Het is,
zoo ik vernam van de Receptaristen, een van de laatste
zotol in tuinen is. Zy zijn zeer yverig, ja een meeningvol.
die probeert op de verschillende plaatsen en oefenen groten
invloed uit op het volk. Zy zijn er zeer op uit om
ge lieve van gade en rijke families over te halen
om in hun klauwen te komen, ook niet te doen zy dit
wyls besluiten dat het klauwen te laten; deze gaan dan
naar Luken, dewyl hier geen monumentklauwen van
kunnen worden bestaan. Op den heuvel naby hun klauwen
hadden zy de heilighen der vergaande staties ge-
bouwd en hadden drie groote kruisen geplaat.

Om 8 ure kwam ik te Maestricht aan.

Woensdag 9 October. Ik besteedde dezen dag om
thachticht eenigen te looven konnen; en eenige sa-
zaken te maken. De eerste merkwaardigheid was
naar my de Sint Pieterkerk. Die ligt zeer naby de
stad, een groot doop kraag en eenige naden van
Sint Pieter, en eveneens een steekje op de heilige
aangelegd. De nekerkerk is onbeduidend. Lang
de heere wandelde ik naar den ingang, ongeveer
drie kwartier van de stad. Ik kwam namelijk
zamen een kerkbouwderklauwen. Het was, na
een loutert, waer men een meer gezigt op de
stads loop. Zy gids in den berg zeide my, dat zy
neder my twee dode kerkbouwder uit den berg
gehaald had; zy had een, zoo het schijnt, met trouwende

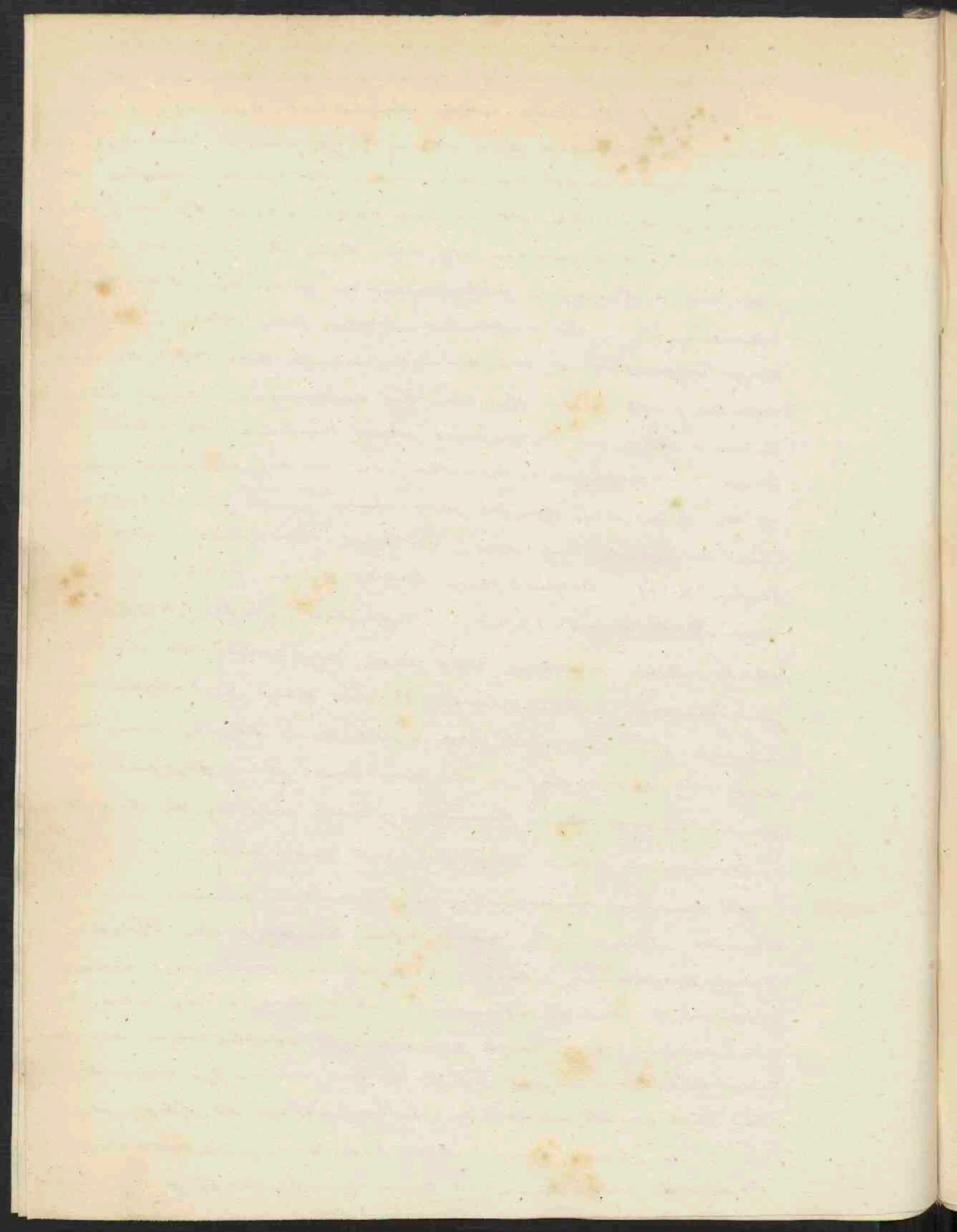

op hante kennet men den weg, niet alleen daarin ge-
 maekt en waaten verduard. Het insidert van de
 Dietsche is van dikwijls beschreven, dat ik dit hier
 niet behoeft te beproeven. Het moet mij ten interesse de
 loopstij die groot pleegproone te doorwandelen; ik
 knapt en een paar uren mede door. De steen is in een
 loop zeer zacht, zoodat men dien naar de nesten
 gronthe en en vromen uitsnyden en rapen kan. Men
 begint van boven en hande steen lager met toe op een
 koppen grond. Deze is dikwijls lager geworden, zoo
 als men, niet kan met de vromen naar de vromen
 door de open het karren gemaakt. Sommige gan-
 gen zijn vromen regelmatig, met meekante vlakken
 deze gangen loopten in vele richtingen, sommige een
 naar en meer nu, zij knippen schandte meekantdig
 en daardoor is het verdwalen zoo ligt mogelijk. Om
 het althand door loopten zij toch niet, behalve op
 een plaats nabij het fort, alle de andere zijn gelijk
 vlak. Inproben der zachten zandsteen, vindt men dik-
 wijls harde vromen, en daardoor wordt dan het
 werk zeer versterkt en mogelijk gemaakt. Het
 is bekend dat men ook veel steen en platen versterkt
 vindt; men moet er mij vele stukken van op een
 plaats is een groote vromen versterkt gevonden; men
 heeft vromen het op te merken doorpneest en nu
 is de vromen weg in het geheel en de wortel op den
 vloer. Het bovenste druppelt naar handend van
 vromen water, vromen de uitgehalde wortel en
 klein. Schien vromen. De steen wordt aan de lichte
 steentgesteld zijnde zeer hard, de gebouwen blyven, voor
 al goed wanneer men den steen met alvromen bedekt,
 anders ziet men andere gebouwen wel afsanden af
 schilfenen. Inproben der steen knipt men nu en een
 openingen van welke met lusse vromen gevuld zijn,

en, die men ook aardspyper, noemt. Zy hebben hare opening aan de oppervlakte van de, berg en gaan tuit diep naar beneden; Zoo dat wanneer men in de lengte der steen weg graaft, dikwijls de aarde nedervalt en men aan de oppervlakte de opening niet kunt maat toemaken. Op eene plaats is aarde met water als een buis door zacht zand eenen pyp naar beneden gekomen en is in dien vuestrand verscheend. De eijendoms van den steen in deze berg reflect met kalkornen naar dien van de oppervlakte; alth wees haer by uitgraven mag. Men meent dat needs sedert vele eeuwen de Pictos, berg uitgegraven wordt, en onder de vele namen op de wanden zyn er ook met oude jaartallen. Men meent er nog een: Frans Bredmate, met dit teken XHH, hetgeen men houdt voor 1030; - een ander van Batebolch 1223; - nog een Peter Habbe 1408. Deze waren, zoo men mij zeide, de oudste jaartallen. Men werkt in den berg jaarslyk van november tot mei; de arbeiders blyven van maan, daag tot zaterdag in de groeven. Men daggeld is gewoonlyk twee franken; vele werken by het stuk en winnen dan doorgaans wat meer.

Ik kwam ongesner een kwartier vander weder aan de Maas uit, naby eene herberg, den Rouden Haan genaamd. Hier nam ik een schuitje, waar mede ik de rivier afvoer. Dit bracht my aan de wandeling, het Park genaamd, welke naar een paar jaren nieuw aangelegd is op een eilandje voor de stad tusschen de Maas en het riviertje de Eker, dat hier in de Maas valt. Deze wandeling is reet lief. Onder de gebouwen is zeer merkwaardig de Liene

Vraamse kerk, een zeer oud, zoo men zegt, vijf Ro.,
meisnisch gebouwt, met twee runde torens. Zy is
in Byzantynsche styl gebouwd, doch laten zyn er
gathincke stukken Byzerveld. Onder het koor is zyn
eene andere kerk, zoo als men die dikwyls aand.,
troef, op een vandeze zuilen rustende en met van,
de kapen. De kerk raedert inwendig zeer goed.
Zy is eerst teerst twee jaren weder naar den god,
dienst bestemd, in plaats van de Sint Nicolaas-
kerk, die men om onderdan heeft maeten afbreken.
Lang had de lieve Vraamse kerk voor truijnuit ge.,
diend. Eene muurschildery in deze kerk, jetuit aan
krunt voorstellende, is van Rubens.

De Sint Severus of Cathedral kerk is ook By.,
zantynsch, met muure runde gewelven. Zy schyn
meer zoo oud te zyn als de vorige. Ik zag hier eene
muurschildery van Van Dyk, de afnemung van
het krunt voorstellende.

Als een gebouw van nieuwen tyd verdient het
stadhuut opmerking; het staat geheel op ruitroef
heeft goede evenredigheden, en is eenvondig en the.,
nig gebouwd. Het oude stadhuut bestaat ook
nog en hervuust aan de latere middeleeuwen.

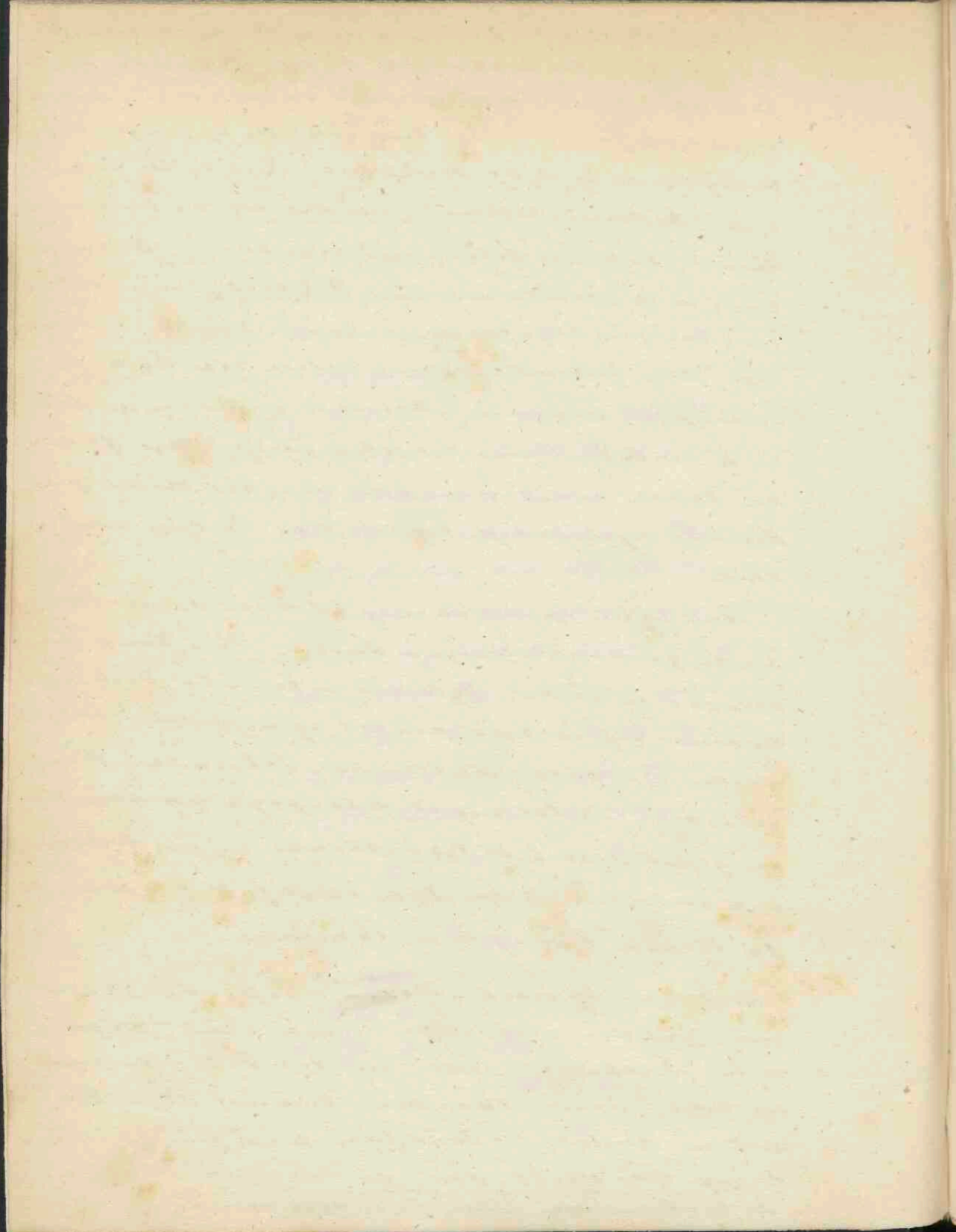
Ik hoorde ook het Bafon, dat aan de eene zyde
door Huron gemeenschap heeft met de Noard, en
aan de andere met de Zuid-Willensvaart, waar
van het den ommung uitmaakt. Men verkenpt zyn
hier dit middel van gemeenschap spreek weder
geopend te zien; doch men is behoornend, dat auro
regering wellige (even als vruiper met den Ryn) de
gunstige voorlagen aubruent de vrye vruist daar
door niet zal ommenent.

Maestricht is eene ruimgebouwdde zeer nette stad; de huizen hebben algemeen een goed voorkomen, en men zande daarom besluiten, dat hier vrommer kelyke welvaart heerscht. Dit is my ook bevestigd; de inwoners hebben veel rykheid en het land rondom levert veel vortier. De vissery, teling en het lange beleg hebben wel veel kwaad gedaan, en zelf hebben vele families van die zake de stad verlaten; doch de huidhandelyk Land des Maestrichtstans is zoo groot, dat deze toepasend veel minder blyvend nadeel te meep gebracht heeft dan men zande verwachtten. En is niet een bankraet van eenig belang voorgekomen, en de rykheid heeft sich zoo staande gebandew, dat zy sich nu weder tot stand kan uitbreiden. Hiervoor is de ligging zeer gunstig, en terwyl naar de zekheid van ons land en naar Duitschland de vesting van Maestricht zoo zeer gunstig is, kan de stad ook voor den handel van Noord-Nederlands groot belang hebben. Zy is geschikt om het middelpunt te zyn naar de betrekkingen tuschen Holland en de streken aan de Boven-Maal; en wanneer van Keulen over Aken een spoorweg naar Luik gemaakt wordt kan een zykkel naar Maestricht het gemaklyk den Toegang openen van Holland naar Keulen; veel minder kostbaar dan van Antwerpen naar die stad;

En zijn verrekenen fabrieken in en by Maestricht. Gisteren was in den postwagen de eigenaar van eene fabriek van behangselpapier zander eind, sedert een paar jaren in het dorp Neekelen opgericht. Ongeleukty, zende by, is de drukkerij in Luik, en het papier voort Holland bestemd; was dat wy nu twee maal door de vallins belemmerd worden. Heden de zacht ik de glasblazery van J. Rigout, twee glazen voor lampen, wuyn glazen en zoo v. werden vermaandigd, dese fabriek bestond sedert zeer kort en teken gaad te gaan. Derselpe ondernemer had in de nabigheid eene wafelmaderij. Dese fabrieken hadden groot voordeel van het Statu quo, dat alle reglementen toerues van Belgie wshin, berde.

Van tafel sprak ik nog al met twee Pruisische generaals, mynne bussen. Van kennissen berocht ik de Hn. Byloepeld en familie, doch syne vranne zeg ik niet, armdat wy ongeteld was; - verder Raefael, Kulleman, Schneuder, Winckelman. Ik heb nog al de langryk met dese heren gepreest, doch de tyd ontbreekt my om daervan op te teekenen. Ik trachtte vergeefs te berachen de Hn. Brand Eysangier en Capitaine.

Donderdag 20 octob. Degen morgen kwastier voor het ure, verstrakken naar Luik. Op een repton Anadaener reden wy tot Pils, een moer, zeg Hadje; ruenen daar over, kwaner door Hermal en Herstal; het land was moedig enoep, maar de weg zeer slecht. Voor 10 ure kanden wy aan de tolbeambten, hebben niet open gemakke; naar

een pas heeft, my niemand gevraagd.

Het zeer gemengde aandrueningen heb ik my, ne eerste wandelingen door Luik gemaakt. Zoo vele herinneringen kwamen by my op, aan de jaren, die ik hier met genospen heb doorgebracht, aan de vrienden, die met my hier waren, en inaarvan vele reeds dood zijn. De zelewittelingen, die my het vertrek naar hier veroorzaakt heeft werden geheel verlatendigd.

Ik vond veel veranderd en verbeterd; gehele straten aangebouwd, grachten gedempt, vele plaatsen versfraaid. Het zonde overal bij zijn dit alles op te teekenen.

Toen ik myne nieuwsgierigheid voldaan had begon ik te denken aan de kennissen en vrienden, die ik nog konde aantreffen.

Mijn gewonen Collopa Tuffi ontmoette ik op de straat; hy met Destriveaux en Dupont zijn de eenige professoren, welke van voor 1830 nog aan de Universiteit zijn.

By den Buchhandelaar DeSoer ging ik myne rekening van 1830 negeven hetgeen my door briefwisseling tot nog toe niet gelukt was.

Mijn Collopa Dupont vond ik niet; hy was op het land.

Ik ging in den Zwartten Adelaar eten, en sprak veel met mijn buurman, die nog onder mijn voorganger was en nu hier geïntendeerd had. Hy betreurde met my de afscheiding van de twee landen.

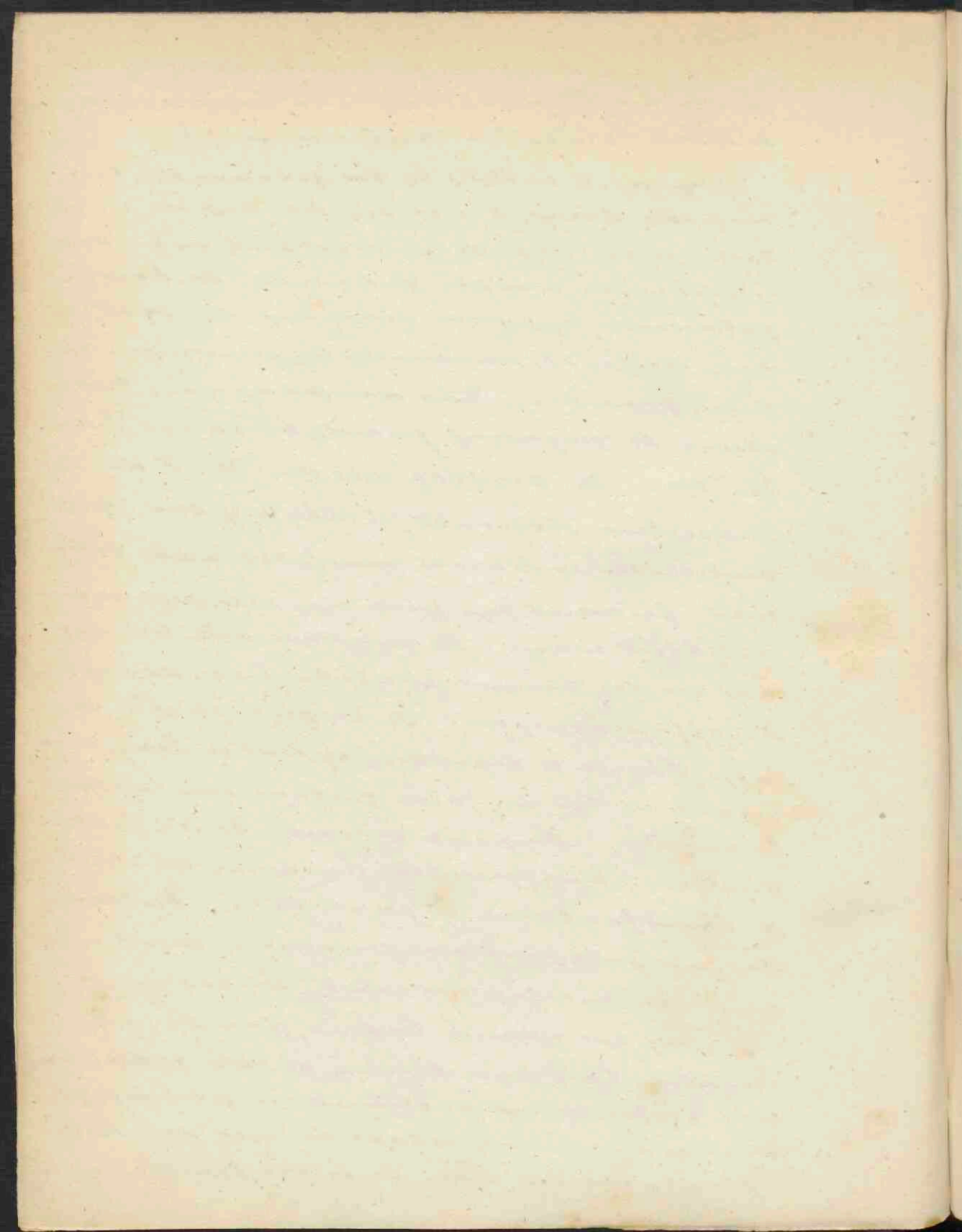
Na het eten hervatte ik myne wandelingen; ik ging opzettelyk naar de plaatsen waar ik gewoond had; vervolgens Sur Arvi Camp de Maal, naar het Paradyt en het gewonen

Op myne wandelingen heb ik nog ontmoet
den Hr. Kaufmann en den Hr. Demany, die
my zeer vriendelyk aanspraken.

Casino.

Daarna bezoekt ik den Hr Fies, by wien ik den avond doorbrengt, en zegt vele bysonderheden omtrent Lintz verhaalt.

Zondag 11 octob. In het gebouw der Uni-
 versiteit bezag ik met den Hr Fies de nieuwe
 Zalen, welke voor de Bibliothek en andere
 inscriptien werden gebouwd. De kosten der
 gebouwen zyn voor rekening der stad, en
 deze bedraagt daarvoor ongeveer een mil-
 lion franken. Tot aankoop van boeken
 stant de regering jaarlyks 10,000 fran-
 ken toe. Ik bezocht met den Hr. F. den heer
 Inspecteur Arnould, welke my om zyne
 verdiensten in Namen voor 1830 reeds bekend
 was; hy neemt zyn post met zeer veel yver en
 eerlykheid waar. Ik maakte ook kennis
 met een der nieuwe professoren in de reppen
 Kupfferschlaeger. Te verpeep; proufde ik
 Juff. Schaet te bezaken; zy was te lang, mer-
 waards de tyd my niet toelaat een uitstap
 te maken. Dupont verzoekt de Hr. Fies
 Guillery, Kupfferschlaeger en my om samen
 te Chandfontaine te gaan eten. Die voor-
 slag, met gretigheid aangenomen, werd met
 den besten uitslag volvaard. Onderweg be-
 zagen wy het nieuwe Casino, aan den weg
 een klein half uur buiten de stad geheel voor
 deze bestemming gebouwd en aangelegd.
 Het is op eene groote schaal en met veel smaak
 inscript. Elk der leden heeft 500 franken voor

de oprichting betaald, en draage jaarlyks 30
Franken by.

Wy hadden nu tijd eene wandeling te maken,
en de nieuwe brug en de nieuwe kerk te be-
zigtigen. De schoonheid van de straat trof
my als weder, en ook hier kusamen my vele
herinneringen voor den geest.

Zeer gevoelyk en vriendschappelyk oken
my Gerard, en om nesen tene waeren wy terug
in Luik.

Zaterdag 12 octob. Met de Hn. Dupont en Desmarchais
te ik deze morgen eene groote wandeling, om de over-
ken van den spoorweg te zien. Wy reden naar Ant
van waar nu de weg, welke in gebruik is en naar Brussel
voert, aanvangt. Dit is ongeveer een uur van Luik,
en deze afstand moet nu nog met omnibus worden
afgelegd; zy halen en brengen de reizigers. Het geheelte
van den spoorweg van Ant tot Luik is ten int-
ste maagelyk te maken; doch men werkt er sedert
een jaar aan en in een jaar zal het voltooid zyn
volgens de plannen en voorwaerden. Wy hebben die
gehele werk naarwkenig bezien, en inderdaad be-
wonderd. Het terrein is zeer ongelijk; men moet
telkens zeer diep uitgraven en zeer hoog aanvullen,
ten einde een gelykmatig hellend vlak van Ant
tot de Maas te bekomen. Op vele plaatsen zyn weg-
en waterleidingen gemetred. Alle maagelykheden worden
met groote volharding en veel arbeid overwonnen.
By de doorgravingen ziet men vele soorten van grond:
klei, zand, steen van verschillende soort, en steen-
kolen in verschillende rigting. Het gehele werk van
Ant tot aan de Maas zal ruim twee millioenen fran-
ken kosten. Deze wandeling voerde ons door de
schone en smetreden van Luik, ook door verschillende

Men vindt het kanaal van Luxemburg in de Maas
zijn gevolgen; men ziet nog de sporen van het werk,
dat daarvoor reeds gedaan was, dat dat thans
by de omwenteling afgebroken is.

Ik ontmoette hier den Hr. Frederiks, die mij zeer
vriendelyk kwam aanpreken. Syns koningens einde
my vele merkwaardige mannen aan, die in de om-
wenteling zich voor eens gaastige of ongunstige
zies hebben doen kennen; knopen zoo veel als mi-
likaren; want de Socialist begaet zich geheel
naar het oude landste.

nootkeden, onder anderen dat van Saint Laurent,
 waar ik geresond heb. De weg zal uitkomen aan
 de Staat niet ver van Paul Bonoit juist tegenover
 Binage en Pat en Pluencampois. Daar bouwt men
 een behoorlijke stovige brug van gehouwen steen, die
 tenent naar ander nootkeden dan van den spoorweg
 dienen zal. Wij raasden hier over en wandelden
 naar de Boiserie, maar wy zagen steen. Verspre-
 gens gingen wy naar de Stad terug, bezagen de
 nieuwe brug, waaraan het geselschap over de Staat
 weder afgebroken om dat het instortte, doch dat
 over de Ouethe in tueren blijft. een lange rechte straat
 is van hier aangelegd in de richting naar Chaudfon-
 taine, en daarvan zijn reeds vele nieuwe huizen ge-
 bouwd, doch door de afgebroken gemeenschap, die de
 brug met de Stad opleverde, is dit nu reeds gestaakt.
 Wy gingen weg wat door de Stad en bezochten verspre-
 gens de Militaire Societee waar wy happy dronken.
 Wy waren om half zeven uitgegaan, nu was het avond
 geworden. Het den 10 Febr ging ik den Hr. Kap-
 tein opzuchen, welke aan het hoofd der koninklijke
 modelleeschool pleegt te zijn, en kwam by Hollanderis,
 die school als een bijzonderde school voor zyne ee-
 gene rekening heeft voortgezet, niet dat gewoef,
 dat zy nog zeer blaazend is. Tenig konende
 vond ik weder den Hr. Dupont, die met my twee
 thee dronken, en zeer vestruinlyk een aantal by-
 zonder leden ontmoet de Hooge School en om-
 trent hemzelf en eenige professooren, aan zynen
 ouden ambtgenoot mededeelde.

Men heeft ontmoet het meddelbaar en luyen ander-
 zyns tot nog toe niet, koperaid, van zyns den stand

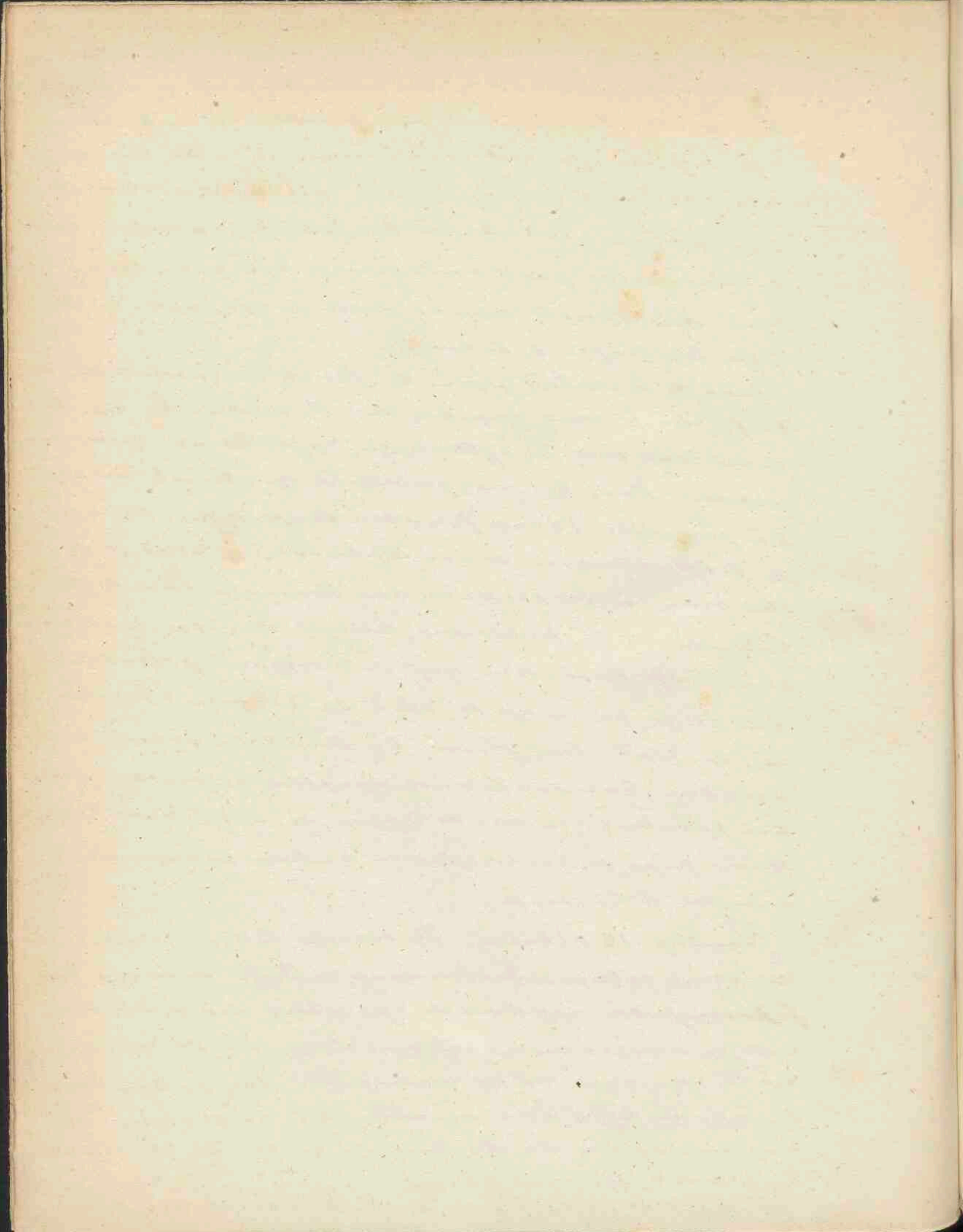
En 1790 on comptait 350 étudiants.

is daarvoor niets ingescript; dit is overeenkomstig de
 wil der heerschende party; die schalen zijn algemeen
 in gebruik, en waar zij bestaen kunnen zij intil-
 lent onder den invloed der priesters; — in de steden
 zijn nog eenige uitvindingen. De leuven-
 titel bekant hierdoor voor weinig vondsbeide
 kweekelingen; want die der Jesuiten collegien, wel-
 ke sommigen goed onderswaren. Zij gaan naar Lon-
 den. Hier kan men de beide professoeren en de
 beide leerlingen te bekomen.

Wat de mildheid tegen de Staat universiteiten de
 troef, die is veel grooter dan te voren. Er zijn twee
 maal zoo veel hoofplezieren, zij bekomen meer jaar-
 wedden. Nu is het nu genaamd waterseel worden
 hier jaarlijks 50,000 franken toegevoerd, waarvan
 de bibliothek en zoo nu bekant. De stad is by me-
 stek nu in het kaarten van Londen voor de ge-
 bouwen, en de provincie, haerel daartoe niet ver-
 plegt, heeft bovendien nog ondersteuning verleend
 hier heeft nu wege de stad op kleinen afstand
 van de stad, het Arvi, $5\frac{1}{2}$ bunderen grond van
 meer dan 200,000 franses aangekocht, om een nieu-
 we plantentuin aan te leggen, en 125 franses toege-
 staan voor de trekkapen en andere gebouwen
 daer toe behorende.

Zondag 13 oktober. Ik bericht dezen morgen mijn
 gemene collegas Destrucaux en Truffe, de eenige pro-
 fessoeren, welke nog van de oprigting der universi-
 teit zijn overgebleven, en met Dupont de eenige
 die ik van voor 1830 wedervind. Eenige zijn buiten
 hun nap in leven, doch eenigzins of niet terug. Ik
 ging ook by den Hr. Kerkhof en by den Hr. Desmery
 doch vond hen niet thuis.

De Hr. Truffe heeft mij in de Bibliothek der universi-

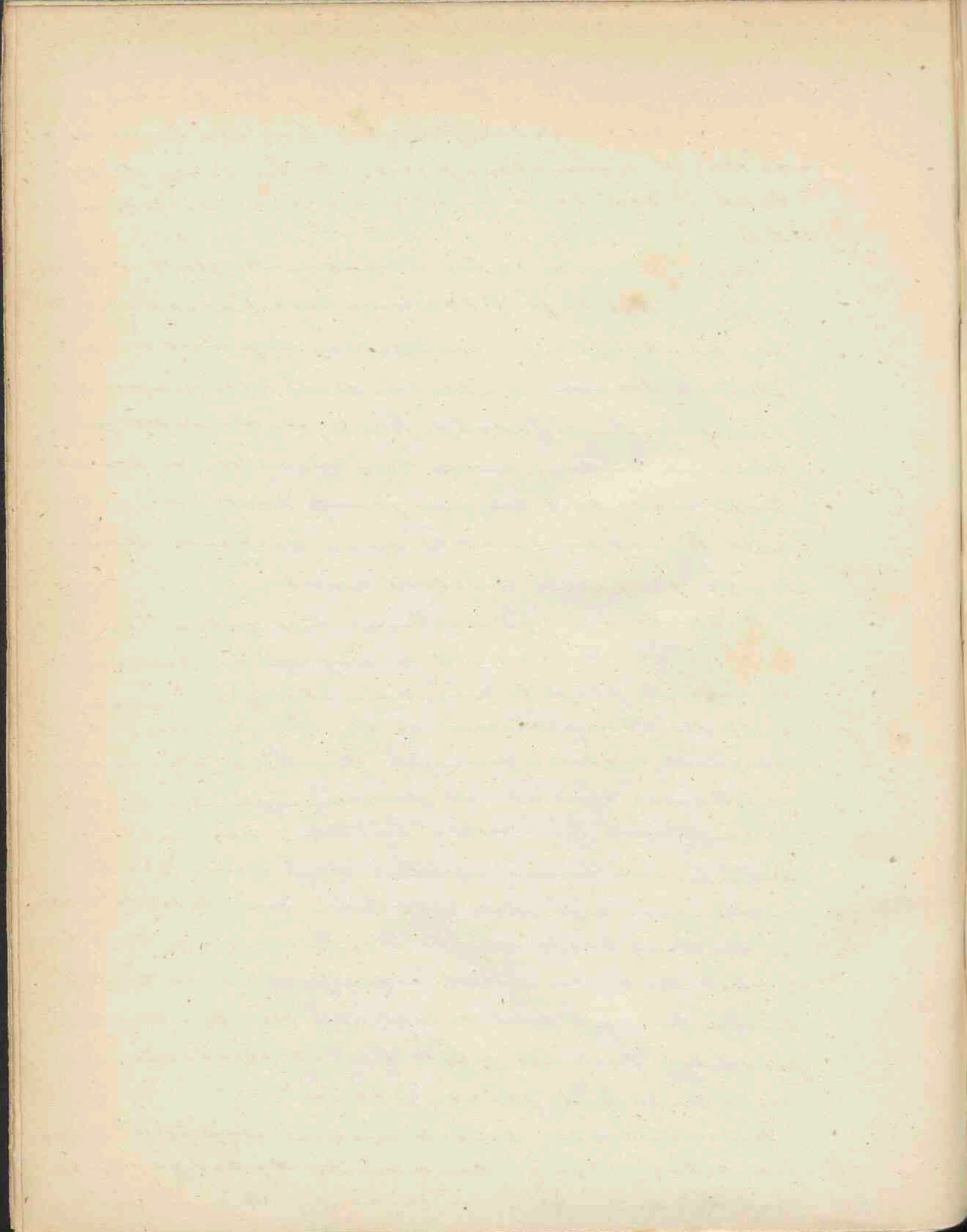

Interit vele merkwaardige stukken, onder andere
 een over de Statistiek van België, door de repub-
 lying uitgegeven. De Schikking der boeken en
 de wijze van de Cataloguiffen te houden, gafde my
 de Hr. F. naauwkeurig uit. De Luitkenhe Biblio-
 theek is veel twee maal zoo ryk als de totrecht-
 scho.

Wij aten van in het Pavillon Anglais, dronken
 kaffy in het Café Littéraire met Chénédolle, die
 wy aantreffen; wandelden nog maal door de
 stad en bezagen onder anderen, twee newent-
 kerig de Sint Jacobs kerk, een der oudste en
 schoonste kerken; welke, zoo vervallen en verwaast
 woldt aan, doch nu, met groote kosten en met
 een klein en linnak voor de oude bouw-
 kunst, volkomen hersteld woude.

Onder de weinige merkwaardige gebouwen, welke
 in Sint roothuizen, is er nog een verdienend, dat
 ik dagelijks plaats te zien, naamlyk het gewone
 huis der Tempelkerken op den Mount Saint Martin.
 De gevel was eensgeruime t'richtel, dat men toe
 te bekynen was aan de betrekkingen welke deze
 ridder met het oatten hadden; nu men een
 kelyk konne bouwmeester van daar kwam,
 welke men zegt, dat zelf leden van de orde waren.
 In het hant, verde my de Hr. F. was nog een gro-
 te zaal, die ondermetelk ingrijft en met twee
 beelden versierd was, geheel uit den tyd der tem-
 pelkeren. Doch het geheel hant is afgebroken en
 een nieuw in de plaats gebouwd.

Wij wandelden door de nieuwe "passees", welke
 zeer schoon zyn en des avonds by het gullike
 licht byzonder gunstig vertonen. Hier gingen wy

in een nieuw koffyhuys, dat daar zyne uitsteekken,
de meeloe, in den styl der europaanse kenmerken,
te bezien is. Men mag niet gezocht worden, en
iets, dat geheel nieuw is in Luit, het wordt ook
door vrouwen veel bezocht.

Eene groote algemeene verbetering is, dat de verlichting,
die zeer sterk pleegt te zyn, thans van gas en
by intrek goed is.

By den Hr. F. de Witte de thee en de Hr. Chenedulle
kwam er ook.

Mer dezeren ginf ik na by den Hr. Raup, boekhouder,
die een verkoper, om het werk van Jansens naar
de geschiedenis der Nederlanden te zien, dat deze
uitgeeft, en dat zeer tegen de priesters en tegen de
afscheiding is.

Maand. 14 octob. Dieren morgen verliet ik
Luit. Om kwartier naer 7 ure kwam my een
Omnibus afhalen, die my naar een halven frank
naar Ant bracht, maar ik vroefte kwam dan
nodig mail. Om half 9 reed de trein van Zooge,
naamde diligencie, char-a-banc, en waagont
af. Het was ruim half elf taen wy by Lennep van
kwamen en toen bracht my weder een Omnibus
naar het hotel. Onderweg had men zich toch
meermalen een korter tyd opgehouden. Voor
het goed, dat de reizigers by zich hebben, wordt
zeer goed gevoerd.

Ik zag de Hr. Cruet op, doch vond hem in de
draafheid, dewyl hem broeder, welke notaris op
het land in Limburg was, een bedenkelyk ziekte
konne vriendschappelyke gezindheid zepent my
met my intafken zeer blybaer.

x overvaart voor mijn goed c. 80.

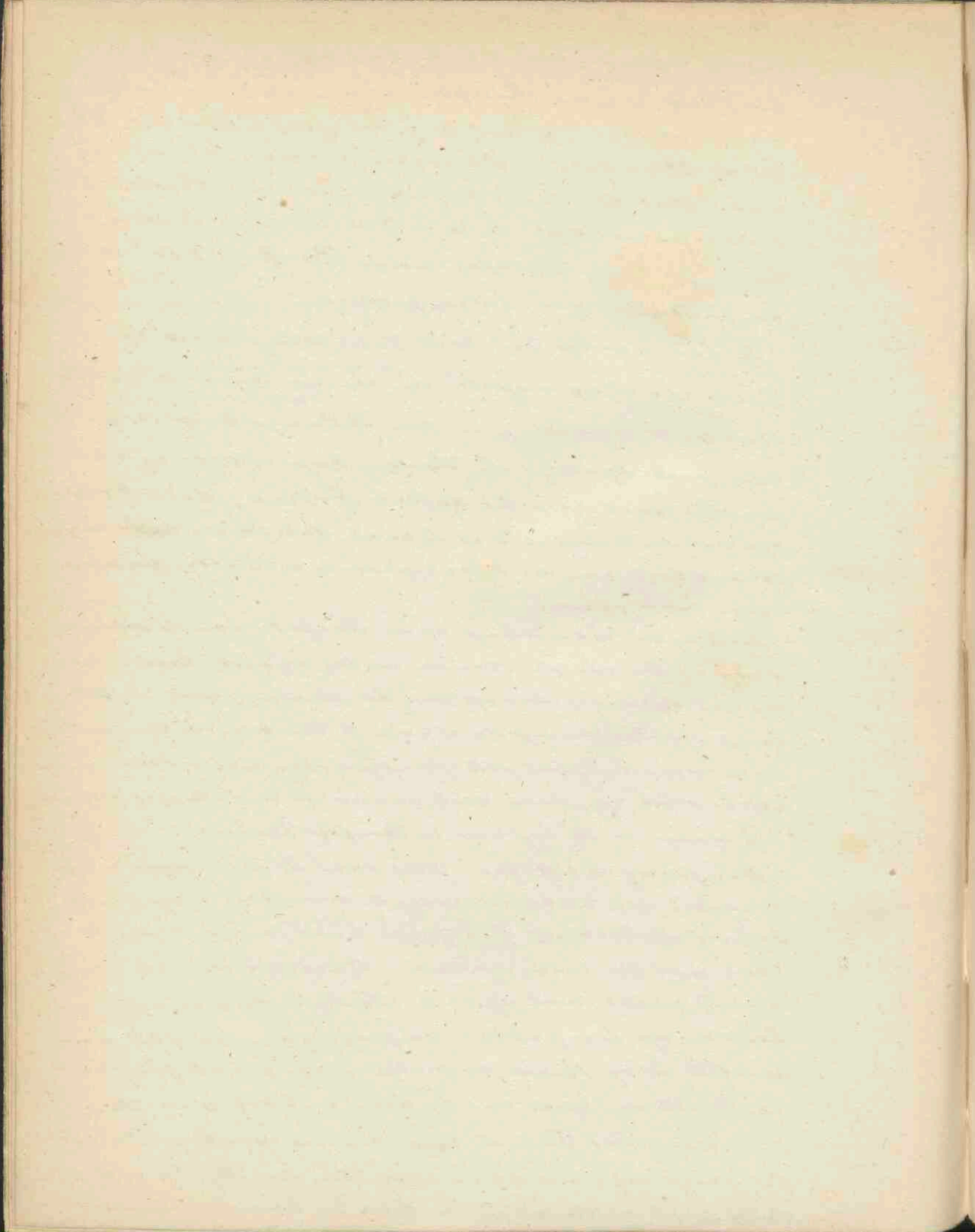
Deze prijzen zijn die van de beste plantsoen, in de char-
a-banc, die zeer goed zijn, of de prijs veel minder, en in de
wagons is die zeer laag.

Ik zat in het hotel de Luide, en om half drie haalde
 mij op nieuw een omnibus af; en om 3 ure
 reed ik naar Brussel, waar ik voor half vijf
 aankwam. Ik liet mij brengen naar het H^o,
 tel de Klauwen. De prijs was: Omnibus
 naar Bus een frank; wagen naar Leuven 5. 20.
 naar aerssagt 1. 10. Omnibus in Leuven een
 halve frank; - wagen naar Brussel 3 fr. Omni-
 bus aldaar een halve frank.

Ik had nog tyd, om eene wandeling door het
 Parc, de Rue royale en eenige andere hoofd-
 straten te maken; in den Schaumburg zag ik
 een goed spel; Le Tyran domestique, dat
 ganscht werd door het Ballet Arlene; doch het was
 zoo nal en benaamd in de taal, dat ik ten zake myner
 gezondheid naar dit ballet, waarvoor de meesten gekomen
 waren, moest afzien.

Deze eerste wandeling door Brussel, veld de schouw-
 burg en het vier der straten in den avond, hadden voor
 mij een byzonder belang van herinnering, doch ik behoeft
 geene aantekening daarvan te hebben; de tancupheid
 en de wereld jagend ziele landgenoten, welke daarvan on-
 afschrikkelijk zijn, doen zich maar al te dikwijls gevoelen
 ook wanneer ik mij niet in Brussel bevind.

Diensd'ag 15 october. Veel door de stad gegaan, om
 kennissen op te zoeken, en zaken te vernemen. Mijn oude
 kennis Delacourt had juist voor eenige dagen de
 stad met der woon verlaten. Quatlet dien ik des-
 avond zocht, was op reis. Leclerc, dien ik eenigen
 tint en op het parket verpeest, gezocht had, ont-
 moestde ik op straat en vulpens opeprock ging ik de-
 ren avond om zeven ure by hem en bleef maar dan-
 tene meer met hem en zyne vrouw praten. Van Staf-
 fel sloef mij voor den valgenden dag by hem te eten,
 latjen ik verstaan. In de ocht en korten miltal, haald

ik eenige zaken.

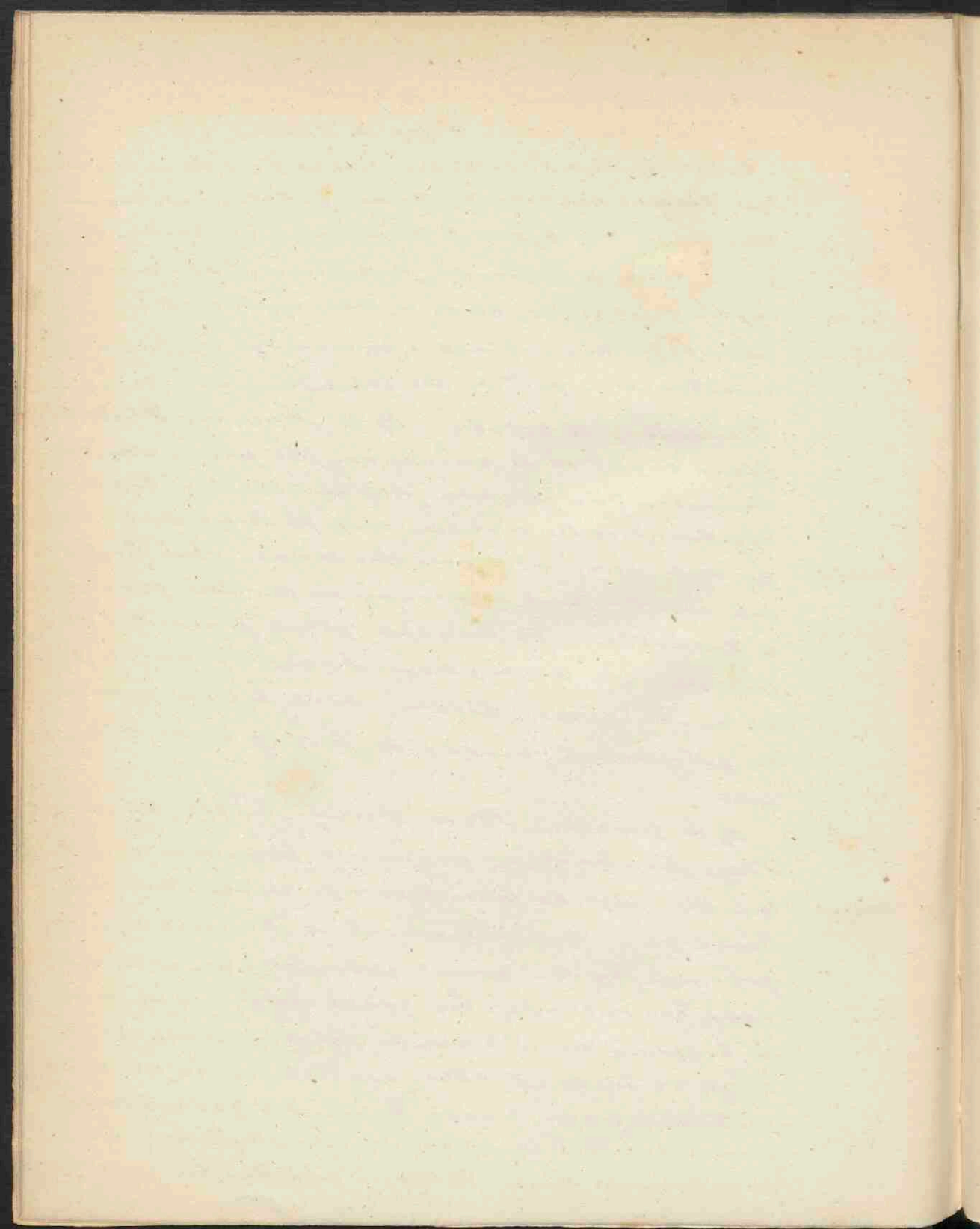
Een groot deel van de voorwerpen, bracht ik daar in de tentoonstelling van schelddezen en boeken, en nam mij toch voor terug te komen.

Onder de bijzonderheden, welke hier voor mij nieuw zijn, behooft een man welke den geheelen loop door de stad loopt om bybel te verkopen. Zy dragen de gehele bybel drie franken, de nieuwste bijbelcommentaren vijftig cent imes, beide in leder ingebonden.

Men tafel vond ik ald in vroeger tijd het middelpunt van ontdekkend gaed en het gezelschap naar talryk.

Waaromdag 16 October. Op de Place des Petits Saubant heroy ik de ruines van het paleis van den Minister van Kansen, dat in 1830 door het volk afgebrand is ten aanzien van de kery gebeden en de vele beambten van den staat. Men heeft nu nog toe niet ondernomen om dat gebouw te herstellen. Op hetzelfde plan staat het paleis van den hertog van Spenberg, dat ik gaarne zoude gezien hebben; doch hietre niet zee-ke gelopenheit, omdat de hertog in de stad was.

Op de gemene Place Saint-Michel, thant Place des Martyrs genaamt heeft men in septemker 1830 de lyken begraaven, welke door den inval van Prins Frederik in Brussel zijn overgekomen, en een groot gedenkteeken is daer voor hen opgerigt. Een groot beeld, voor de sent de historie voorstellende, schryft in een borch 23, 24, 25 Septemb. 1830; een leeuw en verbrokene ketent liggen naast haar. Dit gedenkteeken is naar wit marmar en versierd door den beeldhouwer Gheys. Ik vond niet dat het zeer niet,

stekend was. Rondom heeft men gemeene je-
 maake met kleine platen, waarop de namen
 der gesneevelden schryven zal. Zoo men nu
 de heeft hun getal 600 beoefen, en 24, daarvan
 der kinderen die maedwillig doofschoten zijn.
 Het getal Bulgaarsche slagtoffers is veel groo-
 ter geweest, hetgeen niet berischt, wanneer
 men op de plaats zelve ziet hoe zy als met op-
 het daar gesteld maalen, om uit de huizen
 rondom het park beschoten te worden van
 den zijkte te mogen verdedigen. Daar een o-
 verklaarbare verdwining liet men die ken-
 zen in handen der opstandelingen, en nam
 met eenen maatregel, om deze te beten-
 len of zelfs om onze krygslieden te besche-
 men.

Een nieuw gedenksteen is ook het mar-
 moren standbeeld van den Franschen gene-
 raal Beillard, door denzelfden kunstenaar
 vervaardigd; het staat op een klein plaats
 ter zijde van het park, en het is, zoo my toe-
 scheen, een wel geslaagd beeld.

In de kerk der Heilige Gudula zag ik het
 graf van een der helden der omwenteling met
 dit opschrift: Frederico comiti de Merode inter
 liberatores Belgii propugnatori catholicae fidei
 patriaeque jurae taendo peremptus ad Barchon
 Neuchimiae pie occubuit anno domini 1830. De
 jongste graaf is voorgesteld zoo als hy gewond
 zijnde gevallen was, in de kleeding der vrijwilligers
 met den keel aan. Dit beeld is van wit marmer en
 ook door Heest vervaardigd. Zoo men zegt, is het

Ik bezichtigde dezen morgen ook het Paleis
van den Prins van Orange, dat zeer kostbaar
en met veel smaak ingericht is. Het heeft twee
rijge afdelingen, wanneer men de schoone
zalen doorwandelt. Het paleis was nog om
der Segnester.

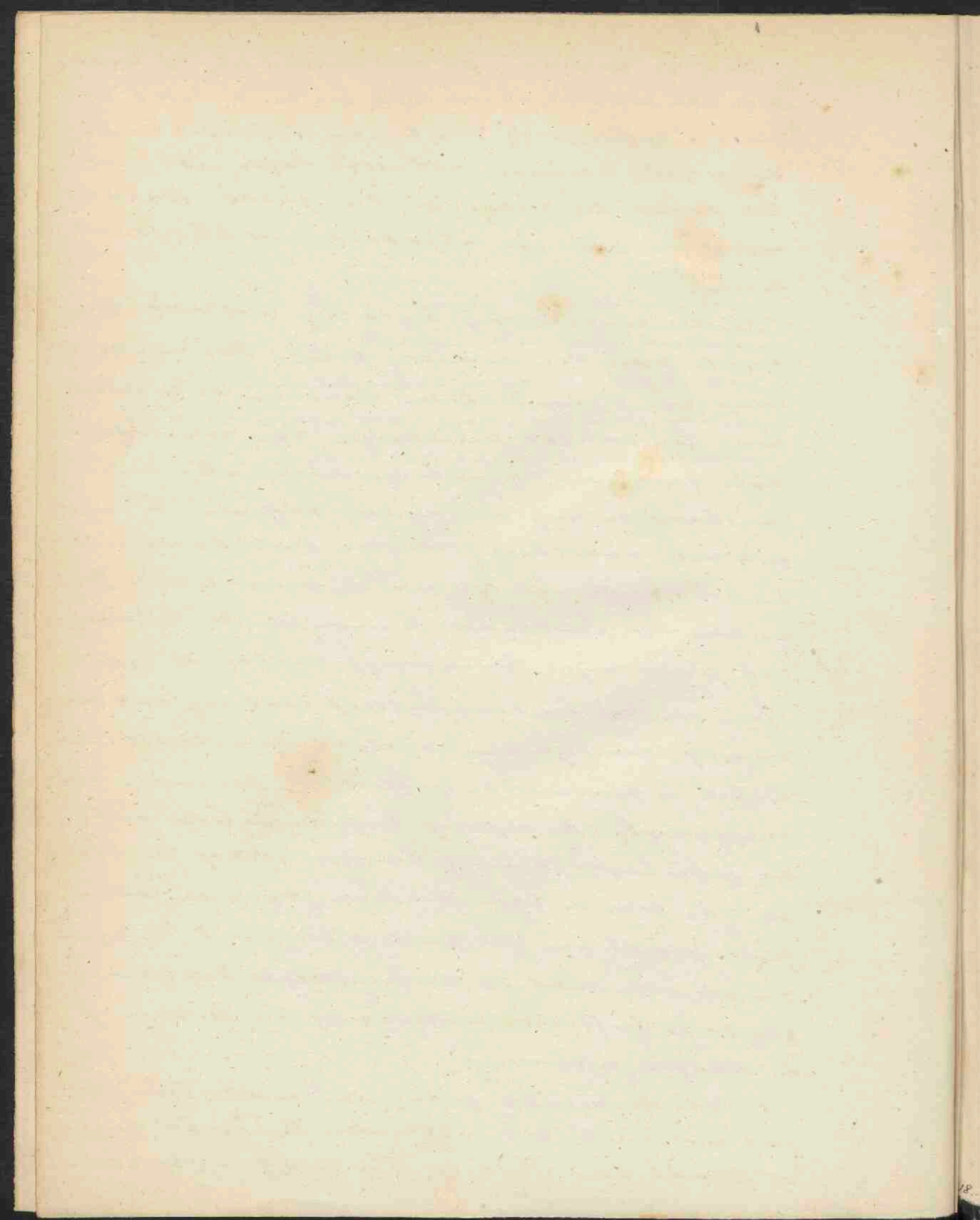
Zeer gelykend.

In deze kerk en in die van Lambert zag ik eene op-
gesneden pop van Maria met het kind Jezus, by-
zonder opgetoerd en van lichten omringd; waer-
voor vele vrouwen gekneeld lagen. Al wat
het Slechts ter zake van den gaerden maak,
moest die plompe affgaden dienst aanstou-
genen.

De tentoonstelling hield my weder eenige
deels van den morgen bezig. Het zunde te
lang zijn byzonderheden daarvan op te teke-
nen. Een aantal schilders en vele teeken-
ers kwamen my ook middelmattig voor, af-
wiskapden my om andere redenen. Er waren
ook vele voortbronsals van beeldhouwkunst
die zeer verdienstelyk waren, vooral van Gelf,
en van den Leukenaar Simonit. De Catalogus
zal voor myne herinnering voldoende zijn.

Eene andere tentoonstelling was my ook merk-
waardig, namelijk van napolitan. kunstvoerken van
Kopelen in marmer en in pleester; sommige nog
onafgemaakt. De regering heeft die naar de waer-
me gebracht, en vooraf worden zy nog te behou-
den van deze en hare kinderen, voor een klein
toegangsgeeld aan het publiek vertoond. Zy zyn
zoo als alle wat die verdienstelyke kunstenaar
gemaakt heeft, zeer merkwaardig om de vinding
en schoone uitvoering.

Onder de nieuwe gebouwen, welke Brussel
ziet ontstaen, zal uitblinken het Dickenhuis en
de straat van Pocheo; het wordt op eene zeer

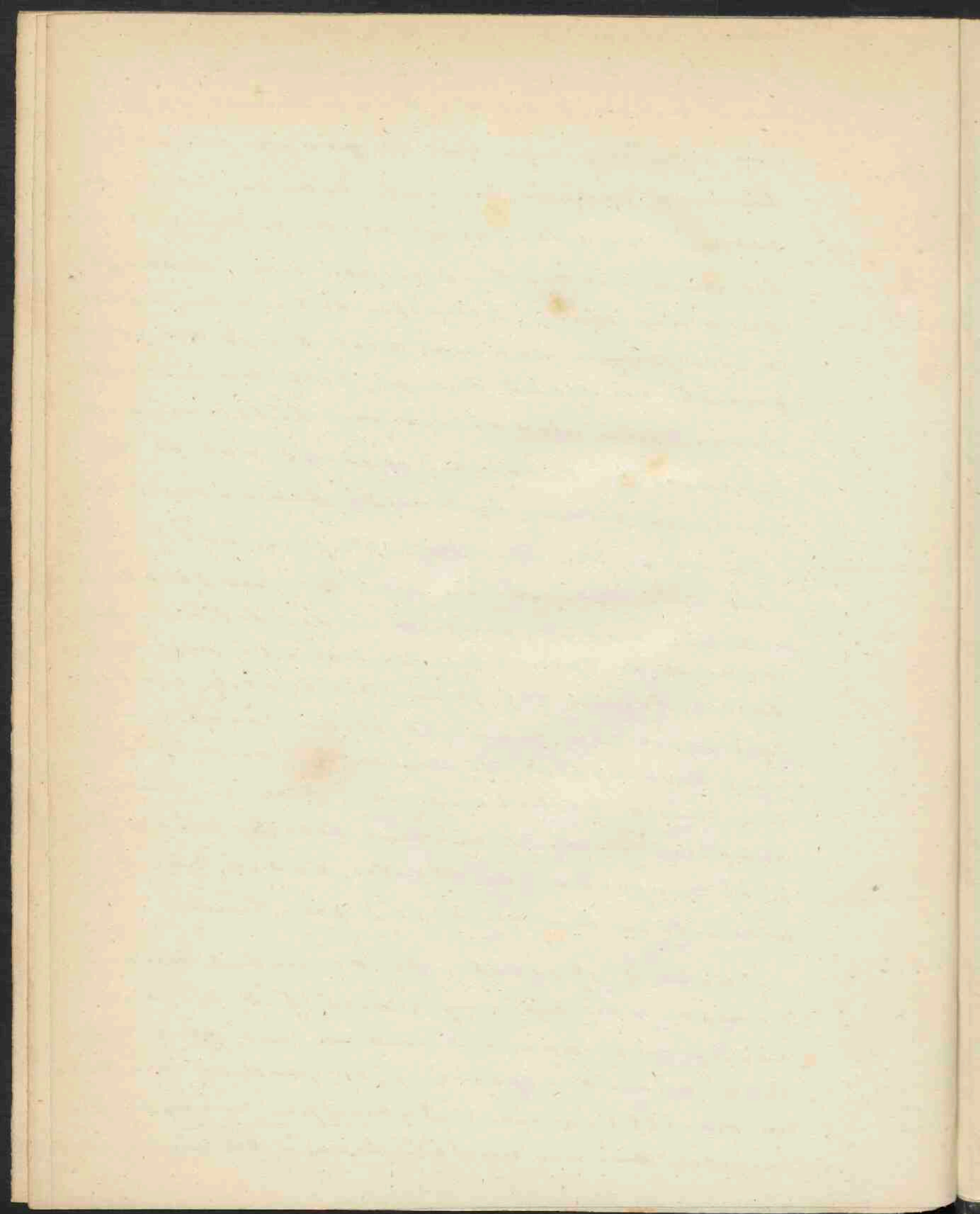
grote school, volgens de regels van de gezond-
 kunde (in kleinere, luchtige afdeelingen) en te-
 went volgens die der bouw kunst opgerigt.

Zoo men mij zegt, zal de grote uitgave
 hiervoor gescht kunnen worden door een
 verkoop van den grond en de gebouwen van
 het oude Ziekenhuis in een zeer vruchtbare
 deels der stad. Hetzelfde bestuur der loopba-
 ge inscriptingen, dat met veel beleid dit grote
 gesticht tot stand brengt, heeft nuw eenige
 jaren met veel beleid een huis voor oude
 mannen en vrouwen opgerigt, dat ik by
 vroeger gelezenheid reeds bewonderd heb.

Ja al by den Hr. Van Stuppel, met wien ik
 rees over Utrecht en naar Brussel sprak.

Dezen avond ging ik in den Schouwburg,
 waar ik de Opera: ten concert a la cour, en het
 ballet: Arsene zag spelen. Dit laatste was in
 zyne soort zeer mooi. Het Elider danste met
 veel bevalligheid; de decoraties, veranderingen
 van toneel, verlichting met kleunen, waren
 prachtig. Dens ik nu eens hetere plaats had,
 in de zaagenaande stalle, had ik van de
 warmte en bevaandheid geen hinder.

Donderdag. 17 octob. De omnibus kwam
 vroeger dan men mij gezegd had, en dan
 noodig was; daarom reed ik met een "vifi-
 tante" naar den spoorweg, en vertrak om kwaa-
 tier over elf uur naar Antwerpen, waar ik om
 kwartier voor een uur aankwam; het weder was

naar bleef. Hij ging etem in een kleene herberg
naast het bureau der diligencie, en hoorde
aan tafel de klapt over het verhaal van den
Antwerpschen handel, ten gevolge van de
afscheiding. Om drie ure deed ik met den
waggon van Van Gend en Loos naar Brussel,
maar ik begon tegen drie adankwam en in den
Ganden. Leene vrees naar bed ging.

Op de grens heeft men mij naar geen post
gevraagd, en mijn goed ongeopend doorgeleefd.
Een aannemer van Sliedrecht mijn reisge-
noot herhaalde mij van de vele en groote
werken, welke door hem en zijne compagnons
verricht waren.

Vrijdag 18 oktober. Om 5 uren vertrok
ken, en om elf uur in Rotterdam aange-
komen. Aan den haerdyk, te Dord en by
Rotterdam zijn wy overgevaerd. Ik had het
voornemst mynen onken vader en mijne ghe-
le familie in palmsakten wellstand te vinden,
en het wederzien na mijne afwezigheid en
riekte wat dubbel aangenaam.

